

Slovenska: Översättning B

en textantologi

med ordlistor, översättningar och kommentarer

Innehåll

1	R	Dane Zajc: Dva vrana	Lyrik	246
2	S	Polona Glavan: Pravzaprav	Prosa	4487
3	R	Janez Menart: Jaz	Lyrik	316
4	S	Stripstrup	Prosa	5747
5	R	Zvonci novega dne	Lyrik	937
6	S	Andrej Skubic: Grenki med	Prosa	8875
7	R	Oton Župančič: Jezero	Lyrik	398
8	R	Andrèj Blátnik: Vlážne sténe (iz knjige <i>Čás krátke zgódbe</i>)	Prosa	3960
9	R	Svetlana Makárovič: Dán	Lyrik	364
10	S	Tóne Pártljič: <i>Mála</i> (odlómek iz romána)	Prosa	16910
11	R	Kájetan Kôvič: Rdéča pésom	Lyrik	380
12	S	Márijan Púšavec: <i>Niklas in Pétra Bermúdtzky</i> (odlómek iz romána)	Prosa	9063
13	R	Mílan Jésih: Nékega dné (iz zbírke <i>Sonéti drúgi</i>)	Lyrik	489
14	S	Mílan Kléč: Tísti hotél (iz <i>Nôve revíje</i> 236)	Prosa	4213
15	R	Bráňko Gradíšnik: Pázi, beséde (iz knjige <i>zémljazémljazémlja</i>)	Lyrik	560
16	S	Anita Hudl: No, kaj takega (iz <i>Antologije slovénske koróške literatúre</i>)	Prosa	2723
17	R	Sréčko Kosovél: Októbér, Óstri rítmí	Lyrik	565
18	S	Žárko Petán: Živálski výt (iz knjige <i>Zgódbe v éni sápi</i>)	Prosa	4314
19	R	Lucija Stupica: Zločin lune	Lyrik	597
20	S	Zóran Hočévar: <i>Šólən z Bréga</i> (odlómek iz romána)	Prosa	18387
21	R	Minatti: Pomlád	Lyrik	605
22	S	Ivánka Hérgold: Ngórongóro (iz knjige <i>Pojóči óreh</i>)	Prosa	5798
23	R	Strójjan: Dán ko me ljúbiš	Lyrik	683
24	S	Aléš Čár: Ôn (iz <i>Literatúre</i> 135)	Prosa	9810
25	R	Ménart: Semafori	Lyrik	737

26	S	Líli Potpára: Se vam zeló mudí? (iz <i>Literatúre</i> 141)	Prosa	8588
27	R	Marinka Poštrak: Uročenost, Zarila sem se, Ljubezenski psalm	Lyrik	885
28	S	Manka Kremenšek Križman: Podnajemnik (iz <i>Literatúre</i> 141)	Prosa	8388
29	F	Bráne Mozétič: Ali vídiš, Drôbən děž, Sánjał səm te (iz zbírke <i>Pésmi za umrlimi sánjami</i>)	Lyrik	1321
30	S	Fránjo Fránčič: Ljúbi svôjo družíno, kot ljúbiš sámega sêbe! (iz <i>Nôve revíje</i> 228-229)	Prosa	3222
31	F	Bárbara Korún: V breztéžnosti, Róže (iz zbírke <i>Razpóke</i>), Biserovína mòlka, Vrišč žlehtnih sadov, Sméh v drvěčem ávtu (iz <i>Nôve revíje</i> 237-238)	Lyrik	1767
32	S	Vínko Möderndörfer: Slovó (Ôna) (iz <i>Literatúre</i> 125/126)	Prosa	4147
33	F	Alêš Štégér:	Lyrik	0
34	R	Suzána Trátnik: Životínjsko cárstvo (rokopís)	Prosa	6846
35	S	Promêt in nasélja v álpskikh dolínah(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	6012
36	S	Ravnínski dél álpskega svetá(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	1905
37	S	Ljubljána - glávno město Slovénije(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	3575
38	S	Sledôvi pretéklosti v álpskem svetu(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	2118
39	S	Ob izvírih Ljubljánice(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	2921
40	S	Trgovína med mórjem in nótranostjo(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	2513
41	S	Doleňjska(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	3212
42	S	Koreníne slovénskega knjížnega jezíka (iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	1735
43	S	Bela krajina (iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	3683
44	S	Obrámba pred Túrki (iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	2490
45	S	Značílnosti panónskega svetá (iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	2209
46	S	Kméčko prebiváštvo v pretéklosti(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	2349
47	S	Goríce in vinográdništvo (iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	1903
48	S	Vplív prométa in trgovíne na razvôj měst(iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	3338
49	S	Bogástvo dáljne pretéklosti (iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	3221
50	S	Máribor - drúgo nájvéče město Slovénije (iz priróčnika <i>Tú səm domá</i> 2)	Sakprosa	2426

51	S	Značílnosti primórskega svetá (iz priróčnika <i>Tú səm domá 2</i>)	Sakprosa	1441
52	S	Kmetíjstvo v zaledju (iz priróčnika <i>Tú səm domá 2</i>)	Sakprosa	2874
53	S	Gospodárjenje z mórjem (iz priróčnika <i>Tú səm domá 2</i>)	Sakprosa	1925
54	S	Primórski svét v pretéklosti (iz priróčnika <i>Tú səm domá 2</i>)	Sakprosa	5138
55	S	Slovénci skozi čás (iz priróčnika <i>Tú səm domá 2</i>)	Sakprosa	4057
			Totalt antal tecken	198128

På denna kurs läses moderna författare med ett modernt och enkelt språk.

Texterna omfattar 100 standardsidor motsvarande 40 rader x 50 tecken = 200.000 tecken inklusive mellanslag.

R betyder att det till texten finns en inspelning gjord av en skolad röst från slovensk radio.

F betyder att det till texten finns en inspelning gjord av författaren själv.

S betyder att det till texten finns en inspelning gjord av en slovensk Erasmus-student vid Göteborgs universitet.

1. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Dáne Zájc (1929-2005) är en av Sloveniens mest kända poeter och dramatiker. Han hör till den efterkrigsgeneration som i grunden påverkats av andra världskrigets fasor. När den slovenska, och jugoslaviska, litteraturen under 50-talet bröt med den partidikterade ideologin var han en av de drivande krafterna. Dáne Zájc har en förkärlek för det dystert gåtfulla och han är känslig för de impulser som kommer från människans inre djup. I sin poesi beskriver han en dyster modern tid med svart humor.

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, čína dvá
sta letéla.

Krá, krá,
mízla so poljá.

Búrja gré čəz poljé,
čəz vodé, čəz goré,
zíma béla.

Krá, krá,
búrja gré od gorá.

Búrja gré od gorá,
strádež gré čəz poljá,

vrán *kråka, korp*
čəz *över*
čírn [čérən], **čírna** [čérna]
 svart
letéla *flugit, flög*

krá *krax*
mízəł [mórzəw], **mízla**
 [mérzla] *kall*

búrja *kraftig nordostlig vind*
gré *är på väg, kommer, pres.*
 3 p. sing.
zíma *vinter*

od *från*

strádež *svält, hunger*

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Krax, krax
kalla äro fälten.

Nordan sveper över fältet,
över vattnen, över bergen,
vintern vit.

Krax, krax,
nordanvinden kommer från bergen.

Nordan sveper ner från bergen,
svälten drar över fälten,

pólja béla, pólja béla.

Krá, krá,
kdáj bova domá.

kdáj? när?
bôva vi två kommer att vara
domá hemma

fälten vita, fälten vita.

Krax, krax,
när kommer vi att vara hemma.

Kommentarer

poljá, poljé, vodé, goré är ålderdomliga, mera poetiska former med betoning på böjningsändelsen. Detta var betydligt vanligare i äldre tider, men har successivt försunnit ur vardagsspråket. Vanligtvis heter det alltså **pólja, pólje, vôde, gôre**.

gorá är en oregelbunden form på **-á** som i genitiv plural förekommer i mera vårdat språk hos ett fåtal feminina substantiv.

2. Prázapráv ()

Egentligen

Polona Glavan (född 1974) har studerat litteraturvetenskap och engelska. Under 1990-talet publicerade hon kortare berättelser i litterära tidskrifter och antologier. 1997 fick hon en utmärkelse för bästa novell skriven av en student.

I hennes första bok *En natt i Europa* flyttas Jim Jarmusch' vision från filmen *The Night on Earth* från taxibilar till en tio timmars resa med ett nattåg mellan Paris och Amsterdam. Personer från hela världen befinner sig på tåget och de sammaförs tack vare Interrailbiljetterna de har i fickan. En flaska vatten inom räckhåll, en mognande ungdom, en vuxenvärld som håller på att formas och en sommar där tid och plats är i ständig rörelse innebär möjligheter att göra upp med gamla kärlekar och att upptäcka nya. Och naturligtvis finns där även ett helt kaos av högst personligt bagage i huvudet på huvudpersonerna och där tränger Polona Glavan tränger in när tystnaden lägrar sig i kupén.

“Povéj káj,” rěče ôna. “Govôri.”

“Káj naj govorím?” vprášam.

“Kárkoli,” rěče. “Govôri o vreménu, politiki, náju. Kár hóčeš. Samó govôri.”

“Zakáj?” vprášam.

“Kar takó,” rěče. “Ráda bi te slíšala.”

“Slíšala?”

“Já,” rěče. “Ráda bi te ênkrat zarés slíšala. Nímam pojma, kákšen sí, ko govoríš.”

”Berätta något,” säger hon. ”Prata.”

”Vad ska jag säga?” frågar jag.

”Vad som helst,” säger hon. ”Prata om vädret, om politik, om oss. Vad du vill. Bara prata.”

”Varför?” frågar jag.

”Inget särskilt,” säger hon. ”Jag skulle gärna vilja höra dig.”

”Höra?”

”Ja,” säger hon. ”Jag skulle vilja höra dig på riktigt en gång. Jag har ingen aning om hurdan du är när du pratar.”

“Pa saj véš, kákšen sóm,” rēčem.

“Kakó naj vém?” vpráša. “Kakó na svetu
naj to vém?”

“Pa saj se kar napréj pogovárjava,” rēčem.

“Mogóče,” rēče in me pogléda. “Ámpak
vseêno bi ráda, da govoríš. Hóčem, da
govoríš o ménici. Kárkoli. Hóčem samó, da
govoríš. Samó ménici.”

“Ajá,” rēčem.

“Govôri mi o tém, kar se bo zgodílo
potém,” rēče.

“Kdáj potém?” vprášam.

“Potém,” rēče. “Jútri zjútraj.”

“Zaljúbljen bom váte,” rēčem.

“Jútri zjútraj?” vpráša.

“Já,” rēčem. “Zaljúbil se bom váte, ko te
bom glédał, kakó spíš.”

“Sém lépa, kádar spím?” vpráša.

“Já,” rēčem. “Nedóžna si. Védno se
zaljúbim váte, kádar te glédam, kakó spíš.”

“Ne verjámem,” rēče.

“Kakó – ne verjámeš?” vprášam. “Kaj ní
to nékaj nájbolj resníčnega? Da se nekdó
zaljúbi váte, kádar te gléda, kakó spíš?”

”Men du vet hurdan jag är,” säger jag.

”Hur skall jag veta det?” frågar hon. ”Hur i
all världen skall jag veta det?”

”Men vi pratar ju hela tiden,” säger jag.

”Kanske det,” säger hon och ser på mig.
”Men jag skulle i alla fall vilja att du talar. Jag
vill att du talar om mig. Vad som helst. Jag vill
bara att du talar. Bara för mig.”

”Jaha,” säger jag.

”Berätta för mig om det som kommer att
hända sedan,” säger hon.

”När då sedan?” frågar jag.

”Sedan,” säger hon. ”I morgen bitti.”

”Jag kommer att vara förälskad i dig,” säger
jag.

”I morgen bitti?” frågar hon.

”Ja,” säger jag. ”Jag kommer att förälska
mig i dig när jag tittar på dig när du sover.”

”Är jag vacker när jag sover?” frågar hon.

”Ja,” säger jag. ”Du är oskyldig. Jag blir
alltid förälskad i dig när jag tittar på dig när du
sover.”

”Det tror jag inte”, säger hon.

”Vad – tror du mig inte?” frågar jag. ”Är
inte det något av det mest verkliga som finns?
Att någon förälskar sig i dig när han tittar på
dig när du sover?”

“Mogóče. Nísom še razmíšljala o téṁ.”

“Pa pomíslí zdáj,” rēčem.

“Me boš zbúdił s poljúbom?” vpráša.

“Nê,” odgovorím. “Pústił te bom spáti.”

“Zakáj?”

“Da te bom lahkó dljê glédał,” rēčem.

“Kakó spíš.”

“Pa če bom že bûdna?” vpráša. “Boš potém túdi zaljúbljen váme?”

“Ne vém,” rēčem. “Odvísno.”

“Od česa?”

“Takó. Od pogléda. Mogóče me boš glédala takóle málo néžno... Nô, če boš néžna, se bom gotôvo zaljúbił.”

“In če ne bóm vêč tükaj?” vpráša. “Káj pa potém?”

“Potém bom jókał,” rēčem.

“In če te bom slíšala in ti prinêsla róbček?” vpráša. “Káj pa potém?”

“Potém bom še bôlj zaljúbljen váte,” rēčem.

“Ámpak téga ne bóm storíla, véš.”

”Kanske det. Jag har inte funderat på det tidigare.”

”Tänk efter nu då,” säger jag.

”Kommer du att väcka mig med en kyss?” frågar hon.

”Nej,” svarar jag. ”Jag kommer att låta dig sova.”

”Varför?”

”Så att jag kan titta på dig längre,” säger jag.

”Hur du sover.”

”Men om jag redan är vaken?” frågar hon.
”Kommer du att vara förälskad i mig då också?”

”Jag vet inte,” säger jag. ”Det beror på.”

”På vad?”

”Tja. På blicken. Kanske kommer du att se på mig så där med lite ömsint blick... Ja, om du tittar ömsint så blir jag säkert förälskad.

”Och om jag inte finns kvar här?” frågar hon. ”Vad gör du då?”

”Då kommer jag att gråta,” säger jag.

”Och om jag hör dig och kommer med en näsduk åt dig?” frågar hon. ”Vad gör du då?”

”Då blir jag ännu mer förälskad i dig”, säger jag.

”Men det kommer jag inte att göra, förstår du.”

“Škóda,” rēčem. “Tedáj se bom obésiľ.”

“Samó poskúsi,” rēče. “Samó poskúsi kaj tákega.”

“A nê bi še tí prišlá zrávən?” vprášam. “Kakó bi biló romántično, če bi náju nášli skúpaj.”

“Pa rés,” rēče. V sôbi je téma, véndar vídim njéne očí. “Práv imáš. To bi biló romántično. A bi naredíla nékaj tákega?”

“Lahkó,” rēčem. “Ali pa še káj bóljsega.”

“Véš, káj bi biló túdi lépo?” rēče čez nékaj hípov.

“Káj?” vprášam.

“Če bi šlá na želéznico in légla na týr,” rēče. “Držála bi se za rôke in čákala na vlák. Ostáli bi samó nájini rôki, ki se držíta. Tó bi biló legendárno.”

“Pa rés,” rēčem. “Naredíva to.”

“Káj mísliš, da bo príva stvár, ki se bo potém zgodila?” vpráša čez nékaj hípov.

“Vsí bodo govoríli o náju,” rēčem.

“Vsáj tó,” rēče. “Vsí časopísi bodo pisáli

”Synd,” säger jag. ”Då kommer jag att hänga mig.”

”Bara försök,” säger hon. ”Bara försök något sådant.”

”Skulle inte du också komma och göra mig sällskap?” frågar jag. ”Vad romantiskt det skulle vara, om de hittade oss tillsammans.”

”Ja verkligen,” säger hon. Det är mörkt i rummet, men jag ser hennes ögon. ”Du har rätt. Det skulle vara romantiskt. Skulle vi inte ta och göra något sådant?”

”Jovisst,” säger jag. ”Eller något ännu bättre.”

”Vet du vad som också skulle vara häftigt?” säger hon efter något ögonblick.

”Vad då?” frågar jag.

”Om vi gick till järnvägen och lade oss på spåret,” säger hon. ”Vi skulle hålla varandra i handen och vänta på tåget. Bara våra händer som håller varandra skulle bli kvar. Det skulle bli legendariskt.”

”Ja verkligen,” säger jag. ”Vi gör det.”

”Vad tror du kommer att vara det första som händer sedan?” frågar hon efter något ögonblick.

”Alla kommer att tala om oss,” säger jag.

”Åtminstone det,” säger hon. ”Alla tidningar

o náju.”

“Naenkrat se bodo vsí spómnili, da so náju poználi,” rēcem.

“Po môjém bi bíl to dóbér motív za tragédijs.”

“Pa za fotografíje túdi.”

“Potém bova prišlá túdi v filme,” rēče.

“Já.”

“Gotôvo.”

“Vés svét bo védeľ za náju.”

“Já,” tího rēče čez čás. “Življénje bo pôlno nájine smíti. Ámpak v resnici náju ne bô nikjér.”

“Kakó to míslíš – nikjér?” vprášam.

“Takó,” rēče. “Ne bô náju.”

“Zakáj nê?” vprášam.

“Zakáj?” rēče. “Zató, ker bo takó, kot je védno. Zbúdił se boš, se oblékəł, spíł z máno kávo, mi vzéł zádnjo cigaréto in odšéł. Takó kot védno, boš odšéł. K njéj.”

“Ne bóm,” se poskúsim zlagáti.

“Dáj no,” rēče. “Dáj no. Zakáj nê bi?

kommer att skriva om oss.”

“Plötsligt kommer alla att minnas att de kände oss,” säger jag.

“Det skulle vara ett bra motiv för en tragedi, tror jag.”

“Och för foton också.”

“Sedan skulle vi komma på film också,” säger hon.

“Ja.”

“Säkert.”

“Hela världen kommer att få höra om oss.”

“Ja,” säger hon tyst efter en stund. “Livet kommer att vara fullt av vår död. Men i verkligheten kommer vi inte att finnas någonstans.”

“Vad menar du – ingenstans?” frågar jag.

“Inget särskilt,” säger hon. ”Vi kommer inte att finnas.”

“Varför inte?” frågar jag.

“Varför?” säger hon. ”Därför att det kommer att bli så som det alltid är. Du kommer att vakna, klä på dig, dricka kaffe med mig, ta min sista cigarett och gå. Precis som alltid kommer du att gå. Till henne.”

“Det kommer jag inte alls,” försöker jag ljuga.

“Lägg av,” säger hon. ”Lägg av. Varför

Zakáj bi bilá tá sréda tísta, ko nê bi bíl rád z njó? A mi lahkó povéš, zakáj?”

“Lahkó,” rēčem.

“Nô, zakáj?” vpráša.

“Zató, ker se bom zaljúbił váte,” rēčem.

“Jój, máli,” rēče. “bódi iskrén vsáj s sábo, če že mени ne govoríš resníce. Saj véš, da mi je že vsê jásno. Zakáj mi to govoríš, máli?”

“Ámpak to je rés,” rēčem. “Boš vídela.”

Léže na hŕbət in gléda v stróp.

“Že takó prevěč vídim,” rēče.

“Káj vídiš?” vprášam.

“Prevěč,” rēče. ”Vsê. Tóliko stvarí vídim, da poznám vsák detájl. Vsê je ísto. Vídim na prímer tó, da se níč ne dogája. Vsê je takó, kot je biló vés čás. Vsê.”

“Smít ní ísta,” rēčem.

“Jé,” rēče. “Túdi ôna je ísta.”

“Ní mogóče.”

“Kakó da nê?” vpráša. “Je zdáj lépša, kot je bilá préj?”

skulle du inte det? Varför skulle den just här onsdagen vara den då du inte skulle ha lust att vara med henne? Kan du säga mig varför?”

”Ja,” säger jag.

”Jaha, varför?” frågar hon.

”Därför att jag kommer att förälska mig i dig,” säger jag.

”Oj, lilla vän,” säger hon. ”Var åtminstone uppriktig mot dig själv, om du nu inte säger sanningen till mig. Du vet ju att allt redan står klart för mig. Varför säger du så till mig, lilla vän?”

”Men det är sant,” säger jag. Du kommer att få se.”

Hon lägger sig på rygg och tittar upp i taket.

”Jag ser i alla fall för mycket,” säger hon.

”Vad ser du?”, frågar jag.

”För mycket,” säger hon. ”Allt. Jag ser så mycket saker att jag känner till varje detalj. Allt är likadant. Jag ser till exempel att ingenting händer. Allt är så som det har varit hela tiden. Allt.”

”Döden är inte likadan,” säger jag.

”Jo,” säger hon. ”Även den är likadan.”

”Det är inte möjligt.”

”Varför inte det? frågar hon. ”Är den vacker nu än den var förut?”

“Ní ísta,” ponovím.

“Pa jê,” rôče. “Zdáj se pogovárjava o njéj. Drúgo pa je takó kot včeraj, dánës, vsê dní. Boš rékøł, da ní rés?”

Níč ne rôčem.

“Véš káj?” rôče čez čás. “Jáz...”

“Káj?” vprášam.

Nékaj hípov me gléda.

“Níč,” rôče.

“Povéj,” rôčem in ji poglédam v očí.
“Prósim.”

“Níč ní,” ponoví. “Míslim – níč pomémbnega. Májhna idêja. Nékaj totálno triviálnega. Právzapráv se vêč ne spómnim, káj sém hotéla rêci.”

Poljúbi me na ústa.

“Za láhko nôč,” rôče. “Lepó spí, máli.”

“Tí túdi.”

“Já.”

Še málo ležím in glédam v stróp. Ko zaslíšim njeno mírno díhanje, položím ji rôko okróg pasú, in takó ostáneva do jútra. Vés čás dôlke črne sénce v tišíni. Právzapráv se splôh ne znáva pogovárjati.

”Den är inte likadan,” upprepar jag.

”Jo, det är den,” säger hon. ”Nu talar vi om den. Allt annat är samma som i går, i dag, varenda dag. Tänker du påstå att det inte är sant?”

Jag säger ingenting.

”Vet du vad?” säger hon efter en stund.

”Jag...”

”Vad då?” frågar jag.

Hon tittar på mig några sekunder.

”Ingenting,” säger hon.

”Berätta,” säger jag och ser henne i ögonen.

”Snälla.”

”Det var inget,” säger hon igen. ”Jag menar – inget viktigt. En liten idé Någonting fullständigt trivialt. I själva verket kommer jag inte ihåg längre vad det var jag ville säga.”

Hon kysser mig på munnen.

”God natt,” säger hon. ”Sov gott, lille vän.”

”Du med.”

”Ja.”

Jag ligger lite till och tittar upp i taket. När jag hör hennes lugna andetag lägger jag armen kring hennes midja och så blir vi liggande ända till morgonen. Hela tiden långa svarta skuggor i tyxtnaden. I själva verket klarar vi inte alls av att prata med varandra.

(Förkortad och något förenklad.)

právzapráv *egentligen*
kárkóli *vad som helst*
kar takó *inget särskilt* (eg. *bara så där*)
slíší, slíšal > *höra*
zarés *på riktigt*
pójem *aning*
saj ju

kar napréj (= védno) *jämt, ständigt, hela tiden*

mogóč *möjlig*

mogóče *kanske*

vseêno *i alla fall*

kar (det) *som*

zgodí se, zgódil se, zgodila se, zgoditi se < *hända, ske, inträffa*

zaljúbi se, zaljúbil se, zaljubila se, zaljúbiti se < *förälska sig*

nedóžen *oskyldig, oskuldsfull*

verjáme, verjét > *tro*

kaj (= ali) allmänt inledande frågeord med uppmaning att svara ja

razmíšla > **o** + lokativ *fundera* + *på* + *ngt*

pomíslí < *tänka (efter)*

poljúb *kyss*

puští, pústił, pustila, pustíti < *läta, lämna*

dljé (komp. av **dólg**) *längre*

búdən *vaken*

odvíšen + od + genitiv *beroende + på + ngt, avhängig + av + ngt*

pogléd, Gsg. **pogléda** *blick*

néžen *öm, ömsint*

gotôvo *säkert*

jóka > *gråter*

róbčák *näsduk*

škóda *synd*

obési < *hänga*

poskúsi < **poskúša** *försöka, testa, pröva*

zrávən *bredvid, och göra sällskap*

nájde, nášəł, nášla, nájtí < *hitta*

táma *mörker*

práv *rätt*
želéznica *järnväg* (av **želézo** *järn*)
tír *spår*
drží, držał, držala, držáti > *hålla*
ostáne, ostáł < *bli kvar, återstå, förbli*
vsáj *åtminstone*
naénkrat *med ens, plötsligt*
spómní se < *spomínja se* + genitiv *minnas, komma ihåg + ngt*
po mőjem *enligt min mening*
tíh *tyst*
póln + genitiv *full + av/med + ngt*
nájin *vår (min och din/hans/hennes)*
smrt, -i (fem.) *död*
resnícea *verklighet, sanning*
nikjér *ingenstans*
obléče, oblékøł, oblékla, obléči < *obláči klä, ta på kläder*
píje, píł > *spíje, spíł dricka*
zádnji *sista*
láže se, lagáł se > *zláže se, zlagáł se ljuga*
dáj no *lägg av*
máli (bestämd form av **májhøn**) *lille, lilla*
iskréñ *uppriktigt, ärlig*
jásøn *klar, tydlig*
hŕbøt *rygg*
stróp *innertak*
prevěč *för mycket*
tóliko *så mycket*
detájl *detalj*
ísti *samma, likadan*
primér men **na** **prímer** *exempel, till exempel*
pomémbøn *viklig*
idèja *idé*
zaslíši, zaslíšał < *höra, få höra*
mírøn *lugn*
díha > *andas*
okróg + genitiv *runt*
pas, Gsg. **pasú** *midja*

tišína tystnad (av **tíh** *tyst*)
splôh över huvud taget
zná > *kan, vet hur, har förmåga*

Slóvnica

Pronomen i 1 och 2 person singular och dual

N	jáz	<btí< b=""></btí<>	mídva	vídva
A	me / mène	te / têbe	náju	váju
G	me / mène	te / têbe	náju	váju
L	mêni	têbi	náju	váju
D	mi / mени	ti / têbi	náma	váma
I	máno / menój	tábo / tebój	náma	váma

Prepositioner sammansmälter med pronomenens korta former i ackusativ. Samtidigt blir prepositionen v utökad med ett flyktigt **-a-** och formerna **váme till, in i mig, váte till, in i dig** uppstår. Vidare får vi **vánj** [ván] *till, in i honom, den, det,* **vánjo till, in i henne, den, det, vánje till, in i dem, vánju till, in i de två.**

Observera igen att de frågande pronomenen även används som obestämda, t.ex. **povéj káj säg något.**

Ett flertal demonstrativa ord kan lägga till suffixet **-le** (som har sitt ursprung i imperativen **gléj titta**) som en förstärkning, t.ex.

tó detta, tóle det här
takó så, takóle så här

Reflexiva verb

Förutom vad som tidigare sagts om reflexiva verb är det viktigt att lägga märke till att slovenskans reflexiva pronomen **se sig** även uttrycker reciprocitet (ömsesidighet) och många gånger därför motsvarar svenskans *varandra*, t.ex. **držála bi se za rôke vi skulle hålla varandra i händerna**.

Partiklar och prefix

Det är inte alltid som ett **kaj** är frågeordet *vad*. Det finns även ett annat **kaj** som är ett slags satsadverb med samma funktion som **ali**, dvs. att signalera att det följer en ja/nej-fråga. Skillnaden mellan **kaj** och **ali** är att med **kaj** signalerar frågeställaren att han hoppas eller förväntar sig att få medhåll. Frågan får en lätt övertalande funktion och kan till och med upplevas som retorisk.

Om man använder **ali** är däremot frågan helt sakligt och objektivt ställd och man försöker inte påverka sin samtalspartner utan vill ha ett objektivt svar tillbaka.

Vidare finns det två olika **kár**, dels den adverbiella partikel **kár** som uttrycker eftertryck eller förstärkning, dels det relativia pronomenet **kár (det) som**. Lägg särskilt märke till det mycket vanliga uttrycket **kar takó** (eg. *bara så*) som är ett vanligt svar på frågan *varför?* när man inte kan eller vill ange någon särskild orsak. På svenska skulle man skanske svara *Inget särskilt*.

Prefixet **pre-** kan fogas till en lång rad adjektiv och adverb och uttrycker då en alltför hög grad, t.ex. **prevêč för mycket**.

Utrop

I många svenska utrop använder vi gärna ordet *vad!* eller i lite högre stil *så!* Slovenskan använder (precis som engelskan) i stället frågeordet **kakó** (eng. *how*).

Kakó bi biló romántično! *Vad romantiskt det skulle vara! (How romantic it would be!)*

3. Jáz (?)

Jag

Jánez Ménart (1929-2004) är en mycket känd slovensk poet. Han föddes i Máribor och studerade slavistik och jämförande litteraturvetenskap på universitetet i Ljubljana. Först arbetade han inom det slovenska filmbolaget Tríglav, senare vid slovenska radion i Ljubljana och slutligen fram till sin pensionering vid förlaget Mladínska knjíga. 1979 fick han det litterära Prešérénpriset. Han har även översatt en rad kända europeiska författare till slovenska, bl.a. Shakespeare och Byron.

Pred ogledálom ném stojím
in v tújca pred sebój strmím.

Kot da zrêm pŕvič tá obráz,
vprašújem ga: Si tí rés jáz?

Zamíšljeno me zró očí
in vprášajo: Səm jáz rés tí?

In trézno právi mu mój jáz:
Jáz nísəm tí, tí nísi jáz;

jáz səm le jáz, ki se mi zdí;
in tí si jáz le za ljudí;

a právi jáz je dán za dném
ugánka mēni in ljudém.

ogledálo *spegel*
tújæc *främling*
strmí, strméł > *stirrar*

zrê, zrél > *se, skåda*

zró (äldre) = **zrêjo**

trézən *nykter*

zdí se > *verkar, tycks finnas*

ugánka *gåta*
ljudém *dativ plural*

Framför spegeln står jag stum
och stirrar på främlingen framför mig.

Som om jag ser detta ansikte för första gången,
frågar jag honom: Är du verkligen jag?

Eftertänksamt betraktar ögonen mig
och frågar: Är jag verkligen du?

Och nyktert svarar mitt jag honom:
Jag är inte du, och du är inte jag;

jag är bara jag, som det tycks mig;
och du är jag bara för människorna.

men mitt sanna jag är dag för dag
en gåta för mig och människorna.

4. Stríp strúp – denárja kúp (?)

Miloš Míkeln (*1930)

Ígra se začnê s sestákom v knjížnici, na katérem se učíteljica jezí, ker otrôci bêrejo prevêč strípov. Po kôncu sestánka príde v knjížnico Mítja, da bi si poiskál néko nôvo knjígo. Naénkrat ní eléktrike, Mítja pa zaslíši néke glasôve.

GLÁS IZ PÝVE KNJÍGE: Vsê je tího - vsí so šlí. Nô, ste slíšali tíste na sestánku? Pa téga fánta potém, téga Mítjo? Já, po môjem je z námi kônc, ljudjé nas bodo počási pozabíli in bodo bráli samó strípe, hodíli v kíno in glédali televizíjo. Ámpak jáz nísom za tó, da se kar takó vdámo. Káj míslite? Sédimo vsí skúpaj, naredímo načít in začnímo nékaj proti tém stríparjem. Há, káj právite? Nô, dón Kihót, káj práviš tí? Héj, gospód Kihót! Splôh ne odgovárja. Sánčo! Káj pa déla tvój gospodár, da mi še odgovorí nê?

GLÁS IZ DRÚGE KNJÍGE: Pustíte ga, píše sonét. Svôji ljúbi, nô. Pustíte ga pri míru.

Jag

Pjäsen börjar med ett sammanträde i biblioteket, på vilket en lärarinna är arg för att barnen läser för mycket serier. Efter sammanträdets slut kommer Mitja till biblioteket, för att leta efter en ny bok åt sig. Plötsligt finns ingen el, men Mitja hör några röster.

RÖST FRÅN FÖRSTA BOKEN: Allt är tyst – alla har gått. Nå, hörde ni det där på mötet? Och den killen sedan, den där Mitja? Ja, jag tror att det är slut med oss, folk kommer långsamt att glömma oss och de kommer bara att läsa serier, gå på bio och titta på TV. Men jag tycker inte att vi skall ge upp utan vidare. Vad tycker ni? Vi måste sätta oss ner och göra upp en plan och ta itu med de där serietecknarna. Vad säger ni? Nå, don Quijote, vad säger du? Hallå, herr Quijote! Han svarar över huvud taget inte. Sancho! Vad gör din husbonde, eftersom han inte ens svarar mig?

RÖST FRÅN ANDRA BOKEN: Låt honom vara, han skriver en sonett. Till sin kära, ju.

GLÁS IZ PŘVE KNJÍGE: Dôbro, pa drúgi, kjé ste? Vám je vseêno, če vas ljudjé pozábijo, potém ko ste živéli sto, pa pétsto, pa tísoč lét? Héj!

GLÁS IZ TRÉTJE KNJÍGE: Kdó pa takó kričí?

GLÁS IZ DRÚGE KNJÍGE: Róbin Hód. Saj ga poznáš!

GLÁS IZ TRÉTJE KNJÍGE: Róbin, prósim, daj nam mír. Imámo vsák svôje oprávke, saj věš.

GLÁS IZ PŘVE KNJÍGE: Kjé pa ste, junáki? Ahíles, Otélo, Róbinzon, Gúliver? Níč. Sevéda, oblégajo Trójo, íšcejo zlató, jádrajo po mórjih – káj bo z njími, jih pa ne zaníma. Poslúšajta, môja drága soséda, vídva pa mórata íti z máno. Grémo!

GLÁS IZ DRÚGE KNJÍGE: Kám pa?

GLÁS IZ PŘVE KNJÍGE: Iz knjíg nazáj na svět. Móramo mu príti na pomóč. Grémo!

Iz knjíg stópijo Róbin Hód, Králj Matjáž in Poslédnji Mohikánec.

Låt honom vara i fred.

RÖST FRÅN FÖRSTA BOKEN: Bra, men ni andra, var är ni? Är det er likgiltigt om folk glömmar bort er, då ni levt 100 och 500 och 1000 år? Hallå!

RÖST FRÅN TREDJE BOKEN: Vem är det som skriker så?

RÖST FRÅN ANDRA BOKEN: Robin Hood. Du känner ju honom!

RÖST FRÅN TREDJE BOKEN: Robin, snälla - låt oss vara i fred. Vi har var och en sina bestyr, det vet du ju.

RÖST FRÅN FÖRSTA BOKEN: Men var är ni, hjältar? Akilles, Othello, Robinson, Gulliver? Ingenting. Det är klart, de belägrar Troja, letar guld, seglar på haven – men vad som kommer att ske med dem, intresserar dem inte. Lyssna, mina kära grannar, ni två måste gå med mig. Låt oss gå!

RÖST FRÅN ANDRA BOKEN: Vart då?

RÖST FRÅN FÖRSTA BOKEN: Från böckerna tillbaks till världen. Vi måste komma den till undsättning. Låt oss gå!

Ur böckerna stiger Robin Hood, Kung Mattias och Den siste mohikanen.

KRÁLJ MATJÁŽ: Ôh! Áh! Ôh! Je tu kákšna míza? Utrújen sém.

RÓBIN HÓOD: Ô, nê, drági králj Matjáž, dovôlj si spál, zdáj bomo pa délali. Pogléj, sáj so še ljudjé tu! Pa sém míslíš...

POLICÍST (še védno sedí na stôlu. Rêče negotôvo): Héj, kdó pa stê? Míslim - od kód ste prišli?

KRÁLJ MATJÁŽ: Iz knjíg.

POLICÍST: Kakó - iz knjíg?

RÓBIN HÓOD: Iz knjíg! Ali nê, Poslédnji Mohikánec?

POSLÉDNJI MOHIKÁNEC: Rés je. Howgh!

POLICÍST: Hm. Káj pa formálnosti, imáte vsê v rédu? Prijáve, pa tó? Stáľno bivalíšče?

KRÁLJ MATJÁŽ: Hjá, še kákšno! Lépo mízo imám.

POLICÍST: Imáte potrdíla?

RÓBIN HÓOD: Kákšna potrdíla?

POLICÍST: O prijávi stálnega bivalíšča.

RÓBIN HÓOD: V môjih čásih téga nísmo iméli, pa je biló že takrát dovôlj húdega na svétu.

POLICÍST: Vaše imé?

KUNG MATTIAS: Oh, ah, oh! Finns det något bord här? Jag är trött.

ROBIN HOOD: Åh nej, käre kung Mattias, du har sovit tillräckligt och nu ska vi arbeta. Titta, det finns ju fortfarande mäniskor här! Och jag trodde...

POLIS (sitter fortfarande på stolen. Säger osäkert): Hallå, vilka är ni? Jag menar – varifrån kommer ni?

KUNG MATTIAS: Från böckerna.

POLISEN: Hur sa – från böckerna?

ROBIN HOOD: Från böckerna! Eller hur, du mohikanen?

DEN SISTA MOHIKANEN: Det stämmer. Hugh!

POLISEN: Hm. Hur är det med formaliteterna, har ni allt i ordning? Folkbokföring och så? Fast bostad?

KUNG MATTIAS: Jodå, och vilken bostad sedan! Jag har ett vackert bord.

POLISEN: Har ni intyg?

ROBIN HOOD: Vad då för intyg?

POLISEN: Om anmälning av fast bostad.

ROBIN HOOD: På min tid hade vi inte sånt där, men redan då fanns det tillräckligt med elände i världen.

POLISEN: Ert namn?

RÓBIN HÓOD: Róbin Hóod.

POLICÍST: Od kód?

RÓBIN HÓOD: Iz Ánglije.

POLICÍST: Ahá, mednárodná ríba. Pa ví?

KRÁLJ MATJÁŽ: Králj Matjáž.

POLICÍST: A ví ste... nô, o vás sém pa že slíšať. Pa ví, gospód?

POSLÉDNJI MOHIKÁNEC: Poslédnji iz rodú Mohikáncev.

POLICÍST: Kakó, prósim?

RÓBIN HÓOD: Poslédnji Mohikánec, na krátko.

POLICÍST: Mendá ste po očetu dobíli kákšno imé?

POSLÉDNJI MOHIKÁNEC: Mój ôče je pisátelj Cóoper. Howgh!

POLICÍST: Ámpak, poslúšajte...

KRÁLJ MATJÁŽ: Pa tí? Od kód si pa tí?

POLICÍST: Jáz? Jáz sém pa iz Postójne.

KRÁLJ MATJÁŽ: Čákaj, čákaj, to imé sém pa že slíšať... Ní tam podzemelska jáma?

POLICÍST: Jé, já.

KRÁLJ MATJÁŽ: Takó je! Ko sém šéľ s svôjo výjsko spát pod zemljo, dôľgo nísem védeľ, ali naj grémo v Postójnsko

ROBIN HOOD: Robin Hood.

POLISEN: Varifrån?

ROBIN HOOD: Från England.

POLISEN: Aha, en internationell gynnare. Och Ni?

KUNG MATTIAS: Kung Mattias.

POLISEN: Och Ni är ... nå, men er jag har redan hört talas om. Och Ni, min herre?

DEN SISTE MOHIKANEN: Den siste av Mohikanersläktet.

POLISEN: Ursäkta, hur sa?

ROBIN HOOD: Den siste Mohikanen, kort sagt.

POLISEN: Kanske har Ni fått något namn av Er far?

DEN SISTE MOHIKANEN: Min far är författaren Cooper. Ugh!

POLISEN: Men, hör nu...

KUNG MATTIAS: Och du? Varifrån är du?

POLISEN: Jag? Jag är från Postojna.

KUNG MATTIAS: Vänta, vänta, det namnet har jag hört förut... Finns det inte en underjordisk grotta där?

POLISEN: Jo, det finns det.

KUNG MATTIAS: Det stämmer. När jag var på väg med min armé för att övernatta i en grotta visste jag länge inte om vi skulle gå

jámo ali v Péco. Potém smo šlí le rájši v Péco, jáma je véčja, pa dovôlj globôka je, da drúgi ljudjé ne mórejo príti tjá. – Nô, bomo začeli? Ker ní nobênega cesárja tú, sôm jáz nájpomémbnejši, bom jáz predsedník. Tórej, ta danášnja mladína... Káj pa déla?

POLICÍST (telefoníra): Gospód komandír, v mladínski knjížnici sôm, néki čúdni ljudjé so se zbráli tú. Róbin Hóod, právi, da je iz Vélike Británie, kráľ Matjáž in pa Poslédnji Mohikánec. Káj naj naredím z njími?

KOMANDÍR (po telefónu): Pripêlji jih sem, na postájo.

POLICÍST: Ne vém, če bodo hotéli.

KOMANDÍR (po telefónu): Káj pa dělajo?

POLICÍST: Sestánek bodo iméli. O danášnji mladíni. Kráľ je pa predsedník.

KOMANDÍR: Sestánek!

POLICÍST: Já.

KOMANDÍR: Pa kráľ je predsedník! Hm. Véš káj, ostáni z njími. Imájo oróžje?

till Postojna eller till Peca. Sedan begav vi oss i alla fall till Peca. Den grottan är större och tillräckligt djup för att inte andra människor skall komma dit... Nå, skall vi börja? Eftersom det inte finns någon kejsare här, är jag den mest betydelsefulle, jag kan vara ordförande. Alltså, dagens ungdom... Vad gör de?

POLISEN (ringar): Herr befälhavare, jag är på ungdomsbiblioteket, några konstiga människor har samlats här. Robin Hood, han säger att han är från Storbritannien, kung Mattias och den siste Mohikanen. Vad ska jag göra med dem?

BEFÄLHAVAREN (i telefonen): Kör hit dem, till stationen.

POLISEN: Jag vet inte om de kommer att vilja det.

BEFÄLHAVAREN (i telefonen): Vad gör de då?

POLISEN: De skall ha ett sammanträde. Om dagens ungdom. Och kungen är ordförande.

BEFÄLHAVAREN: Sammanträde!

POLISEN: Ja.

BEFÄLHAVAREN: Och kungen är ordförande! Hm. Vet du vad, stanna hos dem. Har de vapen?

POLICÍST: Bôlj muzéjsko, kráľ imá mēč, drúga dvá pa lóka in nôže. Káj pa môja slúžba na césti?

KOMANDÍR: Posláл bom drúgega v tvój rajón, tí pa ostáni z njími. Pa poklíči me, če bodo storíli kaj nevárnega. Si razuméľ?

POLICÍST: Razuméľ. Zdrávo, gospód komandír.

KOMANDÍR: Zdrávo.

KRÁLJ MATJÁŽ: Káj si pa délał tám s tístim ročajem?

POLICÍST: Govórił sém s komandírjem postáje.

RÓBIN HÓOD: Hóčeš rēči, da si govórił z drúgim človékom, ki komandíra na postáji?

POLICÍST: Já.

RÓBIN HÓOD: Ta fánt je pa málo čúdən.

KRÁLJ MATJÁŽ: Čúdən típ. Ní to Túrək?

RÓBIN HÓOD: Nô, bomo začeli?

KRÁLJ MATJÁŽ: Kákor sém rékəł – danášnja mladína... Róbin, tí si nas sklícał, zdáj pa povéj, zakáj.

RÓBIN HÓOD: Sáj sta slíšala tíste ljudí préj. Rêkli so, da so vés problém strípi, da

POLISEN: Mest av det museala slaget, kungen har ett svärd, och de två andra har bågar och knivar. Hur går det då med min patrullering?

BEFÄLHAVAREN: Jag skickar någon annan till ditt område, stanna hos dem. Men ring mig om de gör något farligt. Har du förstått?

POLISEN: Uppfattat.. Hej då!

BEFÄLHAVAREN: Hej.

KUNG MATTIAS: Vad gjorde du där med det där handtaget?

POLISEN: Jag talade med stationschefen.

ROBIN HOOD: Vill du påstå att du talade med en annan människa som för befälet på polisstationen?

POLISEN: Ja.

ROBIN HOOD: Den här killen är allt litet konstig.

KUNG MATTIAS: Konstig typ. Är han inte turk?

ROBIN HOOD: Nå, ska vi börja?

KUNG MATTIAS: Som jag sagt – dagens ungdom ... Robin, det är du som har kallat oss samman, så säg nu varför!

ROBIN HOOD: Ni hörde ju de där människorna förut. De sade att hela

otrôci zató ne bêrejo vêč tóliko knjíg. Nô, pa sêm míslíl, če bi poiskáli razbójnike, ki te strípe délajo...

KRÁLJ MATJÁŽ: Pa jim rôkli, naj délajo kaj drúgega... naj píšejo knjíge. Tó mi je všeč. Kjé jih bomo pa nášli?

RÓBIN HÓOD: V môjih čásih so razbójniki živéli v gozdôvih. In če smo mórali, smo jih védno nášli. Sáj sêm túdi jáz v gozdôvih domá.

POSLÉDNJI MOHIKÁNEC: Jáz túdi.

MÍTJA: Jáz túdi.

KRÁLJ MATJÁŽ: Kdó je tó rékəł?

MÍTJA: Jáz. Ámpak je resníca!

KRÁLJ MATJÁŽ: Pa káj si míslíl - da te bomo vzéli s sebój?

MÍTJA: Vsê strípe poznám... če bom jáz zrávən, jih boste velíko hitrêje nášli...

KRÁLJ MATJÁŽ: Sáj imá práv. Jáz o strípih nímam pójma.

RÓBIN HÓOD: Hm.

POSLÉDNJI MOHIKÁNEC: Máli béli brát imá práv.

KRÁLJ MATJÁŽ: Práv, pa naj gré.

problemet beror på de tecknade serierna, att barnen därför inte längre läser så många böcker. Nå, jag har tänkt att om vi skulle leta upp banditerna som gör de här tecknade serierna...

KUNG MATTIAS: Och säga åt dem att göra något annat... Att skriva böcker. Det gillar jag. Men hur skall vi hitta dem?

ROBIN HOOD: På min tid levde rövarna i skogarna. Om vi var tvungna hittade vi dem alltid. Jag är ju också hemma i skogarna.

DEN SISTE MOHIKANEN: Jag också.

MITJA: Jag också.

KUNG MATTIAS: Vem sade det?

MITJA: Jag. Men det är sant.

KUNG MATTIAS: Och vad trodde du – att vi skall ta dig med oss?

MITJA: Jag känner till alla tecknade serier ... om jag är med kommer ni mycket snabbare att hitta dem...

KUNG MATTIAS: Han har ju rätt. Jag har ingen aning om tecknade serier.

ROBIN HOOD: Hm.

DEN SISTE MOHIKANEN: Den lilla vita brodern har rätt.

KUNG MATTIAS: Okej, låt honom följa med.

KNJÍŽNIČAR: Mítja, Mítja...

MÍTJA: Psssst! Samó stáršem povéjte, naj me ne čákajo!

RÓBIN HÓOD: Nô, káj še čákamo, grémo!

KRÁLJ MATJÁŽ: Pa pojdimo. Naj se priprávijo, stríparji!

POSLÉDNJI MOHIKÁNEC: Howgh!

POLICÍST: Ámpak jáz móram túdi z vámi!
Komandírjev ukáz!

RÓBIN HÓOD: Já, čákaj málo...

KRÁLJ MATJÁŽ: Če je pa takó – ukáz je ukáz, káj hóčemo. Réd móra bíti in disciplína. Grémo.

KNJÍŽNIČAR (gléda za njími): Lépa stvár.
Me pa zaníma, káj bo iz téga.

stríp tecknad serie

strúp gift

kúp hög, massa

ígra pjäs

sestánęk möte, sammanträde (av **s-/z-** (tillsammans) med och **stojí**, stál > står)

knjížnica bibliotek (av **knjíga** bok)

katéri vilken

učiteljica lärarinna (av **učí** lär)

poříče, poiskáť < leta upp

elektrika el, elektricitet

glás, Npl **glasôvî** röst

prví första

fánt kille

BIBLIOTEKARIEN: Mitja, Mitja...

MITJA: Ssch! Säg bara till mina föräldrar att de inte skall vänta på mig!

ROBIN HOOD: Nå, vad väntar vi mer på, låt oss gå!

KUNG MATTIAS: Då går vi. Nu får de akta sig, serietecknarna.

DEN SISTE MOHIKANEN: Ugh!

POLISEN: Men jag måste också komma med er. Befälhavarens order.

ROBIN HOOD: Ja, vänta litet...

KUNG MATTIAS: Men om det är så – order är order – vad kan vi göra åt det... Det måste finnas ordning och disciplin. Då går vi!

BIBLIOTEKARIEN (tittar efter dem): En god sak. Men jag undrar vad det skall bli av detta.

ljudjé människor, folk
kar takó utan vidare
vdá se < vdája se ger upp
načrt plan
strípar^j serietecknare
há hör ni, va (påkallar uppmärksamhet)
héj hallå (påkallar uppmärksamhet)
odgovorí, odgovórił, odgovorila < odgovárja svarar
še ... nê inte ens
vseêno likgiltigt
kričí, kríčał, kričála > skrika
junák hjálte, huvudperson
obléga > belägrar
íšče, iskáł > söker, letar
jádra > seglar
sôsed, Gsg soséda granne (av s(o)-/z- (tillsammans) med och sedí, sedéł > sitter)
gré, šøł, šlá, íti </> går
kám vart
svét, Gsg svetá värld
pomóč, -i (f.) hjälп
Matjáž Mattias
poslédnji sista
nêgotóv osäker
formálnost, -i (f.) formalitet
prijáva anmälan, registrering (av pri- ankomst till målet och jáví meddelar, anger)
stálən fast, beständig (av stojí, stál står)
bivalíšče bostad, bostadsadress
hjá jodå
potrdílo intyg, kvittering (av potrđi < intygar, bekräftar av trđ hård)
čás tid
mednárodní internationell (av med mellan och národ nation)
rod, Gsg rodú släkt, släkte
na krátko kort sagt
mendá väl, antagligen
pisátelj författare (av piše, písat, pisála > skriver)
čáka > väntar
podzeméljski underjordisk (av pod under och zemlja jord)

jáma grotta
zêmlja jord
le i alla fall
cêsar, Gsg cesárja kejsare
predsédnik ordförande (av pred framför och sedí, sedéł > sitter)
danášnji dagens (av dánəs i dag)
mladína ungdom (av mlád ung)
komandír ^j befälhavare
mladínski ungdoms-
zbére, zbráť < zbíra samlar (av z- tillsammans och bêre, bráť som ursprungligen betydde tar)
oróžje vapen
muzéjski museal
měč svärd
lók bâge
nôž kniv
rajón område
pokliče, -klícał, -klicála < klíče ringer
razúme, razuméł </> förstår
ročaj handtag (av rôka hand)
Túrək turk
razbójnik rövare
knjížničar ^j bibliotekarie (av knjížnica bibliotek)
pst hysch, sch (uppmanning att vara tyst)
ukáz order

Králj Matjáž är en välkänd hjältefigur i den slovenska litteraturen. Den historiska förlagan kan ha varit den ungerske kungen Mattias Korvin (1458-1490).

Postójna är på grund av sin grotta en världsberömd stad med ca 7000 invånare mitt emellan Ljubljana och Koper. I stadens närhet finns ruiner efter en befästning från romartiden.

Postójnska jáma är Sloveniens och f.d. Jugoslaviens längsta grotta och världens sextonde med sina 16,5 kilometer. Grottan är känd sedan mycket lång tid tillbaka men utforskades först 1818 och öppnades året därpå för turism. Den besöks årligen av över en halv miljon turister.

Péca är ett stort berg i östra Karavankerna vars högsta topp är 2126 m.ö.h.

Här följer ett aningen förenklat utdrag ur en pjäs för ungdomar av Miloš Míkeln [míkələn], född 1930 i Célje. Efter studier i litteraturvetenskap och regi har han arbetat som journalist, konstnärlig ledare för teatern i Kranj, som chef för Stadsteatern i Ljubljana och som chef för förlaget Cankarjeva založba. Till en början var han framför allt dramatiker, men senare skrev han även prosa samt texter för tidningar och teve. Han skriver främst humor och satir.

Här följer ett aningen förenklat utdrag ur en ungdomspjäs av **Miloš Mikeln**, född 1930 i Celje. Efter studier i litteraturvetenskap och regi har han arbetat som journalist, konstnärlig ledare för teatern i Kranj, som chef för Stadsteatern i Ljubljana och som chef för förlaget Cankarjeva založba. Till en början var han framför allt dramatiker, men senare skrev han även prosa samt texter för tidningar och teve. Han skriver främst humor och satir.

Serier är gift – men ger en massa pengar

Slóvnica

Maskulina förnamn som slutar på **-a** böjs ofta som feminina substantiv. Alla tillhörande adjektiv och pronomen böjs däremot maskulint.

N sg	tá Mítja	tá koléga
A sg	téga Mítjo	téga koléga
G sg	téga Mítje	téga koléga
L sg	tém Mítji	tém kolégu
D sg	tému Mítji	tému kolégu

I sg	tém Mítjo	tém kolégom
------	-----------	-------------

Transitivitet

Verb som följs av objekt kallas transitiva. Verb som inte följs av objekt kallas intransitiva. Många gånger är enda skillnaden mellan dessa båda typer av verb att de intransitiva är reflexiva. På svenska kan det i stället vara så att vi har två olika verb eller att det inte är någon skillnad alls.

igrálæc začnē igráti skådespelaren börjar spela

ígra se začnē pjäsen börjar

5. Zvônci nôvega dné (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Spoštováni poslušáčci! Vábimo vás, da poslúšate pésom Dáneta Zájca z naslôvom "Zvônci nôvega dné". Objávljená je v Zájčevi prívi pésniški zbírki "Požgáne tráve". Pésom bo prebráť Kárel Bríšnik.

Vétor. In skále.

In mráz.

Mráz na rděčem nébu.

Mráz na modríkastih vrhéh.

Na prezéblíh mahôvih.

Mráz na víšnjevh cvétih.

Mráz po prepádih,
kjér se zvíja mæglá
v klôbčič zlôbe,
v klôbčič slabosti,
v klôbčič histéričnega sméha.

zvônc dim. av **zvón**
(ring)klocka
spoštúje, spoštováť >
respektera, vörda, högakta
vábi, vábit, vabila < povábi
invitera, locka
pésom, -i (f.) dikt, sång
naslóv titel, adress
objávi < objávlja publicera
pésniški lyrik-, dikt-
zbírka samling
žgê, žgáľ > požgê bränna
skála klippa, klippblock
mráz frost
modríkast blåaktig
vŕh topp
prezéb  l genomfrusen
m  h, Gsg. mah  , Npl. mah  vi
mossa
v  šnjev körsbärs-
cv  t blomma
prep  d stup, ravin
zvíje se, zví   se < zvíja se rulla
ihop sig, röra sig med
rullande rörelser eller
vågrörelser
m  gla dimma
klôbčič dim. av **klôb** nystan,
knyte, boll
zlôba ilska, ondska
slab  st, -i (f.) svaghet
hist  ri  n hysterisk
sm  h skratt

Den nya dagens klockor

Vind. Och klippor.

Och frost.

Frost på den röda himlen.

Frost på de blåaktiga topparna.

I den genomfrusna mossan.

Frost på körsb  rsblommorna.

Frost längs ravinerna
där dimman rullar ihop sig
till ett knyte av ilska,
till ett knyte av svaghet,
till ett knyte av hysteriskt skratt.

Jútro naznánjajo
pridušení zvônci čréde
na sleménu.

Iz vôde témê
vstájajo kamníte ráme gorá
negíbne in míke.
Vétor pára ob njíh
nevídna jádra.

Jútro naznánjajo obláki,
ki si umívajjo grozéče
pohlépne rôke
v krvávem jézeru práve zárje.
V medvédjem plésu
zagrínjajo nebó.
S témno grôžnjo ga zagrínjajo.

Mráz je na zêmlji.

Pŕva světlôba je obležála
razkósana med skálami.
V kôťlih prepádov se péni mæglá.

Sám si na svetu.
Sám kot skála,
vzdihúje vétor
pred kamnítim obličjem gôre.

naznáni, naznánił, naznaníla <
naznánja fôrutskicka,
tillkännage, anmäla
priduší, pridúšił, pridušíla <
dämpa
čréda hjord
slême, Gsg. sleména
(bergs)rygg, topp
kamnít sten-, av sten
gôra, Gpl. gorá berg
negíbən orörlig
mírk mörk, dyster
pára > sprätta (söm), klyva,
skära itu
nevídən osynlig
jádro segel grozí > hota
grozéč hotfull
pohlépən girig
krváv blodig
zárja gryning, morganrådnad
medvédji björn- björnens
zagrínja > täcka (över)
grôžnja hot, hotelse

světlôba ljas
obleží, oblêzał, obležála < bli
liggande
razkósana < razkosáva stycka
kôťał gryta
péni se > skumma (av péna
skum)
vzdihúje, vzdihováł > vzdíhne,
vzdíhnił sucka
obličje ansikte

Morgenon tillkännges
av hjodens dämpade klockor
på bergstoppen.

Ur det mörka vattnet
stiger bergens stenaxlar upp,
orörliga och dystra.
Vinden klyver vid dem
osynliga segel.

Molnen, som tvättar sina
hotfulla, giriga händer
I den första gryningens blodiga sjö,
tillkännager morgenon.
I en björndans
täcker de himlen.
Med ett mörkt hot täcker de den.

Det är frost på marken.

Det första ljuset blev liggande
styckat mellan klipporna.
I ravinernas grytor skummar dimman.

Du är ensam i världen.
Ensam som en klippa,
suckar vinden
inför bergets stenansikte

V njegôvo tôžbo zvoní nów dán
s pócenimi zvônci
óvčje čréde.

tôžba *klagan, klagomål,
beskyllning*
póči < **póka** *spricka*
óvčji *får-, fåra-, av får*

Till dess *klagan* ringer den nya dagen
med fårhjordens
spruckna klockor.

6. Grênci méd (?)

Bitter honung

Andréj Skúbic (f. 1967). Texten är förenklad en hel del. Romanen handlar om livet och vardagen för en grupp engelskspråkiga ungdomar som av olika anledningar valt att leva i Ljubljana. De försörjer sig på mer eller mindre tillfälliga jobb, festar friskt och försöker lära sig hur både landet Slovenien och det slovenska språket egentligen fungerar.

Duane je sedél v kúhinji, ko je zaslíšał, kakó so se vhódna vráta odpíla. Nótər je stopila Jenny. Na sêbi je iméla črn jópič in v rôki zeléno vréčko.

»Žívjo,« je rôkla. »Káj délaš?«

Duane je vstál in šéł próti omári ob ôknu, kjér je iméł nékaj, kar se mu je zdélo nájbóljše zdravílo v takih trenútkih.

Jenny mu je šlá právzapráv védno bôlj na žívce. Z njó ní še nikoli fúkał. Nikóli, čepráv sta že skóraj štíri mésace živéla skúpaj v tém májhnen dvósôbnem stanovánju in sta se srečevála v kúhinji, v kopálnici in na hodníku že v vséh mogócih stánjih. Bilá je príva žénska, s katéro je žíveł takó dôľgo, nê da bi z njó fúkał, in zdélo se mu je, da túdi nikoli ne bó. Právzapráv mu nítí ní biló do téga, ámpak kljúb tému mu tá situácia ní bilá všeč. Nékaj ní v rédu, če skúpaj živíta môški in

grêncik bitter
méd, Gsg. medú honung
vhódni ingångs-, entré-
jópič jacka
vréčka, dim. av vréča pásse

žívęc nerv
fúka > knulla

dvósôbni tvårumens-

hodník korridor
stánje tillstånd (av stojí, státi
stâ)

je kómu do nečesa ngn har lust
med ngt
nítí ens
kljúb + dat trots

žénska, ki ne fükata; to ní normálno. Tá svét ní zamíšljen takó. Odpŕl je vráta omáre in vzél stekleníco vískija. Natóčił je v kozáręc nékaj vískija, nê da bi vprášał Jenny, če bi túdi ôna hotéla. Náj si kupúje sáma.

Jenny je že odložila vrečko na mízo in je iz njé jemála stvarí.

»Vrême je strášno,« je rôkla. »Ko sém prihájala sêm, sém míslila, da je to mediteránska držáva.«

Duane jo je glédał, kakó jémlje iz vrécke čêsən, žémlje in zvítək, v katérem je mórala bíti narézana saláma.

»Tíle krúhki so mi všéč,« je pokazála na vréčko z žémljami. »Imáš rád želódəc?«

»Káj mísliš?« je rékəł Duane in glédał rdéče rezíne mesá, ki so se prikazále iz papírja.

»Nê? Tóliko bólje,« je rôkla Jenny in ponésla rezíno želódca k ústom. Jédla je z demonstratívnim veséljem. Duáne jo je glédał.

»Zakáj se smejíš?« je rékəł.

»Áh, níč. Samó takó hudó se mi zdí, če je člôvek vegetarijánəc.« Duane jo je glédał,

situácia *situation*
normálən *normal*
zamíšljen *tänkt, avsedd*
víski-ja (mask.) *whisky*
natóči, natôčił, natočila,
natočiti < *hälla upp*
kozáręc (*dricks*) *glas*
odloží, odlóžił, odložila <
odlága *lägga bort, lägga*
ifrån sig

mediteránski *medelhavs-*
čêsən *vitlöök*
žémlja *fralla, småfranska*
zvítək *paket* (av hopvikt papper)
naréže, narézał < *skära upp*
krúhək, dim. av **krúh** (*litet*)
bröd
zelódəc *mage*
rezína *skiva*
prikáže se, prikázał se,
prikazála se < *prikazuje se*,
prikazováł se *visa sig, titta*
fram
tóliko + komparativ *desto, så*
mycket
ponése, ponésəł, ponésla,
ponésti < *nése* *föra, bärä*
demonstratívən *demonstrativ*

áh *åh, nä*
hudó *dåligt, illa, hemskt*
vegetarijánəc *vegetrian*

ámpak ní níč rékəl. »Míslim, nikóli se nê bi môgla razuméti z ljudmí, ki ne vedó, káj je to dôbra hrána. Kdór níma rád dôbre híane, túdi do življêna ne móre iméti právega vesélja. Samó vés nesréčen sedí v sôbi in píje víski.«

Duane je vstál in odkorákał próti sôbi na drúgem kôncu hodníka. Odpŕl je vráta in stópił v májhno sôbo, v katéri sta bilí le póstelja in omára. Po tléh ob sténi pa je bilá dôľga vŕsta knjíg, med njími nékaj slovárjev.

Kaj pa si mísli, da jê? Obnáša se, kot da še nikóli v življênu ní spíla dvéh pírov. Ob enájstih zvečér je v póstelji in vés čás hódi na tísti idiotski fitness, kjér dúcat típov gléda njó in njéne nôge in fantazírajo. In tó ji je všeč. Samó zató, ker imá končano tísto idiotsko univérzo, mísli, da lahkó terorizíra vsê okóli sêbe s svôjimi prehrámbenimi in intelektuálnimi nasvéti.

Jenny se dotákne vréčke s čésnom, ki leží na mízi pred njó. Vzáme éno glávico in stópi proti ôknu. Obstáne pred ôknom in se zagleða ván. Rôko, v katéri imá čésən, drží z dlanjó proti stéklu, kot bi hotéla čésən pokázati nekomu na drúgi stráni, mogóče kómu na úlici, mogóče kómu na ôknu hiše čez

razúme se, razuméť se > *förstå
varandra, trivas tillsammans*
hrána mat, föda
kdór den som

odkoráka < *marschera i väg, gå
i väg med stora steg*
póstelja *säng*
vŕsta *rad*
slovár ^j *ordbok*

obnáša se *uppföra sig*
spíje, spít < *píje dricka*
idiótski *idiotisk*
fitnes(s) *gym*
dúcat *dussin*
fantazíra > *fantisera*
terorizíra > *terrorisera*
prehrámben *kost-
intelektuálən* *intelektuell*

obstáne, obstáť < *stanna, stanna
upp, bli stående*
zagleða se, zagleðať se < *titta
försjunket*
ván *ut*

césto. Tóda nê, čêsən drží takó, da ga ne móre nihčē vídeti, in na úlici takó ali takó ní nikógar, le dāž, dāž in sivína. Zdáj ga Jenny počási ponése k ústom.

Njén pogléd strmí skózi ôkno. Ob césti je parkíranih nékaj avtomobilov. Póleg céste na lévi stráni je kákih desét stárih híš, ki so támne, brez življénja, brez lučí v ôknih. Ob césti na désni stráni je nekákšən párk z nékaj visôkimi drevési. Za drevési je velíka stávba, ki je vídeti kot nekákšna šóla. V daljávi za tíslo stávbo je nékaj blókov. Šele tám, v daljávi je mogóče v blókih nékaj življénja, saj je v nekatérih ôknih vídeti lúč, ki síje skózi sivíno.

Jenny strmí próti avtomobilom. Pri njíh je vídeti trí máčke. Zdí se, kot da se glédajo. Jenny stojí povsám negíbno in gléda máčke pri avtomobilih.

— * * —

Túdi Duane stojí pred ôknom in gléda na úlico.

Pod njéno bélo kóžo je krí, čepráv téga na prívi pogléd ní vídeti. Nê, na prívi pogléd je vídeti, kot da je njéno teló brez vsáke tåke

dlan, -í (f.) handflata
stêklo glas
takó ali takó i vilket fall som
helst
dáž, Gsg. dážjá regn
sivína gråhet
strmí, strmél > zastrmí stirra
parkíra </> parkera
avtomobil bil
lévi vänster
luč, -í (f.) ljus
désni höger
visôk hög
stávba byggnad
je vídeti ser ut
nekákšən någon, något slags
daljáva fjärran
blók hyreshus, höghus
nekatéri någon

máčka katt
povsám alldeles, fullständigt,
helt
negíbən orörlig, stilla

krí, Gsg. krví (f.) blod
pogléd, Gsg pogléda blick
teló, Gsg. telésa kropp

vróče, témne tekočíne. Pri njéj se na prívi pogléd zdí, kot da je priletéla iz néke drúge sfére, iz nebés, ali vsáj iz káke Tintoréttove slíke. Takój je pa začela délati za računálnikom, si slúžiti denár, se rédno tušírati, posprávljati in kúhati zdrávo hráno – jásno z mésom, saj »člôvek rábi mesó«, kot ji je brez dvóma povédala máma. Mordá je prišlá s kákšnega drúgega planéta, iz katérega so jo mogóče posláli v Ljubljáno kot ambasádorja, kot misijonárja, ki pa mu misíja vsáj v tém stanovánju ne uspéva. Pa vseêno je pod to bélo kóžo krí.

Jenny sedí za računálnikom. Na nôsu imá očála, ki jih nôsi pri délu, ámpak samó domá, nikóli v slúžbi. Strmí v računálnik in píše. Potém se ustávi in rêče:

»Duane, káj právzapráv poméni tóle? Káj právi originál? Poglý, túle.«

Duane se obfne in naredí nékaj korákov. Strmí vánjo. Dólgi svétli lasjé in měhka béla kóža. Pod kóžo je krí. Zdráva, sterílna krí.

— * * * —

tekočína *vätska* (av **têče** *rinner*)

sféra *sfäär*

Tintoréutto, pseudonym för

Jacopo Robusti (1518-1594), framstående venetiansk konstnär

za + ins. *bakom, vid* (möbel o.dyl.)

zdráv *hälsosam, nyttig*

jásno *så klart, självtklart, naturligtvis*

dvóm *tvekan*

planét *planet*

ambasádor^j *ambassadör*

misijonár^j *missionär*

misíja *mission*

uspéva > **uspê, uspél** + dat

lyckas för ngn

očála neutr.pl.tant. *glasögon* (av **očí** *ögon*)

poméni, poménił, pomenila </>
betyda

originál *original*

túle *här* (med lite starkare betoning)

obríne, obrníł, obrnila < **obráča**
vända (av **ob-** *runt*, *vírne*
vända tillbaka)

měh k *mjuk*

steríl n *steril*

Jennyjina rôka in gláva ležíta na sredíni kúhinjske míze, njéna ústa so odpíta. Tŕdno spí. Na béli mízi pôleg njé, tík pred obrázom leží kós krúha z rezíno saláme. Málo napréj, skôraj na sredíni mízi, stojí odpít kozárəc čníh olív. Pôleg stojí še steklenica rádenske, v katéri je le še málo tekočíne.

Na Jennyjinem obrázu se nékaj dogája. Naenkrat se ji očí na širôko odprejо. Zravən míze, skôraj tík za njó, stojí Duane. V rôkah drží vêlik kúhinjski nôž. Njegóv poglêd je upít narávnost v Jenny.

»Zbúdi se,« právi z brezbárvnim glásom.
»To je nôčna môra.«

Jennyjine očí, ki so bilê še trenútək préj na širôko odprte, se začnêjo nekôliko bôlj pripírati, takó da začnê njén obráz dobívati bôlj normálən izráz. Zdáj nekôliko dvígne glávo in razkríje rdéčo spódnjo strán obráza. Spánje v tákem položáju ní rávno najbóljše.

Jenny se zastrmí proti kúhinjskemu púltu.
»Káj jebêmti pa se dogája?« vpráša.

Duane se vŕne k púltu, na katérem leží napôl odrézan kós krúha in plástična posóda z velíkim kósom síra. Zravən leží še túba

sredína *mittan*
kúhinjski *köks-*
tŕdən *hård* (i överförd betydelse)

tík *alldeləs*
napréj *längre fram*
olíva *oliv*

dogája se > *hända*
uprê, uprít, uprla, upréti <
 upíra *fästa, fixera, spänna*
 (om blick)
narávnost *rakt*

brezbárvən *färglös*
nóčni *natt-*
môra *mardröm*
pripíra > **priprê, priprít,**
 priprla, pripréti *sluta,*
 nästan stänga, stänga "på glänt"

izráz *uttryck*
dvígne, dvignił < **dviga** *lyfta*
razkríje, razkríť < **razkríva**
 täcka av, visa, avslöja

spódnji *undre*
položáj *ställning*
púlt *bänk, disk*
jebêmti i helvete (av **jébam jag**
 knollar, ti dativ *för dig, din*)

napôl till hälften, halvvägs
odréže, odrézał < **odrezúje,**
 odrezováł *skära bort, skära*
 av
plástičən *plast-, av plast*

majonéze. V êno rôko príme krúh, z drúgo pa začnê od njéga rezati debélo rezíno. Ker je nôž velíko mánj óstær, kot izgléda, pádajo od krúha drobtíne.

»Tó tí mени povéj,« ji právi Duane čez rámo. Še védno je obrnjen proti púltu. »Jáz si délam zájtrk. Tó ní najbolj čúdna stvár, ki jo lahkó člôvek déla ob devétih zjútraj. Véš, da to délam vsáko jútro.« Obírne se proti mízi in z nôžem pokáže proti njéj. »Têbe pa, po drúgi stráni, člôvek ne najde najbolj pogôsto zjútraj spáti na kúhinjski mízi. Mogóče bi lahkó jáz têbe vprášał, káj jebêmti se dogája?«

Jenny gléda prédse.

Kakó sém lahkó zaspála. Délala sém si večérjo. Ko sém prišlá po stopnícah gôr, nísém védela, ali sém bôlj zaspána ali láčna. Zakáj nísém šlá v pósteljo kot vsák normálən člôvek? Jána me je vabíla, da bi šlí ob štírih zjútraj pred postájo na búrek. Búrek! Kônac kôncev, zakáj pa nísém šlá? Denár. Áh, brez véze, saj splôh razmíšljati ne mórem.

»Z Jáno sém bilá,« právi.

»Se právi, da Jána zdájle spí domá v kopálnici, pod túšem?«

Jenny ga na krátko pogléda, potém

posóda *kärl, burk*
túba *tub*
majonéza *majonnäs*
príme, prijéł < prijéma *ta, gripa*
óstær *skarp*
drobtína *smula (av drobí smular (sönder))*
čêz *talspr. [čəz] + ack. över*

pokáže, pokázał, pokazála < pokazuje, pokazováł *peka*

stopníce f.pl.tant. *trappa*
gôr upp
zaspán *sömnig, trött*
vábi, vábił, vabíla > povábi
bjuda, locka
búrek *pirog, paj*
kônac kôncev *när allt kommer omkring*
brez véze *utan sammanhang, helt galet, inte klokt*
razmíšľja > tänka

se právi det vill säga
túš *dusch*
nékam *någonstans*

pogléda nékam vstrán.

»Ô, jáz səm že v rédu...« Jenny na hítro vstáne, véndar že v ístem trenútku skôraj páde. Za trenútək obstáne z rôkami na mízi; na obrázu ji je mogóče dôbro vídeti, da jo bolí gláva. Potém rájši znôva séde. »Skôraj...« Zastrmí se proti kúhinjskemu púltu. »Mi dás málo vôde?« právi potém.

Duane jo pogléda, potém pa se obŕne proti púltu in vzáme nájblížji kozárəc. Vôdo pustí nékaj časa tēči, potém napólni kozárəc do vŕha. Stópi do míze in kozárəc položí pred Jenny. Potém stópi nazáj k púltu, odprê predál in vzáme zeléno in bélo škátlico. Položí jo na mízo.

»Poslúšaj glás modrósti,« právi, »kádar prídeš domov v tákem stánju, vzêmi dvé tabléti pred spánjem. Déla čúdeže.« Obŕne se nazáj proti púltu. »Boš kávo?«

Jenny položí glávo nazáj na mízo.

»Mhm,« právi.

Duane odnēse k ústom séndvič s sírom, ki si ga je narédił. Jenny ga gléda z glávo na mízi.

Kakó je právzapráv prijázən. Še kávo ti bo skúhał. Celó pozábił je bítí jézən kot vsáko jútro. Splôh níč ní rékəł o tému, kakó səm mu

vstrán *åt sidan, bort*

blížji *närbelägen*
nájblížji *närmaste*
tēče, tékəł, tékla, tēči > *rinna*
napólni, napólnił, napołniła <
napołnjúje, napołnjeval
fylla
vŕh *topp*
položí, polóžił, položila <
polága *lägga, sätta ner*
predál *låda* (utdragbar)
škátlica dim. av **škátla** *låda*
(kartong e.dyl.)
modróst, -i (f.) *vishet, klokhet*
tebléta *tablett*

séndvič *smörgås, sandwich*

jézən *arg*

jáz védno težila v takih situácijah. Ámpak ôn príde domóv piján tríkrat na tédən. Jáz pa zdáj prívič. In, jebém̄ti, úpam, da zádnjič.

Duane, ki je pojéđeł svój séndvič, spíje jogurt iz tétrapaka, potém pa ga odloží na mízo. Duane vzáme cigaréto in jo prižgê.

»A rés móraš kadíti?« právi Jenny in pogléda kot fína dáma, ki jo je njén nôvi prijátelj povábił na večérjo v dôbro restavrácijo, potém pa je že na začétku pŕdnił.

»Ne razúmem, kakó lahkó zjútraj tóliko jéš,« právi.

»Jenny,« odgovorí, »Delíva si vhódna vráta, kopálnico in kúhinjo, ámpak prevelíko govoríš.«

Hvála bógu, spét dôbri stári Duane. Vsáko jútro jézən in s pólnimi ústi. Še pót úre, pa bo spét tísti drúgi Duane, prijázən. Zjútraj jésti je zdrávo. Gotôvo je predóľgo žíveł pri mámi in ji je verjéł vsé, kar mu je rēkla.

Duane je narédił dvé velíki skodélice káve. Odprê hladílnik in iz njéga vzáme mléko, potém pa ga skúpaj z éno od skodélic postávi na mízo pred Jenny. Sám vzáme drúgo skodélico in z njó v rôkah gré proti vrátom. Jenny gléda za njím.

teží > besvära, tjata, vara jobbig
piján full

tríkrat tre gånger
zádnjič för sista gången

pojé, pojéđeł, pojéđla, pojésti <
jé äta (upp)

spíje, spíť < píje dricka (upp)
tétrapak tetrapack

prižgê, prižgál < prižiga tända

fín fin

pŕdne, pŕdnił < prdí, prděł
fisa, släppa sig

delí > dela
prevelíko för mycket

predóľgo för längre

skodélica kopp
hladílnik kylnskåp

»Tí ne bóst mléka?« vpráša. Duane se ne obíne.

»Nê,« právi in odíde iz kúhinje.

Iz romána *Grénki méd.*

Dativ

Dativkonstruktioner används i stor utsträckning för att beskriva känslor. Den person som upplever känslan står i dativ och ibland saknar meningen helt subjekt, t.ex.

Níti mu ní biló do téga. *Han hade inte ens lust med det.* (eg. *Inte ens för honom var det inte till det.*)

Demonstrativa pronomen

Observera suffixet **-le här** som läggs till de böjda formerna av pronomenet **tá den, denna**, t.ex.

Gsg **tégale krúhka**, Lsg **témle krúhku**, Dsg **témule krúhku**

Npl **tíle krúhki**, Gpl **téhle krúhkov** *de här små bröden*

Reciprocitet

I svenska finns ett särskilt reciprokt pronomen, *varandra*. På slovenska räcker det många gånger med det reflexiva pronomenet *se*, t.ex.

Máčke se glédajo. *Katterna tittar på varandra.*

Preteritum particip

Ytterligare några exempel på preteritum particip finns i texten.

> naréže, narézał <i>skära upp, skiva</i>	narézan <i>skuren, skivad</i>
> končá <i>sluta</i>	končán <i>slut, avslutad</i>
</> parkíra <i>parkera</i>	parkíran <i>parkerad</i>
> obíne, obínił, obrníla <i>vända</i>	obírnjen <i>vänd</i>

Besynnerliga predikat

Vissa slovenska infinitiver kan användas på ett lite märkligt sätt. Infinitiven tillsammans med en form av verbet *vara* får på så sätt en specialbetydelse, bl.a. **je vídeti ser ut**, t.ex.

Fánt je vídeti v rédu. *Killen ser okej ut.*

Bíl je vídeti staréjši. *Han såg äldre ut.*

7. Jézero (?)

Sjön

Óton Župánčič (1878-1949) anses vid sidan av Francê Prešérén vara den ene av de båda största slovenska poaterna. Han studerade historia och geografi i Wien och var först stadsakrivarie i Ljubljana, senare teaterdramaturg och ledare för Slovenska nationalteatern. Han började skriva poesi redan under sina gymnasieår. Han har även författat ett antal pjäser och översatt mer än femtio verk ur världslitteraturen, bl.a. Shakespeare, Molière, Pusjkin, Dickens och Hamsun. Župančič har även fungerat som förnyare av det slovenska språket.

Vsê úre dnéva, ki čez svôd hité,
odsévajo v zrcálu te vodé,
vsê zárje vánjo omákajo perót,
vsê zvézde vánjo píšejo svój pót.

Kár je resníc, to v jázera je slík:
góra, drevó in ôtok in zvoník,
oblák in ptíč, prebéžnika višín,
vsê podvojêno gléda iz globín.

svôd (*himla*)*valv*
hité – äldre form för 3 pl **hitíjo**
skyndar
odséva > *reflekteras, speglas*
zrcálo *spegel*
zárja *gryning*
vánjo – sammansmältnings av v + njó
omáka > *doppa, blöta*
perót – äldre form för **perút -i**
(f.) *vinge*
kár ... tó så många ... som ...
lika många
slika *bild*
zvoník *klockstapel, klocktorn*
oblák *moln*
ptíč *fågel*
prebéžnik någon som springer
över till andra sidan (t.ex.
desertör)
višina *höjd*
podvojêna *fördubblad, dubbel*
globína *djup*

Alla dagens timmar som skyndar över
himlavälvet,
reflekteras i denna vattenspegel,
alla gryningar doppar vingen i den,
alla stjärnor ritar sin väg i den.

För varje sanningar finns en bild i sjön;
berg, träd och ö och klocktorn,
moln och fågel, höjdernas två desertörer,
allt tittar fördubblat ur djupen.

In jézero igrá se z bléskom téṁ,
 prelívá svít in sénce, in očém
 je védno čúdo; in ko zrêva vánj,
 sva vplêtla sêbe v čár njegôvih sánj...

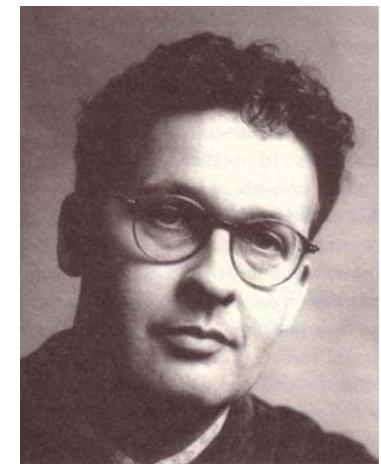
blésk strålgłans, sken
prelívá > sköljer över
svít sken
séncā skugga
védno ständig
čúdo under
zrê > titta, skåda, se
vánj – sammansmältnings av v +
 njêga
vplête, vplêtøł < fläta in, blanda
 in
čár tjusning, tjuskraft, trolldom

Och sjön leker med detta skimmer,
 sköljer över sken och skuggor, och för ögonen
 är det alltid ett under; och när vi två tittar i den,
 har vi flätats samman i dess drömmars
 tjuskraft...

8. Vlážne sténe (1998)

Fuktiga väggar

Andrej Blátnik är född 1963 i Ljubljana. Han började sin karriär som basist i ett punkband. Han har en magisterexamen i amerikansk litteratur. Under flera år frilansade han, skrev reklammanus, spelade in videor och reste mycket. Nu är han redaktör på ett av de större slovenska förlagen. Han debuterade som författare vid tjugo års ålder och har sedan dess skrivit ett par romaner och essäsamlingar om förhållandet mellan masskulturen och finkulturen, liksom fyra novellsamlingar där några anses höra till det bästa inom denna genre på slovenska. Han har fått en rad utmärkelser, bl.a. både Župáničić-priset och Prešérən-priset. Blátniks noveller skildrar dagens storstadsnomader som går vilse i popkulturens labyrinter och i sin komplexa relationer. Han spelar inte längre, men han reser fortfarande rätt mycket.

V môji sôbi, rêčem. V môji pôstelji. Takó vêndar ne gré.

Šumljánje vôde potíhne. Dáj mi, prósim, brisáčo, rêče ôna. Ne móreva se vêndar pogovárjati takóle: jáz gôla, tí v sívem tvídu.

Hóčem rêči: ampak, lepó te prósim! Hóčem rêči: zdáj vêndar poslúšaj, kaj bom povédał! Ne rêčem. Zamomljám: brisáčo? Glédam, kakó drsí potóček po njéni dójki, kakó se kápljica tánjša, kakó izginéva. Bo kanila? Míslim.

vlážen *fuktig*
zgôdba *berättelse, historia*
zalóžba *förlag*
vêndar ne *men ... ju inte*
šumljá > *sorla, susa*
potíhne < **potihúje** *tystna*
brisáča *handduk*
tvíd *tweed*

momljá > **za-** *mumla*
drsí, drséł > *glida, kana, halka*
potóček *rännil dim. av pôtok*
bäck
dójka *bröst*
káplja dim. **kápljica** *droppe*
tánjša > *göra tunnare*
izgíne < **izginéva** *försvinna*
káne < *droppa*

Dá, brisáčo. Za tábo. Obíni se. Tísto, tísto róžnato.

Pogóltuem. Róžnato; kakor vršíčki njénih písi. V dláni začútim mehkôbo. Izpustím.

Takó, rēče, raména ji glédajo izza bombážne pregráje. O čém si se hôteł pogovárjati?

V môji sôbi, rêčem. V môji póstelji.

Takó ne bó šló, pomíslim. Takó sém že pričét, in potém je hotéla brisáčo. Drugáče bo tréba, drugáče.

Glédam: po plôšcicah vijúgajo potóčki. Kapiláre. Čútim: na séncih, na čelu, na vrátu utrípa. Vém: nékaj naredíti. Vém: nékaj rēči.

Prósim te, rêčem, zakáj se výndar ne obríšeš, če stópiš iz bánje? Zakáj splôh imáš brisáčo?

Mój glás, odlóčen in sámozavéstən. Ríchard Búrton, ki igrá Títa.

Glédam jo: se túdi njéj zdí takó?

Gléda me. Čákam: káj bo rêkla? Kakó se bo branila?

Brisáčo? rêče. Páde ji k nogám.

Vém: potím se. Če to opázi, sém izgúbił. Nikár se ne izmíkaj, rêčem. Trúdim se, da nê bi poglédał prôč.

**obrñe, obrnił, obrnila < obráča
vända**

róžnat rosa
pogóltne < pogółta svälja
vŕh dim. vršíčk toppings
mehkôba mjukhet
**izpustí, -pústił, -pustila <
izpúšča släppa**
ráme, G raména (n.) axel
izza + G frân baksidan av
bombáž bomull
pregrája avbalkning, barriär
pričnê, -čéł < pričénja börja

**drugáče annorlunda, på ett
annat sätt**

tréba nødvändigt
plôšča, dim. plôščica platta
vijúga > slingra
kapilára kapillär
sénce tinning
čélo panna
utrípa > pulsera
bríše, brísal > o- torka

bánja badkar
glás röst
odlóčen bestämd
sámozavéstən självmedveten
**bráni, bránił, branila >
försvara**

potí se > svettas
**izgúbi, -gúbił, -gubila <
izgúblja förlora**
nikár ingalunda, för allt i

Sáma véš, rēčem. V môji sôbi. V môji pôstelji. Á, rêče, tísto. Tísto je Dónald.

Dónald? vprášam.
Dá, Dónald.

Ámpak: káj počnê tám? To se právi: čisto gół je. Kadí cigáro. Uvóženo. Pepéľ otrésa na posteljnino.

Gléda me. Čákam: káj bo rêkla? Se bo kakó braníla?

Včeraj, pri večérji, rêče, sôm ti brála iz časopisa, pa nísi poslúšať. Brála sôm ti. O amériških raziskávah. O ženskah môjih lét. Na Zahódu imá vsáka uspéšna ženska môjih lét stáľno razmérje z vsáj dvéma môškima.

Brála si mi? rêčem.

Pri večérji. Se ne spomínjaš? Hrénovke, pôlnjene s sírom.

Tó žé, rêčem, ámpak... Premôlkнем.

Poslúšam te, rêče.

Ámpak ôn je vêndar črnec.

Nísmo v Pretóriji, rêče.

Túdi na Zahódu rávno nísmo, rêčem.

Nísmo? vpráša.

Vém: zdáj gréva predáleč. Nísom hôtel o

världen
izmíka se > *slingra sig*
trúdi se, trúdiť, trudila > *po-anstränga sig*
á åh
dá litterärt ja
počnê, počeľ </> *göra, syssla med*
to se právi *det vill säga*
čisto *helt*
gół, gôla *naken*
kadí > *röka*
uvózi, -vôził, -vozila, -voziti < *uváža importera*
pepéł *aska*
otrése, -trésəł, -trésla, -trésti < *otrésa skaka av*
posteljnina *sängkläder*
raziskáva *undersökning*
zahôd, G zahódu *väst*
uspéšen *framgångsrik*
stálən *fast, stadig*
razmérje *förhållande*
vsáj *åtminstone*
hrénovka *grillkorv, varmkorv*
pôlni, pôlnił, pohmila > *fylla*
žé = já ja
premôlkne < *tystna*

črnac *neger*

rávno *precis*

predáleč *för långt*

tém govoríti.

Ôn, rēčem. Zakáj je túkaj?

Záme, rēče. Zarádi amériških raziskáv.

Glédam: stopála so ji izgínila v róžnatem svítku.

Pobêri brisáčo, rēčem.

Pobêri jo tí.

Pogóltinem. Zarádi amériških raziskáv?
rēčem.

Dá, véš, tísto o uspéšni žénski.

Pogóltinem.

In, in tí... Ôn?

Prikíma. Ne jêmlji téga osébno, rēče.
Môrala sém pač nájti še ênega, saj razúmeš.
Próti têbi nímam níč. Vsê této je samó
matemátika.

Kakó, matemátika, ugovárjam, če pa ôn v
môji sôbi, v môji pôstelji, kadí túje cigáre?

Matemátika. Tí in ôn, to sta dvá. In,
takó...

Hóčeš rêči... Stáľno razmérje? Uspéšna
žénska?

Nô, sevéda. Védelo sém, da bós razuméť.
Níč osébnega.

Sklónim se. Túdi ôna se sklóni. Pobêre
brisáčo. Míslim: zdáj se bo spét ogrníla.
Potém bom lahkó povédať, kar ji gré. Potém

záme = za mène
zarádi + G på grund av
stopálo fot
svítok härva, nysta

pobêre, -bráť < pobíra ta upp

prikíma < prikimáva nicka
jêmlje, jemáť < vzáme, vzéť ta
osébni personlig
pač ju, i alla fall

ugovárja > säga emot, invända

skloní, skloníť, sklonila,
skloníti < sklánja böja ner
ogrňe, -grníť, -grnila < ogrínja
täcka över, svepa om

bom lahkó.

Ne ogrne se.

Z dlanjó podr̄sam po plôščicah. Vlážno je.

Kakó dôľgo trája? vprášam.

Od dánəs, rēče. Zloží brisáčo in jo odloží na políco nad umiválnikom.

Od dánəs, míslim, je térej uspéšna žénska s stálím razmérjem z dvéma môškima. Brisáčo pa zlága vlážno. Lepó, lepó.

Se boš oblékla? rēčem.

Gléda me.

Se ne bós tí slékəl? rēče.

Glédam jo.

Vóndar, zaslíšim, káj pa Dónald?

Dónald bo počákał, mi odvŕne. Édən od dvéh je. Naučíti se móra čakánja. Potrpežljívosti.

Dá, rēčem, naučíti se móra.

Tórej, rēče ôna, kaj čákaš?

Dá, zašepe tam, kaj čákam?

Stópi mi napróti. Umáknem poglēd. Zaglédam: zrcálo. Mój obráz, prekrít¹ s

kar + D + gré vad ngn förtjänar

dlán, -í (f.) *hand, handflata*
podr̄sne < **podr̄sa** *glida, dra*
trája > *vara págå*

zloží, -lóžił, -ložila < **zlága** *vika ihop*

odloží, -lóžił, -ložila < **odlága** *lägga undan*

políca *hylla*
umiválnik *handfat*
tórej *alltså*

obléče, -lékəł, -lékla, -léči <
obláči *klä på*

sléče, -lékəł, -lékla, -léči < **sláči** *klä av*

odvŕne, -vrníł, -vrníla < **svara**
učí se > **na-** + G *lära sig ngt*
potrpežljívost *tålmod*

stópi, stópił, stopíla < **stópa** *ta ett steg, ställa sig*

napróti + D *mitt emot*

umáknem, máknił, -maknīla <
umíka *flytta undan*
poglēd, G. **pogléda** *blick*
zrcálo *spegel*
prekríje, -kríł < **prekríva** *täcka över*

¹ Verb med presesn på **-ije** och l-form på **-il** har preteritum particip på **-it**.

sopáro.

Počákaj, rēčem, ne mórem. Ôn, v môji sôbi, v môji pôstelji... Slíšał naju bo.

Naj slíši, rêče. Naj vé, kdó je gospodár.

Umíkam se: k sténi, čisto k sténi. Stísnenjén óbnjo. Čútim, kakó mi vlága preníka skozi súknjič, kakó mi po hŕbtu mezí.

Sténe so vlážne, rēčem. Mórala bi...

Dá, vlážne, rêče ôna.

Obmólkнем.

Sléci² se, rêče. Ne móreva véndar takó: jáz gôla, tí v sívem tvídu.

In takó: v mени šumljájo vztrájní potóčki, v môji sôbi, v môji pôstelji pa črnec, Dónald, kadí cigáro. Tú sém, med vlážne sténe ujét,³ si rēčem. Če govorímo, bo trájalo. Če obmólkнем, se bo iztéklo. Imám izbíro. Tó je vážno: izbíra. Tórej? Tórej.

Iz antologije *Čás krátke zgódbe*.

sopára *imma, ånga*

gospodár^j *husbonde, chef i huset*

stísne < **stíska** *trycka*

óbnjo = **ob** + **njó** *mot den*

vlága *fukt*

preníkne < **preníka** *tränga igenom*

súknjič *kavaj*

hŕbət *rygg*

mezí, **mezéł** > *drypa, sippa*

mórał *bi borde*

vztrájən *uthållig, ihärdig, envis*

ujáme, **ujéł** < **ujéma** *fånga*

iztêče se, -tékəł, -tékla, -têči <
iztéká se *ta slut*

izbíra *val*

vážən *viktig*

² Verb med presens på -če och l-form på -kɔł har imperativ på -ci.

³ Verb med presens på -ame och l-form på -eł har preteritum particip på -et.

9. Dán ()

Dagen

Svetlána Makárovič är född 1939 i Máribor. Hon började sin karriär som professionell skådespelerska. I dag är hon professionell författare och poet och en av Sloveniens mest kända kvinnliga författare. Hennes poesi är ganska traditionell. Det intressanta ligger i att hon parafraserar motiven och tonen i den slovenska folpoesin och dessutom skapar en dunkel, balladliknande atmosfär. Hon har givit ut ett tiotal diktsamlingar men är också en viktig ungdomsförfattare. Hon har skrivit över trettio böcker och femton pjäser för barn och ungdomar. Hon har avböjt det litterära Prešérən-priset.

Širôko je odpíto okó dnéva.
Môja rádost odséva v njêm.

V gózdu je vzcvetéť drén
in potóki jóčejo od sréče
in stopínje srnjákov so v ílovici.
In na jásah pléšejo mláde lisíce
s púhastimi rēpi, z zlátimi očmí
in stíkajo smŕčke.

Pod skórjo drevés slíšim
hihitánje zelénih kápljic,
ki potújejo kvíšku.

Vseêno mi je,
káj se dogája v stárih híšah.

Jútri se bom spét prebudíla
v sónce.

10. Mála (1992)

Lillan

Tóne Pártljič är född 1940 i Máribor. Han har under flera år varit lärare, därefter dramaturg och konstnärlig ledare för teatrar i Maribor och Ljubljana samt politiker. Utmärkande för honom är humoristiskt och satiriskt färgad prosa om samtiden. Sådana är även hans dramor och komedier. Han skriver både i bokform och manus för TV och film.

Privézala sta čołn ob brégu Dónave. Domačíni, ki so zgrábljali senó na brégu, so ju poglédali in odzdrávili, potém pa sta hotéla v trgovíno. Véndar ju je natákar, ki je pod slívami poslúšať tranzistor, poklícať in rékəł, poslúšajta.

- Ne poslúšava rádia, je rēkla Mála.
- Ámpak v Slovéniji je vójna, je rékəł natákar v béli od golaža popacáni srájci.

Napovedováləc je govorił z dramatičním glásom: Dánəs ponôči so enôte Jugoslovánske ljúdske armáde kreníle proti mějnim karávlam v Socialistični repúbliki Slovéniji, da bi izpołníle nalógo, ki jim jo je naložilo držávno predsédstvo. Pri svôjem

privéže, -vézał < privezúje
binda fast
čołn eka, liten båt
brég strand
Dónava Donau
domačín ortsbo, inföding
zgrábi < zgráblja räfsa ihop,
samla ihop
senó hö
odzdrávi < odzdrávlja hälsa
tillbaka
slíva plommon, plomonträd
pacá > po- fläcka ner
pácka fläck

napovedováləc hallåman,
nyhetsplässare
enôta enhet
kréne, krênił, krenila < sätta
sig i rörelse
mêja gräns, méjni gräns-
karávla (gräns)postering
izpòłni, -pòłnił, -poñíla <
izpołnjúje fullgöra

De förtjde ekan vid Donaus strand. Ortsbor som räfsade hö på stranden såg på dem och hälsade tillbaka, sedan tänkte de gå in i affären. Men servitören som satt och lyssnade på radio under plomonträden ropade på dem och sade: lyssna.

- Vi lyssnar inte på radio, sa Lillan.
- Men det är krig i Slovenien, sade servitören i vit skjorta som var fläckig av gulasch.

Nyhetsplässaren talade med dramatisk röst: ”I natt satte enheter ur den jugoslaviska folkarmén sig i rörelse mot gränsstationerna i Socialistiska republiken Slovenien för att fullgöra den uppgift som ålagts dem av landets presidium. Men när de skulle fullgöra

izpołnjevanju nalóge pa so naletéle na dívji odpôr enôt slovénse teritoriálne obrámbé, ki jo vodi rezérvni vódnik Janez. Vozíla Jugoslovánske ljúdske armáde so obstála pred barikádami, miníranimi mostôvi in ráznimi kámioní, vagóni, bágerji, ki so jih sovrážniki enôtne Jugoslávije in Jugoslovánske ljúdske armáde postávili na céstah, da bi prepréčili nášim enôtam realizácijs postávljene nalóge. Ko so pripádnni Jugoslovánske ljúdske armáde začeli odstranjeváti ovíre, so pripádnni teritoriálne obrámbé Slovnéniye udárlili po njih s strélnim oróžjem in granátami. Osúpljeni nad môčnim sovráštrom do náše ljúdske armáde, so bilí vojáki prisíljeni odgovoríti z oróžjem, tórej z ôgnjem iz tánkov in drúgih vozíl. Sedaj se vódijo práve bítke v Prekmurju, v městu Órmož, Vŕhniky, Bréžicah in Šentílu pri Máriboru. Náše vojáške enôte se približújejo Ljubljáni in pričakováti je óstær spopád med vójsko in teritoriálci. Takó je separatistična politika slovénsega vódstva dobila svój krvávi epilóg. O štvílu ránjenih in mŕtvih vas bomo obvěščali spróti, ko bomo dobíli podátke.

**naloží, -lóžiť, -ložila < nalága
ålägga**
predsédstvo presidium, styrelse
**naletí, -létéť, -letéla na stöta på
dívji vild**
odpôr motstånd
obrámba försvar
vódnik furir, sergeant
vozilo fordon
obstáne, -stáť < bli stående
rázən olik
kámion lastbil
báger grävmaskin
sovrážnik fiende, motståndare
enôtən enad
postávi < postávlja ställa
prepréči < preprečuje hindra
pripádnik medlem, företrädare
odstráni, -strániť, -stranila <
odstranjúje avlägsna
ovíra hinder
udári < udárja slå (till)
strélni skjut-
oróžje vapen
osúpi < osúplja göra förvånad
sovráštvо hat
prisíli < prisiljúje tvinga
ôgənj eld
tánk stridsvagn
právi riktig, regelrätt
bítka strid
**pričakováti je man kan vänta
sig**
spopád sammandrabbning
vódstvo ledning

uppgiften stötte de på ett vilt motstånd från enheter ur det slovenska territorialförsvaret, som leds av reservsergeanten Janez. Jugoslaviska folkarméns fordon har blivit stående framför barrikader, minerade broar och olika lastbilar, vagnar och grävmaskiner, som fienderna till det enade Jugoslavien och den jugoslaviska folkarmén har ställt på vägarna för att förhindra våra enheter att fullgöra den givna uppgiften. När medlemmar i den jugoslaviska folkarmén började avlägsna hindren slog medlemmar ur Sloveniens territorialförsvar till mot dem med skjutvapen och granater. Förvånade över det starka hatet mot vår folkarmé, var soldaterna tvungna att svara med vapen, närmare bestämt eld från stridsvagnar och andra fordon. Just nu pågår regelrätta strider i Prekmurje, i städerna Ormož, Vrhnika, Brežice och Šentilj vid Maribor. Våra militära enheter närmar sig Ljubljana och man kan vänta sig en skarp sammandrabbning mellan armén och territorialförsvarets medlemmar. Så har det slovenska ledarskapets separatistiska politik fått sin blodiga epilog. Om antalet sårade och döda kommer vi att informera er fortlöpande, när vi får uppgifter.

⁴ Serbokroatiskan har två olika č-ljud, det s.k. hårdā č, som även finns i slovenskan och låter som -rts i svenskans *shorts*, och det s.k. mjuka č, som låter som -ttj- i svenskans *lattjo*.

Komandánt generálnega štába enôt Jugoslovánske ljúdske armáde generál Ádžić⁴ je zagotôvił, da bodo slovénski separatistični provokátorji radikálno uníčeni in da bo armáda z vsémi srédství zagotovila ustávno delovánje države...

Sŕbski národ ostró obsója sepratistično in agresívno politiko Slovénije in ta umázani napád na enôte náše ljúdske armáde, téga garánta brátstva in enôtnosti jugoslovánskikh národov...

– Vájina Slovénija je v vójni! je rékəł natákar in odšéł v křčmo. Mála in Tóm sta se glédala.

– Káj bova pa zdáj? je tího vprášala Mála.
 – Ne vém. Vsekákor bom šéł gôr k víkendici, montírał kolésa na ávto in se odpeljál vsáj do Béočina in kúpił časopíse. Če bo mogóče, pa bom túdi telefonírał v Ljubljáno.

– Kómu? Kám?
 – Domòv.

krváv *blodig*
štveílo *antal*
ráni < **ranjúje** *såra, skada*
obvestí, -véstił, -vestíla <
obvěšča *meddela, underrätta*
spróti *fortlöpande*
podátęk *uppgift*
zagotoví, -gotôvił, -gotovíla <
zagotávlja *garantera,*
försäkra
uniči < **uničuje** *tillintetgöra*
srédstvo *medel*
ustávøn *konstitutionenlig*
delúje > *fungera*

obsódi, -sódił, -sodíla < **obsója**
fördöma
umázan *smutsig, nedrig, ful*
napád *anfall, attack, påhopp*
brátstvo *broderskap*
enôtnost, -i enhet

kŕčma *krog*

vsekákor *i alla fall*
gôr upp
víkendica *(sommar)stuga*
koló, -ésa hjudl
Béočin *stad med c:a 7000 inv.*
15 km sydväst om Novi Sad
časopís *tidning*

Kommendanten över den jugoslaviska folkarméns generalstab, general Adžić, har försäkrat att de slovenska separatistiska provokatörerna radikalt kommer att tillintetgöras och att armén med alla medel kommer att se till att landet fungerar konstitutionenligt.

Den serbiska nationen fördömer skarpt Sloveniens separatistiska och aggressiva politik och detta smutsiga anfall mot enheter ur vår folkarmé, denna garant för broderskap och förenande av de jugoslaviska nationerna.

– Ert Slovenien är i krig! sa servitören och gick in på krogen. Lillian och Tom såg på varandra.

– Vad skall vi göra nu? frågade Lillian tyst.
 – Jag vet inte. Jag skall i alla fall gå upp till sommarstugan, montera hjulen på bilen och köra åtminstone till Beočin och köpa tidningar. Om det går skall jag också ringa till Ljubljana.

– Till vem? Vart?
 – Hem.

- In jáz?
 – Mála, kaj ne razúmeš? V Slovéniji je vőjna.
 – In káj imám jáz s témd?
 – Níč. Níč, Mála. Med náma se zató níč ne spremení. Ámpak ne smém in ne mórem bíti tú, domòv móram, razúmeš...
 – Ne razúmem.
 – Pójdi z máno gôr k víkendici, da uredíva ávto!
 – Saj nímaš kljúča.
 – Imám.
 – A dánës ga pa imáš?
 – Mála, kaj ne razúmeš, da ne móreva bíti na nékem otóku, medtém ko je Slovénija v vőjni.
 – Kákšnem nékem otóku?! Na nájinem otóku!
 – Pójdi z menój gôr! Pójdi z menój do Béočina, da kúpiva časopíse in telefonírava. Potém se vńeva v Ljubljano. Ostál bom s tebój. Samó pohlédał bom, če sta Tíne in žêna žíva, potém prídem k têbi v tvôjo sôbico...
 – Odpovédala sém jo.
- kaj** partikel som ger starkare eftertryck åt frågan
- spremení, -ménit, -menila < spremínja** förändra
smé > fâ (lov)
môre, mógał, móbla, móči > kunna
móra > måste
- uredí, -rédił, -redila < urêja** göra i ordning
- néki någon**
ôtok, otóka ö
medtém ko medan
- odpové, odpovédał < odpoveduje** säga upp
- Och jag?
 – Lillan, förstår du inte? Det är krig i Slovenien. Mellan oss förändras inget på grund av det. Men jag får inte och kan inte vara här, jag måste hem, förstår du...
 – Jag förstår inte.
 – Gå med mig upp till stugan så gör vi i ordning bilen!
 – Du har ju ingen nyckel.
 – Jo, det har jag.
 – Så i dag har du det?
 – Lillan, förstår du inte att vi inte kan vara på någon ö medan Slovenien är i krig.
 – Vadå ”någon ö”!? På vår ö!
 – Kom med mig upp. Kom med mig till Beočin för att köpa tidningar och ringa. Sedan återvänder vi till Ljubljana. Jag skall stanna hos dig. Jag skall bara se efter att Tine och min fru lever, sen kommer jag till dig i ditt lilla rum...
 – Jag har sagt upp det.

– Se bova žé kakó znášla. Saj véš, da te ljúbim. Nájbolj na svetu.

– Še bólj pa ljúbiš hítro in tóčno informácijs... Grém nazáj na ôtok. Pêlji me, potém pa pojdi, kámor hóčeš!

– Mála! Jáz grém kúpit časopíse, grém telefonírat, tú ne móreva ostáti. Če nóčeš z máno, se vŕni na ôtok, posprávi stvarí in prídi spéť čez po mène, čez káke trí úre. Razúmeš?

– Trí úre boš telefonírať?

– Ne bóm trí úre telefonírať, ámpak se bom nájprej dvé úri ukvárjať z ávtom in kolési, potém se bom vôziť vsáj pól úre do Béočina, potém bom čakať na zvézo, če jo bom dobíť in potém se vŕnem...

– Práv!

In Mála se je obrnila in odšlá k čòlnu. Na prágu trgovíne je stála trgovka in glásno tेr jásno rēkla:

– Hèj, Slovenci, pa ste jih kônčno dobíli po píčki!

In je šlá v trgovíno. Stékøł je v hríb, odklénił víkendico, takój zaglédał gúme in

*žé nog, säkert, allt
znájde se, znášøł se, znášla se,
znájti se < klara sig, finna sig
till rätta*

*tóčen exakt, precis
kámor vart, dit (som)*

*ne + hóče → nóče
posprávi < posprávlja plocka
ihop, i ordning
kák någon, före räkneord
ungefär*

nájprej först

ukvárja se > syssla, greja

zvéza förbindelse

*obrñe, obrníť, obrnília <
obráča vända
prág tröskel
trgovka handlarens fru
héj hallå, hör du, hör ni
kônčno till slut
dobíti jih po píčki få på käften
(eg. fittan)
stéče, -tékøł, -tékla, -téči <
springa upp
odkléne, -klénił, -klenila, -
kleníti < odklépa låsa upp*

– Vi skall nog klara oss. Du vet ju att jag älskar dig. Mest i hela världen.

– Ännu mer älskar du snabb och exakt information. Jag åker tillbaka till ön. Ro mig dit, sedan kan du åka vart du vill!

– Lillan! Jag åker för att köpa tidningar, jag åker och ringer, här kan vi inte stanna. Om du inte vill följa med mig, så åk tillbaka till ön, plocka i ordning sakerna, och kom igen och hämta mig om ungefär tre timmar. Är det okej?

– Skall du ringa i tre timmar?

– Jag skall inte ringa i tre timmar, men först skall jag greja med bilen och hjulen i två timmar, sedan skall jag köra i åtminstone en halvtimma till Beočin, sedan skall jag vänta på telefonförbindelse, om jag kan få en förbindelse, och sen kommer jag tillbaka.

– Okej.

Och Lillan vände sig om och gick mot ekan. På tröskeln till affären stod handlarens fru och sa högt och tydligt:

– Hör ni, slovener, till slut har ni fått på käften!

Och så gick hon in i affären. Han sprang upp på kullen, låste upp stugan och fick genast syn på däcken och hjulen och

kolésa in regístrske táblice, in prekléto se je oznójił, prédən je ávto správił v réd. Žál mu je biló, da níma ávtorádia, a níč ní pomágalo.

Sicér pa je védeł dovôlj. V Slovéniji je vójna, a túdi po Dónavi že plávajo mŕtvi vojáki... A Dónava ne têče skózi Slovénijo... Ali se je vsê to priprávljalo? Ali je bilá razglašêna samostójna Slovénija? Ali še delúje držávno predsédstvo, saj je napovedováləc rékəł, da je Jugoslovánska ljúdska armáda izpoľnjevála ukáze predsédstva. Ko sta odhájala iz Slovenije, predsédstvo ní biló konstituírano, saj Sŕbija ní priznála Hrváta za predsédnika. Vójna, práva vójna! S tánki, helikópterji, artileríjo. Doslēj smo samó bráli o vójni, govoríli, saj je tam dáleč na Blížnjem vzhódu, pri nás bo ja zmágala pámet. Če pa se bo že kdó udárił, se bojo Sŕbi in Hrváti, kdo bo napádəł Slovénce! Pa níč! Rávno Slovénce so napádli. In to Jugoslovánska ljúdska armáda, v katéri so túdi slovénski oficírji, slovénski vojáki, slovénsko oróžje. Pa saj tó je noróst! Mála pa je kot slépa, nóče razuméti, nóče vstrán. Madôna, saj si ní ôn izmíslil té vójne, da bi se znebíł Mále.

gúma *däck*
preklét *förbannad*
oznójí se, oznójił se, oznojila se
< bli svettig, svettas

sicér *förresten*
pláva *> flyta*
voják *soldat*

têče, tékəł, têkla, têči *> rinna, flyta*
razglasí, glásił, -glasila *< ragláša utropa, proklamera*
samostójən *självständig*

ukáz *order*

prizná *< priznáva erkänna*
predsédnik *president, ordförande*
doslej *hittills*
Blížnji vzhôd *Mellanöstern*
ja talspr. = saj ju
zmágala *< zmaguje segra*
pámet, -i förfuſt
že nu
udári se *< slåss, drabba samman*
napáde, -pádəł, -pádla, -pásti
anfalla
rávno *just*
noróst, -i galenskap, vansinne
slép *blind*
vstrán ur vägen, bort
izmísli si *< izmíslja si hitta på, tänka ut*

registreringsskyltarna, och han svettades förbannat, innan han fått i ordning bilen. Han beklagade att den inte hade bilradio, men det var inget att göra åt.

För övrigt visste han tillräckligt. Det är krig i Slovenien, och redan flyter det döda soldater också i Donau... Men Donau rinner inte genom Slovenien... Var allt detta förberett sedan länge? Hade man utropat ett självständigt Slovenien? Fungerar landets förbundsregering fortfarande, uppläsaren hade ju sagt att den jugoslaviska folkarmén fullföljde order från regeringen. När de gett sig av från Slovenien hade regeringen inte konstituerats, Serbien erkände ju inte en kroat som regeringschef. Krig, riktigt krig! Med stridsvagnar, helikoptrar, artilleri. Hittills har vi bara läst och talat om krig, det är ju långt dit bort till Mellanöstern, hos oss kommer ändå förfuftet att segra. Och om några kommer att slåss kommer det ju att vara serber och kroater, vem skulle anfalla slovener? Men skit samma! Just slovenerna har de anfallit. Och det är den jugoslaviska folkarmén som gjort det, där det också finns slovenska officerare, slovenska soldater och slovenska vapen. Men det är ju vansinne! Och Lillan är som förblindad, hon

Skôraj bi se na nékem ovínu zalêteł v vojáško kolóno. Spômnił se je, da je túdi prívi dán vídeł vojáško kolono. Néki oficír je skôčil z oklópnika in kričál nánj in kázał na njegôvo avtomobílsko registrácijo, prisílił ga je, da je zapeljáł s céste, doklér ní bíl konvój mimo. Potém je zdírjał nazáj na césto in do Béočina. Kúpił je nékaj časopísov, tóda v njih še ní biló novíc o vójni. Vsí so bilí še včerajšnji. Páč, naslôvi so bilí pòlni grôženj. Slovénija se je prótiustávno odcepila od Jugoslávije! Slovénija pogázila stolétno brátstvo in enôtnost jugoslovánskikh národov! Slovénki in hrváški separatízem ogróžata srbski národ! Slovénija izzíva Jugoslovánsko ljúdsko armádo! Slovénka politika razbíja državo! Kdó bo odgovórən za poslédice?

Potém je pohitél na póšto. Nótri je biló le nékaj ljudí, za šálterji pa sta sedéla póštarica in málo vstrán môški v póštarski unifórmì. Poslúšala sta rádio, ki je poróčał o vojáških

znebí se, znébił se, znebila se < znebíva se + G bli av med ngt

ovínęk kurva
zaletí se, zalêteł se, zaletela se < zaletáva se stöta ihop med, krocka
oklópnik pansarfordon

káže, kázał, kazála > po- peka
prisíli < prisiljúje tvinga
z/s + G av, ner frän
doklér ne tills
zdírja < störta, rusa

páč jo (förresten)
grôžnja hotelse, hot
prótiustávən som trotsar
grundlagen
odcépi, -cépił, -cepila <
odcépla bryta sig loss
pogázi < trampa sönder,
ödelägga
ogrozí, -gróził, -grozila <
ogróža hota, utgöra ett hot för
ngn

izzóve, izzváł < izzíva utmana
razbije, -bił < razbíja slå
sönder
odgovórən ansvarig
poslédica följd
hití, hítel, hitéla > po- skynda
nótri (där) inne
šálterj lucka
vstrán åt sidan

vill inte förstå, hon vill inte bort. Herregud, det är ju inte han som hittat på det här kriget för att bli av med henne.

Han krockade nästan med en militärkolonn i en kurva. Han mindes att han också första dagen hade sett en militärkolonn. En officer hoppade ner från ett pansarfordon och skrek åt honom och pekade på hans registreringsskylt, tvingade honom att köra av vägen tills konvojen passerat. Sedan störtade han tillbaks upp på vägen mot Beočin. Han köpte några tidningar, men i dem fanns ännu inga nyheter om kriget. Det fanns fortfarande bara gårdagstidningar. Jo, förresten, rubrikerna var fulla av hotelser. Slovenien hade i strid med grundlagen brutit sig loss från Jugoslavien! Slovenien hade ödelagt hundra år av broderskap och enighet mellan de jugoslaviska folken. Slovensk och kroatisk separatism utgör ett hot mot det serbiska folket. Slovenien utmanar den jugoslaviska folkarmén! Slovensk politik slår sönder landet. Vem blir ansvarig för följderna?

Sedan skyndade han till posten. Därinne fanns bara ett fåtal personer, och bakom disken satt postkassörskan, och en bit bort en man i postuniform. De lyssnade på radion som

ákcijah v Slovéniji. Jugoslovánska ljúdska armáda ustávljena, oklópne enôte so prebíle zapóro na móstu pri Órmožu, prví mŕtvi na stráni teritoriálne obrámbe... Zánj se uslúžbenca skôraj nísta zmeníla. Bíl je nestrpən in je žívčno vprášał, če lahkó telefoníra. Kot da ga nísta slíšala.

- Ali lahkó hítro telefoníram?
- Pa kám se ti mudí? Ne slíšiš, da je v Slovéniji vójna?
- Pa saj bi rád telefonírał v Slovénijo.

- Si Slovénec?
- Já.

Žénska, ki ga je kar tíkala, mu je pokazála telefónsko slušálko, ki je viséla na sténi.

– Sámi lahkó klíčete, ga je zdáj znenáda víkala. Srcé mu je tòlklo, ko je vrtéł števílcíco. Poklícáł je domáčo števílko. Dòlgo je pískał signál v slušálki in se ní nihčé oglásíł. Ní ju domá, nékaj se je zgodílo, mu je šló po glávi, ko je le zaslíšał haló...

- Haló, haló!
- Já?

poróča > s- meddela,
rapportera
ustávi < ustávlja stoppa
oklópni pansar-
prebíje, -bít < prebíja tränga
igenom
zapóra hinder, barriär
zméni se, zménił se, zmeníla se
za + A lägga märke till ngt
nestrpən otålig
žívčən nervös, upprörd

rapporterade om krigshandlingarna i Slovenien. ”Jugoslaviska folkarmén stoppad, pansarenheter har trängt igenom hindren på bron vid Ormož, de första döda på territorialförsvarets sida...” Posttjänstemännen lade knappt märke till honom. Han var otålig och frågade nervöst om han kunde ringa. Det var som om de inte hörde honom.

- Kan jag ringa snabbt!
- Vart har du så bråttom? Hör du inte att det är krig i Slovenien.
- Men jag skulle gärna vilja ringa till Slovenien.
- Är du sloven?
- Ja.
- Kvinnan, som utan vidare duade honom, pekade åt honom på telefonluren som hängde på väggen.
- Ni kan ringa själv, sade hon och niade honom nu med ens. Hans hjärta slog hårt när han slog numret. Han ringde hemnumret. Signalerna tutade länge i luren, men ingen svarade. De är inte hemma, något har hänt, for det genom huvudet på honom just när han trots allt hörde ett hallå.
- Hallå, hallå!
- Ja?

Ali je bíl Tínetov ali ženin glás? Strášno **sláb dålig**
slabó se je slíšalo.

– Haló, si tí, Tíne?

– Já.

– Tú ôče.

Tišína v slušálki.

– Me slíšiš?

– Slíšim.

– Ali je vójna?

– Já. Právijo.

– Kaj v Ljubljáni níč ne póka?

– Málo.

– Kjé je máma? Dáj mi mámo!

– Máme ní.

– Kjé pa jê? Je v slúžbi?

– Nê! V bôlnici je.

– V bôlnici? Káj pa jê? Je ránjena?

– Nê! Si je rézala žíle.

– Zakáj?

– Fôtér, ne zajebávaj! Kjé si pa tí? Kjé si
pa tí céł mésæc?

– Na Dónavi...

Krátki píske v slušálki. Tíne je odlóžil. Pa
káj zdáj norí! Zakáj je odlóžil?

tišína tystnad

póka > póči smälla

**réže, rézať > skära (av)
žila pulsåder**

**fôtér farsa
zajebáva se > snacka skit**

**písk pip
odloži, -ložiť, -ložila < odlága
lägga på
norí, nôreť, noréla > uppföra**

Var det Tines eller hans frus röst? Det
hördes hemskt dåligt.

– Hallå, är det du, Tine?

– Ja.

– Pappa här.

Helt tyst i luren.

– Hör du mig?

– Ja, jag hör dig.

– Är det krig där?

– Ja. De säger det.

– Smäller det ingenting i Ljubljana?

– Bara lite.

– Var är mamma? Får jag prata med
mamma.

– Mamma är inte här.

– Var är hon? Är hon på jobbet?

– Nej! Hon är på sjukhuset.

– På sjukhuset? Vad har hänt? Är hon
skadad?

– Nej! Hon har skurit av pulsådrorna.

– Varför det?

– Lägg av, farsan. Och var är du
någonstans? Var har du varit hela månaden?

– Vid Donau.

Korta pip i luren. Tine hade lagt på. Varför
skall han tramsa nu! Varför lade han på?

– Bom še ênkrat klícał, je rékəl pôštarici.

– Dájte, samó dájte!

Spét je vrtéł števílcrico in nestfpno
pritískał slušálko na uhó.

– Káj bi rád? Máma si je rézala žile.

– Tíne, pójdi k njèj! Rêci, da me zeló
skrbí za váju. Si maturírał?

– Fôtər, na zajebávaj!

Spét mòlk v slušálki in krátki píski. Spét
je odlóžił. Tóm je še ênkrat klícał, vëndar
zamán. Nihčê ní vêč dvignił slušálke v
Ljubljáni.

– Pláčam.

– Káj boste pláčali?! Ali še káj
potrebújete?

Bíł je presenéčen, kakó je bilá prijázna.

– Rád bi dvignił denár na čeke.

– Pa dájte! Čerávno ste v vójni... To je
sránje, ta vójna! Za nobênega ní dôbro, je
rêkla pôštarica in mu izpláčala dvá čéka. Vêč
jih pa túdi ní iméł.

Spét je bíł na úlici. Zdáj pa takój nazáj k
Máli na ôtok! Potém pa v Slovénijo. Pred

sig dumt

dájte eng. *go ahead*

pritísne, -tísnił < **pritíska**
trycka
uhó, ušesa öra

skrbí me za + A *jag är orolig*
för ngn
maturíra </> *ta studenten*

mólk *tystnad, tigande*

zamán *förgäves*

dvigne, dvignił < dvíga *lyfta*

káj = zakáj *varför*

presenéčen *förvånad*
prijáznen *vänlig*

čerávno *fastän, trots att*
sránje *skit*

túdi ne *inte heller*

– Jag vill ringa en gång till, sa han till
postkassörskan.

– Gör det bara.

Han slog numret igen och tryckte otåligt
luren mot örat.

– Vad vill du? Mamma har skurit av
pulsådrorna.

– Tíne, gå till henne. Säg att jag är väldigt
orolig för er. Har du tagit studenten?

– Snacka inte skit, farsan.

Tyst i luren igen och korta pip. Han hade
lagt på igen. Tom ringde en gång till, men
förgäves. Ingen svarade längre i Ljubljana.

– Kan jag betala.

– Varför skall ni betala? Behöver ni något
mer?

Han var förvånad över hur vänlig hon var.

– Jag skulle vilja ta ut pengar på checkar.

– Gör det, för all del. Trots allt är ni i krig...
Det är skit det där kriget. Det är inte bra för
någon, sa postkassörskan och växlade in två
checkar åt honom. Och fler hade han inte
heller.

Han var ute på gatan igen. Och nu genast
tillbaka till Lillan på ön. Och sedan till

restavrácijo ob césti je bilá mnóžica ljudí. Videł je, da je natákar postávił televízijo na mízo in zdáj so vsí glédali prenôs vójne v Slovéniji. Pristópił je in glédał slíke. Tánki in barikáde iz ávtobusov, osébnih avtomobílov, kamiónov. Stréljanje iz tánkov in izza barikád. Komentárji so bilí taki, da se ní izdáł, da je Slovénec. Napovedoválèc se je razbúrjał, kot da so Slovénci s tánki napádli vójsko. Kot da ne živí tám slovénški národ. Kot da je vójska vêč kot národ in držáva in **vsê** in Slovénci terorísti in barábe. Kakó se je môglo vsê to zgodíti? Káj je prespál na tém Nájinem otóku z Málo? Se je svét postávił na glávo? In da si je žêna rézala žile! Da je v depresíji, ôna, ki je vrgla njegôve rečí na **hodník**. Ne bó se vêč vrnił domóv. Samó uredíti stvarí. Zarés bo živéł z Málo. Če nê v Ljubljáni, pa v kákšnem mánjšem mestu, kjér imájo gledalíšče. Če bo lê spét mír! Če ne bó zvészna vójska pregázila njegôve dežéle! Če bo mogóče živéti in délati napräj v tému Evrópe, ki mu právijo Balkán. Okóli avtomobíla so se žé zbráli ljudjé, nekatéri so býcali v kolésa. Odpŕl je vráta in pognál.

mnóžica en massa

prenôs sändning

**osébni person-
strélja > skjuta**
**izza + G från baksidan av
izdá < izdája avslöja**
**razbúri se < razbúrja se bli,
vara upprörd**
kot da som om

barába skurk, usling
prespí, -spáł < sova bort, missa
genom att sova
hodník korridor, trappuppgång
gledalíšče teater
mír fred, lugn, ro
zvészni förbunds-, federal
pregázi < ödeläggja
napräj vidare
kót vrå, hörn
zbêre, zbrátl < zbríra samla
býcene, býcnítl < býrca sparka
požêne, pognátl < ge sig av

Slovenien. Framför restaurangen vid vägen var det en massa folk. Han såg att servitören ställt en teve på bordet och nu såg alla på sändningarna från kriget i Slovenien. Han gick fram och såg på bilderna. Stridsvagnarna och barrikaderna av bussar, personbilar och lastbilar. Skott från stridsvagnarna och från barrikaderna. Kommentarerna var sådana att han inte avslöjade att han var sloven. Nyhetsuppläsaren var upprörd och menade att slovenerna anfallit armén med stridsvagnar. Som om där inte bodde slovener. Som om armén var förmera än folket och landet och allt och slovenerna var terrorister och skurkar. Hur kunde allt det här hända? Vad hade han missat när han sovit där på Vår ö tillsammans med Lillan. Hade hela världen vänts upp och ner? Och att frun hade skurit av sig pulsådrorna! Att hon är deprimerad, hon, som slängde ut hans saker i trappuppgången. Han tänker inte återvända hem längre. Bara ordna upp saker och ting. Han skall verkligen bo med Lillan. Om inte i Ljubljana så i någon mindre stad, där de har en teater. Om det bara blir fred igen! Om den federala armén inte ödelägger hans land! Om det går att leva och arbeta vidare i det hörn av Europa som man kallar Balkan. Runt

- Ste dobíli, kar ste zaslužili, je rékəł **zaslúži, -slúžił, -služila < fôrtjäna**
kosmáti fánt.
- Pústi ga, káj pa je ôn krív! Polítiki so prasíce.
- Káj pa izzíva v Srbiji?!

– Saj ne izzíva...

Hítro je odpeljál. Ljudjé so bilí vznemírjeni, to je vídeł iz avtomobíla. Stáli so pred ôkni in poslúšali rádio, mársikjé so na prôstem glédali televizijo... Bilí so zamíšljeni. Dírjał je proti Čereviću in Suseku, da bi prišéł na ôtok in se pogovórił z Málo in ji ponóvno in ponòvno povédał, da jo ljúbi in da je ne bó zapústił. Vseêno pa móra domòv, domòv, domòv. Tám je vójna, ôn pa tú... Zabôga... Tóda ko je prišéł do njúnega obréžja, ga Mala ní čákala na tèj stráni. Téka⁵ je sóm in tjá in máhał s srájco, da bi ga vídela. Potém je klícał Mala, Mala,

**zasmáti lurvig, hårig, luden
prasíca svin**

**vznemíri < vznemírja oroa,
göra upprörd**

**mársikjé både här och där, på
många ställen
na prôstem i det fria, utomhus
zamíšlen försjunken i tankar,
nedstämnd
dírja > köra väldigt snabbt
zapústi, -pústił, -åustila <
zapúšča överge**

**zabôga för guds skull
obréžje strand(område)
téka > springa
máha > vinka, vifta**

om bilen hade det nu samlats folk, en del sparkade på hjulen. Han öppnade dörren och gav sig av.

– Ni fick vad ni förtjänade, sa en lurvig kille.

– Lämna honom ifred, vad är han skyldig till? Det är politikerna som är svin!

– Varför är han i Serbien och provocerar då?

– Han provocerar ju inte...

Snabbt körde han iväg. Folk var upprörda, det såg han från bilen. De stod framför fönstren och lyssnade på radio, på många platser såg man på teve utomhus... De var nedstämnda. Han körde snabbt mot Čerević och Susek, för att komma fram till ön och prata med Lillan och säga om och om igen till henne att han älskade henne och att han inte skulle lämna henne. Trots det måste han hem, hem, hem. Där är det krig, och han är här... För guds skull... Men när han kom fram till deras strandremsa väntade inte Lillan på honom på den sidan. Han sprang hit och dit och vinkade med skjortan så att hon skulle se honom. Sedan

⁵ Téče, tékəł, tékla, téči > *springa, rinnna* är ett s.k. bestämt rörelseverb och det används när man vill göra tydligt att rörelsen har en viss plats som mål.

Téka > är ett s.k. obestämt rörelseverb och det används när man inte vill framhäva något särskilt mål eller när man särskilt vill understryka en upprepad eller irrande rörelse. Observera att båda verben är pågående.

Mála...

- Ne bó vas slíšala, je rékəł natákar.
- S Slovénijo je kônəc, je zaklícala skózi vráta trgovíne trgovka.
- Ní kônəc, kaj bo kônəc! je rékəł Tom. Vsê te dní mu je šlá na žívce, kadar sta mórala z Málo nakupováti.
- Ali bi me lahkó kdó správił čéz? je vprášał natákarja.
- Ne vém. Jáz nímam čòlna...

Na obáli so bilí privézani tríje čólni. Spráševáł je ljudí, tékał od híše do híše, nihčē ní iméł čása, nikómur se ní ljúbilo, odgovárjali so mu, da bo Mála že prišlá, če sta se dogovoríla. Čás je tékəł, sónce se je začélo spúščati, poročila z rádia so bilá védno bólj dramátična, ôn pa je tékał ko blázən sém in tjá po obáli. Potém pa je priplúł ob obáli stárəc, ki je očítno lovíł ríbe, saj je iméł v čòlnu mréže in pálice. Prósil ga je, naj ga zapélje na ôtok. Stárəc mu je pokímał, naj vstópi. Tóm mu je hitéł pripovedováti, da bi mórala kolégica, s katéro je na otóku, príti s čòlnom pónj, da se móra takój vrníti v Slovénijo, ker je tám

žívəc *nerv*
nakúpi, -kúpił, -kupíla <
nakupúje *handla*

obála *strand, kust*

ljúbi se + D ngn har lust, vill
že säkert, väl

spustí se, spústil se, spustila se < **spúšča se** *gå ner, sjunka*
poročilo meddelande, nyhet
blázən *galning, tok*
priplúje, -plút < *komma åkande*
(på vatten)
očítən *uppenbar, tydlig*
loví > jaga
lovíti ríbe *fiska*
mréža nät
pálica spö, pinne
kíma > po- *nicka*

ropade han, Lillan, Lillan, Lillan...

- Hon kommer inte att höra er, sa servitören.
- Det är slut med Slovenien, ropade handlarens fru genom dörren till affären.
- Det är inte slut, varför skulle det vara slut! sade Tom. Alla dessa dagar hade hon gått honom på nerverna när han varit tvungen att handla med Lillan.
- Kan någon ta mig över? frågade han servitören.
- Jag vet inte. Jag har ingen båt...

Vid stranden var tre ekor förtøjda. Han frågade runt bland folket, sprang från hus till hus, ingen hade tid, ingen hade lust, de svarade honom att Lillan säkert skulle komma, om de hade gjort upp om det. Tiden gick, solen började gå ner, nyheterna på radion blev allt mer dramatiska, och han sprang som en galning hit och dit längs stranden. Sedan kom en gamling åkande längs stranden. Uppenbarligen fiskade han, han hade ju nät och spön i ekan. Han bad honom att köra honom till ön. Gamlingen nickade åt honom att kliva i. Tom berättade snabbt för honom att hans väininna, som han var på ön med, skulle ha kommit för att hämta honom med ekan, att han genast

vôjna, da mu bo do smíti hvaléžen, ker ga zdáj pélje tjá, naj počaka, da bo vídeł, ali se ní kám odpeljála s čòlnom. Stári ríbič pa ní rékəł niti beséde in Tóm je na kôncu pomíslíł, da je mordá glúh. Ko je zagledał privézan čóln, si je oddáhnił. Hotéł je dáti stárcu nékaj denárja, pa ga je zavŕnił z zamáhom rôke. Skôčił je na obálo, stáræc pa je odpeljál nazáj na drúgo strán otóka in **k** híšam. V šotóru je ní biló.

– Mála, Mála!

Túdi posprávljeno ní biló.

Gotôvo mu je pustíla káko sporočílo, ki ga je prèj spreglédał. Bíł je prepríčan, da bo na kákem lístu pisálo, *Ljubila səm te na smrt, ti pa mēne nē ali Med vōjno in ljubéznijo nísi izbrát ljubézni ali Vēc ti je družina kakor jáz...* Če ga bo čákalo káko táko sporočílo, jo bo gotôvo še nášəł in ji razlóžił, da ní izbráł ne vójne ne družíne, ampak njó. A kljub tému mórvata zdáj domòv v Slovénijo, to móra razuméti. Pa saj ne móre v téj situáciji, ko jih je napádla jugoslovánska vójska, ki je vsá pod síbskim vplívom, emigrírati práv v

hití, hítet, hitéla > **po- skynda kolégica väninnna**
po + A efter, för att hämta
po + njéga → **pónj**
hvaléžen tacksam
ríbič fiskare
niti inte ens, inte ett enda
glúh döv
oddáhne si, -dáhnił si, -dahníla
si < dra en lättnadens suck
zavŕne, -vrníł, -vrnīla <
zavráča avvisa
zamáh viftning
šotor, šotóra tält

sporočilo meddelande
préj tidigare, förrut
prepríčan övertygad
líst blad, lapp

razloží, -lóžił, -ložíla < razlága
 förklara
izbêre, izbráł < izbíra välja
 ne ... ne varken ... eller
 kljúb + D trots
vplív inflytande

måste återvända till Slovenien, för det var krig där, att han skulle vara honom evigt tacksam för att han nu rodde honom dit, att han skulle vänta så att han kunde se efter så att hon inte hade åkt iväg någonstans med ekan. Den gamla fiskaren sa inte ett enda ord, och Tom tänkte till slut att han kanske var döv. När han fick syn på den förtjöda ekan drog han en lättnadens suck. Han ville ge gamlingen lite pengar men han avvisade honom med en gest. Han hoppade upp på stranden och gamlingen åkte iväg tillbaka till andra sidan av ön och till husen. I tältet fanns hon inte.

– Lillan, Lillan!

Det var inte städat heller.

Hon hade säkert lämnat något meddelande till honom som han missat tidigare. Han var övertygad om att det skulle stå på någon lapp *Jag älskade dig till döden, men du älskade inte mig* eller *I valet mellan kriget och kärleken valde du inte kärleken* eller *Din familj betyder mer för dig än jag ...* Om något sådant meddelande väntade honom skulle han definitivt hitta henne sedan och förklara för henne att han varken valt kriget eller familjen, utan henne. Men trots det måste de hem till Slovenien nu, det måste hon förstå. Han kan ju

Síbijo... Sáj... Kakó je bíl nemôčen in brez gláve! Pritékəł je nazáj do šotóra. Nobênega sporočila, ničesar, nikjér. Túdi pod blazíno nê, túdi na odlómljeni vêji pred šotórom nê, nikjér níč. Vsê je na svôjem mestu, samó Mále ní. Tékał je po otóku kot nôr in jo klícał. Pritékəł je do tístega zalíva, kjér je vrtinəc potégnił psíčko Mílomojo v globíno. Tám pa je biló sporočilo. Njéna trenírka!

– Ljúbi bóg, Mála! Mála! Pa já nísi téga naredíla! Mála, môja!

Zdáj ní vêč tékał sém in tjá. Vŕnił se je v šôtor in za nékaj časa sédəł. Potém je začéł posprávljati. Počási in skrbnó, ní se mu vêč mudílo in na tího je úpał, da bo zaslíšał pókanje súhih vêj in potém zaglédał Málo, ki bo prišlá in rôkla, samó hécala sém se. In ji bo rékəł, nikóli te ne bóm zapústił in bo vsê práv. Pa ní pócila nobêna vêja in nihčê ní vêč hôdił po otóku. Bíl je sám. Šlá je v vrtinəc in mu pustíla zgórñji déł trenírke na kámnu. Da bo védeł. Nékaj úr je nemôčen glédał v vôdo.

nêmôčen *svag, kraftlös, maktlös*
blazína *kudde*
odlomi, -lômił, -lomila, -lomíti
 < odlámlja *bryta av*
nôr *tokig, galen*
zalív *vik*
vrtinəc *virvel, ström*
potégne, -tégnił, -tegnila <
 poteguje *dra*
psička *hund*
globína *djup*
trenírka *träningsooverall*

počási *långsamt*
skrbnó *noggran*
mudí se > + D *ngn har bråttom*
úpa > *hoppas*
héca se > *skämta, skoja*
zgórñji *övre*
déł *del*
kámən *sten*

inte i den här situationen, när de anfallits av den jugoslaviska armén, som helt är under serbiskt inflytande, emigrera just till Serbien... Det är ju... Så maktlös och dum han var! Han sprang tillbaka till tältet. Inget meddelande, ingenting, ingenstans. Inte heller under kudden, inte heller på den avbrutna grenen framför tältet, ingenting någonstans. Allt finns på sin plats, bara inte Lillan. Han sprang runt på ön som tokig och ropade på henne. Han sprang till den där viken där en virvel dragit ner hunden Milomoja i djupet. Och där fanns ett meddelande. Hennes träningsooverall.

– Gode Gud, Lillan, Lillan! Du har väl inte gjort det! Lillan, älskling!

Nu sprang han inte längre hit och dit. Han återvände till tältet och satte sig ned en stund. Sedan började han plocka i ordning. Långsamt och noggrant, han hade inte bråttom längre och han hoppades i tyshet att han skulle höra knäckandet av torra grenar och sedan få syn på Lillan som skulle komma och säga, jag skojade bara. Och han skulle säga till henne, jag skall aldrig lämna dig och allt kommer att bli bra. Men ingen gren bröts och ingen gick längre runt på ön. Han var ensam. Hon hade gått ner i virveln och lämnat den övre delen av

Potém je pobráť najprej večíno njúnih stvarí, jih zvézať v biságo, in **vsê** lepó **zlôžiť** v čòln. **Vsê** je odpeljáť čez in znôsiť gôr v víkendico. Potém se je víniť še ênkrat na ôtok, podŕt šôtor in počási posprávljať. Káj pa če se je rés samó hécalá in bo nenádoma prišlá in vprášala, káj pa délaš? Níč. Nikjér nikógar. S stráhom je pohlédať po vôdi, ali mordá ne pláva kjé káko trúplo. Ôtok je bíl ták kot skôraj pred mésäcem dní, ko se je pripêľjať nánj. Z Málo. Odhája pa brez njé. Privézať je spét čòln, verígo ovíť okóli drevesa in jo zakléniť skozi dvá člénka, potém odnésať še zádnje stvarí v víkendico in se odpeljáť proti Nôvemu Sádu. Móraľ je vrníti kljúče Jôvovi máteri. Odlóčiť pa se je že túdi, da bo šéł na mílico in povédať, da je izgínila Mála in da je nášeł le górnji déł treníke. Peljáť se je počási in spét úpať, da se bo znenáda nékaj zgodílo in stvár ne bó takó strášna. Glédať je na réko. Níč. Bolečína in stráh sta se razlézla v njém kot **téžka króglá...**

pobêre, -bráť < pobíra samla
večína det mesta
zvéže, -vézať, -vezála < zvezúje
knyta ihop
bisága knyte, säck
znôsi, -nôsiť, -nosila, -nosíti <
bära upp
podrê, -dŕt, -dréti < podíra
fälla, riva

pláva >flyta
trúplo lik
veríga kedja
ovíje, -víť < ovíja linda
zakléne, -kléniť, -kleníla, -
kleníti < zaklénja låsa
člénak länk, ögla
mílica milis, polis
izgíne, -gíniť < izgínja
försvinna
strášen hemsk, förfärlig
(i)znenáda plötsligt
bolečína smärta
razléze se, -lézť, -lezla, -lésti <
sprida sig
króglá kula

träningsoverallen åt honom på en sten. Så att han skulle veta. Några timmar tittade han maktlöst ned i vattnet.

Sedan samlade han först ihop det mesta av deras saker, knöt ihop dem till ett knyte, och lade allt till rätta i ekan. Han rodde över allt och bar upp det till stugan. Sedan återvände han till ön en gång till, rev tältet och städade långsamt. Tänk om hon verkligen bara skojade och plötsligt skulle komma och fråga, vad gör du? Nej. Ingen någonstans. Med skräck tittade han ut över vattnet, om det kanske flöt något lik någonstans. Ön var som för nästan en månad sedan, då han kom till den. Med Lillan. Men han ger sig av utan henne. Han förtöjde ekan igen, virade kedjan runt ett träd och läste fast den genom två öglor, sedan bar han upp också de sista sakerna till stugan och körde iväg mot Novi Sad. Han måste lämna tillbaka nycklarna till Jovos mamma. Han hade dessutom redan bestämt sig för att gå till polisen och berätta att Lillan hade försunnit och att han bara hade hittat den övre delen av träningsoverallen. Han körde långsamt och hoppades åter att något plötsligt skulle hända och att det inte skulle vara så hemskt. Han såg på floden. Nej. Smärtan och skräcken spred sig

K sréci je bíl Jôvo domá in ní biló tréba kaj prevêč pripovedováti njegôvi mámi. Jôvo je bíl vés iz sêbe.

– Pa saj to je strášno, ta vôjna, ta napád na Slovénijo! Nísom verjéť. Si zdáj vídeť, kaj vam je skúhał rezérvni vódnik Jánez, si vídeľ? In váša politika in ta nôra Armáda, ámpak, stári, mídva ne bôva govorila o tém, škóda beséd za politiko, prijátelja ostáneva, kajti ne smémo dovolíti, da bi nas politika ločila, to je námreč njén namén. Jásno pa je túdi, da nihčé ne móre pustíti, da mu razsékajo držávo...

Tóm je bíl tího, strínjał se je, da ne smé politika ločíti prijáteljev, čerávno si je sevéda míslił svôje ob Jôvovi fantástični idéji, da je za vsê krív néki rezérvni vódnik Jánez v Slovéniji... V ndar je rék l le, da móra takój dom v.

– A kjé je tísta tv ja Mála, o katéri mi je govorila m ma? Kj  jo im š, pok ži jo...

– J vo, n  je! Zd j grém na m lico in prij vi < prij vlja anmäla prij v m, da je izg n la...

– Kakó izg n la? Navel čala se te je ali navelíča se < + G f  nog av ngt

v s iz s be aldeles utom sig

verj me, verjét > tro
sk ha < ställa till, eg. koka,
laga till

st ri tilltalsord gamle polare

l či, l či , l čila < lo uje skilja
n mre  nämligen
nam n, nam na syfte, avsikt
pusti , pusti , pustila < tillåta
razs ka < razsek va stycka

str nja se > vara enig, hålla
med

fant sti n absurd, otrolig
kr v skyldig

i honom som en tung kula...

Som tur var Jovo hemma och han behövde inte berätta särskilt mycket för hans mamma. Jovo var aldeles utom sig.

– Men det  r förfärligt, det h r kriget, det h r anfallet mot Slovenien. Jag trodde det inte. Har du sett nu vad den där reservsergeanten Janez har ställt till med för er, har du sett? Och er politik, och den där galna armén, men gamle v n, vi två skall inte prata om det, synd att ödsla ord på politik, vi förblir vänner, f r vi får inte tillåta att politiken skiljer oss åt, det  r n m gen det som är dess syfte. Men det är också klart att ingen kan tillåta att de styckar hans land...

Tom var tyst, han höll med om att politiken inte fick skilja vänner, även om han såklart hade sina egna tankar om Jovos absurd idé att någon reservsergeant Janez i Slovenien bar skulden till alltsammans... Men han sade bara att han genast måste hem.

– Och var  r den där Lillian som mamma har berättat för mig om? Var har du henne, visa henne...

– Jovo, hon är borta! Nu åker jag till polisen och anmäler att hon har försvunnit...

– Vad  försvunnit? Hon fick nog av dig, va?

káj?

– Nê! Hotéla je ostáti za zméraj na otóku... Ní hotéla domòv, rôkla je, da je vójna níč ne bríga, jáz pa móram, zarádi sína in žêne, ki je v bôlnici, razúmeš. Mála pa téga ni prenêsla, šlá je v Dónavo, tam gôri na lévi stráni otóka, kjér je tisti véliki vrtínec, na policíjo grém, da jo grêjo iskát in da razíšcejo stvár...

– Bedák, na nobêno policíjo ne bôš hôdił. Mála se ti je maščevála, ker si se ustrášił za žêno in sína, gotôvo se je kám skríla in se zdaj smêje, ker si vés posrán. Pa ne lômi ga, stári, saj je fantástično, da si še takó naívèn, da délaš tragédijo, da dožívljaš ljubézèn svôjega življenja, ámpak pámet v rôke... Počákaj! In če je ne bó téden, dvá, céł mésæc, pojdi gôri pri vás na policíjo in povèj, da je izgínila z otóka... Prèj pa daj mír... Še najbóljše pa je, da ostáneš pri mени, saj to sránje tam gôri pri vás ne móre dòľgo trájati, saj se bójo ti tvôji já spametováli, stári mój... Tóliko smo iméli povédati próti Títu in komunízmu, ámpak poglèj, to držávo je dřzał

zméraj alltid

bríga > intressera, angå, röra

prenêse, -nésøł, -nêsla, -nêsti < prenáša tåla, stå ut med, klara av

*razíšče, -iskáł < raziskúje
undersöka, utforska*

bedák idiot

*maščuje se </> hämnas
ustráši se < bli rädd, orolig för
skrije, -krít < skriva gömma*

*posrán skiträdd
lômi ga, lômił, lomila, lomíti >
göra ngt dumt
dožíví, -žíveł, -živéla < dožívlja
uppleva
pámet v rôke ta sitt förfuft till
fânga*

*préj först, dessförinnan
daj mír låt bli, ta det lugnt,
lugna ner dig*

trája > pågå, hålla på

– Nej. Hon ville stanna på ön för alltid... Hon ville inte hem, hon sade att kriget alls inte angick henne, men jag måste, på grund av min son och fru, som är på sjukhus, förstår du. Lillan stod inte ut med det, hon gick ner i Donau, där uppe på den vänstra sidan av ön, där den där stora virveln är, jag går till polisen så att de kan åka och söka efter henne och undersöka saken...

– Idiot, du skall inte gå till någon polis. Lillan har hämnats på dig för att du blev orolig för din fru och son, hon har säkert gömt sig någonstans och nu skrattar hon för att du är fullständigt skiträdd. Men gör inget dumt nu, kompis, det är underbart att du fortfarande är så naiv att du gör en tragedi av saken, att du upplerver ditt livs kärlek, men ta ditt förfuft till fång... Vänta! Och om hon inte dyker upp på en vecka, en hel månad, så gå till polisen uppe hos er och säg att hon försvann från ön... Men låt det vara tills dess... Men allra bäst vore det att du stannar hos mig, den där skiten där uppe hos er kan ju inte hålla på länge, dina landsmän kommer väl att sansa sig, kompis... Vi hade så

skúp,⁶ brátstvo in enôtnost sta takrát še rés nékaj pomenila, zdáj pa té, ti nacionalízmi... Pustíva politiko! Pústi túdi Málo in njéno metánje v vrtínec! Počákaj pri ménii...

– Nê, domòv grém!

– Pa sáj ne móreš v Slovénijo! Čez Hrváško ne gré, césta Brátstva in enôtnosti je pòlna tánkov in vós promêt stojí...

– Pa podrávska magistrála?

– Saj si zméšan! Tám pa se náši tòlčejo s Hrváti! Tám že céle mésace nihcê ne potúje. Mí grémo vsí na Madžársko...

– Sevéda, túdi jáz grém čez Madžársko in Ávstrijo in potém domòv; čøz kák prehôd...

– Sém glédał televizíjo. Prav za mèjne prehóde se tòlčejo. To je vsê zarádi caríne in denárja... Saj bo takój mimo, počákaj pri ménii...

– Sêrvus, Jôvo. Hvála ti za vsê! Rés si prijátelj... Ámpak grém kar na pót... Posódi

spametúje se < *sansa sig*

méče, mètał, metála, metáti >
kasta

césta Brátstva in enôtnosti
motorvägen mellan Belgrad och Zagreb

promêt, prométa *trafik*
podrávski längs Drava
magistrála *riksväg*
zméšan *tokig, galen*
tòlče, tòlkøł, tòlkla, tòlci > *slå*

prehôd, prehóda *övergång*

carína *tull(avgift)*

sêrvus *hej (då), tjena*

posódi, -sódił, -sodíla < *posója*

mycket att invända mot Tito och kommunismen, men se bara, han höll samman det här landet, broderskap och enighet betydde fortfarande verkligen någonting då, och nu det här, den här nationalismen... Låt oss lämna politiken! Sluta att tänka på Lillian också och att hon kastat sig i virveln. Vänta här hos mig...

– Nej, jag åker hem!

– Men du kan ju inte komma till Slovenien. Genom Kroatien går det inte, motorvägen är full av stridsvagnar och all trafik står stilla...

– Och riksvägen längs Drava?

– Du är ju inte klok! Där slåss de våra med kroaterna. Dit har ingen rest på flera månader nu. Vi åker alla till Ungern....

– Naturligtvis, jag åker också genom Ungern och Österrike och sedan hem; via någon gränsövergång.

– Jag har sett på teve. De slåss just om gränsövergångarna. Det är alltsammans på grund av tullavgifter och pengar... Det kommer att vara över fort, vänta här hos mig...

– Hej med dig, Jovo. Tack skall du ha för allt. Du är verkligen en vän... Men jag skall allt

⁶ skúp *ihop, tillsammans* – när ord slutar på **-aj** uttalas detta i talspråket ofta som **-ej**, vilket i sin tur kan dras samman till bara **-i**, vilket i sin tur kan falla bort helt och hållet, t.ex.

skúpaj → skúpej → skúpi → skúp. Över huvud taget faller **-i** gärna bort sist i ord i talspråket. Därför får man bl.a. dubbleter av typen **gôri / gôr uppe, upp**.

mi nékaj denárja, takój ti ga pôšljem, ko bom domá.

– To je vsê, kar imám, je iztrésel denárničo Jôvo in mu dál vés denár. Biló ga je kar dovôlj za pót čez Madžársko... Objéla sta se in poljubíla, Jôvo mu je še ênkrat óstro zapovédał, naj se ne ozíra na vôjno, kajti prijáteljstvo je prijáteljstvo, politika pa politika, da je prázaprav fantastično, da Tóm ni noben separatist, kot drúgi Slovenci, kar pa zadéva Málo, naj bo mîrən, ne méčejo se púnce kar takó v vrtínec...

Zeló si je že želéľ, da bi že bíl v ávtu! In potém je rés pritískał na plín do Súbotice kot neúmən, prestópił je môjo in zavíl proti zahódu...

*låna
nékaj lite
pôšlje, posláť < pošilja skicka
iztrése, -trésəł, -trésla, -trésti <
iztrésa skaka ur
denárniča plánbok
objáme, objéť < objéma
omfamna
poljúbi, -ljúbiť, -ljubíla z
poljúblja kyssa
óstar skarp, sträng
zapové, -védať < zapovedúje
befalla
ozíra se > na + A bry sig om ngt
zadéva > gälla, anbelanga
mírən lugn
kar takó hur som helst
plín gas
Súbotica serbisk stad nära
Ungern, c:a 100 000 inv.
neúmən galen
prestópi, -stópiť, -stopíla <
prestópa passera, träda över
zavíje, -víť < zavíja svänga*

ge mig i väg... Låna mig lite pengar, jag skickar dem till dig så fort jag kommer hem.

– Det här är allt jag har, sade Jovo, skakade ur plånboken och gav honom alla pengarna. Det var fullt tillräckligt för resan genom Ungern... De omfamnade och kysste varandra, Jovo sade till honom en gång till på skarpen att inte bry sig om kriget, för vänskap är vänskap och politik är politik, att det faktiskt var fantastiskt att Tom inte var någon separatist som de andra slovenerna, och vad gällde Lillan, att han skulle vara lugn, tjejer slänger sig inte i en virvel bara så där...

Han önskade innerligt att han redan vore i bilen. Och sedan tryckte han verkligen på gasen som galen mot Subotica, passerade gränsen och svängde västerut...

Iz romána *Mála*.

11. Rdéča pésom (?)

Två korpar

Kájetan Kôvič är född 1931 i Máribor. Han är verksam som poet, författare och översättare. Han har en examen i litteraturvetenskap och litteraturteori från universitetet i Ljubljana. Under en kort tid arbetade han som journalist. Sedan 1958 till sin pensionering 1992 var han huvudredaktör för skönlitteratur på förlaget *Državna založba Slovénije*. Han har studerat en tid i Paris och Prag och deltagit i en lång rad författarträffar runt m i Europa. Han är medlem i Slovenska vetenskaps- och konstakademien sedan 1996.

Med jélšami so lísasta govéda,

v zaprégi rúsi kônji se poté,

rdéča vŕba z vôtlim dúplom gléda,

stojéče vôde víšnjevo plesné.

Čəz pósteljo visíjo grózdi spánja,

a bôsi kmétje lúč do jútra žgó,

v steklénem lítru pléše nítka žgánja,

v bakrénih kôtlih páre se tepó.

Jútranji gôzd rdéčo sápo díha,

korúzni stôrž luščíne je napéł,

na v ji v stárem sadovnj ku n ha
rd ci s d, do zádnje p  ke zr t.

12. Níklas in Pétra Bermúdtzky (2003)

Márijan Púšavč (*)

Pétra je kákor poníknila. Ponôci je Níklas góľ ležál na póstelji na híbtu in razmíšljał o njéj. Popólnoma ji je zaúpał. Včásih je míslíł, kakó se ljúbi z njó. Predstávljał si je, kakó rojéva. Kakó némôčna in predána je takrát. In prestrášena. Ôn kot vítez, ki jo pomirí, ki mu pripáde, ki se mu predá. Takó je míslíł na Pétero Bermúdtzky. Trétji dán pa ga je zarés zaskrbélo. Mogóče bi mórał k njéj. A ní šoł. Ostál je v stanovánju in samó kdáj skôčil do trgovíne. Ko se je ênkrat takó vínił, otovórjen s pôľno plástično vréčko hráne in pijáče, je pred vráti stála Pétrina máma. Zdŕznila se je. Še nikóli préj je ní sréčał, ámpak védeł je, da je ôna. Pojédəł je cmôk v gŕlu, ko se mu je predstávila in jo povábił napréj. Priprávíł je vŕč limonáde. Sédla sta. Nékaj mółka je stêklo med njíma, v katérem sta se neprikríto opazovála. Níč ní

Niklas och Petra Bermudtzky

**knjíževnost, -i (f.) litteratur
poníkne⁷ < poníka försvinna,
uppslukas
góľ naken, bar
zaúpa </> + D lita på ngn
rodí < rojéva föda
némôčn Kraftlös, hjälplös,
maktlös
predán tillgiven
stráši < pre- skrämma
prestrášen skrämd, rädd
vítez riddare
pomirí, mírił, -miríla <
pomírja lugna
pripáde, -pádəł, -pádla, -pásti
< pripáda tillfalla
predá < predája överlämna,
utlämna
zaskrbí, zaskrbéł < börja oroa
kdáj någon gång, ibland
skóči, skôčił, skočila, skočíti <
skáče, skákał, skakála
hoppa, sticka, göra en hastig
tur
otovóri < otovárja lasta
zdŕzne se < zdŕza se rycka till**

⁷ I fortsättningen anges inte l-formen av verb med presens på **-ne**. Denna typ av verb har, men mycket få undantag, l-form på **-níł** och infinitiv på **-niti**. På samma sätt anges inte l-form på **-ováł** vid verb med presens på **-úje**.

bilá podóbna Pétri. Bilá je mánjsa in drugáčnih potéz na obrázu. Mogóče očí, já, Pétra je iméla očí in poglêd po mámi.

– Túle móra bíti pa zeló vróče. Kakó lahkó píšete v tákem?⁸

– Se še privájam, ámpak nekáko mi páše. Kot bi bíl v vícah. Vés čás švícam, hehehe.

Nasméhnila se je. Níklas je čákał.

– Ne vém, kakó naj začnêm. Pétra ne vé, da səm tükaj.

– Kjé pa jē? Že nékaj dní se ní oglasíla. Je káj naróbe?

– Níklas, Pétra je v bólñici.

Zapŕl je očí in globôko vdíhnił. Vprášal jo je, če bi jo motílo, če bi prižgál cigaréto. Odvrníla je, da bi túdi ôna prižgála.

– Káj se je zgodílo?

– Saj véste, da je bilá láni nékaj čása v

préj *tidigare*
cmôk *klump, kroppkaka, knödel*
gŕlo *strupe, hals*
vŕc *tillbringare*
limonáda *saft*
mólk *tystnad, tigande*
têče, tékəł, têkla, têči < s- rinna
förbi, passera
nêprikrítø *öppet, utan att dölja*
potéza *drag*
túle *betonat här (av tu + glej)*
privádi < privája vânja
páše, pásat > passa
více f.pl.tant. skärseld
švíca > talspr. svettas

oglásí se, oglásił, oglasíla,
oglásiti < ogláša se höra av sig
naróbe *fel, galet*
bólñica *sjukhus*
zaprê, zapŕl, zapŕla, zapréti < zapíra *stänga, sluta*
vdíhne < vdíha *andas in, ta ett andetag*
móti, mótił, motila < störa, besvära
prižgê, -žgáł < prižiga *tända*
odvŕne, vŕnił, -vrnìla < svara
láni i ffol
Vójnik mindre ort strax norr om
Célje med känt

⁸ Något substantiv är underförstått, t.ex. *plats, hetta...*

Vójniku.

- Ne vém, nikóli mi ní govorila o tém.
- Ne míslite, da vam je káj prikrívala. Túdi mídve sva se izogíbali razgôvoru o tém. Ko je prišlá nazáj, se mi je zdélo, da se ji ne móre vêč zgodíti. Iméla sém občúték, da se je spét nášla. Še posébej, ko je spoznala vás.
- Že dôľgo se poznáva, še iz gimnázie.
- Míslim, ko se je zaljubila v vás. Takó mi je rôkla.
- Rés? Sám nísém iméľ téga občútka.
- Já, rôkla mi je, da še nikógar ní iméla takó ráda, túdi Andreja nê.
- A já?
- Rôkla mi je túdi, da ste edíni, s katérim si predstávlja, da bi lahkó živéla skúpaj.
- Saj mendá véste, da je že nékaj mésœcev noséča.
- Zvédela sém préj, kakor je povédala vám.

Pomołčala⁹ je.

- Pa ne sméte bíti užáljeni zarádi téga. Sém pač njéna máma in verjétno edíni člôvek na tém svetu, ki mu vsê zaúpa.
- Sréčnica. Jáz právzapráv nímam

mentalsjukhus

prikríje, -kríť < *prikríva dölya*
izógne se, -ôgniť, -ognila, -ogníti < *izogiba se + D undvika*
občúték känsla
nájde, nášet, nášla, nájti <
nahaja hitta, finna
posébej i synnerhet

predstávi si < *predstávlja si*
föreställa sig
mendá väl, antagligen
noséč gravid

smé > *får*
žáli, žalil, žalila < *u- såra*
pač trots allt, ändå
zaúpa </> *anförtro*
sréčnica lyckans ost

⁹ Verb med prefiset **po-** uttrycker väldigt ofta en i tiden begränsad, kort handling och översätts lämpligen med *lite, en stund, ett ögonblick*.

nikógar.

– Vém, povédala mi je. Zarádi téga ste ji še blížji.

– Zakáj je bilá v Vójniku?

– Zarádi alkohóla. Ámpak tó je bít samó izráz nečesa, čémur nísom prišlá do dná. Bilá je takó v rédu púnca. Vsê pri njéj je biló sámoumévno. Takó prémočŕtno je šlá skózi šolo in štúdij. Mogóče prevēč lahkôtno, da sém se včásih spraševála, kdaj se bo móralo nékaj zgodíti. Naénkrat se je začela zapírati váse in píti. Ko je biló takó dáleč, da je bilá pijána že pred poľdnévom, sém ukrépala. Níč ní iméla próti. In po tréh tédnih je bilá v rédu. In odkár je spoznála vás, je bilá spét stára Pétra. Pogovárjali sva se o otrôku in načrtováli, kakó se boste preselili k náma v híso, dovôlj prostórna je za vsê štíri.

– Mídva nísva nikóli govorila o tém.

– Govorila mi je, da vam priprávlja presenéčenje. Da jo boste lahkó šele potém zarés spoználi. Ní vas hotéla obremenjeváti, ker je védela, da potrebujete svój mír za pisánje.

– Ampak mени se pa tó ne zdí takó

blížji komp. *närmare, mera
närstående*

izráz *uttryck*

nečesa G av **nékaj** *något*

čémur D av **kár** (*det*) som

dnô *botten*

sámoumévən *självklar*

prémočŕtən *rätlinjig,*

principfast, konsekvent

lahkôtən *lätt, enkel*

naénkrat *plötsligt*

zapré, zaprl, zapréti < **zapíra**

stänga (in)

váse = v + sêbe

piján *full*

póldan ~ **póldne**, G **poľdnéva**

mitt på dagen, kl. 12, middag

ukréne, ukréniť, ukreníla,

ukreníti < **ukrépa** *vidta*

åtgärd, handla

odkár (*ända*) *sedan*

načrta < **načrtúje** *planera*

preseli se, -seliť, -selila, -seliti <

preseljúje se flytta

prostórən *rymlig*

presenéčenje *öVERRASKNING*

zarés *verklig, på riktigt*

obremení, obreméniť,

obremenila < **obremenjúje**

tynga, lasta, lägga på börd

sámoumévno. Nékaj od téga bi že móral védeťi, se vam ne zdí?

- Ne obsójajte je.
 - Saj je nê. Le ne zdí se mi čisto práv.
 - Ráda vas imá.
 - To lahkó po vášem¹⁰ odtéhta vsê?
 - Vi ne míslite takó?
 - Káj pa vém. Še nikóli nísom bíl v tákem položáju. Večínoma sém žíveł sám. Pétra je môja príva résna zvéza. Ne vém, kakó je živéti v dvóje. V tróje¹¹ právzapráv.
 - Ne bóm vam delíla nasvétov ali vas prepričevála. Nísom zatô prišlá.
 - Vas je poslála Pétra?
 - Nê. Saj sém vam rôkla, da je žé od sinôči v bôlnici.
 - Já. A níste povédali, káj se je zgodílo. Saj imám mendá pravíco zvédeti, káj se je zgodílo.
 - Seveda. Zatô sém tú.
 - Znôva sta prižgála in v tišíni kadíla.
 - Še ênkrat vas prósim, Níklas, ne obsójajte Pétre.
 - Globôko je potegníla dím váse in
obsódi, -sódił, -sodíla < obsója	<i>döma</i>
čisto	<i>helt, riktigt</i>
odtéhta < odtehtáva uppväga	
položáj situation	
večínoma huvudsakligen, som regel	
résən allvarlig	
zvéza förbindelse, förhållande	
delí > dela med sig, ge bort	
nasvêt, G. nasvéta råd	
prepriča < prepričuje övertyga	
póšlje, poslát < pošilja skicka	
sinóči i går kväll	
mendá väl	
pravíca rätt, rättighet	
tišína tystnad	
kadí > röka	
potégne, -tégníł, -tegníla < potegúje dra	
dím rök	
ugásne < ugáša släckta	

¹⁰ Substantivet **mnênu** åsikt underförstås.

¹¹ **Dvóje, tróje** är så kallade kollektiva räkneord. Dessa betecknar *två, tre* etc. som tillsammans utgör en enhet, en grupp med ett inbördes samband.

ugásnila cigaréto v pepélniku. Rôka se ji je pri tém strésla.

– Pétra je iméla spontáni spláv, v kómi je. Otrôk je mítov.

Níklas se je naslônił globôko nazáj v stôlu in čakał, da bo zvédeł še vêč.

– Zgodílo se je včeraj, domá, v njéni sôbi. Šlá sôm pónjo, da bi skúpaj večérjali. Ležala je na tléh na trebúhu, kómaj slíšno je díhala. Okróg njé je biló pobrûhano,¹² môkro in krvávo. Takój sôm poklicála rešíłca. Na tléh sôm nášla prevŕnjenou stekleníco merlóta in prázno škâtlico apavrínov. Ne vém, káj ji je biló. Mórala je bítí v grôzni stíski. In jáz, njéna máma, téga nísôm zaslutíla. Nikóli si ne bóm odpustíla. Pa samó nékaj méetrov prôč, v ísti híši.

Sóltre so ji prišlê na očí. Níklas je bíl v zadrégi. Káj naj zdáj? Naj se ukvárja s Pétrino mámo ali z novíco, ki je zasékala vánj kakor jédka ureznína z nôžem. Ki je nítí doumél še ní čisto zarés. Za nékaj hípov je občoméł. Zaslútił je slaníco, ki se mu je zbírala za očmí. Pogóltuił jo je.

pepélnik *askfat*
strése, stréssøł, strésla, strésti < strésa *skaka*
spláv *abort*

naslóni, -slônił, -sloníla, -sloníti < naslánja luta

tlá n.pl.tant., L. **tléh** *golv*
trébuh, G. trebúha *mage*
brúha > kräkas, spy
môkør, môkra *blöt*
rešíłc *ambulans*
prevíne, -vrníł, -vrníla < prevráča *välta*
škátla, dim. škátlica *ask*
apaurín ett sömnmedel
grôzøn *förfärlig, hemsk*
stíksa *problem, svår situation*
slúti, slútił, slutíla < za- ana
odpustí, -pústił, -pustíla < odpúšča *förlåta*
prôč *bort*
zadréga *förlägenhet, bryderi*
naj *skall (göra)*
ukvárja se *syssa med, ägna sig åt*
novíca *nyhet*
zaséka < zasekáva *skära in*
vánj = v + njéga
jédøk *frätande, skarp, giftig*
ureznína *skärsår*
doúme, -uméł < douméva
förstå, begripa, fatta
občomí, -čoméł < bli sittande

¹² En annan viktigt funktion hos prefiset po- är den så kallade distributiva, dvs. att beteckna en viss spridning över en yta. På svenska uttrycks detta ofta med verb + *ner*.

– Kakó je s Pétero? Bo vsê v rédu z njó?

– Zdravník právi, da potrebúje samó čás. Zaénkrat je še v kómi, ampak da je tá poslédica psíhičnega strésa. Ko se bo zbudila, bo potrebovala ogrômno čása in mír. Ampak da ne vé, kákšna bo, ko bo odpíla očí. Njéno teló da je dôbro prenêšlo spláv, ne vé pa, kakó bo z njó, ko se bo vséga začela zavédati. Právi, da lahkó pričakújemo dołgotrájno zdrávljenje. Vsê je še odpíto, právi. Da bo potrebovala izoláciijo in ogrômno mirú.

– Jo lahkó vídim?

– Mogóče bi biló zánjo bólje, da jo pustíte nékaj čása pri míru. Da sáma oprávi s sebój, kar jo teží in jo je priprávilo do téga.

– Ámpak če vztrájam.

– Ne mórem vam prepréčiti téga, samó posvarím vas lahkó. Zdáj ne gré za vás, gré za Pétero. Poskrbéti móramo, da se ji stánje nê bi poslábšalo. Sámi presódite.

– Vseêno, móram jo vídeti. Četúdi na skriváj.

*och titta tyst och orörlig
slaníca saltlösning, salt vätska
pogóltne < pogóltva svälja
zaénkrat just nu, för
närvarande
posléídica följd, resultat
ogrômno en massa
prenêse, -nésəł, -nêsla, -nêsti <
prenáša klara av
zavé se, zavédeł < zavéda se +
G bli medveten om ngt, inse
dołgotrájən långvarig
zdrávljenje behandling,
läkning, tillfrisknande,
sjukperiod*

*oprávi < oprávlja uträätta, göra
teží > tynga, bekymra, besvära
priprávi < priprávlja driva, få*

*vztrája > stå på sig, framhärdar,
envisas
prepréči < preprečuje hindra
svari > posvarí, -svárił, -
svarila varna
gré za + A handla om ngt
skrbí, skrbéł > po- se till
stánje tillstånd
poslábša < poslabšuje försämra
presódi, -sódił, -sodila <
presója bedöma, avgöra
na skriváj i smyg*

– Razúmem vas. Túdi sáma bi na vášem méstu vztrájala.

Potém sta v móľku občoméla vsák v svôjom stôlu, kadíla in se vsáke tóliko čása spoglédala. Níklas je spét čútił slaníco za očmí, ki hóče vén in zdáj je pústił, da je začela požéti po lících in se méšati z znôjními kápljicami, ki so se nabírale na obrázu. Z vôzlam v gŕlu je vprášał, če bi zdáj lahkó šlá, da ne móre vêč čákati, da móra vídeti Pétro.

Úlica je bilá málo mánj vróča kot mansárda, vsaj Níklas jo je začútił kot osvežujóčo, ki omogóča zajéti vêč zráka kakor pregréta podstréšnica. Hôdił je kakor omámljen. Iméł je občútēk, da sta s Pétrino mámo kakor dvá vesóljca, vódena od dáleč, na daljínski pogôn pač.

V bôlnici je biló spokójno mírno in hládno. Na intenzívni je počákał, da se je Pétrina máma pogovoríla z dežúrnim zdravníkom. Vídeł je, kakó ga prepričuje in

vsáke tóliko čása *med jämna mellanrum*
spoglédá se < **spogledúje se**
titta på varandra
poží, požéł > *sakta rinna, glida*
líce *kind*
méša, méšał, mešála > *blanda*
znôjni *svett-*
káplja, dim. kápljica *droppe*
nabêre, -bráł < **nabíra** *samla*
vôzəł *knut*
mansárda *vindsvåning*
osvěží < **osvežuje** *uppföriska, förfriska*
omogóči < **omogóča** *möjliggöra*
zajáme, zajéł < **zajéma** *ta, fänga*
pregréje, pregréł < **pregréva**
överhetta
podstréšnica *vindsvåning*
omámi < **omámlja** *bedöva*
vesóljæc *kosmonaut, astronaut*
vêde, vêdəł, vêdla, vêsti > *föra, ledra, styra*
daljínski *fjärr-*
pogôn *drift*
pač *antagligen, liksom*

dežúrni *jour-*
prepriča < **prepričuje** *övertyga*
odlóčen *bestämd*
odkíma < **odkímáva** *skaka*

kakó vsáke tóliko čása pogledújeta k njemu, zdravník pa je odlčno odkimávał z glávo. Níklas je stópił do njíju in mu razlóžił, zakáj je túkaj.

– Níč drúgega nóčem, samó vídeł bi jo rád.

– Ne bó šló, mladénič. Bólje bo zánjo, da vas ne vídi.

– Ámpak saj je v kómi.

– Lahkó se vsák híp zbudí. In če bi zاغلédala vás, bi bíł to zánjo húd šók.

– Pa vsáj skózi šípo. Prósim.

– Ne vém. Je próti pravílom. Samó nájbližji lahkó vstópijo v sôbo.

– Túdi jáz prósim, na môjo odgovórnost.

Njéna máma sém.

Zdravník je nékaj hípov še oklévał.

– Práv, naj bó. A lê za nékaj minút.

Odpŕt je vráta in spústił Níklasa v sôbo. Potího, po pŕstih je stópał próti póstelji. Da je nê bi zbúdił, je pomíslíł. Priblížał se je pósteljni straníci, kjér imájo bołníške póstelje obéšen kartón s podátki paciēnta. Z vŕha in kákor od dáleč, je imél občútək, je glédał Pétro Bermúdtzky, kakó leží z zapŕtimi očmí. Díhala je plítvo in kákor da

razloži, -lóžił, -ložila < razlága
förlära

šípa *glasruta*
pravílo *regel*

odgovórnost, -i (f.) *ansvar*

okléva > *tveka*

spustí, **spústił**, **spustila** <
spúšča *släppa in*
potího *tyst*
pŕst *finger*, *tå*
stranica *gavel*
bołníški *sjuk-*, *sjukhus-*
obési < **obéša** *hänga*
kartón *kartong*, *papp*, *kort*
podátek *uppgift*
z vŕha *uppfirån*, *från ovan*
díha > *andas*

pod vékami obráča očí sóm tør tjá. Bilá sta sáma. Dežúrni in Pétrina máma sta ostála zúnaj za vráti. V obráz se mu je zdéla spokójna, a čisto bléda in vídeti utrújena kakor po ogrômnem napôru, močnýšem, kot bi ga bilá sposóbna prenêsti v vsakdánjem življenju. Glédał je in ní čutił ničesar. Ne žálosti ne vesélja, da je žíva. Prestópił se je na strán in pristópił k vzglávju. Zdáj šelê je zaglédał rôko, ki ní bilá pokrítia z odêjo. Pétrine dôlke in vítke pŕste. Rôka je bilá od komólca navzdôl gôla, zgôraj obléčena v bołníško srájco, spod katére se je vídeł vrát in děl kljúčne kostí. Še védno ní občutił níč. Stégnił je desnico in jo pobóžał po laséh. Potém se je dotáknił njéne rôke in spreletélo ga je, kakó je mŕzla in mítva. Globôko je spála. Pogládił je mŕzlo dlán in začutił, da móra íti. Slanica za očmí je navírala na pláno. Spústił je Pétrino dlán in se sklónił nad njén obráz. Zapŕ je očí in jo poljúbił na ústnice. Túdi té so bilê mŕzle, mítve. Vájen jih je bíł, da se odzívajo. Stréseł se je. Odpŕł je očí, se obrníł in náglo zapústił sôbo. Na hodníku sta ga pričákala dežúrni in Pétrina máma.

plítav *grund, ytlig, svag*
véka *ögonlock*
obrñe, obrnił, obrnila <
 obráča *vända, vrida*
 čisto *helt, fullständigt, väldigt*
 bléd *blek*
 vídeti *se ut*
 napôr *ansträngning*
 sposóbę *förmögen*
 vsakdánji *vardags-*
 žálost, -i (f.) *sorg*
prestópi se, -stópił, -stopila <
 prestópa *se byta ben, ta ett*
 steg åt sidan
vzglávje *huvudgärd, huvudända*
pokrije, -kríł < pokriva *täcka*
odêja *täcke*
vítęk *smäcker, smal*
spod + G *från undersidan av*
vrát, G -ú *hals*
desnica *höger hand*
bóža > po- smeka
dotákne se, -táknił, -taknila <
 dotíka *se + G röra vid ngt*
spreletí, -lêteł, -letéla <
 spreleta *gå som en kall/varm*
 kår över ngn
gládi > po- stryker
navré, -vréł < navíra *forsa*
na pláno *ut i det fria*
vájen + G *van vid ngt*
strese se, strésał, strésti <
 strésa *skaka (till), bli*
 förskräckt
odzóve se, -zváł < odzíva se
 svara, höras, ge ljud ifrån sig
náglo *hastigt, plötsligt*

zapustí, -pústił, -pustíla <
zapúšča lämna
hodník korridor

Vsê bo v rédu, je rékøl zdravník.

Níklas je némo prikímał. Mudílo se mu je prôč, hôteł je še tá trenútøek strán. Hôteł je bítí sám.

Sporočila vam bom, ko bo kaj nôvega.

Níklas je nékaj zamrnrál v odgôvor in kakor pobégníl iz prostóra, iz bôlnice. Zúnaj ga je zadéł pôznopopoľdánski vzpûh, da se mu je za trenútøek zavrtélo in se je móral nasloníti na zíd, da je obstál na nôgah. Nató se je sesédeł na sénčne stopníce in prižgál cigaréto. Zdélo se mu je, da je ne bó nikóli zmánjkalo. Da se je čás zanj ustávił.

ném stum, tyst
prikíma < prikimáva nicka
mudí se > hasta, vara bråttom
prôč = strán bort

sporočí, sporóčił, sporočila <
sporóča meddela
mrmrá > za- mumla, muttra
pobégne < fly
zúnaj ute
zadéne, -déł < zadéva träffa

popoľdánski eftermiddags-
vzpûh dallrande hetluft
vrtí, vrtéł > za- snurra
seséde se, -sédeł, -éda, -sésti <
seséda se sjunker ner
sénčen skuggig
mánjka > z- + G ngt fattas,
saknas
zanj = za + njêga
ustávi < ustávlja stanna, stoppa

13. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Milan Jésih är född 1950. Han är verksam som poet, manusförfattare och översättare. Han har studerat litteraturvetenskap vid universitetet i Ljubljana. Han har översatt över fyrtio dramer av bl.a. Shakespeare, Tjechov och Bulgakov.

Nékega dné

iz zbírke *Sonéti drúgi*, Celôvč & Salzburg: Wieser 1993

Nékega dné, ob úri, ko mračí se,
sedím na klópi ob neznánem mórju
in se brez néhanja mi vráča míšaľ,
kaj nísom rojeníc bil pregovóriť,

da bi mi lépše dnéve usodíle,
ki márať jih z veséljem bi živéti:
postáť bi čvŕst oštír in kjé na kméti
svój vék mojstríť svój fóh na víže míle,

ženíčico imél bi prídnih rók,
da bi vsêvdílj mi zláta jábčka pêkla,
vtém ko jáz sám bi, s tvôjim žégnom, Bóg.

natákał tŕte krí v pojóča stêkla
in jo srkljáľ – níč rájšega pod nébom! –
za zglêd, razvádo, rádost in potrébo.

489 tecken

14. Dvá vrána (1958)

Márijan Púšavč (*)

Två korpar

Mílan Kléč (*1954) är poet, novellist, romanförfattare och dramatiker. Han debuterade som lyriker, men under senare år har han framför allt skrivit korta berättelser och noveller med fantasy, groteskt och erotiskt innehåll.

Tísti hotél

Nôva revíja 236, 2001

Tísto dežêlo še védno vídim. Vsáj takó jo móram oméniti, k r na vs k na  n v zv zi z nj  b lj vídim hot l, v katérem smo se nah jali. Kar nékaj dn . Vs k d n je b l d lg, d lj i kot smo bil  v jeni, t  pa zarádi nev rnosti, ki so prez le na vsákem koráku.

Lahkó bi takó r k l in k n nco t di s m.

   ko smo se odpr vljali, s m pri akov l dol cene težave. R k l s m dol cene, saj n s m m g l v deti, da bomo tr cili na tákšne. Míslim, da mi n  tréba posébej poud rjati, kakó pom rbno je, s k m pot je , in t di kakó je  e b lj pom rbno, s k m b va 

de  la land
om ni, -m ni , -men la < oménja
n mna
b lj mera, snarare
na  n sätt
zv za samband
nah ja se > befinna sig
v jen van
zarádi + G på grund av
nevárnost, -i fara

pre , pr  a , prez la > lura,
lurpassa, ligga p  lur
odpr vi se < odpr vlja se ge sig
i v g, ge sig av
dol chen viss, bestämd
tr ci < st ta
n  tréba + D någon beh ver inte
posébej särskilt
poud ri < poud rja betona
b va > vistas

dolóčeni čás **v** kákšni drúgi dežêli. Tükaj zarés še nikóli ní biló káj.

Bilí smo štírje. Dôbro.

Jáz in môja žénska. Dôbro.

Potém pa sta bilí tükaj še prijáteljica, sevéda nájina, in njéna hčérka.

Tó pa ní biló vêč dôbro.

Saj je deloválo prijázno, níč ne rêčem, práv níč, in rékəl səm žé, da smo pričakováli na tísti dòłgi póti povsém drugáčne zapléte.

Kajti tísta hčérka je bilá še otrôk. Právi právcati otrôk. Púnčka. Prav tákšna kot so púnčke. Zeló simpátična in nobênih preglávic ní povzróčala. Prav nobênih, navsezádnejne smo jo pa čúvali. O térm zarés ne mórem níč drúgega dodáti, pa če bi se še bólj trúdił.

Biló je lepó.

Tó bom dejáł, kər imám preprôsto rád tákšne oznáke.

delúje > *verka, inverka, fungera*
prijáznen *vänlig*
povsóm *helt, fullständigt*
drugáčen *annorlunda*
zaplêt, -éta *förveckling*

kájti *eftersom*
právcati *förstärkt form av právi*
riktig
púnčka dim. av **púnca** *flicka*
preglávice pl.tant. *huvudbry,*
bekymmer
povzročí, -róčil, -ročila <
povzróča *orsaka*
navsezádnejne *när allt kommer*
omkring
čúva > *vakta*
pa če *även om*

trúdi se, trúdił, trudila > *po-*
anstrända sig
dêje, dejáł < *säga*
preprôsto *helt enkelt*
oznáka *tecken, beteckning,*
beskrivning, omdöme

Védno.

Tákšne skrômne.

Povsém jásno pa je žé, da so se stvarí zaplête. Že med potjó so se začéle in saj ne vém, kakó naj rēčem. Míslim, zakáj so postále tákšne, da me je biló prav stráh.

Na tému méstú spét govorím o sêbi.

Če bi govórił o svôji žénski, potém bi mórał dodáti, da je biló njèj vseêno lážje. Bilá sva námreč skúpaj, kar nénazádnje veljá túdi záme.

Tórej je biló náma lážje, vëndar dejál sém.

Nísva bilá sáma.

Z náma sta bilí še prijáteljica in njéna púnčka.

Takó sva se začéla báti zánjo.

Môja žénska je tó razbrála v môjem poglédu, ki je izrážał nevárnost.

Kájti!

Kar težkó rēčem, kar težkó správim iz sêbe, ampak če že govorím o tému, potém se nímam kaj obotávljati.

skrômən *anspråkslös*

zaplête se, -plêtəł, -plêtla, -plêsti
< zapléta se trassla till sig
med + I under (om tid)
saj riktigt, verklig
stráh me je jag är rädd

dodá < dodája *tillägga*
lážji *lättare*
námreč *nämliggen*
nénazádnje *när allt kommer*
omkring
veljá > gälla
tórej *alltså*

bojí se, báł se > + G, za + A vara
rädd för ngt, för ngns skull
razbère, -bráł < razbíra *tyda,*
utläsa
izráži < izráža *uttrycka*

správi < správlja fā
káj = zakáj här: anledning
obotávlja se > tveka

Z môjo žénsko sva se bála, kakó ne bó zdržála.
Čésa?

Tákšno vprašánje sledí.

Tudi odgovórił bom.

Sevéda.

Bála sva se, kakó ne bó vzdržála pred tóliko
môškimi, ki so se nahájali na vsákem koráku.

Úpam, da səm bíl dovôlj jásən.

Ní biló trenútka, ko se nê bi z môjo žénsko o téṁ
ménila.

Se skúpaj bála, kər tísti lepôtci... Še védno səm pri
prijáteljici, kájti če bi se umáknił od njé, potém bi se
mórał dotákniti túdi tístih žénsk.

Kákšne žénske!

In nê samó gó.

Na vsákem koráku.

Téga nísmo poználi in prav gó sva se meníla z
môjo žénsko.

Ali bi ôna zdržála, če bi bilá sáma, ali bi jáz zdŕžał,

zdrží, zdŕžał, zdržála < zdržuje
stå ut, orka, klara av, klara sig

sledí > följa

sevéda *naturligtvis*

vzdrží, -dŕžał, -držála <
vzdržuje *stå emot*
korák *steg*
úpa > hoppas
dovôlj *tillräckligt*
jásən *tydlig*
trenútək *ögonblick*
méní se > z- + A ~ o + L
diskutera ngt, prata om ngt

lepôtəc *snygging*
umákne se, -máknit, -makníla <
avlägsna sig, flytta sig bort
dotákne se, -táknit, -takníla <
+ G vidröra, beröra, röra

če bi bíl sám?

Odgôvor je bíl, da nê bi nikákor zdržála.

Vdála bi se.

Prèj ali slèj bi popustíla pred vsô lepôto in čisto običajno bi biló.

Já, tákšne rečí sva se ménila, če na hítro ošínem tísto bívanje, medtém pa sva se ljubíla.

Káj pa drúgega.

Bála sva se za prijáteljico, ki se je mórala čuvati, za hčérko, bála sva se záse, kakó bi popustíla, če bi se v tístih krájih znášla sáma, in se ljubíla.

Ljubíla in ljubíla.

Ô, kakó sva to počela, in potém néke nočí...¹³

Saj smo bilí sosédi v hotélu.

Náma je biló zarés lahkó in kar potrúditi sva se mórala, da sva slíšala kríke in vzdíhe, ki so prihájali iz sosédnje sôbe.

Zarés so naredíli posébno nadstrópje v hotélu.

nikákor *inte alls, ingalunda, inte
på något sätt*
vdá se < vdája se *ge upp, ge efter*

prèj ali slèj *förr eller senare*
popustí, -pustíł, -pustíla <
popúšča *ge efter, släppa efter*
običajen *vanlig, normal*
réč, -í (f.) sak
ošíne < ošínja *fara över (med
blicken)*
medtém *under tiden*
ljúbi se, ljúbił, ljubíla > älska
med ngn
znájde se, znášęł se, znájti se <
hamna, råka, befinna sig

kráj *plats*

počnē, počét </> göra

sôsed, soséda *granne*
zarés *verklichen*
kar *verklichen*
nekómu je lahkó *ngn har det bra*
trúdi se, trúdił, trudíla > po-
anstränga sig
krík *skrik*
vzdíh *suckning, stönande*
posébøn *särskild*
nadstrópje *våning, plan*

¹³ Vissa tidsadverbial sätts i slovenskan i gentiv, t.ex. **néke nočí** *en (viss) natt*

»Potém ní zdržála!« sva zmajevála z glávami in se kómajda ločila.

»Potém ní.«

Saj sva jo razuméla in prav zanímalo naju je, kdó jo je spodnésøł.

Sevéda sva se bála tudi za njéno hčérko.

Kør tó je mórala bíti húda strást, če je ní môglazakríti pred njénimi očmí, ampak tákšni kráji so bilí.

Tákšni prekléti kráji.

Z žénsko sva čákala.

Kar čákala sva.

Kar jókati sva začéla, pa nísva posébej razmíšljala, zakáj.

Lahkó pa bi védela, lahkó bí, in potém sva zjútraj plánila pred njéno sôbo.

Plánila sva in čákalo naju je velíko presenéčenje.

Na tó pa nê bi môglá stáviti.

Takrát še nísva védela, da je življénje takónépredvidljivo, kør je na nájino velíko presenéčenje

potém *sedan, då, så*
zmáje, zmájał < zmajúje *z glávo skaka på huvudet*
kómajda *knappt*

lóci se, lóčit, ločila < ločuje se
skiljas åt

potém uppbarligen
spodnêse, -nésøł, -nêsla, -nêsti < spodnáša bringa på fall, slå undan benen, lägga krokben

húd *hemsk, förskräcklig, våldsam*
strást, -í (f.) *passion, lidelse*
zakríje, -krił < zakriva *skylla över, dölja*

preklét *förbannad*

kar *bara, rent av*

jóka/jóče, jókał, jokála > gråta
razmíšlja > fundera

lahkó bi *borde*
pláne < störtta, rusa

presenéčenje *öVERRASKNING*

stávi </> *slå vad, satsa (pengar)*

népredvidljív *oförutsägbar*

pred vráti čákala tudi nájina prijáteljica.

Čákala paní na nikógar drúgega kot na svôjo hčérko.

Popòlnoma jásno.

Čákala je na svôjo hčérko, na katéro ní nihčê račúnał.

Kmálu je néžno stopila iz sôbe.

Bilá je v globôkem objému z lépim déčkom, mítríje pa smo z začúdenimi očmí glédali, kakó sta se nájbolj zaljúbljeno odprávljala.

Natánčno takó je biló.

Bólje se ne dá povédati.

To se zarés ne dá bólje izráziti.

Odprávila pa sta se gotôvo na zájtrk.

popòlnoma *fullständigt*

račúna > na + A *räkna med ngn*

kmálu *snart, inom kort*

néžan *öm, ömtålig, späť, bräcklig, känslig*

objêm, objéma *omfamning*

déčok *pojke*

začúden *förvånad, förundrad*

nájbolj *mest, i (allra) högst grad, ytterligt*

zaljúbljen *förälskad*

natánčen *exakt, precis*

bólje *bättre*

dá se < *läter sig, går, man kan*

gotôvo *säkert*

zájtrk *frukost*

4 202 tecken

Vissa verb har mer än en tillåten betoning i standardspråket, t.ex.

pres. **méni se**

l-form **ménili se, ménila se / menila se**

infinitiv **méniti se / meniti se**

För denna typ av verb domineras fast stambetoning i det vardagliga språket. Möjlighet till ändelsebetoning finns i de längre l-fomerna och i infinitiv och denna möjlighet utnyttjas gärna i mera vårdat språk.

De gula markeringarna anger ställen där talaren bryter mot de normer som gäller för uttalet av standardiserad slovenska.

Ett stort problem är uttalet av prepositionen **v**. Den skall alltid uttalas [u], men många uttalar även [və], [v] eller [f].

Ett annat problem är ord som börjar på **v-** följt av konsonant. Här skall man också alltid uttala [u], t.ex. **vsák** [usák] *varje*. Endast när den efterföljande konsonanten är r eller l är det även tillåtet att uttala [v], t.ex. **vrême** [vrême] *väder*.

Ytterligare ett vanligt problem är uttalet av verbens l-former. Här vacklar uttalet både med avseende på betoningens placering och kvaliteten på vokalerna **e, o**.

Om verbets betoningen ligger på temavokalen dras den ofta tillbaka en stavelse mot ordets början i den kortare maskulina l-formen. Eftersom denna tillbakadragning inte sker regelbundet är många osäkra på i vilka verb den skall ske. Därför finns vissa påtagliga skillnader mellan det vardagliga språket och normen, t.ex.

živí **živéł, živéla** **živéti**

är de former nästan alla använder. Enligt den standardiserade normen skall dock den maskulina l-formen ha tillbakadragen betoning och uttalas **živeł**.

När betoningen flyttas i den maskulina l-formen blir vokalerna e och o i de flesta fall öppna **ê/ô**. Det finns dock en rad undantag där vokalen i stället enligt den standardiserade normen skall uttalas slutet **é/ó**. Detta gäller framför allt ord som i presens slutar på betonat **-í** och i l-form på **-ił**. Folk har dock svårt att komma ihåg när det skall vara **ô/ê** och när det skall vara **ó/é**. Eftersom **ô/ê** är vanligast finns det en tendens att alltid uttala öppen vokal vid tillbakadragens etoning i maskulin l-form, t.ex. **govôrił** i stället för det mera korrekta **govórił**.

15. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Bráňko Gradíšnik (*1951)

Pázi, beséde

iz knjíge *zémljazémljazémlja*, Ljubljána: Mladínska knjíga 1981

Pázi, beséde so pogúbne,
saj ne prihájajo kar takó,
kámən,
škržáti, trpôtæc, vročína –
v beséde se spremínja mesó.

Sónčni nadír je, drevó je brez
sénce, po kônjih se pretáka
krí,
zdáj so to samó beséde –
in véndar so bilê stvarí.

In tó, kar zdáj stojí ob
mêni, kášelj iz nespéčne
nočí,
belôta papírja, skeléče véke –
beséde bodo vsê rečí.

Ko da bi stêklo léglo čez
svét, včásih bo zíma, včásih
dán,
béla nedélja, kolesárski izlêt –
beséd vsê vêč, stvarí vsê mánj.

Vsê bo kot préj, vsê bo kot
zdáj, beséda bo zádnji odsvít
stvarí,
in ko bo zbrán vés besednják –
se ogledálo razletí.

560 tecken

16. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Aníta Húdl [húdəl] är född 1946 i Kámnik och har publicerat ett par novellsamlingar som framför allt behandlar familjeförhållanden och barns situation.

Novellen nedan skildrar ett fragment ur den slovenska minoritetens situation i Österrike.

Nô, kaj tékega

Antologija slovéniske koróške literatúre - Monológi in dialógi z resničnostjo, Celovc: Zalozba Dráva, 1995.

Bíl je lép jesénski popòldan.

Sónce je šíbko, toda prijétno osvetljevalo nášo vás in takó izbězalo mársikatéregá, še takó prepríčanega zapéčkarja iz udóbnega kotíčka.

Túdi z menój je biló takó. V náglici sém oblékla sinôva, mimogredé zaklícala v dnévno sôbo, da se kmálu vñnemo, in žé smo se odpeljáli proti blížnjemu mestu.

Po skôraj ênoúrnem »iz trgovíne v trgovíno«, po vzémanju in poláganju nájmlájšega iz vozíčka v

jesénski höst-
popòldan eftermiddag
šíbək svag
osvetlí, osvétli, osvetlila <
osvetljuje lysa upp, lysa på
izbězá <peta ut, locka ut
mársikatéri både en och annan
zapéčkar^j innesittare (vid spisen)

odóbən bekväm, gemytlig
kotičək dim. av kót vrå, hörn
náglica brådska, hast
mimogredé i förbigående
zaklíče, zaklícať ropa (till)

ênoúrni en timme lång
vzémanje talspr. för jemánje att
ta upp upprepade gånger
položi, -ložiť, -ložila < polága

vozíček sém bilá kar poštēno utrújena, otrôka pa láčna in žèjna.

Nášli smo prijétno restavrácijo in se namestíli v njén nájudóbnejši kót, saj je bilá ob tém vreménu skôraj prázna. Staréjši, pétlétni je takój možáto zahtévał tórtu in sók, mlájšemu, kómaj ênolétnemu, pa je biló čisto vseêno, káj dobí, da je lê sédeł v naróčju in se igráł z môjimi očáli.

Jédli smo tórtu, píli sók in kramljáli med sebój, kot se pač kramljá z otróki. Nékajkrat sém se ozfla k sosédnji mízi in se srécala z očmí staréjše dáme, ki je začúdeno strméla váme. Njéne negováne, s srebrníno obložene rôke so nervózno miríle skôraj šéstlténeža, ki se je nenéhoma presédał s stôla na stôl. S kázanjem proti nám so mu hitéle nékaj pripovedováti, in zajéł me je vál ponôsa, ker sta bilá môja dánəs rés začúda mírna, kar se lê rédko zgodí.

Počási, med brbránjem sta le zbásala še zádnje kóšcke tórte, málo popíla, málo políla, in odšlí smo.

lägga (ner)
vozíček dim. av **vóz vagn**
poštēn *ärlig, ordentlig*
láčn *hungrig*
nájde, nášøł < nahája hitta
namestí, naméstił, namestila <
naméšča placera, sätta
vrême, vreména *väder*
možát *manlig, karlaktig*
zahtéva </> kräva, begära
da le konj bara (få)
naróčje *fann*
očála n. pl. tant. *glasögon*

kramljá (*små*)*prata*
med sebój *sinsemellan*
se man
pač ju

začúden *förvånad, förundrad*
negúje > várda
srebrnína *silverföremål*
obloži, -lóžit, -ložila < oblága
täcka, lasta, överösa
mirí > po- lugna
šéstlténež *sexåring*
nenéhoma *oavbrutet*
preséde se, -sédpł, -sésti <
preséda se byta plats, flytta sig
zajáme, -jéł < zajéma gripa
vál pl. -ôvi våg
ponôs *stolthet*
začúda *märkligt*
rédko *sällan*
brbrá > babbla, pladdra
le ändå
báše, básał > z- käka (upp)
kóšček dim. av **kós** *bit*

Ko smo šlí mimo srebíne dáme, sém ji naráhlo, pa kar ponôsno pokímalá.

Bilí smo že nékaj čéz, ko je za námi priplávał glás: »Schau, so liebe Kinder, und so was!« (Pogléd, takó ljúba otrôka, pa kaj tákega!)

Skŕčił me je stráh.

Ali se že pénita in spremínjata bárve zarádi preobílice dôbrega?

Sunkovító sém se sklonila k njíma.

Pa sta čisto zadovóljno mežíkala v svét.

Kljub tému smo se hítro zrínili skozi vráta in se odpeljáli domóv.

Počási je v mени le pričél glôdati dvóm. Mordá le nékaj ní v rédu z njíma. Mogóče sta rés vídeti bòlna. Zdravník mi sicér zatrjúje drugáče, pa vseêno... káj pa... če...?

Saj je bilá tísta srebína dáma dôsti starèjša, tórej izkúšena.

políje, -lít < **políva** *hälla ut, spilla*
srebín [srebórən] *silver-, silvrig*
ráh   *br  cklig, svag, mild, lätt*
naráhlo *lätt, försiktigt*
kíma > *po- nicka*
    z *f  rbi*
pripláva < *simma till en plats,*
höras (ljudet kommer flytande)

skŕči < *göra liten, trycka ihop*

péni se > *skumma, tugga fradga*
spremení < **sprmínja** *  ndra*
preobílica *f  r mycket*

sunkovít *ryckig, häftig*
sklóni, skl  ni  t, sklonila <
skl  nja *böja ne*
mežíka > *blinka*

zríne se < **zr  va se** *trängas sig ut*

le ändå
pri  n  , -c  t < **pri  n  ja** *b  rja*
gl  da > *gnaga*
dv  m *tvivel*
je vídeti *ser ut*
zat  di < **zatrj  uje** *bestämt p  st  *,
h  vda, försäkra

d  sti r  tt (*mycket*)
t  rej alltså
izk  šen *erfaren*

Med vôžnjo domóv sém ju v zrcálu stráhomá
opazovála, toda níč.

Še slabosti nê.

Igrála sta se z medvédkom in sém in tjá posesála
prštæk.

Tó sta počénjala védno, kadar sta bilá utrújena.

Klub tému sém se zatírdno odločila, da ju takój
jútri odpéljem k zdravníku.

Iz vséga múčnega premišljevánja me zdrámi
glások staréjšega, ki je med sesánjem páľčka slínasto
zamomljál: »Mámica... véš... tístega fántka, no saj
véš... tám, kjer smo jédlí tórtó... tístega pa nísom níč
razuméť... a si ga tí... no pověj...!«

»Sevéda sém gá.... véš, ko bóš... saj boš šéł
kmálu v šólo, potém boš tudi tí...«

Takrát pa se mi je posvetílo.

Izgínila sta stráh in dvóm.

Z môjima otrôkoma ní níč naróbe.

Popólnoma níč.

vôžnja åktur, körtur
stráhomá förskräckt
opazuje > iakitta, breakta

slabóst, -i (f.) svaghet, hängighet,
orkeslöshet
medvédök dim. av mêtved björn
sém in tjá då och då
sesá > po- suga
prštæk dim av pršt finger
počnê, počét < počénja göra

zatírdno sâkert, fast, bestämt

múčen plågsam
premišljúje > premíslí fundera
drámi, drámił, dramila > z-
väcka
glások dim. av glás röst
páľček dim. av páľc tumme
slínast nerdraglad, dreglande
zamomljá < mumla (plötsligt)
mámica dim. av máma mamma
fántek dim. av fánt kille, pojke

posvétí se, -svétił, -svetila < + D
gå upp ett ljus för ngn, fatta

Z njíma je vsê v rédu.

Pa še kakó v rédu.

In že jútri ju bom zópet peljála na tórto...

zópet = spét åter, igen

2 723 tecken

Det fullbordade verbet **vzéti** *ta* ligger till grund för en flera prefigerade verb, t.ex. **odvzéti** *ta ifrån*. Av sådana prefigerade fullbordade verb bildas pågående motsvarigheter som slutar på **-vzémati**, t.ex. **odvzémati** *ta ifrån*. Något självständigt pågående verb **vzémati** finns dock inte i standardspråket, utan som pågående motsvarighet till **vzéti** används verbet **jemáti**. I det vardaglig språket förekommer trots allt det enkla pågående **vzémati** och av detta är verbal-substantivet **vzémanje** i början av texten bildat.

17. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Sréčko Kováč (vardagl. Kósovel) föddes 1904 i Sežána. Han dog redan 1926 vid 22 års ålder, men under sitt korta liv hann han skriva många dikter som har ett bestående värde.

Októbér

Môkri vrtôvi bleščíjo
v zlátu večérnem. Témníjo
že skêdnji rjávi, s slámo kríti.
Dôževne kápljice šumíjo
v vétru večérnem na tlá.
Tího, žálostno je srédi srcá.

Sadôvi pobráni, lastníki prázni,
v njih še zádnje lístje gorí,
lástovke so ráz stolpôve odletéle,
v témni daljávi še ptíč se glasí.

Vsê je tího, vsê umíra
v zláto melanolíjo večéra.
Pólje témní, v sícu tesnó
se odráža zeléno nebó.

Óstri rítmí

Jáz səm zlómljen lók
nékega króga.

In səm stíta figúra
nékega kípa.

In zamołčáno mnēnje
nekóga.

Jáz səm síla, ki jo
je razklála ostrína.

Ko da hódim
po ostéh,
védno hújša mi je
tvôja mírna bližína.

565 tecken

Srečko Kosovel

Oktober

Fuktige hager skinner
i en gyllen kveld. De mörkner allerede,
de brune låvene, dekte med strå.

Regndråpene bruser
mot bakken i kveldsblåsten.
Stille, sorgfullt er det i hjertet.

Plukket frukt, tomme eiendommer,¹⁴
i dem brenner ennå det siste løvet,
svalene har flydd avgårde fra tårnene,
i det mørke fjerne høres ennå en fugl som kvittrer.

Alt er stille, alt dør hen
til en gyllen melankoli av en kveld.
Åkeren ligger mørk, i hjertet reflekteres engstelig
den grønne himmelen.

¹⁴ **Lastnik** betyder egentlig *ägare*, men det verkar ju inte särskilt bra här...

Skarpe rytmer

Jeg er den brutte buen
i en cirkel.

Og jeg er den knuste figuren
av en statue.

Og noens undertrykte
meningen.

Jeg er kraften som har blitt splittet
av skarpheten.

Som om jeg vandrer
over torner,
blir din fredelige nærhet
stadig verre for meg.

18. Dvá vrána (1958)

Márijan Púšavč (*)

Žárko Petán är född 19. Han är satiriker och humorist.

Živálski vŕt

iz knjige *Zgodbe v ēni sápi*, Máribor: Zalóžba Obzórja, 1966

Létošnji dopúst səm preživéľ v májhnen mestəcu, ki ní oznáčeno v nobenem turístičnem prospéktu. Zaželéľ səm si samôte; zatórej səm naménoma izbráļ odróčen kráj, dáleč od prométnih cést, málo znán in zarádi téga slabó obiskán. Vēs čás dopústa səm bíļ edíni gôst v gostílni, kjér so oddájali sôbe le prilóžnostním pótņikom. Pŕvi téden səm večínoma prebíļ v sôbi. Spál səm po desét úr na dán, ostáli čás pa səm porábiļ za bránje in dòlge sprehóde po blížnji okólici. Ko səm prebráļ vsē knjige, ki səm jih biļ

živálski *djur-*
v ēni sápi i ett andetag, snabbt,
 på en gång
létošnji årets
 preživí, -živel, -éla < -življa
 tillbringar

mestace dim. *stad* → město
 označi < označuje märker ut
 zaželí, -želeļ, -éla < želí önska
 zatórej alltså, således, så
 naménoma med avsikt
 odróčen avsides, avlägsen
 oddája > oddá hyr ut
 prilóžnostni tillfälligt
 pótņik resenär
 večínoma huvudsakligen, mest
 prebíje, -bíļ < -bíva tillbringa
 po + A uttrycker upprepat antal
 ostáli återsidende
 porábi, -ila < -rábalja använda,

prinésəl¹⁵ s sebój, in ko səm prehôdił vés okoliš po dòlgem in počez, nísəm védeł, káj bi počéł z odvêčnim čásom. Posédał səm v prázni gostílni in se na móč doľgočásił. Gostílničar, prijázən možákar s košátimi zalízki, se je trúdił, da bi me razvédrił. Zaplétał me je v dòlge, nêzanimíve pogôvore o vreménu, pri katérih pa je iméł zmérom glávno besédo.

Nékega dné səm po obílnem kosílu spét ostál v točílnici in bólj iz vljúdnosti kot iz radovédnosti vprášał gostílničarja, če je v méstəcu kaj tákega, kar bi utegnilo zanímati tújca.

»Ali še níste vídeli násega živálskega vŕta?« se je začúdił gostílničar.

Nísəm védeł, da je v méstəcu živálski vŕt. Kaj tákega mi splôh ní prišló na mísəł, kér səm bíł prepríčan, da si celo velíko véčja mésta ne mórejo privóščiti živálskega vŕta, katérega vzdrževánje je

utnyttja
prehôdi, -hôdił, -hodila, -hodíti
< fara över, besöka varje del av
okoliš område, omgivnign
po dòlgem in počez på längden
och på tvären
odvêčen överflödig, överbliven
poséda > sitta upprepade gånger
na móč enormt, våldsamt
dolgočási se > ha (lång)tråkigt
gostílničar, -ja värdblhusvärd
možákar, -ja karl
košát vildvuxen
zalízək polisong
razvedrí < roa
zapléta > -plête, -plêtəł, -plêsti
inveckla
zmérom ständigt, hela tiden
obíln riklig, stadig
točílnica skänkrum där ölet
tappas upp på en krog
vljúdnost, -i hövlighet, vänlighet
radovédnost, -i nyfikenhet
utégne, -ila </> kunna, klara,
lyckas

začúdi se, -ila < čúdi se förvånas

ní mi prišló na mísəł det har inte
fallit mig in
privóšči, -ila </> tillåta
katérega vars
vzdržuje > upprätthålla,
underhålla, försörja
mímo téga dessutom
zapuščen övergiven,

¹⁵ Någon gång ibland förekommer pluskvamperfekt i slovenskan. Till preteritumformen läggs då ett **bíł**, **bilá** etc. i samma form som huvudverbets l-form.

zeló drágo. Mímo téga pa si nísəm mógeł predstávljati, da bi kóga v tému zapuščenem¹⁶ kráju zanímale eksótične živáli.

»Nô, tó si vsêkákor mórate oglédati,« je nadaljeváл gostílničar, očítno zadovóljèn, da mi lahkó naprávi uslúgo. »Véste, náš živálski vrt je nékaj posébnega.« To je povédał nékam skrivnóstno, vendar takrát nísəm védeł, káj je právzapráv s tému míslil.

Živálski vrt je bíl zúnaj mésta, blízu pokopalíšča. Na zúnaj ní bíl práv níč podóbøen kráju, kjer prebívajo dívje živáli. Bilá je to velíka stávba z májhñimi ôkni, na katérih so bilê razpéte želézne mréže. Práv té mréže so me nehoté spômnile na zapôr. Sicér pa – káj je živálski vrt drúgega kot zapôr za živáli.

Vráta mi je odpří páznik v sívi unifórmì z okróglo čépico na glávi. Vstópnice mi ní biló tréba kúpiti, kør je bíl ogléd vŕta zastónj. Páznik me je po stŕmih

*gudsförgäten
eksótičen exotisk*

**uslúga tjänst
nékam liksom, en aning
skrivnóstøn hemligetsfull**

**zúnaj + G utanför
pokopalíšče kyrkogård
na zúnaj utanpå¹
razpnê, -péł < -pénja spänner**

*upp, ut
mréža galler
nehoté ofrivilligt
zapôr fängelse
sicár pa förresten*

**páznik vakt
sív grå
unifórmia uniform
čépica mössa
vstópnica (inträdes)biljett
zastónj gratis
stŕm brant**

¹⁶ Konsonantväxling i preteritum particip av verb på -i, bl.a st → šč: **zapustí - zapuščen** övergiven, *gudsförgäten*

stopnícah odpeljáл v prvo nadstrópje. Prišlá sva do témáčnega, ózkega hodníka, ki je iméл na vsáki stráni nájmanj po desét vrát.

»Kjé pa imáte zverí?« sém vprášał.

Páznik mi je brez beséd pokázał prva vráta. Nad májhniм zapŕtim ôkencem, ki je biló podóbno líni, kákršne so v célicah, je biló napísano: SVÍNJA.

Dvignił sém pokrovček in poglédał v sôbo. Zagledał sém debelúha, zanemárjenega in po obrázu obráščenega z gósto brádo. Ležál je na lesénem pógradu in nékaj prezvekováł. Záme se splôh ní zménil. V nasleđnji sôbi bi po napisu sodéč¹⁷ mórala bíti káča. Tóda ko sém poglédał skozi ôkence, sém vídeł zléknjeno na tléh pòlnago žensko, ki se je zvijala kot káča. Bilá je zeló lépa. Zaklícał sém ji zdrávo, da bi jo opozórił náse, pa mi ní odgovrila. Samó z jezikom si je oblíznila ústnice. Ne vém, ali se

témáčen *dunkel*
ózkek *smal, trång*

zvér, -í *vilt djur, rovdjur*

lína *glugg*
célica *cell*

pokrovček *dim. lock, lucka* →
pokrov

debeluh *tjockis, fetknopp*
zanemári < -márja *missköta, försumma, vanvärda*

obrás(t)e, -rás(t)øł, -rásti < -
rášča *växa över*

bráda *skägg*

pógrad *brits, sovbänk, lave*
prezvekuje > prezvéči *tugga*

sodi, -íla > döma

zlékne < zlekúje *lägga, sträcka*
ut

zvija > -víje, -víł *rulla ihop*

náse av na + sêbe

oblízne < oblíza *slicka runt*
zazdí se, -zdéł < zdí se *tyckas*

še dandánøs *än i denna dag*

trdno *fast*

zasika < väsa (*till*)

pápiga *papegoja hona*

papagáj *papegoja hane*

¹⁷ Presens particip på -óč, -éč används på två sätt i slovenskan, dels adjektiviskt för att ange en egenskap, t.ex. pojóči ôreh *den sjungande nöten*, dels adverbiallt (objekt) för att uttrycka en samtidig handling. Det används med andra ord som engelskans presens particip på -ing men är mycket mindre vanligt. I den senare funktionen ingår partitippen oftast i stående fraser och uttryck, t.ex. po + L ... sodéč *av (enligt)* ... att döma.

mi je samó zazdélo, tóda še dandánəs səm tŕdno prepríčan, da je zasíkala skozi zobé. V drúgih célicah so bilí še pápiga, merjásəc, slôn, ópica in mēdved, v resníci pa so bilí to žénska in štírje môški. Vprášał səm páznička, káj to poméni, zakáj so ti ljudjé zapfti. Verjétno je bít gluhoném, kér mi je namésto odgôvora začél nékaj dopovedováti z rokámi, kot to dělajo mútci.

Na móč hítro səm se vŕnił v gostílno. Za točílno mízo səm zaglédał namésto zgovórneho gostílničarja njegôvo objókano žéno. Pobárał səm jo, zakáj jóče. Odgovorila mi je, da so možá konjedêrci pred slábo úro odpeljáli v živálski vŕt, in sicér zató, kér ga je ozmérjala s práscem. Tákšen da je predpís. Tám bo ostáł štírinajst dní ali še vêč, kólikor se bo pač zdélo primérno sodníku za prekríške. Na ta drástični načín da skúšajo občínski možé zatréti zmerljívke, ki so se zádnje čáse močnó razpásle med prebiválcí mésta. Oménił səm nesréčni žéni, da se mi tá ukrêp ne zdí

merjásəc *galt, gris, svin hane*
ópica *apa*
zaprê, -přít, -préti < -píra *stänga
in*
gluhoném *dövstum*
namésto + G *i stället för*
dopovéduje < -vé, -védał
förklara
mútce *stum (person)*

točílna míza *bardisk, krogdisk*
zgovórən *pratsam, pratglad*
objókan *förgråten*
pobára < spörja
jóče, jókał, -ála > gråta
konjedêrəc *hudavdragare som i
åldre tider flådde hästar*
sláb *knapp*
sicér *nämligen, närmare bestämd*
ozmérja z + I < kalla *ngn ngt,
skälla ngn för ngt uttrycker
nedlåtande jämföresle*
prásəc *gris, svin nedlåtande*
predpís *regel*
pač *antagligen, allt, nog, trots
allt, ändå, nu, nu en gång,
visserligen, verklig, ju*
primérən *passande, lämplig*
sodník *domare*
prekríšk *förseelse*
drástičən *drastisk*
skúša > försöka
občínski *kommun-*

prevēc móðer. In da vŕh tegá¹⁸ ne zadéne právega krívca. V živálski vŕt bi mórali zapréti tístega, ki zmérja, nê pa ozmérjanega.

»Saj prídem tudi jáz na vŕsto,« je odgovorila žêna.
»Ko se bo mój stári vŕnił iz živálskega vŕta, bo mène poslál tjákaj. V klétko za ópice.«

Še ísti večér səm správił svôje stvarí v kòvček in odpotováł domòv, čepráv mój dopúst še ní potékəł. Za vsák primér, da se nê bi znášəł v živálskem vŕtu.

zatrê -tríl -tréti < *komma till rätta med*
zmerljívka *glåpord, okvädingsord*
razpáse se, -pásqł, -pásti <
sprida sig, vinna terräng ukrêp, -épa åtgärd
vŕh + G på toppen av vŕhu téga dessutom
zadéne, -dél < *-déva drabba krívøc den skyldige saj allt, förvisso*
vŕsta tur
kdó príde na vŕsto *det blir någons tur*
tjákaj álder. beton. *dit → tjá, tjále*
správi < *správlja lägga, sätta potêče, -tékqł, -têkla, -têči* < *ta slut, vara över, sluta gälla*
za vsák primér *för säkerhets skull*

4 322 tecken

¹⁸ I vårdat språk läggs gärna betoningen på slutet när detta pronomen används självständigt, dvs. utan efterföljande substantiv.

19. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Lucíja Stúpica är född 1971 i Celje. Under sina arkitekturstudier flyttade hon till Ljubljana, där hon har börjat publicera sina litterära alster. Hon medverkar i olika kulturtidskrifter, skriver artiklar om arkitektur och design och är verksam som inredningsformgivare. Några av hennes dikter har översatts till engelska, polska, kroatiska och svenska.

Zločín lúne

Literatúra 136, 2002

Vónj ríbje restavrácije, na terási plés króžnikov,
mnógo šepetánja, obrísi sprehajáľcev... in si sám,
prebôdən na svôjo zakŕpo obále, občútək neskônčnosti
preplávi teló – in v naslédnjem hípu izgíne.

Dán se je sesúł v stísnjeno pést,
ki se počási odpíra za darovánje
prahú mórju v zádnje slovó.

Vál, narején kot iz glásbe, ne véš,
kjé se začénja, kjé končuje.

Nemírno tlakovánje galébjih potí.

Tudi v têbi mórje – ga že poznáš?

Zvečér se kot splášena sénca zlíješ s têmô.

Izgíneš na svôjo obálo, močíš
v sestávljenem svetu jezíka
in zrêš, kot ubóga živáť, v žaréč horizont.

Počási sédeš in čakaš na zločín lúne.

597 tecken

Lucija Stupica

Månens illgärning

En doft av fiskrestaurang, på terrassen dansar tallrikar,
en mängd viskningar, konturer av flanörer... och du är ensam,
fastnaglad vid din lapp till kust, en känsla av oändlighet
översköljer kroppen - och försvinner i nästa ögonblick.

Dagen har rasat samman till en knuten näve,
som långsamt öppnar sig för att ge
stoftet till havet som en sista hälsning.
En våg, som gjord av musik, du vet inte
var den börjar, var den slutar.

Den oroliga stenläggningen på fiskmåsarnas stråk.
Havet finns även inom dig - känner du redan till det?

Om kvällen flyter du samman med mörkret som en skrämd skugga.
Du försvinner till din kust, du tiger
i språkets sammansatta värld
och du tittar, som ett eländigt djur, mot den glödande horisonten.
Långsamt sätter du dig och väntar på månens illgärning.

20. Dvá vrána (1958)

Márijan Púšavč (*)

Zórán Hočévar (*) Boken tilldelades pris för årets bästa slovenska roman av dagstidningen Délo.

Šólən z Bréga

Ljubljána: Zalóžba /*cf., 1997

K Púrgovim¹⁹ sém prišéł málo pred glávnim TV dnévníkom. V dnévni sôbi ozíroma velíki kúhinji je biló vsê v nerédu. Po tléh so se váljale plástične pištóle, strôjnice, avtomobílčki,²⁰ tánki, letála, pokròvke in zmečkáni piškóti. Bójančku sém dál tísto čokoládo, kúpljeno v bístu za Ánčko, in sédəł na kanapé. Tú imájo ên kanapé, ki stojí pred televízorjem. Ljúbica mi je namešála sádni sók iz

šólən äldre för čévalj sko (här dock som namn på person)

Brég del av gamla stan i Ljubljána vid floden

Ljubljánicas nordöstra strand

dnévník nyhetssänding, dagbok
ozíroma eller, närmare bestämt
neréd oordning

válja se > vältra sig

plástičn plast-

pištóla pistol

strôjnicá kulspruta

pokròvka lock

mečká > z- trycka (sönder)

piškót kex

v bístu egentligen, i grund och
botten

¹⁹ Efternamn i plural utgörs ofta av den possessiva formen. Man har en gång kanske haft föreställningen att familjeöverhuvudet herr Purg så att säga utgör ägaren till de övriga familjemedlemmarna. Denna possessiva form böjs alltså som ett adjektiv i plural: N -ovi, A -ove, GL -ovih, D -ovim, I -ovimi. Men man kan även böja efternamnen som vanliga substantiv, dvs. N -i, A -e, G -ov, L -ih, D -om, I -i.

²⁰ Ord bildade med de mycket vanliga diminutivändelserna -čák i maskulinum, t.ex. **avtomobilčák**, **Bójančák** och -ica eller -čka i femininum kommer inte längre att anges i ordlistan.

Två korpar

sírupa. Jóžef je rékəł:

»A mēni níč?!«

Ní reagírala. Utrújeno je sédla v mēni nasprótni kót kanapéja in se razmíšljenou zagaléda v televízor. Právkar se je začéł dnévník, tóda Ljúbica ní glédala tjá, kér bi jo zanímalo, ámpak kar takó. Tedáj je Jóžef vstáł. S svôjim ogrômnim telésom je napôlnił skôraj vés prôstor. Bíl je vídeti slábe vólje.²¹ Míslil sém, káj bo zdáj, ali bo Ljúbico udárił kar vpríčo mene ali káj. Pa je ní,²² samó popráskał se je po ríti in sédəł nazáj na stôł ob mēni.

Dnévník se je, kot rečêno, začéł, Bójan pa mi je zlézəł na koléna, ámpak takó, da je bíl obfnjen proti mēni. Téga mu ní nihčê poskúšał prepréčiti. Z obrázom je prišéł čisto blízu k môjemu in se spakováł. Ní biló drúge.²³ Mórał sém naredíti sméšen ksiht. Máli se je zakrohotáł in zavpíł:

kanapé, -ja soffa
měša, -ála > na- blanda (till)
sírup saft koncentrerad med
 tillsatt socker
reagíra </> reagera
nasprótnən motsatt

právkar just

ogrômən *enorm, jättestor*
vólja *humör*
slábe vólje (G) *på dåligt humör*
vpríčo + G inför, i ngs närvvaro
práska > po- riva, klia
rít, -i röv

zléze, zlézəł, zlésti *< krypa upp*
koléno *knä*

spakúje se > apa sig, göra miner
sméšen *rolig*
ksiht *talspr. för obráz ansikte*
krohotá se < za- (börja)
gapskratta
vpíje, vpíť > za- (ut)ropa, skrika

²¹ Egenskap kan uttryckas med adjektiv + substantiv i genitiv.

²² När svenska undviker att upprepa ett verb genom ersättning med verbet göra, t.ex. *Men det gjorde han inte*, nöjer sig slovenskan med hjälperbetet och eventuella objektspronomen som i **Pa je ní Men henne inte**.

²³ Här är snarast substnativet **izbíra val** underförstått.

»Žáni posráni!«

Jóžef se je nékam prevêč vesélo nasméhnił.

»Ljúbi,«²⁴ je rékəł Ljúbici, »spakíraj málega spát.«

»Véš, da ne bó spál,« je rôkla Ljúbica. »Splôh pa

jáz ne mórem vêč.«

»Vém,« je rékəł Jóžef in mi mîzlo pomežíknił, »ti si zmátrana.«

Potém je podáł svôjo dêblastu rôko málemu in mígał z debélimi prísti.

»Prídi k mени.«

Bólje bi stórił, če bi mi ga kar **vzéł**. Čokoláda v Bójanovi rôki se je že topila in téga sôm se báł. Tóda Bójan ní rád ubógał. Napôsled je Jóžef néhał mígati s prísti. Premotílo ga je dogájanje. Kazáli so tánke in letála protiiráške koalícije. Jóžef je bíł mehánik, zaposlén pri vôjski. Si kar míslim, kákšen mehánik, gledé na njegóv mentálni razvôj. Zarés opázno se je razvíł samó v teló. Rázən téga sôm súmił, da imá

posrán *nerskiten, skiträdd,
förbannad*

nékam *liksom, en aning, på något
sätt*

**nasméhne se < nasmehúje se le
pakíra > s- packa (ner)**

pomežíkne < pomežikúje *blinka*

zmátran *slut talspr. för uträjen
trött*

dêblast *stockig, tjock*

míga > viľta

topí > smälta

ubóga </> *lyda*

premotí, -fla *förleda ngns
uppmärksamhet*
próti- *anti-*

gledé na + A med hänsyn till
razvôj *utveckling(snivå)*
opázən *märkbar*
razvíje se, -víť < razvíja se
utvecklas
zaostálost -i *efterblivenhet*

²⁴ Vid tilltal används många gånger en slags avkortad diminutiv där **-ca** fallit bort från ord på **-ica**.

domá kákšno oróžje. Zaostálost in oróžje, tó gré nekáko *på något sätt*
nekáko skúpaj.

Málega sém kar sám postávił na tlá in mu pokázał:

»Glèj, tánki!«

Ampak v též momêntu so tánki izgínili. Bójan se mi je izvíł, stláčił preostánok čokoláde v ústa in oprijemajóč se môjih hláč zlézəł na kanapé, potém na naslonjálo kanapêja... Prestrégał sém ga, tík prédən se je z vsémi tístimi pŕsti vŕgəł náme.

»Tó pa nê!« sém rékəł strógo. »Gréva si rôke umít!«

Peljáł sém ga k pomiválnemu korítu, ga dvignił in mu umíł rôke. Ní se upírał. Še vêč, hotél je, da bi zapírala in odpírala pípo, pretákala vôdo iz lôncu v kozárce in obrátno, da bi se skrátka igrála z vsém tísttim umázaním posódjem, mени pa ní biló do téga. Nájbolj me je nervírala grôbna tišína za môjim híbtom. Jóžef in Ljúbica sta brez vsákega interésa bûljila v televízor, jáz pa, ki me je zanímalo, kakó v

glèj *titta* imp. av **gléda**

momênt *ögonblick*
izvíje se, -víł < *izvíja se + D slita*
sig loss från ngn
stláči < *trycka in*
preostánok *resten*
oprijéma se + G > *gripa tag i*
zléze, zlézəł, zlésti < *krypa (ner, upp)*
naslonjálo *ryggstöd, armstöd*
prestéže, -strégał, -streči *fângas, stoppa*
stróg *sträng*

péļje, peljáł ([↑]*péļjał*) > *leda*
uprē se, upřł, upréti < *upíra se*
göra motstånd, göra uppror
pípa *kran*
pretóči, -tôčił, -íla, -íti < *pretáka*
tappa överm hälla över
lônc *kastrull, kruka*
obrátno *tillbaka*
skrátka *kort sagt*
posódje *koll, kärl, skâlar*
je + D do + G ngn *har lust med*
ngt
nervíra > *irritera, gå på nerverna*
grôbni *grav-, gravlik*
bûlji > *stirra*
Lítva *Litauen*
potéka > *förlöpa*
referéndum *folkomröstning*

Lítvi potéka referéndum za nêodvísnost, in splôh, káj se godí okóli nás, jáz pa sém se mórał ukvárjati z njúnim otrôkom!

Nató se mi je obésiľ za vrát. Takó viséčega²⁵ in tuléčega od vesélja sém nôsił sêm in tjá, króžił med pištólami in tánki, potém sém pa enostávno sédəl na kanapé. Televizíja je rávno tedáj predvájala napéto poročílo iz Béograda. Právkar se je sestálo predsédstvo SFRJ s predsédniki repúblík ozíroma predsédniki predsédstov repúblík. Túđman in Mesić²⁶ sta mánjkala. Zarádi protihrváškikh demonstráciј (verjétno naročenih) si nísta úpala príti tjá. Biló je napéto, glédał sém, Bójanček pa je tačás zlézəł na naslôn za máno in z nogámi cepetál po môjem hŕbtu.

Tedáj je Jóžef rékəł:

»Ljúbi, prími málega, da ne páde na hŕbət.«

Hvalevrédro! Tóda sedéł je blíže, pa ní ukrépał,

nêodvísnost -i oberoende,
oavhängighet

túli, -íla > *tyuta*

króži, -íla > *cirkla, cirkulera, irra*

enostávno helt enkelt

predvája > *sända, visa*

napét spänd

sestáne se, -stáł < **sestája se**
samlas, träffas

predsédstvo ledning, presidium

naročí, -róčił < **naróča** beställa

tačás under tiden

naslôn ryggstöd, armstöd

cepetá > *sparka, banka, dunka*

príme, prijéł < **prijéma** tar, tar
tag i, fångar

hvalevrédro lovvärd

ukrépa > **ukréne, -krênił, -íla**
vidtar åtgärd, agerar, beslutar

²⁵ Presens particip av verb med presens på -i bildas med -éč och böjs sedan precis som ett adjektiv.

²⁶ Serbokroatiskan skiljer mellan hårt č och mjukt ē resp. hårt dž och mjukt đ medan slovenskan bara har de hårdā č och dž. De hårdā låter nästan som sv. fortsätta (č) resp. ett kraftigt -rd- i förde (dž), medan de mjuka serbokroatiska i stället låter ung. som i lattjo (č) resp. eng. George (đ)

zató se ní Ljúbica níti zganíla. Bójan je sám zlézəł dôl, se ulégəł med Ljúbico in mène, takó da je bilá gláva tám, nôge pa pri mени – in me bŕcał, mlátił z rokámi, se dŕl in na vsê načíne zbújał pozórnost. Kér ní biló odzíva, je napôsled stékəł k televízorju in ga ugásnił.

Kaj tákega!

Poglédal sem Jóžefa, ki mi je vŕnił pohlēd, očítno ponôsən na sína. Otrôk je dejánsko inteligéntən, véndar nê po njém. Tó imá po Málčiki, Jóžefovi máteri. Ôna je bólj táka.

Nató sta se mérila:

»Poslúšaj,« je rékəł Jóžef, »če tí nám ne dáš glédat²⁷ dnévnika, potém jáz têbi ne bóm dál glédat rísank.«

Bójan se ní dál zmêsti. Zaznál je, da Jóžef ne míсли résno. Nájbrž so mu že grozíli na ták načín, grôžnje pa potém sevéda níso uresníčili.

»Rés, rés,« je grozíł Jóžef. »Ne bóš vêč glédał

gáne se, gánił, -íla > **z- röra sig**
 uléze se, -légəł, -léči < **uléga se**
lägger sig (ner, till rätta)
mláti, -íla > *tröska, banka, slå*
dêre se, dŕl, dréti > *tjuter*
pozórnost -i *uppmärksamhet*
odzív reaktion, svar
napôsled / napôsled till sist
stêče, -tékəł, -têkla, -têči <
springa i väg

kaj tákega *har man sett på*
maken, det var det värsta

ponôsən *stolt*
dejánsko *verkligen*

méri se > *göra en kraftmätning,*
mäta sina krafter

zmêde, zmêdəł, zmêdla, zmêsti
< förvirrar, gör förvirrad
zazná < **zaznáva** *märka*
míсли résno *menar allvar*
uresníči < **uresničuje**
förverkligar

²⁷ Här liksom på ytterligare ett antal ställen används kort infinitiv i strid med de regler som gäller för det skrivna standardspråket. I talat standardspråk är det dock tillåtet att genomgående använda den korta formen. Detta gör att kort infinitiv används av vissa skönlitterära författare i repliker.

Tóma in Jêrryja!«

»Ne Tóma in Jêrryja! Čebélico Májo!«

čebéla bi

Jóžef se je zdíznił.

»Ljúbi, jêbemubóga, pa nê²⁸ da si mu prinêsla
Čebélico Májo! Ne nôsi mu téga! Nôčem, da mi sín
ráta pédær! Razúmeš?«

jêbemubóga (av jêbem mu bogá
jag knullar hans gud) kraftig
svordom, jfr. eng. fuck

»Klínc²⁹,« je skomígnila Ljúbica, »vzámem, kar
imájo.«

ráta < talspr. *blir*
pédær bög

klínc pitt; mildare svordom, jfr.
skit av klínac nubb, liten kil

skomígne < skomigúje rycka (på
axlarna)

Jóžef se je spét obníl k Bójanu:

navelíča se < + G fär nog av ngt,
blir trött på ngt

»Káj, a Hímena si se navelíča?«

jebénti ung. för helvete

premága < premagúje
övervinner, besegrar

prižgê, -žgál < -žiga slår på,
sätter på, startar

»Kakó gŕd, jebénti?! Močán je pa vsê premága!

Bójan, prižgí televizijo! Boš prižgál?!«

»Ne bóm!«

Zdáj je Jóžef vstáł, tóda túdi tó je bíl dél ígre. Máli
je stékəł k televízorju in ga sám prižgál.

»Sáj če bi Bójan rájši glédał rísanke,« səm se

²⁸ Här är snarast en nekad imperativ underförstådd i stil med *säg inte att du har...*

²⁹ I det vardagliga talspråket uttalas oftast inte den flyktiga vokalen över huvud taget. Jämför staden Grádęc > Graz. I vissa ord eller uttryck som helt förknippas med lägre stilnivå och som knappast förekommer i välvårdat standarspråk är det helt otänkbart att uttala den flyktiga vokalen.

oglásil, »pa naj jíh! Če nê bi biló mène, vídva verjétno
nê bi glédala dnévnika.«

»Sevéda bí,« je odvŕnił Jóžef **vstrán**.

Figo bi, sém si míslíł. Splôh níč ne vésta in túdi níč
vaju ne zaníma!

Tačás se je dnévník že končáł. Bójan je pa stál
srédi igráč pred televízorjem in oplétał z rokámi. Ko
je opáził, da programá v bístvu niti ne sprémljam vêč,
se je vŕgøł Ljúbici v naróčje in nêusmíljeno zajókał.
Ljúbica ga je trepljála in bôzala, kákor da mu je kdó
stórił nájhújšo krivíco. Obínił sém se k Jóžefu.

»Kjé je pa máma?«

Jóžef je potúhnjeno poglédał Ljúbico, tá pa ne
vém, ali me je splôh slíšala. Pokázał je zobé,
nasméhnił se je.

»Málo je šlá okróg.«

Tú nékaj ne štíma, sém si rékøł. Máli se je pa rávno
tedáj néhał dréti. Zavpíl je:

»Kákat!«

figa *fikon*
fígo *adv. så sjutton*

opléta > *viftar*

sprémlja > *följer*

vŕže, vŕgøł, vréči < *kastar*
nêusmíljeno *utan förbarmande*
zajóče/-jóka, -ála < *börjar gråta*
trepljá > **trépne** *klappa, dunka*
bóza > *klappa, smeka*
nájhújši *värsst*
krivíca *oförrätt, orättvisa*

potúhnjen *illvillig, lömsk, falsk,*
bakslug hycklande
zób *pl. -jé tand*

gré okróg *går en sväng*

štíma > *talspr. stämmer*
néha < *nehúje slutar*
zavpíje, -píł < *ropar till, utropar*

káka > *bajsar*

Ljúbica, utrújena, ga je poslála k Jóžefu.

»Pójdi z ôčkom na stranišče.«

»Nê na stranišče! Tükaj bom kákať!«

Člôvek si zméraj predstávlja, da grêjo otrôci spát v ístem času kakor zájčki pred TV dnévnikom. Tóda ní takó. Jóžef je vstáł in odšéł na stranišče po káhlo. Med potjó je bôksať v zrák in splôh kázať êno napétost. Káhlo je postávił na srédo igráč in potém smo iméli pred sábo Bójančka na káhli. Sedéł je, mérił s pištólo váme in práznił črevésce. Pôk! pôk!

»Kakó ste pa kaj ví?« me je iznenáda in nékam posmehljivo vprášał Jóžef. Sedéł je takó, da je iméł nôge razmáknjene, čez stégna položení podlahtí pa sta viséli na nótter in orjáški pestí na kôncu sta se napénjali. Med pŕsti êne se je smodila cigaréta.

»Dôbro, v rédu,« səm rékəł.

»Já, ví pa rés,« se je oglasila Ljúbica, »krásno se držíte. Pri váših létih!«

Stréla, ljudjé rés nímajo občútka.

ôčka dim. *pappa* → ôče
stranišče toalett

člôvek man (allmängiltigt)
zájčok dim. *hare, kanin* → zájčec
káhla potta
med + I under om tid
med potjó på vägen
bôksa > boxar
êñ någon (slags)
napétost -i spändhet, spänning
sréda mitten
méri > siktar
pištóla pistol
prázni, -ila > tömmer
črevésce dim. *tarm* → črevó
pôk pang, bom, poff, knak
kaj då förstärker annat frågeord
iznenáda plötsligt, oväntat
nékam lite
posmehljiv hånfull, försämälig,
sarkastisk, ironisk
razmákne, -ila < razmáka flyttar
isär
stégnego / stégnego lår
podlákət / podlähət -í underarm
orjáški jätte-

pést -i knytnäve, näve, hand
napnē, -pél < -pénja spänner
smodí se > bränna vid, osa
drží se > är i god kondition, pigg,
kry

stréla blixit mild svordom
níma občútka är okänslig

»Ne hváli me prezgódaj,« səm rékəł. »Če me boš čez štírideset lét, bom pa zarés veséł!«

»Zakáj pá?« je vprášala.

Presenéčeno səm poglédał Jóžefa, tá pa se je posvěčał svôjemu sínu na káhli. Mežíkał mu je in mu s pŕstom stréljał nazáj. Búm. Búm.

»Já,« səm rékəł, »tedáj jih bom iméł stó!«

Prijázno se mi je nasméhnila.

»Míslite, da jih boste dočákali?«

Saj mi je biló že lép čás jásno, da nê bi sméł príti sém, ámpak zdáj še nísəm sméł domòv. Zarádi Málčike. Ko bi napôsled prišlá, bi se zgrázala, kər nísəm počákał. Tedáj je Bójan vstáł s káhle in začéł létati z gôlo rítjo okróg. Kdó se bo dvígnił? Poglédał səm Jóžefa. Nô, pa je vstála Ljúbica, nékam zadovóljno prijéla málega in odšlá z njím v kopálnico. Z Jóžefom sva mołčé obsedéla. Čəz čás səm rékəł:

»A je káj naróbe, če səm tükaj? Mogóče ste iméli kaj drúgega v načftu?«

posvetí, -svétił, -íla < posvěča se
+ D ägnar sig åt ngt

dočáka < får uppleva, väntar ut

zgrozí se, -gróził, -íla < zgráža
se blir bestört, upprörd,
förrargad, tar anstöt

dvigne se < dvíga se resa sig

mołčé i tystnad, tigande
obsedí, -sedéł < blir sittande,
sitter kvar

Jóžef se je zazijál prédse.

»Kjé pa! Níč.«

Mládih Púrgov nísəm ljúbił, na jétra pa jim túdi nê bi rád šéł. Málo səm se čutił krívega, dejánsko pa ní biló nobênega razlóga, zakáj náj bi sê. Póleg mánjsih vsôt so nekóč od mène dobíli célih pét tísoč márk, in sicér za ávto, stoénko. Sicér je Málčika prišlá s prôšnjo za posojílo k mámi, tóda takój sta bilí jásni dvé stvarí: da bom denár posódił jáz in da ga ne bóm nikóli vêc vídeł. Ampak v rédu, tedáj səm še résno míslíł, da bo mordá Púrgov ávto tudi náma z mámo³⁰ kdaj prišéł práv. Káj pa véš, kjáj se človéku lahkó pripetí. Splôh pa je biló pét tísoč márk samó pòł vsôte, potrébne za ávto. Ampak pustímo. Zdáj je bíl ávto že stár in obtòlčen, mène pa so samó ênkrat vzéli s sábo **v** Tržíč, in še téga mi ní biló tréba.

V prêdsôbi je zatopotálo in prižgála se je lúč. Slíšał səm preobúvanje, potém pa so se zastekljêna vráta

zazijá se <*fäster blicken, tittar*
prédse rakt fram → **pred + se**
kjé pa *inte alls*

jétra pl.tant. *lever*
gré na jétra *går på nerverna*
dejánsko *egentligen, i verkligheten*
rázlog, -lóga *anledning, orsak*
póleg + G *bortsett från*

stoénka *ethundraetta bil av märket Zastáva*
prôšnja *vädjan, bönn*

príde práv + D *kommer till nyttा för ngn*

pripetí se, -pétík, -íla < + D
inträffar, händer ngn, drabbar ngn

obtòlče, -tòlkøł, -tòlči < görå
sönder, kantstöta

obtòlčen *trasig, utsliten, sönder*

Tržíč 1. stad i norra Slovenien med 5 000 inv. 2. *Monfalcone* italiensk stad norr om Trieste med 30 000 inv.

prêdsôba *hall*

topotá > za- *stampar, klampar*

preobúje, -búł < -búva *byter skor*

zasteklí < zastekljúje *glasar (in)*

³⁰ Mamman är inräknad i **nama**, alltså bli översättningen *mig och mamma*.

enêrgično odpŕla in vstopíla je Málči.

enêrgičən *energisk*

O Málčiki móram rēci nékaj beséd, še prèj pa móram povédati nékaj beséd o Púrgovih in kakó sém z njimi v žláhti. Môja máma in Málčikin ôče Gášper sta bilá sestríčna in bratránec, vendar je biló za vzdrževánje³¹ soródstvenih odnôsov važnèjše nékaj drúgega, námreč prijáteljstvo med môjo mámo in Gášperjevo žêno Mihélco. Ko pa je Mihélca umíla, máma ní šlá vêč tjá, zató se je pa pri nás ráda oglášala Málči, »predfta Málči«, kakor je rôkla máma. Pojédla je vsê, kar si postávił pred njó. Nató sém se jáz ožênił in Málčike, rázèn mordá ênkrat, dvákrat, ní biló vêč k nám. Nazádnje je odšlá túdi od dóma, takó kot njéna starèjša dvá bráta, dvá šólana fánta. Ko je šlá še Málči od híše, je Gášper ostáł sám. In tükaj se začnê zgódba.

Stári Gášper je iméł že čøz sédemdeset lét, bíl je klepárski mójstør v pokôju, postálo mu je dòlgčas, nô, pa je šéł in se zaljúbił v trídeset lét mlájšo žénsko. Ko

žláhta talspr. *släkt* → **soródniki**

vzdržuje > *upprätthåller,*
underhåller
soródstven *släktskaps-, släkt-*
odnôs *relation, förhållande*

ogláša se > *oglasí se komma på*
besök

predft *läckande, med hål i*

nazádnje *till sist*

šóla > *skolar*

klepár -ja *plåtslagare*
pokój *pension*

takóle *så här, så där, på sätt sätt*

³¹ Verb med presens på **-úje** har l-form på **-ováť/-eváť** och verbalsubstantiv på **-ovánje/-evánje**.

sta se takóle málo bólj spoznála, ji je predlágał, naj
príde živéti k njemu. Žénska je bilá takój za tó,
posébej šé, kér je z dvéma otrôkoma stanovála nekjé
na têsnem.

Tedáj pa se je nenádoma vrníla domòv Málči, sicér
živéča³² v Zálogu z nékim želézničarjem. Prišlá je z
otrôkom, Jóžefom, stárim dvé léti, in ostála za zméraj.
Jásno, njén namén je bíl prepréčiti očetu, da bi stórił
kákšno neúmnost. Ne vém, mordá glédam naívno na
nekatére stvarí, tóda s témem, ko je ohraníla híšo in
ostále nêpremičníne, je pokvárila življénje vêč
ljudém.³³ Nájprej stáremu Gášperju, ki je bíl sicér
poštenják in dobríčina, je pa stórił tó napáko, da se je
zaljúbił, nató móžu, ki se kot želézničar ní mógøł kar
takó preselíti in ki ga je napôsled čisto odbíla, škódila
pa je nájbrž túdi sêbi in Jóžefu. Sêbi zató, kér je
potém nihčê vêč ní márał, nájbrž zarádi njéne
lákomnosti, Jóžefu pa zató, kér je brez očéta postál

predlága </> föreslå

na têsnem trångt

nenádoma plötsligt

želézničar -ja *järnvägare,*
järnvägsanställd
za zméraj för gott

neúmnost -i *dumhet*
naív *naiv*
ohráni -fla < **ohránja** *förvara,*
bevar, rädda
nêpremičnína *fastighet*

poštenják *ärlig person*
dobríčina *god människa*

odbíje, -bíł < -bijá *får ngn att*
tappa lusten, intresset
škodi </> + D *skada*

lákomnost -i *girighet*

barába *skurk, usling*

³² Presens particip av typen **živéč** *boende* översätts bäst till svenska som en bisats i samma tempus som huvudsatsen, här alltså *som bodde...*

³³ Ett fåtal maskulina ord har i Dpl. den betonade ändelsen -ém i stället för den vanliga obetonade -om.

barába in debíl. No já, ne vém. Vsekákor je stári umrl zarádi žalosti in odtlèj Púrgi níso věč tísto, kar so bilí.

»Lèj ga, Žánita,³⁴ tí si!« je rēkla Málči, medtém pa je z nôgo súvala pod vráta stáro otróško dékico. Málči je nabíta velíka bába. Trenútno je bilá v tēsnem krílu do kolén in v debélih žábah, ogfnjena z jopicó. Ondulácia na njéni okrógli glávi je bilá svéža. Málči je pazíla na svój izglêd, kájti ôna je šéfica v samopostréžbi.

»Sém míslila, čigávi so ti črni čížmi. Kdó bi rékəł, da bi lahkó bilí tvôjí!«

Béžno se je nasméhnila in švígnila z očmí. Dá, tó je bíl njén stíl zafrkáncije³⁵ ozíroma zajebáncije, če sém bólj natánčen. Kákorkóli, na tó nísém védeł kaj rēci. Opáził pa sém, da jo Jóžef búdno opazúje. V téh hípu je iz kopálnice pritékəł Bójan, bós in veséł ko

debíl *idiot*
odtlèj *sedan dess*

lèj *imp. titta → glèj*
súva > **súne** *skjuta, trycka*
déka *filt*
nabít *sprängfylld*
tēsən *åtsittande*

koléno *knä*
žába *groda*
žábe *pl.tant. talspr. strumpbyxor*
→ **hláčne nogavíce**
jópa *kofta, jacka*
ondulácia *permanent*
izglêd *-gléda utseende*
samopostréžba *snabbköp*
čížəm *stövel, känga, sko*

béžno *i förbigående, kort*
švíga > **švigne** *z očmí kastar en*
hastig blick
zafrkáva *retar, driver med ngn,*
mobbar
zajéba < **zajebáva** *orsakar*
obehag, besväRAR
kákorkóli *hur som helst*
búdən *uppmärksam*
pritēče, -tékəł, -tékla, -tēči <
kommer springande
bós, bôsa *barfota*

³⁴ Stamförlängning med **-t-** är det vanliga i vardagsspråket för de flesta maskulina förnamn som inte slutar på konsonant, även t.ex. **Márko, Márkota**. I standardspråket skall det dock böjas **Márko, Márka**.

³⁵ I det vardagliga talspråket är det mycket vanligt med verbalsubstatiiv på **-(n)cija**.

psíček. Málči je naredila na móč prijázen obráz in razšírla rôke.

»Léj ga! A tí še nísi šéł spát?!«

Málega je naénkrat zmánjkalo. Ahá, sém si míslíť, otrôci čútijo nêiskrénost. Stísnił se je k Jóžefu in obmirováł. Iz kopálnice je prišlá še Ljúbica in zdáj so bilí vsí na kúpu. Vsí so iméli okrógle máčje gláve. Túdi Ljúbica, le da ôna ní bilá vídeti zvíta in potúhnjena, pač pa léna in zabítia.

»Kjé imáš pa copátke?« je rôkla Málči, hodila okróg in glédala sém in tjá, kakor da je práv tó najvažnèjše v térm moméntu. »Nô, kám si dál copátke?«

Ljúbica je ní niti pohlédala. Vzela je Bójana v naróče in šlá k vrátom prêdsôbe. Ônadva z Jóžefom sta si uredila na podstréšju. S kljúkice je snéla raztégnjeno jópo in ogrníla otrôka.

»Boš rékəl ôčitu láhko nóč?« je rôkla. »Boš rékəl strícu Žánitu láhko nóč?«

psíček dim. *hund* → **pjs**
razšíri < **razšírja** *slå ut med*

zmánjka < + A *ngn försvinne*
nêiskrénost -i *falskhet, brist på*
uppriktighet
obmirúje < *blir lugn*
na kúpu *tillsammans, på samma*
ställe
máčji *katt-*
le da *men, bara det att*
vídeti *je ser ut*
zvít *listig, smart, slug, lömsk*
lén *lat*
zabít *dum, korkad*

copátok *innetoffel*

kljúka *krok*
snáme, snét < **snéma** *ta ner*

raztégne, -íla < **-tegúje** *töja ut*
ôči -ta dim. *pappa* → **ôče**

stríc *farbror, morbror*

Máli je rékəł láhko nóč in mídva sva rēkla láhko nóč, Málči pa je tačás íhtavo stíkala za copátki. Bílá je togôtna. Ljúbica je z málím odšlá gôr v podstréšno stanovánje in kákor hítro je izgínila, je biló Málčiki takój bólje. Poglédala me je in sédla v kanapé zrávən mène. Kanapé se je takó vdíł pod njó, da səm se ji skôraj zválił v naróčje. V zádnjem trenútku səm se prijéł za straníco in potém je túdi nísəm vêč spústił. Žénska imá stó kíl, pa pri tém niti debéla ní.

»Ná, lèj jih!« je rēkla, še védno znátno razbúrjena in potegníla copátke izza môjega hfbta. Opravíčił səm se, ne vém sicér zakáj, saj nísəm védeł, da so tám, tóda Málči ní reagírala. Tó, da se ní zmeníla za môje opravičilo, je tükaj spádalo med običájne postópk, tí³⁶ pa zarádi téga nísi pobesnéł, ampak si se pod pritískom božánskega prezíranja običájnih nórm imél za malénkostno rít. In tåke finté, priojéne in naučéne, ne vém, so se kar nízale. Človéku se ponújajo trí

íhtav *ilsken*
stíka > *rotar*
stíka > *za + I letar efter ngt*
togôtən *rasande, ursinnig*
podstréšən *vinds-*

kákor **hítro** *så fort, så snart*

vdêre se, -dríł < *-díra sjunka ihop*
zváli se < *-válja välda, ramla*
príme se, prijéł < *prijéma se za*
+ A tar tag i ngt
straníca *gavel*

na åh, oj, och uttrycker förvåning
 eller besvikelse
znátən *märkbar*
opravíči se < *opravičuje se + D*
ber ngn om ursäkt

opravičilo *ursäkt*
spáda > *med + A hör| till ngt*
postópk *förfarande*
pobesní, -besnét < *bli rasande*
pritísk *tryck*
božánski *gudomlig*
prezrê, -zréł < *-zíra förbise,*
strunta i ngt
malénkostən *småaktig*
rít -i röv, om person skit
finta *trick*
priojén *medfödd*

³⁶ Här med allmän syftning, som engelskans *you* och svenskans *man*.

môžnosti: ali pred Púrgi takój pobégne, ali se vánje zaljúbi, kér ga rávno táki ljudjé privláčijo, ali jih pa trpí, kér so mu páč v žláhti.

Malči je podála copátke Jóžefu, ki je sedél na štôkrlu lévo zravén mene. Kér ga zlépa ní môgla doséci in kér se Jóžef niti zménił ní, se je prislonila čisto náme, takó da je Jóžef dobíl copátke pod nós, jáz pa tisto njéno grandiózno opŕsje. Rêkla je:

»Ná, nêsi jih gôr!«

Madôncâ,³⁷ pred máno se je šíriло tísto opŕsje in plálo, jáz pa sém se pridrževál za stranico kanapêja in si želéł, da nê bi stvarí predòľgo trájale. Spríčo Jóžefa si rés nísém želéł pásti v njéno naróčje, še mánj pa v njegôvi odsôtnosti. Nazádnje je le vzéł tíste copátke... (Ne zapúščaj me, Jóžef! - sém ga rotíl v mísligh)... in jih polóžił na tlá.

»Zdáj jih pa rés ne rábi,« je rékəł.

Ták je Jóžef. Nêpriljúdən in grób, tóda včásih kar

níza se > följa i en strid ström
privláči > attraherar
trpí, trpēł > stå ut med ngt

štôkrl dial. pall
zlépa ne långt ifrån
doséže, -ségl, -séči < -séga nära
prislóni, -íla < -slánja na + A
luta sig mot ngt

grandiózən gradios
opŕsje byst, bröst

šíri se > raz- breder ut sig
pólje, pláť > stiger och sjunker,
går i vågor
pridržúje se > za + A håller sig
fast i ngt

odsôtnost -i fränvaro

rotí bönar och ber

nêpriljúdən ovänlig, otrevlig
zanesljív pålitlig

³⁷ **Madôncâ** är diminutiv av **madôna** bildat med suffixet **-ica**, men den obetonade vokalen **-i-** faller ju ofta bort i talspråket och skrivs inte heller alltid ut i skrift, i synnerhet inte i ord som förknippas helt med talspråket och knappast förekommer i det standardiserade skriftspråket. Ordet används som ett mildare kraftuttryck av typen *herregud*.

zanesljív. Málči se je vzravnála, odmkníla se pa ní. Dotíkala sva se s stêgnoma. Vprášał sém se, kakó néki se zdáj gnête vsê tísto njéno mesó pod kíklo. Zaglédala se je váme kot kúra v číva.

»Kakó si káj, Žáni? Dòľgo te ní biló. Zakáj si takó tíh? Boš káj popíľ?«

Trí vprašánja obénem. Doslédnemu človéku bi se zmešalo, jáz sém pa že védeł, da se ne smém zaplèsti z odgovárjanjem. Takó in takó bi me prekínila po tréh besédah.

»Je že v rédu, Málči,« sém rékəł, »sók píjem. Kakó pa káj tí?«

Ní odgovoríla. Kar nadaljevála je:

»Nékam švôh zglédaš. Nékam súh si. Káj, a te kákšna bábnica pregánja?«

To je bilá konverzácia v njémem stílu. Tákih vprašanj sém se zméraj bál. Védeł sém sicór, káj bi biló tréba. Mórał bi ji parírati z nečím tákim, kot na prímer: a si mi fòvš, dónda? – ampak s tém bi

vzravná < vzravnáva *räta|r upp*
odmákne -ila < *flytta|r bort*
dotíka se > dotákne -ila + G
vidröra *ngt*
néki *månntrö, kan tänkas, i all världen*
gnête se, gnêtəł, gnêsti > *trängs*
kíkla talspr. *kjol* → krílo
čív mask

obénem *på en gång*
dosléđen *konsekvent, noggrann*
zméša se, -álo + D < *ngn blir galen*
zaplète se, -plêtəł, -plêsti < z + I
invecklar sig i *ngt*
takó in takó *i vilket fall som helst*
prekíne < -kínja *avbryt|er*

švôh talspr. *svag* → slabôtən
súh *smal, mager, tunn*
bábnica *kärring*
pregánja > *förföljer*

paríra </> *svarar, biter ifrån*
fòvš talspr. *missunnsam, avundsam* → nevoščljív
dónda talspr. *tös, jänta, rulta* →

zabrêdəl v žívi pésək. Odgovórił səm po pravíci:

**deklé
žívi pésək** *kvicksand*

»V bístvu səm bíl pa rés bolán. Desét dní səm lêžał. Še nísəm čisto pri sêbi.«

Málči je razšírila svôje okrógle máčje očí čəz vsáko méro.

»Dáj ga nô! In káj ti je biló?«

»Áh, níč tákega. Angína. In mordá málo pljúčnice.«

Zdáj me je poglédał túdi Jóžef.

»A si ga slíšał?« je rěkla Málči. »Bolán je bíl, mí pa o tém nísmo níč védeli!«

»Prósim váju!« səm vzklíknił. »Saj ní biló níč tákega! Káj bi šele rěkla, če bi iméł ráka na dvanajstérniku ali jétrih!«

Opazovála sta me. Rés sta me opazovála. Pŕva se je ovědla Málči:

»A si ga slíšał, Jóžef? A si slíšał, o čém govorí?!«

Žívi pésək! Pri Púrgih pádeš vánj takó ali takó.
Postáł səm jézən:

**razšíri < očí spärrar upp ögonen
méra mått
čəz vsáko méro** *omåttligt*

dáj ga uttrycker förvåning, tvivel,
t.ex. *vad säger du?*
níč tákega *inget särskilt, inget allvarligt*
angína *halsfluss*
pljúčnica *lunginflammation*

**vzklíkne < vzklíka utropar
rák** *cancer*
dvanajstérnik *tolyfingertarmen*

ové se, -védəł / -védəł, -věsti / -vědeti < ovéda se *sansa sig, komma till medvetande*

takó ali takó i vilket fall som helst

»Traparíja! Samó angíno səm iméł! Káj pa je té? **traparíja** dumheter, galenskap

Níč!«

»Samó angíno, ja,« je rēkla Málči. »Poslúšam, poslúšam pa ne mórem verjét. A boš káj pojédəł, Žáni?«

»Nê, nê,« səm rékəł. »Po šesti úri zvečér ne jém. Rázən včásih kákšno malénkost.«

»Nô, sáj, malénkost!« je rēkla Málči. »Mendá ti ne bóm zdáj pêkla zájca!«

Takó te obravnávajo, já, səm míslíł, ko idióta!
Málči je vzéla iz hladílnika pládənј s četrtíno tórte.

Prestrášil səm se:

»Če je to záme, potém rájši nê!«
Málči je z nasméškom poglédala Jóžefa. »Sevéda nê! Káj pa míslíš! Samó ên kóšček!«

Še celó Jóžef me je poglédał z nasméškom: za híp je pokázał zobé. Málči je odrézala rezíno in mi jo podála na króžničku.

»Ná,« je rēkla, »tó imámo še od Bójanovega

pêče, pékł, pêkla, pêči > *steke*
zájçc *hare, kanin*

obravnáva > *behandlar*
pládənј *fat, bricka*
četrtína *kvart, fjärdedel*

nasméšk dim. *leende* → **nasmêh**
kóšček dim. *bit* → **kós**

podá < **podája** *ger, räckar,*
serverar
króžniček dim. *assiett* → **króžnik**

ná *varsågod, här har du*

rôjstnega dnéva.«

Zdáj šele mi je zapflo sápo! Níč nísəm védeł o kákšnem rôjstnem dnévu. Še dôbro, da səm prinésəł čokoládo! Tóda v primerjávi z vsém tístim arzenálom na tléh bi bilá tudi métrska tábla čokoláde kaj skrômno darílo za rôjstni dán!

»Prinésəł mu je čokoládico!« je rékəł Jóžef z nékim poudárkom. Málči se je začudíla:

»A rés? Ohohô, stríc Žáni, ohohô!«

Biló je jásno, da se norčújeta. Málči je náglo sédla k mени in kanapé se je spét ogréznilo. V zádnjem hípu mi je uspélo ujéti se za straníco.

»Káj pa, če boš zarés bolán, Žáni?« je rêkla in v njénem glásu je biló čutíti izrazíto skŕb. »Kdó bo pa tedáj skrbéł záte?«

»Áh,« səm rékəł nêprepričljivo, »bom že kakó.«

»A si zdáj, ko si iméł angíno ozíroma kár si že iméł, porábił **vsáj** svôjega študênta za kákšno réč? Ti je káj prinésəł iz trgovíne? Mendá já!«

zaprê, -přl, -préti < sápo + D fär
ngn att tappa andan
 še här: åtminstone

primerjáva jämförelse
 arzenál arsenal
 métrska meterlång
 tábla tavla
 táblica čokoláde chokladkaka
 kaj rätt, ganska, riktigt

néki någon, viss
poudárək eftertryck, betoning

norčúje se > skämtar, gör sig
lustig, driver med ngn
ogrézne < sjunka ihop
ujáme se, -jél < ujéma se za + I
fär tag i ngt

izrazít tydlig

prepričljív övertygande
 kakó på något sätt

Mórał bi rēči »já, já, sevéda«, ampak nê. Povédał sém po pravíci. Povédał sém, da je Šónc na počítnicah. Biló je takó naívno, da se je še Jóžef obrínił k mени.

Málči ga je pohlédala, mi vzéla prázøn króžniček in **vstála**. Ko je vstála, me je bútnilo ob stranico. Šlá je k pomiválnemu korítu in se začéla ukvárjati s tisto ropotíjo. Rêkla je:

»Êno idêjo imám, Žáni.«

Ko je to rêkla, je bilá sklónjena h korítu. Če se ti Málči posvéča diréktно, je zóprna, če pa ti nékaj rêče takóle, vstrán, je nevárna. Cákał sém, káj bó.

»Ampak véš káj,« je rêkla, še zméraj v korítu, «prišlá bom k têbi domòv pa ti bom vsê povédala. Ênkrat drúgi tédøn se oglásim k têbi na kofê.«

»Êh,« sém rékøl slabôtno, »zdáj mi jo³⁸ razlôži, ko sém že tükaj!«

Zdáj me je posmehljivo pohlédala.

po pravíci *sanningsenligt*

še här: *också, till och med*

bútne < *slår*
ob + A mot

ropotíja *prylar, bråte, skräp, skit*

zóprn [zópøren] *otrevlig,
motbjudande, vedervärdig,
vidrig, äcklig*

énkrat *någon gång*
kofê -ja *talspr. kaffé → káva*
slabôtn *svag*
razloží, -lóžil, -ila < *-lága*
förklrarar, berättar

posmehljiv *försmedlig, hånfull,
sarkastisk*

³⁸ Detta feminina pronomen syftar inte tillbaks på någonting i texten. Det hade därför kants naturligare för en svensk om det i stället hade stått **to**. Men i slovenskan är det vanligt med objektspronomen som syftar på något som bara är underförstått, här t.ex. **stvár** *saken*.

»Lèj ga! Žál ti je za kofê! Ampak práv želéla sém si, da bi prišlá málo k têbi poglédat!«

žáł + D + za + A *ngn tycker att
det är synd på ngt, ngn vill inte
ödsla ngt*

Zdáj jo bom mórał povábiti sám!

vábi, -íla > po- bjuda

»O madôna!« sém vzklíknił. »Káj ga sérješ! Tí kar prídi!«

sérje, sráł > ga *snackar skit,
smörja*

Nô, pa sva se nášla skúpaj.

nájde se, nášał, nájti < *hamna,
befinna sig*

»Takó!« je rěkla pohválno. »Takó!«

pohválno *godkännande*

Vstáł sém, jézən náse, in si poprávíł obléko.

nakáže, -kázal, -ála < -kazúje
visar

»Pôzno je,« sém rékəł, »spát bo tréba.«

Poglédala me je in nakazála z glávo proti svôji sôbi.

**tíče se + G > rör, gäller,
anbelangar**

»Kar se spánja tíče, je pri mени dovôlj prostóra!«

**prehití, -hitéł (↑-hitéł) < -hitéva
hinner förbi, skyndar förbi**

Krênił sém k vrátom, Jóžef pa me je prehitéł in jih odpŕł. Ne verjámem, ní bít tóliko zabít, da nê bi védeł, káj se zarés ne spodóbi. Ko sém se obúł in oblékəł, mi je odpŕł túdi vhódna vráta. Pri térm je sôpəł in glédał mímo mene. Stréla, sém pomíslíł, tá bi me nájrajši vŕgəł iz híše!

spodóbi se *passar sig*

**sôpe, sôpəł, sôpstí > flásar, andas
häftigt**

Zúnaj na svéžem zráku sém takój obstáł in prižgáł

žélja begär

cigaréto. Od žélje po tobáku me je kar zvíjalo. V moméntu, ko səm odpúhnił prví dím, so môjo pozórnost pritegníli čúdni glasôvi za zavéšenim ôknom prostóra, v katérem smo bilí sedéli. Nísəm nágnjen k prisluskovánju, rés nê, ampak ko səm bìl že tám, zakáj bi se délał glúhega. Bilá sta Málči in Jóžef. Beséd nísəm ujéł, sicér pa jih niti ní biló. Prèj bi rékəł, da sta renčála in sopíhala. Pa túdi prerívala sta se, o tém ní dvóma. Nató səm zaslíšał Málčiko:

»Púst me pr gmáh!«³⁹

Tó je **zagrčála** med sméhom, kákršnega izzôve žgečkánje.

Kar odnêšlo me je domòv.

zvíja > + A *får ngn att plågas*
odpúhne < -**púha** *blåser ut*

pritégne, -**íla** < -**tegúje** *dra till sig*
zavéšen *fördragen*
nágne < **nagíba** *böja*
nágnjen *böjd, lagd*
prisluskúje > *tjuvlyssnar*

ujáme, -**jéł** < -**jéma** *beséde*
uppsnappar orden
renčí, **rénčał**, -**ála** > *morrar, muttrar*
sopíha > *flásar, flämтар*
preríva se > *bråka, slåss*

gmáh *talspr. lugn, ro → mír*

grčí, **grčał**, -**ála** > *za- grymta (fram)*
kákršen *av den typ som*
izzôve, -**zváł** < -**zíva** *framkallar*
odnêse, -**nêšlo**, -**nêsti** < + A *ngn går snabbt iväg, sätter fart*

³⁹ Talspråk för **Pústi me pri míru!** *Lämna mig i fred!* Obetonat **-i** faller ju som bekant gärna bort. Detta drabbar både imperativen och prepositionen **pri** som bara blir **pr** [pər], men också lokativformen av substantivet **gmáh** (tyskans **Gemach** *bekvämlighet, maklighet*). I dialekter och till viss del i äldre språkbruk är nämligen lokativändelsen i alla genus, inte bara i femininum, ett **-i**.

21. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Ívan Minátti är född 1924 i Slovenske Konjice. Han har sina rötter i partisanernas diktartradition. Han är en känd översättare från de övriga jugoslaviska litteraturerna.

Pa bo pomlád prišlá

Pa bo pomlád prišlá
z obláki šuméčimi,
pa bo pomlád prišlá
z róžami rdéčimi,
s tístimi rôsnimi,
mládimi róžami...
Ô, kák se po róžah
tóži mi!

Pa bodo déklicam
v mráku očí zažaréle,

pa se čəz nédrja
májice béle napéle,
ôj, tíste májice,
z rokávci krátkimi...
Kdór jih kdaj bóžał je,
tému pomóči ní!

Pa bo srebřni ščíp
samévał nad ríbniki,
váli drhtéči se lílijam
pláho dobríkali,
júg serenádo šuméł,
v sénci bréz sánjala dvá,
zvézde visôko bleščále...

Ôj, ne hodíte tja!

Jáz pa le pójdem takrát
za obláki šuméčimi,
jáz pa le pójdem takrát
za róžami rdéčimi:
mórda kdaj nájdem svét,
mórda kdaj sréčam očí,
tíhe dôbre očí,
tíhe, dôbre očí.

605 tecken

Ivan Minatti

Och våren skall komma

Och våren skall komma
med susande moln,
och våren skall komma
med röda blommor,
med daggtäckta,

ung blommor...

Åh, vad jag längtar
efter blommor!

Och flickornas ögon
skall stråla i skymningen,
och över barmen
skall de vita t-tröjorna
spänna,
åh, de där tröjorna,
med korta ärmar...

Den som en gång smekt dem,
för honom finns ingen hjälp!

Och den silvriga fullmånen skall
ensamt skina över dammarna,
de darrande vågorna
blygt smickra lijorna,
södern sorla en serenad,
i björkarnas skugga skall de två drömma,

stjärnorna blänka i höjden...

Oj, gå inte dit!

Men jag beger mig trots allt dit då
efter de susande molnen,
men jag beger mig trots allt dit då
efter de röda blommorna:
kanske finner jag en gång världen,
kanske möter jag en gång (ett par) ögon,
tysta goda ögon,
tysta, goda ögon.

22. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)>

Ivánka Hérgold (*1943)

Ngórongóro

iz knjige *Pojóči ôreh*, Tŕst: Zalóžništvo tržáškega tíska, 1983

»Káj ko bi iméla mídva potém še hijéno?«

pojóč *sjungande av pôje, péł >*
ôreh, G. oréha nöt

»Saj imáva že slôna in lisíco pa dôľga žiráfa

kaj ko eng. what if

bi bilá zdáj na jesén túdi veséla, če bi jo vzéla.«

»Iméjva túdi hijéno, lepó prósim, jo bóva že

že ju, sâkert

kám správila.«

správi <*placera, få plats med*

»Prav hijéno da bi še vzéla, ko...«

»Vzemíva jo, dokúpiva lahkó še Plešívčnikov

dokúpi <*köpa till*

gózd tjá do céste, kjér so potém híše, saj véš, do

króžnik *tallrik*
čéšnja *körsbär*

tjá, kjér so nama dáli króžnik čéšenj.«

»Áh, hijéno! O njéj sem že čúla táke gŕde
rečí...« Pomoľčím. »Na televizíji, da je gŕda, da

ah hu
gŕd ful, otäck
pomoľčí, pomóľčał, pomoľčala <
tiga, vara tyst en stund

smrdí, da žrê mrhovíno, ko vsê že razpáda, in da
mísli samó na kostí.«

Prijêm prstov užáljeno popustí: »Iméla bi jo
lahkó privézano na verígi kot kúžka, če je ták.«

»Rêkla sva, da nobênih veríg in bo vsáka
živál lahkó počéla, kar móre in móra.«

Zamísli se.

»Káj pa, če bo za slôna tu premízlo, si míslis,
kakó dôlgo bi mu mórala kopáti grôb, hijéna bi
nama prišlá práv. Vzemíva jo!«

Ne popustím, nôčem, da se takó zavzáema
rávno za hijéno, in túdi ní⁴⁰ da bi májh n otr k
imél r  d t  ko   v  l.

»Hm,« naredí, v  s obráz se mu kot v   gri g  ba
od sm  ha, oči im   up  te v str  p... »H  st, h  st, h  st
bi hod  la ok  li in bi d  lala   uuuh,   uuuh in v  hala
vh, vh, vh, ta n  jina n   bi bil   gr  zna, a n   da n  ?«

smrdí, smrd  t > *lukta illa*
  r  ,   r  t < *  ta (om djur)*
mrhovíno *kadaver*
razp  da > *falla sönder, ruttna*

prij  m *tag*
u  ljen *förnärmad, st  tt*
priv  ze, -v  za  t < *binda*
ver  ga *kedja*
k  z  k *hund*
  v  t, -i djur
po  n  , po  c  t </> *göra*

zav  z  ma se > *gå in för, engagera*
sig

g  ba se > *vecka sig, skrynklas*
up  t *fäst*
h  st *knak* (ljudet av något som
g  r av)
v  ha > *nosa, sniffa, lukta*
gr  z  n *hemsk, skrämmande*
a n   *eller hur*

⁴⁰ H  r   r något ord underförstått i slovenskan: det är inte bra/lämpligt att...

»Práv, če žé takó hóčeš, pa jo iméjva!«

V hípu obstojí na póstelji in poskakúje, líca mu rdéče zasíjejo, véndar se prekmálu umirí:
»Povéj, zakáj je hijéna na svétu, če nikómur ní všéč in je takó grôzna?«

Nê, mordá rēčem in ga s pŕstom žgečkám po trebúhu, skozi sténo čújem, da v sosédnji sôbi nekdó preizkúša in navíja budílko, nê, rēčem, v nájinem živálskem vítu nihčê ní odvēč in grôzən, zdáj bova pa spála. Poglédá me, da se takój poprávim, vsí bomo spáli, samó lisíca bo še kaj poglódala in še prédən preglédam zvézke, bo žé drémala.

Obrne se proti sténi, da ga ne móti lúč, jáz pa vstánem, odprém balkónska vráta in se správim k mízi.

obstojí, obstáť < *stanna upp, stå stilla, bli stående*

poskakúje > *småhoppa*

lice kind

zasíje, zasijáť < *lysa upp, blossa upp*

prekmálu *alltför snart, väldigt snart*

umirí, umíriť, umirila < *umírja lugna*

žgečká > *kittla*

trebúh *mage*

čúje, čúľ > *höra*

preizkúsi < **preizkúša** > *testa navíje, navíť* < *navíja dra upp*

budílka *väckarklocka*

odvēč *överflödig, onödig*

poprávi < **poprávlja** *rätta*

glóda > **po- gnaga** (*i sig*)
še hár: *redan*

pregléda < **pregledúje** *titta igenom*

zvézok *häfte*

drémlje, drémať *slumra*

obrñe, obrníť, obrnila < **obráča**
vända

móti, mótil, motila > *störa, besvära*

lúč, -í ljus

odprê, odpít, odpréti < **odpíra**
öppna

»Čúješ, kaj bo hijéna túdi zaspála?«

»Ti spí, tí!« rēčem sítno.

Bliskovító se obŕne proti mēni: »A vídiš, kákšna si, splôh je ne máraš!« Vés je bûdən, s komólci se upíra v blazíno, očí se mu bojevító blískajo, na napétem⁴¹ vrátu hítra utrípa žila.

»Tí vsê kar takó rêčeš, samó délaš se, da bi jáz zaspál in bi tí iméla mír!«

»In če bova jútri obá zaspála?« vprášam súho.

»Vsí bojo že odšlí v šólo, mídva pa bova hrčála z nájinim živálskim vŕtom vrêd.«

Zasméje se: »Ko bi slôn hŕčał, bi se céla híša trésla.«

»Zdáj pa nobêne beséde vêč, vídiš, kóliko zvézkov še imám.« Spét se obŕne k sténi in se zvíje v klôbčič. »Pa te potém krégajo, če zamudíš?«

sítən *gnällig, grinig, vresig, tvär,
butter*

bliskovít *blixtsnabb
komółc armbåge
uprê, uprłt, upréti < upíra stötta,
stödja*

bojevít *stridslysten
blíska se > blänka, gnistra
napnê, napéł < napénja spänna
vrát, G. -ú hals
utrípa > pulsera
déla se > lâtsas*

zaspí, zaspál < somna

hrčí, hrčał, hrčála > *snarka, sova*
(djupt)
vrêd *tillsammans med, inklusive*

ko ibland = če om

trése, trésøł, trésti < *skaka*

kréga > *skälla, tillrättavisa,
förebrå*
zamudí, zamúdił, zamudíla <
zamúja *komma för sent*

⁴¹ Många verb med presens på betonat -ê bildar preteritum particip med -t- i stället för -n-.

»Zažúgajo⁴² s pŕstom: Da se mi ne zgodí
nikóli vêč!«

Stégnem rôko in mu pokríjem raména.

Níč vêč ne sprašuje.

Stísk otróške rôke popustí, v dláni še čútim
odtíse pŕstov. V cerkvém zvoníku býje devét,
mogóče desét. Spís Jesén v vinógradu. Skozi
vinógrad stéče hijéna takó narávno, povsém
brezglásno, naprávi vêlik ovínok okóli hráma, têče
pa hítro in so zató vinógradi in lísti velíki, da bi je
ne biló vídeti: têče v nájin živálski vŕt? Têče med
kôški za grózdje in njéna sénca v téj sôbi poží
med pústimi stávki odličnjákinje, se zmúzne na
odpŕt balkón, kjér léže kot prídən kúža med légo
kócke, avtomobile in miniatúrni živálski svét. Tám
čáka z najéženo dláko, potrpežljivo, kakor čákajo

žúga < žúgne *hytta, höta, hota*

stégne, stégniť, stegnila < stegúje
sträcka ut

pokríje, pokrít < pokrívá *täcka*
(över)

stísk *grepp*
popustí, popústiť, popustila <
popúšča *släppa (efter)*

odtís *avtryck*
cerkvén *kyrk-*
zvoník *klocktorn*
býje, bít > *slå*

vinógrad *vingård, vinranka*
têče, tékəł, têkla, têchi > s-
springa

povsóm *fullständigt*
brezglásən *ljudlös*
ovínok *sväng*
hrám *hus på bondgård*
list *blad, löv*

kôš *korg*
grózdje *koll. druvor*
poží, požéť > *glida, krypa*
stávək *mening*
odličnjákinja *mönsterelev*
(i)zmúzne se < *slinka, smita*
prídən *duktig*
kúža talspr. = pýs *hund*
kócka *kloss*
jéž *igelkott*
najéži < *resa (ragg)*
dláka *päls*

⁴² Prefixet **za-** bildar fullbordade verb som innebär att man utför en handling kort (och intensivt), jfr. även **zasmēje se** *skrattar till* högre upp.

živáli na svój plén.

potrpežljív *tålmodig*
plén *byte*

Repeténtov zvázek je vés popacán in vróči
pŕsti so pustíli na obéh stranéh mádeže od potú.

repetént *kvarsittare*
mádež *fläck*
pót, G. -ú *svett*

Véste, da jázd o tém nebóm⁴³ písal. Jesén v
vinógradu píšemo vsáko léto. Vsáko léto grózdzje
dozorí. Ob trgátvi se dôbro píje in vséga je zadôsti
za jést. Jáz tükaj končám ta spís, ker takó ne bóm
izdélał razréda rádi⁴⁴ matemátkie.

nêzadôstno (1)

dozorí, dozorił, dozorila <
dozoréva *mogna*
trgátøy, -e (f.) *skörd*
zadôsti *tillräckligt, gott om*
spís *uppsats*
takó *här: i alla fall*
izdéla < **izdelúje** *klara av*
rázred, razréda *årskurs, klass*

nêzadôstnø *otillräcklig,*
underkänd

Obá zdáj grésta, hijéna in repetént, počási po
césti, nikámor se jima ne mudí, obá z enáko
razpotégnjenimi, nemárnimi koráki, fántova
módra vétrovka se napihúje v vétru, grésta proti
lesénemu móstu čez Sávo, repetént se sklóni in si

enák *likadan*
razpotégne, potégnił, -potegnila
< **razpotegúje** *dra ut (på*
längden)
nemárøn *slarvig, vårdslös*
korák *steg*

vétrovka *vindjacka*
napihne se < **napihúje se** *blåsas*
upp
lesén *trä-, av trä*

⁴³ Typiska stavfel hos slovenska barn för **jáz** och **ne bóm**.

⁴⁴ Talspråkligt för **zarádi**.

nabêre kámənčkov, ustávi se natánko na srédi mósta in se sklánja nad vôdo, ki je témna in pénasta od umazaníje; hijéna pa gré tího mímo, gré v nájin živálski vrt.

V bližíni ní vídeti nobênegra doma, svélti prostórčki med drevési se šírijo v práve jáse, tráva je rumêna in rédka. Sém príde s trávnikia, kot bi ji tu biló vsê znáno. Z nósom íšce pod dêbli, kámor bi sédla, in rés séde kot pés tesnó ob gládko dêblo, pod sosédnjim drevésem že leží repetént, prek gláve imá svôjo módro vétrovko.

»Zakáj se pa tí védno potépaš?«

»Ker domá zídajo híšo in samó kričíjo.«

»Dôbro,« rēčem, »dôbro.«

V pomiválnem korítu pomíjem kávno skodélico, ôkno v kopálñici je odpíto, cerkvéna

skloní, skloníť, sklonila, skloníti
< sklánja böja ner
nabêre, nabráľ < nabíra plocka
upp, samla
káməček dim. av kámən sten
natánko = natánčno precis,
exakt
sréda mitten
pénast skummande, full av skum
umazaníja smuts

bližína närlhet
je vídeti syns
prostórček dim. av prôstor
utrymme, plats, fläck
síri se > breda ut sig
jása glânta, skogsäng
rédák gles
trávnik äng
dêblo stam
têsøn nära, tät, åtsittande
gládák slät

potépe se, potépæl se, potépla se,
potépstí se < potépa se gå och
dra, slöa, göra ingenting
zída > mura

pomiválni disk-
korítu ho
pomíje, -míľ < pomíva diska
skodélica kopp
kopálñica badrum

úra odbíje samó ênkrat.

Le kjé si zdáj? pomíslim med sláčenjem, če še ne sméš bíti v nájinem vítu. Vídim jo, kakó v dívjih skókih preskakúje grmíčevje ob ríbnikih, tu se začnê Plešívčnikov gózd. Kómaj nékaj desetín kvadrátnih métra ga je, in káj je to zánjo, ki têče celo do šestdeset kilométrov na úro! Le nékaj skókov naprávi in žé je za njó kráj, kjér se končuje nájina sánjska posést in od tám napréj nímava vêc nobêne močí nad njó. Lahkó da bo požrla stáremu Plešívčniku vséh njegôvih pét kôz in mu podávila kûre; lahkó da sréča kjé na póti môjega repetênta, če se bo slučajno spómnił, da je domáče podstréšje le málo topléjše kot hládni kostánjev párk, pa se bo srédi nočí napótił próti dómu. Sicér pa, če hijéna gré na lóv sáma, níma velíke sréče.

Túdi jáz se zvíjem v klôbčič, spét vstánem in

cerkvén *kyrk-*
odbíje, -bíl < **odbíja** *slå*
med + I *under, medan* + bisats
sléče, slékøł, slékla, sléči < sláči
klä av
dívji *vild*
skôk, skóka *hopp*
preskóci, -skôčił, -skočila,
 -skočiti < preskakúje *hoppa*
över
grmíčevje *buskage*
ríbničnik *damm*
desetína *ett tiotal*
têče, tékøł, têkla, têči > *springa*
celo *till och med, ända*
kráj *plats*
končá < končuje *sluta*
sánjski *dröm-*
posést, -i (f.) *egendom*
móč, -í (f.) *makt, kraft*
žrê, žrł, žréti > **po-** *äta (upp)*,
sluka
kôza *get*
podávi < *strypa en efter en*
kúra *höna*
sréča < *srečuje träffa*
slučájøn *tillfälllig, slumpartad*
domáč *hem-, hemmets*
podstréšje *vind*
lê *ändå*
hládøn *kylig, kall*
kostánjev *kastanje-*
napóti se < *bege sig, ge sig i väg*
dóm *hem*
sicér *annars*
lóv *jakt*
sréča *lycka, tur*

zvíje, zvíł < *zvija rulla ihop*
vstáne, vstál < *vstája stiga upp*
naravná < *naravnáva ställa*

naravnám budílko, širôko odprêm balkónska vráta.

Zúnaj je nôč brez mésœca in splôh brez
svætlôbe.

Jútri bom svôjemu fántu rêkla nékaj lépih
beséd o hijéni: da je že⁴⁵ od jámskikh čásov na
svetu in da záme že ní zóprna. Zeló ráda imá, če ji
práviš⁴⁶ lépe rečí, zašepéčeš ji samó: zlátí šakál, pa
je vsá zadovóljna. Mírne dúše⁴⁷ jo lähkó
spréjmeva v nájin živálski vrt.

Hŕst, hŕst, hŕst, se čúje od blízu. Zdrámim se
iz prvega drémeža.

Kot káplja zdísne nékaj bélega s sosédnje
póstelje, odhlačá proti sôbnim vrátom in jih odprê.

mésœc måne
svætlôba ljus

jámski grott-

že ne *inte längre*
šepéče / šepetá, šepetát > za-
viska
mírən *lugn, stilla*
dúša *själ, sinne*
spréjme, sprejét < sprejéma ta
emot

čúje, čúł > höra
drámi, drámił, dramíla > z-
väcka
trémež *slummer*

káplja *droppe*
zdísne < zdífsa *glida*
odhlačá < lufsa i väg

⁴⁵ En handling som pågått i det förflutna sedan en viss tid och ännu pågår i nuet uttrycks på slovenska med presens som ofta åtföljs av ett že. På svenska används då perfekt.

⁴⁶ Precis som i engelskan fungerar ofta slovenskans ”du” som svenska ”man” när man vill uttrycka sig i generella ordalag.

⁴⁷ En persons sinnesstämning eller andra egenskaper uttrycks på slovenska ofta med ett adjektiv och ett substantiv i genitiv. På svenska används då som regel prepositionen *med*.

Oprêm se na komófce. Béla péga je že na
hodníčku in dólgo odklépa vhódna vráta.

»Živálski vŕt je odpít,« ji rēče.⁴⁸

péga *fläck, prick, fräkne*
hodníčok *hall dim. av hodník*
korridor
odkléne, -kléniť, -klenila,
-kleníti < **odklépa** *läsa upp*
vhódni *entré-*

5 873 tecken

⁴⁸ Här har man ett jätteproblem. Man vet ju egentligen inte säkert vem eller vad den vita fläcken är. Verbet **rēče** har inget utsatt subjekt. I översättningen blir man nästan tvungen att göra en tolkning åt läsaren som författaren i oroginalet överläter åt läsaren själv att göra...

23. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Márjan Strójan är född 1949 i Ljubljana. Han är verksam som poet, översättare, filmkritiker. Han växte upp på sin farfrors gård och studerade senare filosofi och litteraturvetenskap. Efter studeirna tog han ströjobb och reste mycket. 1979 började han arbeta på BBC:s slovenska redaktion. Numera arbetar han på slovenska radions kulturredaktion. Han har givit ut tre diktsamlingar och fick 2001 Veronika-priset för årets bästa poesisamling för *Párniki v dəžjú* (2000). Han är också en flitig översättare från engelskan.

Dán, ko me ljúbis

Literatúra 129, 2002

Dán, ko me ljúbis, si nájprej
 zapómnim po svéže opránem
 perílu oblákov. Pošévno sónce
 razpóslje zájčke čez zabôje
 zelenjáve; kavárne okróg trga
 se odpírajo, martínčki švígajo
 po sténah, ljudjé se sprehájajo
 z rokámi v žêpih. V zráku

se prevážajo trámvaji
škržáta.

Knjížnice posédajo za témnimi
stêkli, zamíšljene v svôjo
nótranjost. Glásbeniki vádijo,
kot da bo zdáj zdáj večér.

Úlični vogáli se spomínjajo
vreména in akácií v zbledéli
ljubézønski zgódbi, ki se ponòvno
priprávlja med nébom
in zêmljo.

Žice na nêpreglédni armádi
daljnovódnih stébrov, ki je zjútraj
vkorákala v město, se – napéte
čez zêmølsko óblo – spremínjajo
v strúne, ko zabrenčíjo skóznje
cvetôvi sinóčnjih

glasöv.

Buenos Aires, 1935

683 tecken

Márjan Strójan (*1949).

Dagen då du älskar mig

Dagen då du älskar mig, minns jag först (och främst) er mig

genom molnens om nytvättade molns sängunderkläder.

Den sluttande sneda solen skickar (harar)

över (trä)lådor av med grönsaker; kafeerna

runt torget öppnar, ödlorna pilar

över väggarna, folk promenarar med

händerna i fickorna. I Genom luften

transporterar sig kör en cikadas spårvagnar⁴⁹na xxxx

⁴⁹ syftar rimligen på det gnisslande ljudet

Biblioteken (sit about)sitter stillsamt vilar bakom
mörka glasrutor, till sitt innersta
försjunkna i sitt eget inretankar. Musikerna övar,
som om det nu på en gång aldeles strax ska bli
kväll. Gatuhörnen påminner minns om tider vädret
och akacierna i en bleknade
kärlekshistoriaer, som pånytt
förbereder sig mellan himmel och jord.

Trådarna på den oändliga arméadan
av kraftledningsstolparpålar, som om
morgenon stegadeklev in i staden, förvandlas
– spända över jordklotetens valv –
till strängar, när de spelar upp
genom blommorna av gårdfagskvällens

röster klingar genom dem.

24. Dvá vrána (1958)

Márijan Púšavč (*)

Alěš Čár är född 1971 i Ljubljana och tillhör den yngsta generationen av slovenska författare. Han har studerat litteraturvetenskap vid Ljubljanas universitet. För sin första roman *Ígra ángelov in netopírjev* fick han pris som bästa debuntant 1996. Hans andra roman *Pásji tángo* har rönt än större uppmärksamhet och finns översatt till både serbiska och kroatiska. Han är verksam som prosaförfattare, manusförfattare, frilansjournalist, redaktör för tidskriften *Balcanis* och programledare i teve.

Ôn Literatúra 135, 2002

Báľ se je, da bo ogrômnega plíšastega medvéda nášoł v ênem od tréh kontèjnerjev, pa ga ní. Vseêno je mórał nékaj premágati, prédən je lahkó stópił po steptánem snégu, valovítem in spôlzkem od stopínj. Béle hónde ní biló na parkiríšču, Ánino koló je biló naslónjeno v vêži blóka ob popacán zíd. Zarádi téga je bíl hvaléžon. Bíl je tôrək, skôraj pét popôldne, prívi dán nôvega léta. Fužínski blóki so se svetíli v

netopír -ja *fladdermus*
 pásji *hund-*
 plíšast *plysch-*
 kontèjner -ja *container*
 teptá > s- *stampa (till), trampa (ner)*
 valovít *böljande, vågig*
 spôlžek *hal*
 stopínja *steg*
 vêža *entré*
 popacá < pacá *fläcka (ner)*

Fužíne pl.tant. stadsdel i östra utkanten av Ljubljana
 kristálən *kristall-, av kristall*

Två korpar

kristálno čistem zráku.

Dán prèj je izsíli obísk pri žêni in sínu. Ána ga je opozorila, da móra odíti pred četíto, kør grésta z málim k njemu. Sedéli so v dnévni sôbi in odpírali pakéte. Preostáli so bilí zloženi v kótu dnévne sôbe in čákali, da bôdo odpíti v drúgem stanovánju, na drúgem kôncu Ljubljáne, nê v fužínskikh blókih, ampak v víli na Víču. Glédał je sína, kakó je pòln pričakovánja odpíral tisto ogrômno škátlo in kakó mu je vsê skúpjaj vídno pádlo, ko je zaglédał ogrômno medvédovo glávo. Tího je rékəł: »Hvála, ôči.«

Áni je na obrázu zaigrál nasméšek.

Potém je ôna odpírla svój pakét, prevídno je odstraníla módér papír s srebñimi zvézdicami in rdéčo pêntljo. Srcé mu je začelo tòlči v gílu. Obráčala je aparát za depilácijskou rôku, ga odložila, vzéla navodíla za uporábo in garancíjski líst, kot da se hóče prepríčati, da je tó rés tó, kônčno pa je odložila túdi papírje in rôkla málemu, naj se gré igrát v sôbo.

izsíli < *izsiljúje tilltvinga sig*

preostáli återstående, överbliven
zloží, -lóži, -ila < *zlága samla*
(ihop), lägga på en plats
fužínski i, från Fužine
víla villa
Víč stadsdel i Ljubljanas strax
sydväst om centrum
pričakovánje förväntan
škátla låda, kartong
vsê skúpjaj alltsammans
vídno synbart, tydligt

zaigrá < *igrá spela*

pêntlja band med rosett
obráča > **obrúne** vända, vrida
navodílo instruktion
uporába användning
navodíla za uporábo
bruksanvisning
garancíjski garanti
list sedel
papír -ja papper
kávč soffa

Medvéda je pústił na kávču.

»Lepó,« je rēkla. »Hvála ti. Lepó, da skrbíš za
Górana. Rés lepó. Bóš kozárēc vína?«

Pokímał je, šlá je v kúhinjo. Skozi vráta otróške
sôbe je pridrvéł máli džíp, ki je vlékøł za sábo tánøk
kábøl. Na vrátih sôbe se je pojávił máli, obléčen v
rdéčo bùndo, s kápo na glávi in z upravljálcem za
ávto v rôki. Máli je ávto sprétno peljáł med omáro in
fotéljem, naredíł osmíco med nogámi stôlov, odvíł
zamótan kábøl, narédił króg okóli okrógle míze,
potém pa ga je z **vsô** sílo zapeljáł narávnost v njegôvo
désno nôgo. Džíp se je prevínił. Máli ga je upórniško
glédał. Tákega ga še ní vídeł. Postávił je ávto na
kolésa in máli je izgínił na **hodník** in skózi vhódna
vráta. Pojávila se je Ána s kozárcem vína.

»Imáš kaj močnèjšega? Dánæs bi káj močnèjšega. **pásat** l-form *passade* → **páše**

Mílsim, da bi mi pásalo káj močnèjšega,« je rékøł.

»Máli ní vêč **takó** máli,« je rēkla in se **vrníla** v
kúhinjo. »Kám je šéľ?«

skrbí, skrbéł > **za + A bry sig om ngn**

pokíma < **kíma nicka**
pridrví, -drvéł < **komma farande i full fart**
vléče, vlékøł, vléči > **dra, släpa**
tánøk **tunn, smal**
kábøl **kabel**
búnða **täckjacka**
kápa **mössa**
upravljálc **fjärrkontroll**
sprétn **skicklig**
fotélj **talspr. fåtölj** → **naslanjáč**
osmíca **åtta**
odvíje, -víł < **-víja trassla ut, reda ut**
zamóta < **-motáva trassla till**
zapéļje **-peljáł ↑-pêļjał** < **-peljúje köra till ett mål**
džíp **jeep**
upórniški **upprorisk**

Na mízi v vázi je stál vêlik šôpøk vŕtnic. V njêm lístek.

»Vén. Skozi vráta. Ne vém.«

Vhódna vráta je zaklédala od dné, ko je poskúšať vlomíti in ga je správila izpred vrát šele policíja. Prislônił je uhó na vráta, nôtri je igráł rádio. Bilá je domá. Pozvónił je in glédał v kukálo. Trájalo je. Védeľ je, da ga gléda.

»Málemu sém prinésəł darílo,« rēče.

Potém je zaslíšať obráčanje kljúča v ključávnici, vráta so se odpíla za kákih desét centrimetrov. Bilá je v domáči hálji. Néki nôvi hálji, svétломôdre bárve, lasé je iméla ovité⁵⁰ v brisáčo.

»Málemu sém prinésəł nôvo darílo,« rēče. »Tísto včeraj... tám v trgovíni, zmêdəł sém se. Káj jáz vém. Ní biló takó míšljeno.⁵¹ Rád bi mu rékəł, da ní biló takó míšljeno.«

vŕtnica *ros*
listek dim. *lapp, kort* → *list*

zaklédpa > zakléne *låsa*
vlómi, -lômił, -ila, -íti < vlámlja
bryta sig in
izpred + G frân en plats framför
pozvoní -zvónił -ila < zvoní,
zvoníł *ringa*
kukálo *titthål*
trája > *ta tid*

ključávnica *lås, nyckelhål*
kák *ungefär*
hálja *rock*
domáča hálja *städrock av*
klänningsstyg
svátlo- *ljus-*
ovíje, -víł < -víja *linda in*

⁵⁰ *inlindat*. De flesta verb bildar pret. particip på **-n**, men vissa bildar denna form på **-t**.

⁵¹ *tänkt*. Före pret. particip på **-en** inträffar det ofta konsonantväxling, t.ex. **sl** → **šlj**.

»Ní ga domá.«

»Kjé pa jê?«

Ní takój odgovoríla:

»Ní ga domá.« Glédala sta se. »Šéł se je sánkat. Z **sánka se** > åka kälke
njím se je šéł sánkat, če že hóčeš. In čəz slábo úro se
 dobímo na večérji. Nímam čása.«

Glédał je izrêz na hálji, ki je ségał globôko med
 pŕsi. Zádaj je vídeł mêtlo, s katéro je léta in léta
 pométał kúhinjo in **hodník**. Dvignił je vréčko z
 darílom. Stegníla je rôko med vráti, vréčko z darílom
 je umáknił nazáj.

»Vôdo sém si natočila v bánjo. Dvé minúti nazáj.
 Zakáj nísi poklícał? Ne mórem zdáj. Nímam čása.«

»Desét minút?« rêče ôn. »Zarádi desêtih minút se
 ne bó níč spremenílo.«

Lép čás ga je glédala.

»Ána, desét minút, zabôga?«

»Pét minút. Poglèj na úro. Tóčno pét minút.«

Odpíla je vráta. Šôpèk vftnic je bíl še védno na **enáko lika**

*izrêz, -éza uringning
 zádaj bak, där bakom
 mêtla sop, sopkvast
 pomête, -mêtjl, -mêsti < -méta
 sopa*

natóči -tôčił -íla -íti < -táka *hälla*
upp, tappa upp

lép čás *en bra stund*

zabôga *för guds skull*

mízi, vítnice enáko svéže.

»Máli je jókał. Vŕgəł je medvéda ob tlá in skákał
po njém. Tákega ga še nísom vídela. Résno ti povém.
Kaj tákega še nê.«

»Zató səm tú.«

»Nísom **ga** še vídela, da bi se takó dŕl. Práv **dŕl se** l-form *tjöt* → **dêre se**
histérično. Saj nísi šéł včeraj skozi vráta.«

»Nísom šéł, ampak si me vŕgla. Se lahkó
pogovoríva o téma?«

Ní odgovoríla. Razglédał se je. Lúcke na smréki so utrípale. Na tléh ob vrátih je ležál kúp papírja za zavíjanje daríl in pěntlje ráznih bárv. Na mízi je ležál ostánek francóske soláte in piščánčje kostí. Na drúgem kôncu šôpka so ležale ēna v drúgi skodélice, iz katérih so včásih jéqli púding ali sádno soláto z velíko sládké smétane. Zdáj so bilē pomázane z ostánki nekákšne čokoládne kréme. Ob mízi na tléh je ležalo nékaj časopísov, zrávən prevŕnjen džíp, ki se mu je včeraj zaletéł v nôgo.

skáče skákał -ała > skóči skôčił -
ila -iti *hoppa*

razgléda se < -gleďuje *se sig omkring*

smréka *gran*

utrípa < *blinka*

ostánek *rest*

francóska soláta *pusztasallad*

inlagd sallad av paprika, tomat,
gurka och lök

piščánčji kyckling-

skodélica dim. *skål* → **skodéla**

pomáže -mázał < *kladda ner, smutsa ner*

zaletí se -letéł ↑-lôteł < -letáva v + A *köra på*

»Gréva v kúhinjo,« rēče Ána. »Skúhala bom kávo.«

Odlóžil je vréčko z darílam ob prevŕnjen džíp.
Málemu je kúpił ferrárija na daljínsko vódenje, brez vódenje *styrning*
kábla. Nájbóljši modél, ki ga je lahkó dobíl v Ljubljáni.

»Do kdaj ste ostáli?«

»Ne bóm govorila o tému.«

Povlekəl je stôl in sédəl pôleg strôja za pránje posóde. Natočila je vôdo v džézvico. Poglêdał je prek ráme in skózi pripríta vráta kopálnice vídeł kád, iz katere se je dvígala pára. Ní lagála. Bilá je pôlna vróče vôde. Na róbu je ležál fén. Vídeł je Áno, kakó leží v kádi, kakó si poprâvlja brisáčo, ovito okoli dòlgih lás, kakó s komòlcem povléče fén proti róbu kadí, in vídi sêbe, kakó skóči v kopálnico in izvléče kábəl iz vtícnice, zádnji momēnt.

»Za bôga, kaj hóčeš? O čém bi govoril? Rêkla sôm ti, da imám vôdo v bájnji. Nímam čása. Mudí se

povléče -vlékəł -vléči < vléče *dra*
(till sig)
strôj za pránje posóde
diskmaskin
pránje *tvätt, tvättnings → pêre*
džézva *turkisk kaffepanna*
priprê -přít -préti < -píra *nästan*
stänga, stänga "på glänt"
priprít *halvstängd*
kád -í kar
pára *ånga*
lagáł *ljög → láže*
fén *fön*
rób -ôvi *kant*
izvléče -vlékəł -vléči < *dra ur*
vtíčnica *stickkontakt, vägguttag*

mi, razúmeš? Mudí se mi. Zménjena səm čəz êno úro,
pa se móram še okópat⁵² in umít glávo. Káj hóčeš, za
bôga?«

»Kám gréš?«

»Ne sprašúj, ampak govôri. Káj je? Káj hóčeš?«

»Se spômniš mórja devétindevétdesetega?⁵³
vpráša. Vsê je tísočkrat premíslil, zdáj pa je védeľ, da
ne bó speljál. Ní šáns.

»Mendá. Jásno, da se spômnim. Rêkla səm ti, da
je to zádnji dopúst, ki si mi ga uníčiľ. In je rés. Kot
vídiš, hvála bogú, səm ênkrat za spremémbo držala
besédo. Po tréh dnéh smo šlí domóv, čepráv smo
iméli pláčaníh desét dní. In to pòlnega penzióna.
Prvič je bíl vpláčan pòln, za bôga. Sevéda se
spômnim. Takó ní biló móžno živét.«

»Vém. Rékəl sem ti, da mi je žáľ. Rés mi je žáľ.«

»Tó si lahkó gládko nékam vtákneš.«

»Ána?«

tísočkrat *tusen gånger*
spélje -peljáļ ↑-pélajļ <-peljúje
genomföra, klara av

mendá *antagligen, troligen*

uníči < uničúje *förstöra*
hvála bógu ↑bogú *tack gode gud*
spremémba *förändring*
za spremémbo *för omväxlings*
skull
pòlni penzión *helpension*
vpláča <-plačúje *betala in*
móžon *möjlig*

gládko *lugnt, utan bekymmer, lätt*
vtákne -ila <*stoppa in*

⁵² I talspråket är den korta infinitiven i princip allenarådande.

⁵³ Årtal kan anges med ordningstal i genitiv.

Pogléda ga.

»Imáš kák šnôpček? **Zdáj** bi mi pásalo. Zdí se mi,
da bi mi pásalo. Ne vém zakáj. Zdí se mi.«

šnôpček dim. *brännvin* → **šnôps**
talspr. → **žgánje**

Ána znervírano izdáhne. Čáka, zapré očí in rēče:

»Trí minúte.«

Stopila je v dnévno sôbo in prinêsla stekleníco z velíko hrúško v njèj. Odstávila je džézvo, vŕgla vánjo dvé žlíčki sladkórja in trí žlíčke káve. Ôn je medtém zlíl váse viljámovko in si natôčiļ nôvo. Potém je prekrížala rôke, glávo nágnila na ráme in navlékla zdoľgočásen izráz na obráz. Védeľ je, da ne bô speljál takó, kot si je zamíslíļ. Ní iméļ pojma, kakó naj se lóti stvarí. Niti êne sáme razpóke.

»Ko je bíl máli, me je s svôjimi medvédí in jêbenimi Bárbikami správljaļ v bláznost. Mešálo se mi je, jêbote. Fánt, pa sáme púnčke po sôbi. Bárbike. Bárbike, jêbote. Rékəł sém si, máli bo pédər. Potém sém si rékəł, so what? Tvój je. In sém to sprejéļ,

nervíra > **z-** *irritera*
izdáhne -íla < -dihúje *andas ut,*
sucka

odstávi < **-stávlja** *ställa undan, ta bort från plattan*
žlíčka dim. *tesked* → **žlíca**
matsked
zlije -íl < **-líva** *váse hälla i sig*
viljámovka *päronbrännvin*
prekriža < **-križuje** *lägga i kors*
nágne nágníl < **-gíba** *böja, luta*
ráme -éna *axel, skuldra*
navléče -vlékəł -vléče < *dra på sig*
dôľgočási > **z-** *tråka ut*
zamíslí si < **-mišlja** *tänka (ut), planera*
lóti se -íla < **lotéva se + G** *ta itu med ngt*
razpóka *spricka*
jêben *förbannad, jävla*
bárbika *barbiedocka*
bláznost -í *galenskap*
správi < **správlja** + A + v
bláznost *göra ngn galen*
méša se -álo > + D *tappa förståndet, bli tokig*
jêbote *för helvete* → **jêbejo te**
púnčka dim. *tjej* → **púnca**
spréjme -jéļ < **-jéma** *acceptera*

razúmeš?« Zastáł je. Ní védeľ, kám to pélje. »Tó sém túhtał v trgovíni.« Čəz momēnt: »Kaj jáz vém. Hôteľ sém málemu rēči, da mi je žál. In tēbi. Tēbi sém hôteľ rēči, da mi je žál. Zarádi tístega mórja, zarádi vséga skúp.⁵⁴

Mársikáj se je spremenílo. Samó tí téga ne vídiš.

Nikóli nísi kaj dôsti vídeľ čəz tísti rób kozárca tám.«

»Bóš?«

»Je úra desét zvečér?«

Ôn ne rēče níč. Odloží kozáręc, z rōko si gré skozi lasé, globôko izdihne, naslóni glávo v dlaní.

»Vráta kopálnice bom pustila pripíta. Ne vstópaj. Tístega prága niti ne próbaj prestópiti. Slíšiš? Niti pod rázno. Ko bom končala, prósim, da te ní vêč tú.«

Slíšał je, kakó je zdŕsnila v vôdo. Popíł je še ênega in se ní počútił níč bóljše. Še mánj beséd je iméł kot pred tém. Za vsê té, kar je hotéľ povédati. Za vsê.

zastáne -stál < -staja *stanna upp*

túhta > *fundera, stå och tänka*

kaj dôsti *särskilt mycket*

izdihne < *izdihúje andas ut, sucka*

prág *tröskel*
niti pod rázno *inte på några villkor, inte på något sätt*

⁵⁴ **skúp** talspr. < **skúpi** < **skúpej** < **skúpaj**. Dvs. i talspråket blir **aj** som inte följs av vokal till **ej**, obetonat **ej** till **i**, och detta kan i sin tur falla bort.

Pobrál je **vsê** trí umázane skodélice, dvá króžnika, **políčka** dim. *hylla* → **políca**
 še drúgo s púlta in **vsê** skúpaj pomíľ. Potém je obrísał
 mízo, si natôčił kozárəc hládne vôde in stópił do vrát
 kopálnice. Ležala je v vôdi z zapŕtimi očmí. Fén je še
 védno ležál na políčki ob kádi.

»Úpam, da ne premišljúješ kaj trápastega. Zakáj
 enostávno ne gréš iz híše?« Čež momént ga je
 poglédala: »Koncentríram se. Mótiš me.«

»Míslíł sém, da bo drugáče... ko se skínem s
 pijáče in s kávča, ko dobím slúžbo... míslíł sém, da je
 móžno to pelját⁵⁵ drugáče.«

»Saj jē drugáče, za bôga.« Po krátkem premôłku.
 »Bóljše. Velíko boljše. Velíko mánj napórno, če te **že**
 zaníma. Če že síliš. Velíko bólj človéško.«

Stópił je v kopálnico, odlóžił kozárəc na prálni
 strój in izvlékəł kábəl od féna iz zidú. Ána ga je
 poglédala óstro in nêgotôvo hkráti. Potém se je
 zaglédał v teló žene pod vôdo. Vídeł ga je prvíč po

trápast *dum, idiotisk*
konzentríra se > *koncentrera sig*

skíne > *göra slut på*
skíne se > *z + G lägga av med*
ngt

premôłk *tystnad*
napórən *jobbig, tröttsam*
síli > *envisas*
človéški *månsklig*

prálni *tvätt-*

dláčica dim. *hårståk* utom på

⁵⁵ Här syftar verbet **peljáti** t.ex. på **življénje**, jfr. eng. *lead one's life*.

létu in pòl. Med nogámi ní iméla dláčic. Niti êne sáme. Ko je bilá z njím, se ní depilírala, niti ní krájšala dláčic, čepráv jí je někajkrat diréktno oménił to žêljo.

»Káj počnêš, za bôga? Mi povéš, kaj počnêš tu nótri?«

»Vídim, da je vsáj êno darílo ókèj. Me veselí. Rés me veselí.«

Désno rôko je položila med nôge, lévo prek pŕsi. Táko, z d  sno na spolovílu in z lévo prek pŕsi jo je vídeł p  vi   pred dv  jsetimi léti prek v  rtné ográje nj  hove h  še. Nj  n ôče je poléti **post  vlja  ** v  rtni túš, v  do je segr  va  l v vel  kem   rnem sódu na sóncu. Takrát ní iméla na s  bi niti êne s  me dl    ice. Kot zd  j. Kot bi bíl sp  t na za    tku kr  ga.

»P  jdi v  n, za bôga! P  jdi iz h  še! Izg  ni, prósim te, samó izg  ni!«

Vtik  c f  na je pot  sn  l nazáj v vt    nico in ga vkl  pi  l. Zabrn  lo je. Ána se je prestrášena pogn  la iz

huvudet → **dl  ka**
kr  j  a > **s-** *korta, klippa*

spolov  lo *k  n, k  nsorgan*

v  rtni *tr  dg  rds-ogr  ja staket*
postávi < **-stávlja** *sätta upp*
segr  je -gr  t < -gr  va *v  rma upp*
s  d *tunna, fat*

vtik  c *stickkontakt, stickpropp*
pot  sne < *trycka*
vkl  pi -  la < **-kl  plja** *sl   p  , sätta ig  ng*

vôde in naslédnji híp stála pred njím, še védno z désno rôko med nogámi in z lévo na povéšenih dójkah, ki so bilê zdáj podpríte⁵⁶ in pokônčne. Tôpəł zrák je usmérił na njéno teló, potrésoно s kápljicami vôde. Počasi jo je bóžał od nóg do gláve in nazaj in razmíšljał, da se mu je jézik spreménił v zrák. Dokônčno mu je postálo jásnو, da ní móžnosti, da bi se še kdáj stŕnila v ên sám rítəm odštévanja.⁵⁷ V tístem⁵⁸ se mu je fén povésił v rôki, spústił ga je, pádəł je v prázno kád. Krátko je zasíkalo, pócilo, nastála je popòlna téma. Kot bi prôstor iz njegôve gláve v hípu zaobjéł vás svét. Nékaj v njém je dvígnilo rôke.⁵⁹

9 811 tecken

zabrní, -brnět < *börja surra*
pognáť se l-form *satte fart* →
požene se
povéšen *hängande*
podpré -pří -préti < **-píra** *stötta, stödja*
pokônčen *lodrät, uppåtstående*
usméri < **usmérja** *rikta*
potrése -tréšať -trésti < **-trésa**
översålla
dokônčen *slutgiltig, definitiv*
střne < *förena*
ên sám *en enda, en och samma*
rítəm *rytm*
odštévanje *nedräkning*
povési se < *sjunka, börja hänga*
póči < **póka** *smälla, knäppa*
zaobjáme -jéť < **-jéma** *gripa om, omfamna, fânga*

⁵⁶ Rimligen som en effekt av det varma badet??

⁵⁷ Nedräkning mot döden??

⁵⁸ Underförstått: **trenútku**.

⁵⁹ Som när en förbrytare ger upp inför beväpnad polis.

25. Dvá vrána (1958)**Två korpar**

Márijan Púšavč (*)>

Jánez Ménart (Máribor, 1929-2004) blev känd i och med diktsamlingen *Pésmi štírih* tillsammans med Kájetan Kôvič, Tóne Pávček och Ciríl Zlôbəc. Därefter har han givit ut många diktsamlingar och översatt dikter av kända europeiska poeter, bl.a. Byron och Shakespeare.

Semafori življēnja

Iz rája otróštva, z nalítim bencínom,
 z izkljúčenim štévcem potí in hitrósti,
 ob kámnih bežéčih spomínov mladosti,
 v predméstje življēnja, z nezmánjšanim plínom;

vsê óžje cestíšče, razmíšljena gláva
 in pŕvo križíšče in stój! semafóri,
 stráh, zdŕznjena mísəł, podplát na zavóri
 in smérni kazáləc in nížja prestáva;

s križíšča v križíšče in s céste na césto,

na lévo, na désno, počasi, hitrēje
in sónce slepéče, ki grêje in grêje,
in v môro napôra razlézeno mésto;

hruménje motórjev, parkírni prostóri,
obvézne smerí in možgáni na vzzvódih
in trúdne roké in drgêt na prehódih
in, kakor zaspáne očí, semafóri;

še zárja na stêklu, še mrák brez obétov,
mæglá na ásfaltu, še lúčka, ki káže
poslédnji bencín, in že óst žarométov,
ki típlje po póti do mírne garáže.

737 tecken

26. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, čr̄na dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
čr̄n [čérən], **čr̄na** [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Lili Potpara (*)

Följande text är ett gott exempel på det vardagliga slovenska talspråket. Dels är ordfoljden mycket talspråklig genom att de obetonade småorden i väldigt många fall står först i påståendesatser. Detta är inte tillåtet i det normerade skriftspråket. Vidare är ordförrådet starkt färgat av mer eller mindre kraftigt talspråkliga ord varav majoriteten utgörs av lån från tyskan, men vissa lån kommer även från serbokroatiskan och italienskan. Däremot finns det inget av de vokalbortfall och de därav följande avvikande böjningsformer som ju också är ett väldigt typiskt drag för talspråket.

Se vam zeló mudí?

Literatúra 141, 2003

»Já, tóčno té sém ji rékəl. Stála je pred blagájno s
škátlo zlátih márlborov, kar napréj je glédala na úro.
Kot da se ji strášno mudí. Pa sém jo vprášał. Po
navádi ne oblájam báb za blagájno, splôh pa ne táke.
Káj? Já, lépa, málo prestrášena, fína, jáz pa v tístih

kar napréj hela tiden
po navádi vanligtvis
oblája <-lajúje skälla, tilltala,
vara påflugen
bába tjejer

usrán skitig-, skit-
kávbojke pl.tant. jeans

Två korpar

svôjih edínih usránih kávbojkah. Káj je rôkla? Rôkla **niti nê** *egentligen inte*
je, da niti nê. In me pohlédala diréktne, kar počákala
me je zúnaj, še védno je glédala úro, kadila ênega iz
nôve škátle, jáz sôm imél pôlno vréčo píva za ekipo,
smo zbráli skúpaj, ampak sôm na ekipo kar málo
pozábiť, nekáko me ní vêč brígala tísti trenútok, če
véš, kaj míslim. Saj še sám ne vém, kaj se je tóčno
zgodilo takrát, ampak nekáko sôm se znášaľ v njénem
ávtu, je rôkla, da domá dojêncôk spí, da bi se
pogovárjala, ampak nê bi stála tam, bi ráda domòv, pa
da naj grém z njó. Ávto pa mákina, vsê v lédro, čisto
kot v apotéki,⁶⁰ óne píre sôm si zatláčiť pod nôge,
múziko je dála gôr, néke táke žálostne šansóne.

Ko je parkírala, nájprej nísôm védeľ, ali naj grém
naprèj ali nazáj, avtomátska vráta pa alárm pa vsê tó,
hísa, nê prevêč velíka, ampak nôva in céla lépa, tráтика
sprédaj, róze, ciprése. Sôm míslil, da sôm pádæl v
kákšen fílm ali káj. Nê, saj nê, kjé pa, málo čúdno,

ekípa *lag, team, grupp, gäng*

dojêncôk *baby, spädbarn, dibarn*
mákina *talspr. kärra, bil* positivt
laddat (it. macchina) → ávto

lédro *talspr. läder, skinn* → úsnje

apotéka *talspr. apotek* → lekárna

pír *talspr. (ty. Bier) bårs* → pívo

zatláči < *trycka ner, in*

múzika *talspr. musik* → glásba

šansón *chanson*

avtomátski *automatisk,*
självöppnande

alárm *larm*
sprédaj *på framsidan*

ciprésa *cypress*

⁶⁰ Denna jämförelse bygger på en föreställning om äldre tiders apotek som ofta hade mycket påkostad interiör.

sicér, no já, táké bájte glédamo, saj smo v kákšno túdi že vstopíli, če véš, káj míslim... Sém nêhoté pozórno pohlédał, ko je odtípkala cífre za izklôp alárma, káj pa véš, kdaj kaj práv príde. Sva šlá nótter, pa je takój stékla po stopnícah gôr pohlédat málega, dôl je prišlá po pŕstih, *Spí*, je rēkla pomírjeno⁶¹ in si dála pŕst pred ústa, néko réč je iméla v rôki, bějbisíterja, elektrónskega, je rēkla, ga je vzéla zrávən v dnévno, v salón, kot je rēkla. Se mi je zdélo, da se málo afná, pa sém hotél še jáz bíti ták uglajēn gospód, ták fin típ, já, no já, málo, málo me je že zvílo, če véš, kaj míslim. Sém si oglédał vsê okróg sêbe, vsê lepo in čisto, néki drág tépih, sigúrno stáne vrága in pól,⁶² tjá gôr sva sédla, naštímala je múziko in se potém spét spustíla dôl na tépih, kot da je tó nájbolj normálna stvár.

Káj boste pili? je vprášala vljúdno, kómaj takrát sém opáził, da je tísti večér tudi ôna verjétno že kaj

odtípka < *knappa in cifra* talspr. *siffra, nummer* →
števílka
izklôp *avstängning*

po pŕstih *på tå*

bějbisíter -ja *barnvakt*
elektrónski *elektronisk*
zrávən med
salón *salong*
afná se > *apa sig*

uglajēn *belevad, vårdad, med stil*
zvíje zvílo < zvíja + A fâ ngn att
må illa, känna sig illa till mods

tépih talspr. (ty. Teppich) *matta*

→ **prépróga**

naštíma < talspr. *ställa in* →
naravná

vljúdən *vänlig, hövlig*
kómaj *just, först*
óčka dim. *öga* → **okó**
bifé -ja *buffé*

⁶¹ Preteritum particip av **pomírí** < **pomírja** *lugna (ner)* med konsonatväxling **r** → **rj** före änselsen **-en**.

⁶² **Stáne vrága in pól** eg. *kostar en och en halv djävul* är en ytterligare förstärkning av det annars vanliga uttrycket **stáne vrága kostar skjortan**, är förbannat dyrt, eg. *kostar en djävul*.

spíla, málo so se ji svetíle óčke, pa takó lepó me je soldát talspr. *soldat* → voják
 glédala, ti povém. Eh nê, počákaj, stári, takó pa túdi ne gré. Ajá, nô, odpŕla je *buffet*, nótri pa kot soldáti – víski, kónjak, martíni, cýnar, néma šta néma,⁶³ čisto v kótu pa še trávarica, práva dalmatínska. Tó səm si zaželel, pa je rēkla *práv* in natočila v dvá brúšena⁶⁴ kozárčka. Səm si kar prižgál póleg, prinēsla je pepélnik in odpŕla vráta na *verándo*. In se spét spustíla na tépih zravən mēne in začela govoríti. Jáz səm jo samó glédał, ôna pa je govorila, *Véste, saj nê bি ráda... Malo mi je neródno... Saj vas splôh ne poznám*, takó je začénjala svôje stávke, potém pa govorila, kot da ji ni niti málo neródno in kot da me pozná od nékdaj. Káj? Já, rés. Vsê živo mi je povédana, móž jo je pústił z dojēnčkom, šéł nékam na túje s svôjo komercialístko ali káj, sáma živí v tísti lépi híši, včásih kaj spíje takó zvečér, ko máli zaspí. Móž ji dáje

cýnar bitter örtlikör
 trávarica speciell kroatisk spritsort, destillat av rödvin och örter
 dalmatínski dalmatisk
 brúsi -íla > slipa

veránda veranda

neródøn olustig, obehaglig, pinsam, besvärande

od nékdaj sedan länge
 vsê živo allt möjligt, allt tänkbart, allt upptänkligt
 na túje utomlands (riktning)
 komercialístka marknadschef

⁶³ Serbokroatiska néma = ní, šta = káj, kár: *det som inte finns det finns inte*. Det får snarast tolkas som att det verkligen inte råder någon brist på resurser. Serbokroatiska uttryck flikas gärna in i slovenskan ungefär som engelska uttryck i svenska. Det ger en lite tuffare image.

⁶⁴ Preteritum particip med konsonatväxling s → š.

denár, dôsti denárja, ní ji tréba délati, čez dán imá váruško in čistílko, ampak zvečér da je sáma. Ní osámljena, je poudárila, *nikóli* ní osámljena, je rēkla in me poglédala, kot da se opravičuje.

Vsê živo se mi je mótnalo po glávi. Lahkó bi prodál tísto híšo z njó vrêd, če véš, kaj míslim. In tóčno takrát me je vprášala. *Saj nímate kákšnih slábih naménov?* Èej, stári, priznám, biló mi je málo neródno, kot da mi bêre míсли ali káj. Já, strógo sva se víkala.

Potém me je spráševála, ali imám otrôke in ali sém bíl kdáj poročen in *káj počnêm v življênu*. Sém ji povédał za sína, véš, **ónega**, ki je umrl, pa pustíva zdáj té, potém sém ji povédał, da se trenútno grém trgovíno.⁶⁵

Samó pokímala je, kot da sém ji s témtom vsê povédał. Potém se je *opravíčila* in šlá v kopálnico, nazáj je prišlá v néki trenírki, néka firma, tudi mene je že postêno tiščálo, če véš, kaj míslim, kar nékaj pírov sém imél v sêbi že od prej, ko sém namígnil, me je

váruška barnsköterska
čistílka städerska
sám själv, ensam, på egen hand
osámljen ensam, övergiven
mota se snurra

èej uttrycker tillfredsställelse eller bryderi åh, aj

za + A om

óni den där

firma märkesvara
poštêno ordentligt
tiščí tiščálo > + A ngn är nödig

namígne < -migúje antyda

⁶⁵ Här är ett verb av typen *starta*, *öppna* underförstått.

popeljála gôr v mēdnadstrópje, pokazála vráta in se diskrétno umaknila.

Nótri pa sám mármor in *pisoár*, ej, člôvek, pôleg škôlkke in bidêja še *pisoár*. S tistimi dišéčimi⁶⁶ krôglicami nótri. Pôleg umiválnika pa košárica s prstani, verížicami, zapéstnicami, málo sôm jih jemál v rôke, vsê bêsní karáti,⁶⁷ kar tám, kot na razstávi. Nê, nísôm. Rôke sôm si opráł in se obrísał v êno od snéžno bélih brisáč. Sôm še razmíšľał, če bi si ga málo opráł, saj véš, kaj míslim, nô, pa nísôm.

Dôli je ôna medtém kar sáma píla. Sôm vídeł, da je v fláši mánjkalo. Razkomótila se je na tléh, néko drûgo múziko je dála gôr in se mi lepó nasméhnila, ko sôm prišéł nazáj. Já, rés, kot da me je fûl veséla. Málo blíže k njéj sôm se usédøł in potém sva se hítro začela tikati. *Elizabéta*, je rôkla in mi pomolíla rôko, se mi je kar zdélo, da móra iméti néko dòľgo aristokrátsko imé.

popélje -peljáł ↑-pêljał < pélje
föra, leda
mêdnadstrópje mellanvâning
v mēdnadstrópje en halvtrappa
upp
mármor -ja marmor|n
pisoár -ja pissoar|en
škólka toalettstol|en -ar
bidé -ja bidé|n -er
diší dišáł ↑dišał > dofta
košára korg
verížica dim. kedja, länk →
veriga
zapéstnica armband
bêşon vansinnig, vanvettig
opêre -práł < pêre tvätta
snéžni snö-

fláša talspr. flarra, flaska →
steklenica
razkomóti se < (it. comodo) göra
det bekvämt för sig
dá < dáje gôr sätta på (om
musik)
fûl talspr. väldigt, jätte- → zeló
veséł + G glad för, över ngt
pomolí < molí räcka fram
aristokrátski aristokratisk
nasmíha se > le lätt, småle

⁶⁶ Presens particip på -éč av verb med presens på -í.

⁶⁷ Här underförstås ett sammanbindande verb som so bilí var.

Válter, səm ji rékəl in sva si nékaj čása trésla rôki in se nasmíhala. Ampak vsí me klíčejo Éli, je potém dodála, jáz pa səm poduhovíčił, da me vsí klíčejo Válter. Válter, je ponovila ráhlo pijánsko zamíšljeno, kot da poskúša iz zvêna črk nékaj skúžiti, káj vém, káj. Jáz səm jo takrát sám pri sêbi poimenovál Píška. Zakáj? Dáj, ne sêrji, stári, káj pa vém, zakáj. Táka mála píškica se mi je zdéla, tam gôr na tístem tépihu s trávarico v rôki, že ráhlo zardéla in takó... takó měkha in ... A zdáj me boš pa še zajebávał? Saj si hôteł, da ti povém. Ti bom povédał do kôncu.

Ní biló vídeti, da bi iméla kaj próti, ko səm jo pobóžał po obrázu. Já, po obrázu! Samó s prísti səm ji šéł dôl po lícu in je zapŕla očí. Rávno takrát je nékaj zaropotálo vén iz tístege rádia ali káj, ki je bíł povézan z otróško sôbo. Kot da bi jo spêklo, je skočila pokônci in stêkla iz sôbe in po stopnícach. Nazáj je prišlá čisto drúga, kot da bi se na hítro otréznila ali káj, nékaj čása je bilá čisto tího in me je preudárno motríla. Níč ní

duhovíči > **po-** *skämta, skoja*

pijánsko *berusat*

zvén *ljud, läte*
skúži < talspr. (skr.) *fatta* →
razúme
poimenuje < **imenuje** *kalla*
píška talspr. *unghöna, kyckling*
 vänligt om mindre person

je zardéł *har rodnat, är röd*

zajebáva > *reta ngn,驱iva med
ngn*

zaropotá < *rassla till, skramla till*
povéže -vézał < **-vezuje** *förbinda*

spêče -pékəł -pêkla -pêči *bränna*
pokônci *upprät, upp*

otrémne se < *nyktra till*

preudárən *betäntsam, sansad,*
eftertäntsam
motrí > *betrakta*

rêkla, samó glédala je tísti strôj in potém málo mène, takó bólj od straní. Nê postráni, nísəm rékəl *postráni*, od straní, káj pa vém, málo se mi je zazdélo, da pa je mogóče čás, da grém. Samó mi ní biló nájbolj jásno, kakó naj splôh grém, v žêpu niti kínte, tjá do tíste híše ne vózi nobên ávtobus, péš pa, stári, málo dáleč.

Nô, potém pa, kot da je pozabíla in na málega in na vsê, še ênkrat nama je natočila in se zléknila po tléh, z glávo čisto blízu mène. Polóžił səm ji rôko na lasé in je pustíla, da jo takó kúštram. Dòlge, dòlge rjáve, málo skrávžljane. Narávne, bi rékəl, saj ní iméla vêč kot kákšnih ósəmindvájset lét, nô, mogóče trídeset, nísəm vprášał. Če mi je stópił? Budálo, to je bilá néžnost. Če bi hôteł pofúkat, bi jo lahkó, ja váljda, ampak nísəm. Čísto v rédu mi je biló, da takó ležíva, in vsáke tóliko je samó vzdíhnila.

Potém je spét sédla in náma nalíla. Takó *blízu* mi je bilá, če véš, kaj míslim. Obá sva bilá málo pijána, málo, za fájn, nê prevêč, še dáleč od brúhanja, vsaj

postráni *snett*

kínta (*rött*) *öre*

in ... in *både ... och*

kúštra > *rufsa*

krávžlja > *s-* talspr. (ty. Krause)
locka, göra lockig

stópi -ila < *stiga, resa sig*
budálo *idiot, dummer*
pofúka < *fúka knulla*
váljda talspr. (skr.) *antagligen, troligen, kanske, nog*

jáz. Málo səm se zasánjał, səm si dovôlił pomísliti, kakó bi biló takóle živéti pri njèj, mogóče bi kdáj peljál málega na sprêhod, kaj poštíhał na vŕtu, káj pa vém. Boš tí še ênega? Kélnar, še êno rúndo! Já, nô, potém je šlá vén iz sôbe in se vrníla s čípsom in kikiríkijem. Na nékem ogábnem kristálnem pládnju. Položila je med náju in málo gríckala in málo píla, kadila je kar dôsti, se spômnim. Dvé škátki je iméla. Tísto ta nôvo⁶⁸ in še êno na mízici, ne vém, zakáj se je splôh peljála po číke, če pa jih je še iméla. Saj je vseêno. Hotél səm ti povédati nékaj drúgega. Já! Saj bóm! Káj si téčen?

Válter, je rēkla, takó prijétno mi je s tábo. Takó várno se počútim, vém, da ti lähkó zaúpam. Stári, tó səm ti hôteł povédati. Ko je tó rēkla, səm védeł, da mi lähkó stóprocéntno zaúpa. Splôh nísəm vêč pomíslil na nobêno pizdarijo. Málo je mánjkalo, da nísəm šéł poglédat, ali so vsí tísti alármí vklópljeni, ali so vráta

zasánja se < *drömma sig bort*

štíha > **po-** (ty. stechen) *påta*
kélnar -ja talspr. (ty. Kellner)

kypare, servitör → **natákar**

rúnda talspr. *omgång* dryck till
ett helt sällskap

číps koll. *chips*

kikiríki -ja koll. *jordnötter*

ogábn *förfärlig, vidrig*

kristálni *kristall-*

grícka > *tugga, bita förstrött*

čík talspr. *cigg* → **cigaréta**

téčen *irriterande, lättirriterad,*
odräglig, jobbig, besvärlig,
misslynt, butter, vresig, tvär,
gällig, grinig

pizdaríja *dumhet, skit, jävelskap*

vklópi -íla < **-kláplja** *slå på,*
koppla in

⁶⁸ Formen **ta** används som oböjlig bestämd artikel i ovårdat talspråk.

zaklénjena, ali máli spí, èj, málo səm že piján, ampak fúl mi je biló dôbro. Počútił səm se dobesédro vrédnega zaúpanja, če véš, kaj míslim.

Potém je zadrémala. Káj? Nê... Potíhoma səm šéł po hiši, kar po témi, to obvládam, saj véš, ampak nê, iskáál səm njéno spálnico, odpŕl nékaj vrát, nášəł, potém səm šéł dôl po njó, jo dvígníł, píškico, nékaj je zamomljála, odnésəł səm jo gôr in jo polóžił na pósteljo. Jo lepó pokríł, šéł spét dôl in se ulégəł póleg tístega bějbísíterja. Še êno trávarico səm si natôčił, še ênega prižgáł. Pa še ênega. Skôraj dán je že bíł, ko səm odnésəł tísto naprávo gôr k njèj, spála je še čisto takó, kot səm jo pústił, potém səm šéł dôl in odtípkał tísto sérijo števílk, odpŕl in šéł. Já, péš, kakó pa? A kakó se píše? Èj, stári, ne sérji, ne bóm ti povédał, kar pozábi, saj véš, kaj míslim...«

8 571 tecken

dobeséðən *bokstavlig***zaúpanje** *förtroende***zadréma** > *slumra till***potíhoma** *tyst***obvláda** > *behärkska***napráva** *anordning, apparat***sérija** *serie***píše se, písal -ála** > *heta***ne sérji** *lägg av*

27. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Marinka Póštrak (född 19) arbetar som dramaturg och ledare för det konstnärliga arbetet vid Prešérøteatern i Kránj.

Uročenost

Iz *Nôve revíje* 265-266, 2004

Čepráv visíva
po kljúkah in kávljih,
čepráv se je mòlk razsípał po sôbah
in oblákih,
čepráv je snég zamêdæł
nájine stopínje
in léd zamrznił nájina ústa,
čepráv je zmrzáł preprêdla
nájini sŕci
in so postále tésne
zímske nočí,
me tvój poglêd

še zméraj uročí,
ko se zabôdeva
drúg drúgemu v očí.

Poglèj –
sneží!

Zarila səm se

Iz Nôve revíje 265-266, 2004

Zarila səm

se váse.

Naj sónce kar

– zaradi mène –

svôje dívje čréde

čəz obzórje páse.

Léglia səm

na svôje jáse.

V šúmu telésa píš vláka,

vrána, ki turôbno kráka,

in jóm blódnega psá,

ki ga pòľnoč zakopáva.

Zadíla səm se

v tvôje čáse.

Z bóki nebá
s pŕsti srcá
in s trepálnicami nočí
v tišíni zrēnja.

Ljubézonski psálm

Iz Nôve revíje 265-266, 2004

*Razprí môj ústnici
in mi na jêzik
polôži besédo,
ki ožívlja.
Obhájaj me
z belíno pomladne čéšnje.*

*Umíj me
z dæžévnimi rokámi.
Naj mi tvôji pŕsti
z óstrimi vbôdi
tetovírajo krí.*

*Obírni svój obráz
in izlíj váme svôje očí.
Níč húdega,
če me tvôje nebó
preplávi.*

Ne zavŕzi me!

Véš, izgubíla səm se
na tej póti,
ki od têbe
k têbi vódi.
885 tecken

28. Dvá vrána (1958)

Márijan Púšavč (*)

Mánka Kreménšek Krížman

Pôdnajémnik

Literatúra 141, 2003

Hísa je bilá velíka, trínadstrópna in štíriogláta, na lás podobna pêtim drúgim v tísti úlici. Ko je s kazálcem pritísnił na rjávo stikálo za zvônec, se je izza stikála pognál ogrôm n  d berman in sovr z no zar  a l v nj, naj  e oprávi, kar je n j no potr bno, in h tro od de, sic ... Pozn l je t  tip zv ncev, gl snih, r zk h, odbijaj ch, ki so, v t m se dosl j sk raj nikoli n  zm ti , zrc lili značaje n zauplj vih, s mozd stn  stanov l v . Slab  so prenášali vs kr no zvon klj n je in málo pritr k van je, k nj m n si m g l  pr ti

p dnaj m nik *inneboende*
 tr nadstr p n  *trev nings-*
st riogl t fyrkantig
 na l s *exakt, p  pricken*
 kaz lc *pekfinger*
 stik lo *kontakt*
 sovr z n  *fientlig*
 re i r  a l - la > za- v + A *skälla*
 p  ngn
 n j no potr b n  *absolut*
 n dv ndig
 r z k *skarp*
 odbíje - t < - ja *avvisande,*
avsk ckande
 zm ti se - la < m ti se - la *ta fel*
 zrc li > *sp gl *
 zna  j *karak r*
 n zauplj v som *saknar*
förtroende, misstrogen,
misst nsksam
 s mozd st n  *sj lvtilr cklig,*
sj lvgod
 stanov l c *boende, hyresg st*

nênapovédan, v tákšnih híšah níso izgúbljali čása brez potrébe.

Vráta je odpřla žénska srédnjih lét. Nê da bi spregovoríla, se mu je z vprašujóče privzdígnjenimi⁶⁹ obrvmí zazrla v obráz. »Že dopòldan sém klícał. Sém mordá govórił z vámi? Zarádi sôbe sém prišel,« je rékəl.

Imél jih je nékaj čøz trídeset.⁷⁰ Na krátko pristřízeni lasjé, kraváta, skrbnó zlóščeni čévlji, v desnici dóžni plášč, v levici črn usnjén poslòvni kòvček. Bánčni uslúžbenec. Stopila je za korák nazáj in mu napòl odpřla vráta. Še védno je mołčala. »Pláčam lahkó za pòl léta vnaprèj,« je pohitét, nê da bi počákał, da mu nájprej pokáže sôbo. Iz izkúšenj je védeł, kakó šelést téh beséd na obrázih lastníkov híš bríše slabó prikrívan izráz vêčvrédnosti, ráhlo séncou

vsákršon	<i>all slags</i>
zvončkljá	<i>> ringa försiktigt</i>
míl rar, vänlig, trevlig	
pritrkáva	<i>> knacka, dunka</i>
napové -védał < -vedúje	<i>anmäla</i>
brez potrébe	<i>utan anledning</i>
srédnjih lét	<i>medelålders</i>
privzdígne < -digúje	<i>lyfta lite</i>
obrv -í ögonbryn	
zazrè se -zrìl -zréti < -zijá se	<i>v + A titta efterforskande på ngt, fästa blicken på ngt</i>
dopòldan	<i>på förmiddagen</i>
zarádi + G	<i>med anledning av</i>
na krátko	<i>kort</i>
pristříze -strígøł -stríči	<i>< klippa kort</i>
zlóšči < lóšči	<i>putsa</i>
dóžni	<i>regn-</i>
levíca	<i>vänster hand</i>
usnjén	<i>läder-, skinn-</i>
poslòvni	<i>arbets-, tjänste-</i>
poslòvni kòvček	<i>portfölj hård</i>
bánčni	<i>bank-</i>
vnaprèj i	<i>förskott, i förväg</i>
pohití -hitél ↑-hitél < hití	<i>skynda sig</i>
izkúšnja Gpl -ønj	<i>erfarenhet</i>
šelést	<i>prassel</i>
lastník	<i>ägare</i>
bríše </>	<i>radera, sopra bort</i>
prikríje - krít < -kríva	<i>dölda</i>
izráz	<i>uttryck, min</i>
vêčvrédnost -i	<i>överlägsenhet</i>
premóč -i/-í	<i>övertag</i>
vzvišenost -i	<i>högfärd</i>
vónj	<i>lukt, doft</i>

⁶⁹ Pret.part. på **-en** med konsonantväxling **n** → **nj**.

⁷⁰ *Han hade av dem lite över trettio, dvs. han var lite över trettio.*

premočí in vzvísenosti. Vónj po denárju je posíkala nêzaúpanje, vlił ščêpøc spoštovánja in predvsem odpíral vráta. Včasih na stežaj. Jásno, po večini jih je zanímał lê denár. »Imáte rédne dohódke?« je biló njíhovo prvo vprašanje. Šele kasnêje, ko so bilé njegôve osébne stvarí lepo zložene v omáro in je na políčki v kopálnici že posédala njegôva zóbna šcétka, so ga povprášali še tó in óno o njegôvi družíni, od kód prihája in podobno.

Če bi želéł, bi si lahkó tudi sám postávíl híso. V svôji bánki bi vzél ugódno posojílo, prezivéł nékaj súhih lét in bilá bi tú. Bíl bi na svôjem. Tóda nê, téga ni hôteł, to ní bił ôn. Tísti, ki bi ga zarés poznál, bi védeł, da gré za človéka, ki je po dúši pôdnajémnik. Užíval je v vlógi voajérja, skriváča za pripítnimi vráti in napół zastítnimi zavésami, postajálcu na témnih hodníkach, brskáča po smetnjákih, véčnega prisluskoválcu, stikáča za tújimi stvarmí, razpoložení in čústvi...

posíka < **síka** *suga upp, sörpla i sig*
nêzaúpanje *misstroende, brist på förtroende*
vlije -líł < **-líva** *ingjuta*
ščêpøc *gnutta*
spoštovánje *aktning*
na stežaj *på vid gavel*
po večini *till största delen, huvudsakligen*
rédøn *regelbunden*
dohódøk *inkomst*
kasnêje *senare*
poséda > *sitta längre tid, upprepade gånger*
zóbni *tand*
šcétka *borste*
tó in óno *ett och annat, ditt och datt*
postávi < **-stávlja** *bygga, sätta upp*
ugódøn *fördelaktig*
preživí -živéł ↑ **-žíveł** < **-žívlja** *genomleva*
na svôjem *självständig*
užíva > *njuta*
vlóga *roll*
voajér -ja *voyeur*
skriváč *person som gömmer sig, doldis*
zastrê -stří -stréti < **-stíra** *dra för*
zavésa *gardin, draperi*
postajálc *person som står en längre stund på samma ställe*
brskáč *person som rotar, letar*
smetnják *soptunna*
prisluskoválc *tjuvlyssnare*
stikáč *person som rotar, snokar*
razpoložénje *sinnesstämning*
čústvo *känsla*

Pŕve dní po vselítvi je ob vrnítvi iz slúžbe ostájał v sôbi in se pretvárjał, da živí svôje življénje. Potém pa si je počasi, skriváj ali z izgôvori, da íšče tol ali óno, šírił svôj življénjski prôstor. Kot pés na prezí je z našpičenimi ušesi lovíl zvóke, ki so prodírali skozi sténe njegôve sôbe, hlastál za vzdihovánji in kríkci, pogrkávanjem, smíkanjem, spahovánjem in pŕdci, hihitánjem in sopênjem, krohotánjem, smrčánjem in cmôkanjem. Kot prestrádan goníč je sŕkał vonjáve, ki so hlapéle iz kúhinj, spálnic, kletí, póstelj, omár za čévlje, pŕedsôb, podstréh, straníšč in shrámb. Tího kot mís in tŕd od pričakovánja je sedél na svôji póstelji in prisluškováł izrázom néžnosti ali sovrážnosti, ki so bilí naménjeni drúgim, nê njêmu. Úre dòľgo je lahkó stál ob ôknu in izza zavése oprézał za dogájanjem na vítu, za prihódi in odhódi stanoválcev ali príšlekov.

vselítøy -e⁷¹ *inflytning*
vrnítøy -e *återkomst*

pretvárja se > *lätsas*
skriváj i *hemlighet*
izgôvor *ursäkt, undanflykt*
šíri > *bredda, utöka*
préža *utkik, lurpass*
špiči > *na- spetsa*
uhó ušesa óra
loví > *fånga*
zvók *ljud*
prodíra < **prodre -dří -dréti**
tränga (genom)
hlastá > *jaga, fika efter*
kríkç dim. *skrik* → **krík**
pogrória > *pogrkne harkla sig*
smŕka > *snyta sig*
spahúje se > *spáhnem se rapa*
pŕdæc fis
hihitá se > *fnissa, fnittra*
sôpe sôpøł sôpsti > *flåsa, flämota*
krohotá se > *gapskratta, flabba*
smrčí smrčáł > *snarka*
cmoká > **cmôkne smacka,**
smaska
prestráda < **střada svälta (ut)**
goníč *jakthund*
vonjáva *doft*
hlapí -él > *ånga, förångas*
podstréha *vind*
shrámba *skafferi*
mís -i *mus*
pričakováne *förväntan*
sovrážnost -i *hat, fiendskap*
opréza > *za + I spana, smygtitta*
príšlek *främling, invandrare*

⁷¹ Ord på -øy med Gsg på -e är feminina och har i det närmaste helt regelbunden böjning. De enda avvikelserna är att Asg saknar ändelse och sammanfaller med Nsg. Precis som vanligt saknar även Gpl ändelse och kommer därför att sammanfall med Nsg. Den stora överraskningen är ändelsen -ijo i Isg.

Običajno je ostalé léto dní. Tóliko je potreboval, da se je naužil tých življenj in jih nekako izživel. Ko je njegov čas potekal, je vzal svôje stvarí in odšel drugám. Nê, nê, njegova želja nikákor ní bilá lástno štirioglato trínadstrópno bivalisce.

Tám, kjer se je naselił zdaj, je biló drugáče kot drugód. Hísa je bilá vkopána v tišino, zapredena v nenakášno mŕtvoúdno mirovánje, v katérem je celo zrak le redko treptenil. Z nestŕpnostjo je pričakoval še kákšnega stanoválca, mordá lastníčinega⁷² možá ali otróke, kákšno soródnico, a biló ní nikógar. Gospá je živela sáma. Nihče je ní obiskoval in túdi sáma je zapúščala híšo le takrát, ko se je odprávila po nakúpih v blízno špeceríjo. Prisluškoval je dogájanju za zidovi, a ní biló dôsti slíšati. Včásih poteg vode v straníšcu, pridušen zvok televizíje, súho pokašljevanje... Že je razmíšľał o tému, da tu dálj časa ne bô imel obstánka, ko je nékoga jútra, rávno se je

naužije se -žil < + G *njuta fullt ut
av ngt*
izživi -él ↑-živel < -življa leva ut,
här: *suga allt (liv) ur*
potekal l-form *löpt ut* → potéče

naseli se -selił -ila -iti < *naseljúje
se flytta in*
vkoplie -kopał -ala -ati <
vkopáva gräva ner
zaprede -prédəł -prédla -présti
< -préda *spinna in*
mŕtvoúdən lam, förlamad
miruje > vara lugn, stilla
mirovánje lugn, stillhet
nestŕpnost -i otåliget
lastníca ägarinna
soródnica släkting

špeceríja talspr. *speceriaffär* →
živila, trgovína z živilí
ne dôsti inte särskilt mycket
poteg -éga drag
poteg vode spolning
priduší -dúšil < duši dämpa
pokašljúje > småhosta
dálj komp. längre → dôľgo
obstánok överlevnad
níma obstánka står inte ut

⁷² Vid bildning av possessiv form av substantiv vars stam slutar på e inträffar konsonantväxling e → č.

odprávljał v slúžbo, zaslíšał ténki žénskin glás: **tónøk tunn**

»Gospód Grébæc!« Sledíla je tišína in nató še ênkrat, to pót za spoznánje glasnêje: »Gospód Grébæc!« Podvízał se je k vrátom in jih naráhlo odprí v **hodník**.

»Ste me klicáli?« je vprášał nêgotôvo, kot nê bi bíl povsám prepríčan, ali je bilá to rés ôna.

»Lahkó prídeťe za trenútak?« Zdáj je bíl njén glás razlóčnejši.

Šéł je proti njéni sôbi in potřkał. Ní rôkla naprèj, lê:

»Ali mi lahkó prinêsete časopís iz nabirálnika, prósim.« Verjétno je zboléla, je pomíslí in stópił do

vŕtne ográje, kjer je bíl ob **vhódnih vrátcih** pritíjen nabirálnik. Vzéł je časopís in se vínił v híšo. Ko je

vstópił v njéno sôbo, je ležála na póstelji ob ôknu.

Vzglávje je biló dvígnjeno. Rôki sta ji počívali ob telésu, njéni kostánjevi lasjé, na gósto prepredêni s sívimi nítmi, so bilí razsúti po blazíni. Bilá je bléda.

»Potrebújete še káj?« jo je vprášał in radovédno poblísnił po sôbi, po stekleníčkah z zdravíli na nôčni omárici, velíki starínski sténski úri, ki je mirovála,

pót -í gång
spoznánje aning
podvíza se < skynda sig

razlóčen *tydlig*

potřka < **trka** *knacka*

nabirálnik *brevlåda, postlåda*

ográja *staket*
pritídi, -íla < **-trjúje** *sätta fast*

vzglávje *huvudända, kudde*

prepréde -prédøł -prêdla -prêsti
< **-préda** *genomväva*
nít -i tråd, *sytråd*
razsúje -súł < **súje** **súł** *sprida ut*

poblísne < *kasta en blick*
stekleníčka dim. *flaska, glasburk*

→ **steklenica**

starínski *gammaldags, mycket*
gammal

takó kot je miroválo vsê v tej híši, gósto tkánih ruménih zavésah, fíkusu na ôkënski políci, portrétu deklíške gláve nad naslanjáčem v kótú sôbe. Gospá je odkímala. Málo je še postáł, kot se nê bi mógeł odločíti za odhôd, nê zdaj, ko se je kônčno nékaj zgodílo, ko se je zapréďok tišíne ráhlo razprít, potém pa nêgotôvo dvigníl desníco v pozdráv.

Jútranji obíski so postáli vsákdánji in se kmálu prevésili tudi v večérne. Običajno je sedéł v naslanjáču, prekrítem z rjávim pletênjem, in na glás prebíral novíce iz jútranjega čásnika. Ko je končál, jima je natôčil čaj v skodélici, sêbi žlíčko sladkórja, njèj dvé, in čakał, da se večér zgostí. Le rédko sta spregovorila. Medtém ko je bráł, ga je opazovála, opazovála kot nekdó, ki vé, kdó je, kot nekdó, ki ga pozná. Njén poglêd se je počasi pomíkał od njegôvih očí k čelu, od tám k lícem, dlaném, kot zréł grózd obviséł na ústnicah in mu jih krivíł. Biló mu je nêprijetno, ob tém je čutił nekákšno ščegetánje,

sténski vägg-
fíkus *fikus*
portrét *porträtt*

deklíški *flick-*

odkíma < *odkimáva* *skaka på huvudet*
postojí -stáł < *postája* *stå kvar*

zapréďok *kokong*
razprê -přít -préti < *-píra* *spärra upp*

prevési se < *-věša* *se väga över, gå över*
večerni *kvälls-*
pletênje *virkad, stickad filt e.dyl.*
na glás *högt*
čásnik *tidning*

zgostí se ↑-góstił < *zgóšča se tjockna, tätna*

pomíka se > *röra sig*
zréł *mogen*
grózd / grôzd *klase vindruvor*
obvisí -éł ↑-víset < *bli hängande*
kriví > *böja, kröka, förvrida*
nêprijetno *obehaglig, otrevlig*
ščegetá > *kittla*
ščemí -éł > *svida, sticka*
klôp *fästing*

nêprijetno ščemênje. Kot bi se mu klôp zadrl v podkôžje in mu počasi lízał krí, in postajał vsê véčji in obílnejši. Nájprej je míslił, da téga ne bô prenésəł, da bo vstál, se opravícił in odšéł. Opazoválæc je bíl vêndar ôn, ôn je bíl tísti, ki naj bi sřkał in srébał njéna občútja, njéne vonjáve in zvóke, njéna razpoloženja, bolečíne in strahôve. Zdaj pa sta bilí vlógi naénkrat zaménjani. S tém ní račúnał, nášlo ga je nêpriprávljenega. Kákšen se ji zdí, kákšnega ga vídi? Mísəł ga je bégala.

Tédne je trájalo, prédən je premágał odpôr. Premágał ga je z zvijáčo. Z májhno ukáno. Zdélo se je preprôsto, a v resníci ní biló. Potrébno je biló dôsti potrpežljivosti in váje, prédən je tudi tú doségəł mójstrstvo. Da bi prenésəł téžo gospéjinega⁷³ pogléda, je začéł opazováti sámega sêbe, kot bi opazováł týjca. Biló je prvíč, da se je zarés poglédał v ogledálu. Biló je zanimívo, biló je nôvo... In vêndar je biló v tém

zadrê se -dŕt -dréti < -díra se
borra in sig
podkôžje underhud
líze lízał -ála > slicka
obílan stor, omåttlig, riklig
opazoválæc betraktare
sréba > smutta, läppja
občútje känsla

vlóga roll

béga > göra förvirrad

zvijáča list
ukána bedrägeri, bluff

mójstrstvo mästerskap,
mästerverk
téža tyngd

típək bitter

⁷³ En oregelbundet bildad possessiv form: **gospá → gospêjin**.

opazovánju nékaj trpkega, védeł je námreč, da se tému tújcu ne bó mógeł nikóli izmúzniti, mu čəz kákšno léto utēci v kákšno drúgo híšo, ga dokôñcno izživéti. Hóčeš nóčeš je bíl obsójen⁷⁴ na té, da bo ostál pôdnajémnik pri sámem sêbi. Le smít, já, le tá bi ga znála odrešíti...

Pŕve dní po pogrébu je čákał, da se bo pojávíl kákšen gospéjin soródnik, mordá znánec, in poskrbél za híšo. Oprézał je v bližíni vrát, priprávljen, da jih odpré takój, ko bo tánko tkaníno tišíne razpárał zvók zvônca. Nihče ní prišéł. Nê takrát in nê poznéje. Híša je še napréj živéla svôje odmáknjeno, samôtno življénje. Kljub tému se je **vsák** dán ukvárjał z míslio, da bi odšéł. Kupováł je čásnike in prebírał oglásne straní, a je dán svôjega **odhóda** nenéhno odlágał. Kot bi se mu v resníci nikámor ne mudílo, kot bi se privádił tišíni, ki je kot zvést pés čoméla po kótih sôb, v predálih med gospéjinim perílom, med kopálnimi

izmúzne se < *slinka (undan), smita (undan)*

utêče -tékəł -tékla -têči < **-téka**

fly, rymma, komma undan

hóčeš nóčeš *vare sig ngn vill eller inte*

odréši -ila < **-rešúje** *rädda*

pogrêb -éba *begravning*

pojávi se < **-jávlja se** *dyker upp*

znánec *bekant*

tkanína *tyg, väv*

razpára < **pára** *sprätta (upp), skåra (sönder)*

odmáknjen *udanskymd, isolerad*

oglásni *annons-, meddelande-, kungörelse-*

nenéhno *oavbrutet, ständigt*

privádi < **-vája** *vänja*

zvést *trogen*

čomí -él > *sitta (på huk), vänta*

tyst och orörlig

perílo *vittvält, även i rent*

tillstånd, dvs. handdukar, lakan, underkläder, näsdukar m.m.

kopálni *bad-*

⁷⁴ Preteritum particip av **obsódi**.

solmí v kopálnici... Čás se je kot těžko, obílno vodovje počási in silovito válił mímo, nê da bi se zgodílo kar kóli pomémbnega, doklér... Doklér se ní nékega dné dóberman⁷⁵ pognál izza stikála za zvônec in sovrážno zarežáł v notránjost híše. Zaménjati móram zvônec, je pomíslíł, ko je stópał proti vrátom. Ségøl je proti kljúki, dlán mu je za trenútèek počila na hládni kovíni, in jo potísníł navzdòl. Vráta so se odpírla. Zúnaj je stál môški nekáko njegôvih lét. »Zarádi vášega oglása sém prišéł,« je rékèl in se mu prijázno nasméhnił. Nê da bi spregovórił, mu je na stežaj odpírl vráta in ga popeljáł v svôjo nekdánjo sôbo.

8 394 tecken

sòł -í salt
vodòvje vattenmassor
silovít kraftfull, mäktig
váli se >forsa, strömma, rulla

pognáł se l-form → požene se
nótranjost / notránjost -i det
inre
zareži -áł ↑-rêžał < reži morra

séže ségøl séči > sträcka sig
kljúka dörrhandtag
počíje -číł < -čiva vila
kovína metall
navzdòl ner, neråt
nekáko ungefär
oglás annons

nekdánji före detta, tidigare

⁷⁵ Här är rimligen *dobberman* att uppfatta som en ren liknelse och ett uttryck för en mycket skarp signal.

29. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Bráne Mozétič (född 1958) har publicerat nio diktsamlingar, en samling noveller och två romaner. Han har även översatt ett rad franska författare, bl.a. Arthur Rimbaud, Jean Genêt, Michel Foucault och Nicole Brossard till slovenska. Han har fått flera internationella och slovenska utmärkelser, bl.a. Jenkos litteraturpris. Några av hans böcker har utgivits på engelska, tyska, franska, italienska, spanska, kroatiska och makedonska. I tidskrifter finns han översatt till ytterligare ett tiotal språk, bl.a. svenska. Under en lång rad år har Mozetič varit en frontfigur inom slovensk gayrörelse, men numera är han i första hand spridare av slovensk litteratur i utlandet genom Centrum för slovensk litteratur, där han arbetar som redaktör. Detta förlag har genom Mozetičs försorg bl.a. givit ut en slovensk översättning av Inger Edelfeldts *Den förunderliga kameleonten*.

Iz zbirke *Pésmi za umrlimi sánjami*, Ljubljana: Cánkarjeva zalóžba, 1995

ti si drôbən děž, ki po lícu mi prší
 nósiš vlágo, délaš kóžo měhko
 in življénje vsê prevêč se ustávlja
 izgubílo je prihódnost in ostríno

bolečín ní vêč čutíti, ne strahú
 ne grôze, kadar kdô se vŕže v réko

kadar z ôkən stréljajo na žíve cílje
in telésa se vrstíjo med nogámi

drsíš po kóži, ráhlo slán, tôpəł
kot v polétju, topotáš, ponávljaš
ísto melodíjo, kar naprèj

sprál boš z mène vsô navláko
zlízał me boš do kostí, z zêmljo
me boš zlít, kakor tí bom déž le...

ali vídiš skozi têmo pŕste
ali čútiš, ko se lépijo na tvôjo
kóžo, ko vzdruhtévajo od sílne
energíje, síle, ki jih vléče glóblje

ali ko pritísnem ústnice na tvôje
ko se stísnem k têbi z vsô močjó
ali vídiš skozi têmo to predánost
mír in zbránost, pólje po dəžjú

in zakáj se zdízneš, če drugám grém
če se vŕnem zlízan od nočí
ali vídiš skozi têmo smít

nê, ne bóm prinésəl je s sebój
v mени, v têbi klíje že vés čás
v náma ráse, kakor v pólju cvét

sánjał səm te, da zakrílił si
z rokámi, da bi poletéł, drugám
v drúgo zgódbo, da bi zêmlja se sploščila
da divjád iméla rôke bi, jezíki

bi se sklánjali k cvetôvom
ti pod vôdo bi objémał stó in stó
telés, vséh měhkih, svéžih
ki dajála bi ti móč in úp

sánjał səm, kakó presréčən se dvigúješ
klíčeš mi, me vábiš, naj pozábim
naj spustím iz rók te képe zêmlje

naj razprêm se, naj se šírim
naj zlebdím, naj se te dotáknem –
kakó bolíjo sánje, tvój poljúb
1 321 tecken

30. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)>

Fránjo Fránčič är född 1958 i Ljubljana. Han är utbildad socionom, men verkar som författare och på senare tid även jordbrukare i slovenska Istrien. Han har skrivit över 20 böcker för både barn och vuxna, däribland fem romaner, minst ett dussin radiopjäser och över hundra bidrag i tidningar och tidskrifter.

Ljúbi svôjo družíno, kot ljúbiš sámega sêbe!

Nôva revíja 228-229, 2001

Kônčno se je življénje umirílo, zaplúlo v mírən tók.

Biló je kot čudež, sónce, ko sta v mój svét vstopíli dvójčici. Kônčno smo postáli družína.

Saj nê, da nê bi biló vzpônov in pádcev, samó spremenílo se je, dóm je postáł pòln sméha in jóka, níč vêč ní biló tréba iskáti oprijemljívih tóčk smísla. Splôh si nísəm vêč predstávljał, da nê bi biló Bíbe in Tjáše. Spremém̄ba je prišlá sáma po sêbi, mordá zató, kér sva otrôke takó dòlgo in žêljno pričakovála. Včásih je biló, kot da svôje žêne nê bi vêč poznál.

zaplôve / zaplúje -plút <segla

in, komma in

tók lopp, förlopp

čudež under

dvójčica tvillingflicka

vzpôn uppgång

pádæc fall

jók grát

oprijemljív påtaglig, konkret

tóčka punkt

smisł mening

sám po sêbi av sig själv, i sig

(själv)

žêljøn lysten, liderlig

žêljno innerligt

Spét je nášla sméh, postála je odpíta in tolerántna, níč vêč sumníčenj, prepírov in podtíkanj.

In spreménił sém se túdi sám.

Múlčke, ki so posédali za cérkvijo, sém poznál. Pétnajst, šestnajst lét so iméli, dôba upórništva, nájstniki páč. Káj zató, če so pokadíli nékaj tráve, káj zató, če jim ní biló do ničésar, takó pač jé in potího sém simpatizíral z njími. Ko so me žícali, sém jim dál škátlo cigarét, kákšen drobíž in jim vzpodbúdno pokímał.

Níč nísém dál na prijáteljeve beséde:

– Já, tí zdáj živíš v zráku, privoščim ti.⁷⁶ A dekléti bosta zrásli, boš vídeł, v néki drúg svét, kot sva ga poznála mídva. Mularíja ní vêč na trávi, prškárji so, mamiláši! Niti predstávljaš si nê, kóliko jih je! Krádejo, vlámljajo, terorizírajo vsê živo, ušló nam je z vájeti, polítki, šóli, družíni! je bíl ogórčen.

Síneta, súhca, sém poznál. Govorilo se je té in

sumníči > *misstänka*
prepír *bråk, gräl*
podtíka > *beskylla*

múlček *liten kille, grabb*
upórništvo *upprorsmakeri*
nájstnik *tonåring*
pač *alltså, ju, nu en gång*
kaj zató *vad skall man göra åt,
vad gör det*
pokadí ↑-kádił < **kadí** *röka*
D + ní + do + G *ngn har inte lust
med ngt*
simpatizíra > *sympatisera*
žíca > *tigga*
vzpodbúdən *uppmuntrande*

dá < **dáje** *na + A tro på, ge för*

v zráku *i det blå*
zráste -rás(t)əł -rásti < **ráste**
växa (upp)
mularíja *busungar*
prškár/práškár -ja *sniffare,
kokainmissbrukare*
mamiláš *knarkare*

uíde uščl ušlá uíti < **uhája** *gå
iväg, komma undan, undgå*
vájet -i *tygel*
ogórčen *förbittrad*
súhac *smal person*
samó men
govoríca *rykte*

⁷⁶ Tanken är ungefär: *och det önskar jag dig av hela mitt hjärt = det har du förtjänat.*

óno, samó nísəm se ozírał na govorice.

Nékega pétkovega jútra səm prišéł do ávta in zaprepáden zastáł. Šípa je bilá razbítia, vráta ukrívljena, ávtokasétar ukráden. Bésən səm bíl zarádi škóde, ki je bilá véčja od vrédnosti ukrádenega, zavaroválnica škóde ní povrníla. In túdi zató, kér je bilá stára škóda med nájbolj zdélanimi ávti na parkiríšcu. Policáji sevéda níso storíli níč in scéna bi utoníla v pozábo, če se mi nê bi néko popòldne priblížał Síne.

– Dájte mi júrja,⁷⁷ dvá, pa vam povém, kdó vam je vlômił, se je ponúdił.

Dáł səm mu. S pŕstom je pokázał próti klópcí pri cérvi. Tórej óni tríje. Ko səm se čəz nékaj dní vrácał iz slúžbe, səm jih nagovórił.

– Fántje, takó ne bó šló, da⁷⁸ vídim v tédnū dní rádiokasétar pri ávtru!

zaprepáden	<i>överrumplad</i>
ukriví	<i>↑-krívil < -krívlja vrida</i>
	<i>sned, böja</i>
ávtokasétar	<i>-ja bilstereo,</i>
	<i>bilradio</i>
vrédnost	<i>-i värde</i>
zavaroválnica	<i>försäkringsbolag</i>
škóda	<i>skada</i>
povrne	<i>-ila < -vráča ersätta</i>
škóda	<i>tjeckiskt bilmärke</i>
zdéla	<i>< zdelúje förstöra, slita (ut)</i>
zdélan	<i>sliten</i>
scéna	<i>scen, händelse</i>
utóne	<i>-tónił -ila -íti < tóne</i>
	<i>drunkna, sjunka, försvinna</i>
pozába	<i>glömska</i>

júr A=G júrja talspr. *tusing,*
tusenlapp → **tisočák**

klópca dim. *bänk* → **klóp -í**

nagovorí -govórił < **-govárja**
tilltala

⁷⁷ Ordet för tusentolarsedeln kommer antagligen av någon **Júrij** som funnits avbildad på någon äldre tusenlapp. Eftersom denna person är en varelse blir formen i ackusativ samma som i genitiv och slutar alltså på **-a**. Stammens **-i-** faller sedan bort i talspråket.

⁷⁸ Detta da är snarast en optativ partikel, dvs. det uttrycker den talandes önskan eller förhoppning att de följande skall inträffa.

Kar potúhnili so se, kar me je razbesnílo.

– Če nê, bom kómu zlômił hrbteníco! sém jim zagróził.

A naslédneyo jútro sém nášoł ávto totálno sesút.

Múlčkov nékaj dní ne biló na spreglêd. Spét je prišlá policíja in vsê pofotografírala⁷⁹ in popisála. Vêčkrat je domá zazvónił telefón in tísti, ki je klícał, je odlóžił.

Od kód vedó môjo števílko? sém se spráševáł.

Nató pa so nam po telefónu predvájali posnétok otróškega jóka. Védeł sém, kám mérijo.

Nê, ne bóm se pústił ustrahováti. Prósił sém prijátelja za pomóč. Pêljał me je v garážo in mi pokázał svój arzenál. Eléktrični šóker, obrámbni sprèj in málo italijánko.

Potéžkał jo je.

Šaržér je pòln! Povéj, káj ti ostáne drúgega, kot da

potúhne se < -tuhúje se *gömma*

sig, vända sig bort, ignorera

razbesní ↑-bésnił < gôra

vansinnig, förbannad

hrbteníca ryggrad

zagroził ↑-gróził < grozí -íł + D

hota ngn

sesút sönderslagen, i småbitar

spreglêd -éda *förbiseende*

je na spreglêd *syns till*

pofotografíra < tar en rad foton

på olika saker

popíše -pisał -ála < -pisuje

notera, förteckna, beskriva

zazvoní ↑-zvónił < zvoní -íł ringa

vedó 3pl. pres. de vet → vé

predvája > spela upp

ustrahúje < ustráši *skrämma*

(upp)

eléktrični el-, elektrisk-

eléktrični šóker -ja *elchockpistol*

obrámbni försvars-

sprèj spray

italijánka litet italienskt

maskingevär med infällbar

bajonet fram till

potéžka < -težkáva *väga i*

handen, gissa vikten

šaržér -ja *magasin*

prepláši < skrämma (bort)

⁷⁹ Av pågående verb kan en viss typ av fullbordade verb bildas med prefixet *po-*, nämligen s.k. distributiva verb. De har betydelsen att handlingen utför ett flertal gånger med olika objekt. Samma prefix kan dock ha flera andra funktioner, beroende på vilket verb det fogas till.

se brániš?! Posódim ti jo, prepláši jih málo.

– To nê, oprávił bom z rôkami! sém se bránił.

– Édən proti trém, desétim?! je spraševáł.

Ženi nísém ničésar povédał. Poglédal sém dvójčici, ki sta mírno spáli v vozíčku.

Tréba se je biló odlóčiti.

Dvá dní sém jih čákał v zasédi. In potém so prišlí.

zaséda *bakhåll*

– Tórej? sém rékəł in potégnił želézje iz žépa.

potégne -ila < -tegúje *dra fram*
želézje *järnstycke*

Dvá sta stêkla proti mени. Vídeł sém lúnina obráza

lúnin *mån-, månformad*

dvójčic.

Slíšał sém odmêv stréla.

odmév *eko*

strél *skott*

Za tómnnimi obláki se je priprávljalo k nevíhti.

nevíhta *oväder*

31. Dvá vrána (1958)

Márijan Púšavč (*)

Två korpar

Bárbara Korún är född 1963 i Ljubljana, där hon studerat slavistik och litteraturvetenskap. Hon arbetar nu som lärare i slovenska i Ljubljana. Hon publicerar dikter, emellanåt även recensioner och essäer. 1999 gav hon ut diktsamlingen *Älskvärdhetens skärpa* och mottog för denna ett pris som årets bästa debutant. Hennes dikter har publicerats i olika antologier och finns översatta till flera europeiska språk. 1995 kom en diktsamling ut på engelska. Hon skriver också lyrisk prosa och prosadikt (*Anteckningar tillkomna under ett bord*, 2003). Hon ingår i redaktionen för två litterära tidskrifter, *Apokalípsa* och *Nôva revija*, och fungerar som sekreterare för Slovenska PEN-centret. *Sprickor* (2004) är hennes tredje diktsamling.

V breztéžnosti

iz zbirke *Razpóke*, Ljubljána: Nôva revíja, 2004

právi da nas osvobája

vsáko príme za pás

jo zavrtí in posadí visôko

na níč

lebdíte rêče osvobojene

spoglédamo se v breztéžnosti

ne takó govoríjo poglédi

nê brez téžnosti nê brez zêmlje

nê brez dvojíne nê brez rôjstva

bi šlē dôl dôl in nazáj
v vezí in obvéznosti
v múke vsakdánje
ámpak ôn že odhája
in náš glás ga ne doséže

postále smo zvézde
z ledénim lêskom

Róže

iz zbírke *Razpóke*, Ljubljána: Nôva revíja, 2004

róže

dolína róž

snežéne róže

zvézdnate róže

róže ledéne na ôknih

róže žíl na tvôjih rokáh

róže v pôstelji

močnó dišéče róže

sénc

vŕtnice v ústih

s trní

zbodljáji trzljáji

íščem sláne

sledôve krví

tvôje môje

s slíno izlížem krvavéče

síčne ráne zazídane

v grád

slína krí in mléko

pred sirôko odpítimi

očmí se rojéva

svít

Biserovína móľka

iz *Nôve revíje* 237-238, 2002

Júretu Dételi

V mени ráse lúna

iz mahú in srebrá.

V mени ráse sónce

iz tôlepla zlatá.

Lúna spí. Iz očí

izvíra bístor

studénec strdí.

Máčka nočí

prebúja pérje

zaledenélega jézera

mílosti.

Otrôci z oční

strahú,

mórje v sícu

plívka.

Trebúšček je

oréšček.

Biserovína móľka,

violína tišíne.

Mórje níča,

ki se svetlí

v objému nočí.

Zaplávaj, détace, v

črníno réke.

Na dnó

norosti in čarovníje.

Vrísč žlêhtnih sadòv

iz Nôve revíje 237-238, 2002

Sréčna sôm da sôm te vídela
tvôje mále skríte očí
da sôm te čutíla
takój te zgrábim takój in scéla
da mi je kar neródno
kot da te ovíjam in stískam
z vsô svôjo téžo
da te duším in potém
se ustrášim in skóčim strán
rôka me bolí
dáj úči me úči me
bódi mój učítelj in mi
dáj pésmi naj jih bêrem
in jém in vsê
zmórem jóčem in zmórem
poezíje ní nikóli prevêč
kêr naredí da se vsê
preobŕne presvetlí –
takó čúdežno je ámpak
zméraj se zgodí ísto – zasíje

življénje zasíje zaživí -
in da je vsê živo! živo!
to naredí poezíja
in vsê je mogóče
víle letíjo po zráku
in skozi mráz čútim
kakó v môje srcé
vstópi múza in slíšim
vríšč njénih žlêhtnih sadòv
ki se grizljajóč poljúbljajo

Sméh v drvéčem ávtu

iz Nôve revíje 237-238, 2002

Ne bóm se vêč smejála,

namésto da bi jokála.

Môje preutrujeno srcé

je prestávilo v pêto.

Zapŕla sôm očí.

Ne bóm glédala zidú.

1 767 tecken

Barbara Korun

I tyngdlöshet

Han säger att han frigör oss

griper var och en om midjan

snurrar henne och sätter henne högt

uppe på ingenting

sväva - säger han - befriade

vi tittar på varann i tyngdlöshet

inte så säger blickarna

inte utan tyngdkraften inte utan jorden

inte utan dualisen inte utan födelsen

skulle kvinnorna gå ner ner och tillbaka

till banden och till plikterna

till vardagens plågor

men han går redan sin väg
och vår röst når honom inte

vi har blivit stjärnor
med en isande glans

Blommor

blommor
en dal av blommor
blommor av snö
stjärnformade blommor
blommor av is på fönstren
blommor av ådrorna på dina händer
blommor i sängen
starkt doftande blommor
bland skuggorna

rosor i munnen
med taggar
stick ryckningar
jag söker salta
spår av blod
ditt mitt
med saliv slickar jag rena de blödande
såren i hjärtat som murats in
i slottet
saliv blod och mjölk

inför vidöppna
ögon föds
gryningen

Tigandets pärlemor

för Jure Detela

Inom mig växer månen

ur mossa och silver.

Inom mig växer solen

ur varmt guld.

Månen sover. Ur ögonen

flyter en klar

källa av honung.

Nattens katt

väcker fjäderskruden

på nådens isbelagda

sjö.

Barn med ögon

fulla av fruktan,

havet skvalpar

i hjärtat.

Magen är

en liten valnöt.

Tigandets pärlemor,

fiolens tystnad.

Ett hav av intet,

som skiner

i nattens omfamning.

Simma, lilla barn, i

flodens svarthet.

Till botten

av galenskapen och magin.

Skri från onda frukter

Jag är glad att jag såg dig
dins dolda små ögon
att jag kände dig
genast griper jag tag i dig, helt och hållt
så att det nästan känns pinsamt
som att jag nästlar in dig och kramar dig
med hela min tyngd
att jag kväver dig och sedan
blir jag rädd och hoppar undan
min hand gör ont
kom lär mig lär mig
var min lärare och ge
mig dikter som jag skall läsa
och äta och jag
klrar allt jag gråter och jag klarar det
poesi blir det aldrig för mycket av
för den gör att allt
vänder genomlyses –
det är så fantastiskt men
alltid händer samma sak - det skiner upp
livet skiner upp får liv –
och att allt är levande! levande!
det gör poesin
och allt är möjligt
älvor flyger genom luften
och genom kylan känner jag
hur det i mitt hjärta

kommr in en musa och jag hör
skriet från hennes onda frukter
som bitande kysser varandra

Skratt i en framrusande bil

Jag tänker inte skratta mer,
i stället för att gråta.
Mitt alltför trötta hjärta
har lagt i femmans växel.
Jag har slutit ögonen.
Jag tänker inte se på muren.

32. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavč (*)

Víndo Möderndórfer är född 1958 i Celje. Han har en utbildning som regissör från Ljubljanas Akademi för teater, radio, film och television (AGRFT). Han är verksam som regissör, prosaist, lyriker och dramatiker. Han skriver även manus för teve och film liksom radioteater för både barn och vuxna. Han har under åren fått en rad priser och utmärkelser för sin produktion.

Slovó (Ôna)

Literatúra 125/126, 2001

Če boš⁸⁰ sréčna, bom tudi jáz sréčen, ji je rékəł
tísti trenútək, ko sta stála na plóčniku in je ôna rávno
stopíla na césto. Beséde so zletéle za njó, vəndar je
níso ustávile. Nôga je že bilá stégnjena v korák. Nekjé
spôdaj se je na semafórju právkar prižgála zelêna lúč
in avtomobili so se dívje pognáli naprèj, kot nestípni
kônji, spuščeni iz stáje... Stékla je čez.

Če boš sréčna, bom tudi jáz sréčen...

zletí -éł ↑-lèteł <flyga (iväg)

spôdaj nertill, längre ner
semafór -ja trafikljus

spustí ↑-pústił <-púšča släppa ut
stája stall

⁸⁰ Genom assimilation faller /š/ många gånger bort före /s/ i ett vardagligt uttal.

Zdélo se ji je, da bi mórala odgovoríti. Mogóče samó prikímati, mu dáti známenje, da je slíšala... Zató se je na drúgi stráni céste obrnila in poiskála njegòv poglêd. Njúne očí so se za híp sréčale. Nikóli vêč ga ní vídela, čepráv téga takrát ní védela, samó v sêbi je čutíla nekákšno jézo, nêmóč, skôraj togôto, ki nas hípno zajáme, ko spoznámo, da smo zamudíli trenútak, ki se ga ne dá vêč ponovíti... *Zakáj səm stêkla čəz césto, zakáj se nísəm ustávila, stopila nazáj na plóčnik in mu odgovorila... Rékla kár kóli...* Dòlg tovornják je zakríl njegôvo podóbo. Ko je odpêljał, je ôn že odhájał, rôke je iméł zakopáne v žêpih in glávo sklónjeno. Hotéla je zakričáti, preglasíti hrûm pobesnélre réke avtomobílov... Hotéla je posláti na drugo strán nékaj, kár kóli, klíc, vzklík, ki bi ga fánt, z rokámi potísnjenimi globôko v žêpe, zaslíšał. Bojazljivo, kot da stópa v deróčo⁸¹ réko, je stopila na césto in dvígnila rôko, kot bi se hotéla prek céste

známenje *tecken*

jéza *ilska, vrede*
nêmóč *-i maktlöshet*
togôta *raseri, usinne*
hípñ *ögonblicklig*
hípno *på ett ögonblick*

tovornják *lastbil*
podóba *gestalt, utseende*

zakričí -kričał < **kričí kričał**
ropa (till), skrika (till)
preglasí -glásil < **-glasúje**
överrösta
hrûm *oväsen*
pobesnél *rasande, vild, våldsam*
vzklík *utrop*

bojazljív *räddhågsen*
dêre dŕl dréti > *forsa, strömma*

zavóra *broms*

⁸¹ Presens particip av verb med presens på -e slutar på -óč, t.ex. **deróč** *forsande*.

dotakniti fántovega raména... Zavóre so zacvílide, da je zagozazélo v kostéh in avtomobíl je zahúpał, ôna pa se je prestrášeno umakníla nazáj na plóčnik. V kabíni mimo hitéčega⁸² avtomobíla je zagleđala séenco vozníka, ki **ji je** žugala in se tfkala po čelu, *a si nôra, bába zméšana, a hóčeš, da te povózim...* Ko je spét poglédala na drugo strán, ga ní vêč biló. Zavíl je okoli vogála in za védno izginił iz njénega življênja... Nikákor pa ní izginił iz spomína. V spomínu je z léti, ki so se nízala védno z véčjo hitróstjo, kot da se čás spúšča strmó navzdòł, dobívał védno drugáčno oblíko... Čež čás si celó ní vêč **môgla** priklícati v spomín zvêna njegôvih beséd, in túdi spomín na vónj njegôvega telésa je izginił, izgínile so njegôve beséde, spomín na njegôve mále preváre, laží, naváde... Vsê se je izgubílo... Rázən spomína na dotíke njegôvih rók... Tá je ostál nájdljê. Kot da obstája posébən spomín telésa... Čepráv se je kasnêje ob **njénem**

zacvíli < **cvíli** gny, gnälla, pipa,
skrika, tjuta
zagomazí -él < **gomazi -él** gâ
kalla kârar, fâ ngn att rysa
~ v kostéh skära i märgen
zahúpa < **húpa** tuta
kabína hytt

bába kårring
povózi -vôził -ila -íti < köra över
vogál hörn

níza > **naníza** rada upp
níza se > följa efter varandra
spúšča se > spustí se ↑-pústil
fara ner, åka ner
stfrm brant
prikliče -klícał < framkalla

prevára bedrägeri, svek

dotík beröring, vidröring

⁸² Presens particip av verb med presens på **-i** slutar på **-éč**, t.ex. **hitéč** skyndande.

telésu naselił drugáčen vónj, in so drugáčne beséde napołnjevále njéno življénje, in so se drúge rôke dotíkale njénih prsi, njénih bókov, se je nékaj v njèj védno zganílo, ko je pomíslila nánj. Kot bi se premaknila in sprožila nevidna téhtnica, ki primérja in méri dotíke, katérih právo merílo je samó *njegòv* minúli dotík... Na njeni kóži se je, kot na stêklu, ki se orosí, nepričakováno pojávila nevidna sléd dávno ljúbljenega in dávno izginúlega dotíka. Včásih pa se je poskúšala spômniti tudi njegôvega obráza... Vsé njúne skúpne fotografije je v trenútkih razhájanja simbólno uníčila, hotéla ga je za védno izbrísati, izrézati iz svôjega življénja (takrát se je túdi prvíč zavédala, kakó v pomémbnih trenútkih življénja védno počnêmo stvarí s posébno rituálno vdánostjo, saj samó takó lahkó zaprêmo vráta za sábo in *odídemo v nôvo sôbo*). Globôko v sêbi si je včásih želéla spét poiskáti njegòv obráz. Takrát je zaprla očí... Stísnila véke... Obráza pa ní biló vêč. Ní vêč

bók höft
zgáne -ila < gáne beröra,
uppröra

nánj → na + njêga
premákne -ila < -míka rör,
flyttar
spróži -ila < -próža utlösa, sätta i
gång
téhtnica våg
primérja > -méri jämföra
méri > mäta
merílo måttstock, mått
minúli tidigare, förra
orosi se < bli immig, imma igen
izginúli försunnen, utdöd

razhája se > razíde se razšéť
razíti gå isär, gå ifrån
varandra
simbólön symbolisk
izbríše -brísat < radera
izréže -rézať < -rezuje skära ut,
skära bort
rituálön rituell
vdánost -i hängivenhet

stísné < stínska trycka ihop

rávən rak

védel, je imét širôko čêlo, rávən nós? Já, *imét je širôko čêlo, imét je rávən nós in síve očí...* Vəndar vseêno, to ní bíl njegòv obráz. Bíl je razstávljen obráz nekóga, ki je za védno ostál na drúgi stráni céste... In ko ji je nékega dné prijáteljica rēkla: *A véš, da je pred pòt léta umr̄l?* Ní bilá presenéčena, samó prikímala je, vém, vém, *umr̄l je že takrát, pred dávnimi léti, ko səm stopila na césto in je rékət: Če boš sréčna, bom tudi jáz sréčan, jáz pa səm stékla na drúgo strán, nê da bi mu odgovorila...* Takrát je biló slovó, nê običájno slovó, ki obljúblja sréčanje, biló je dokônčno slovó, v katérem zbledíjo vsê podóbe, in na kôncu bo izgíniť celó spomín na dotíke. Zdáj vém, tísta césta je bilá támna réka Áheron, čæz katéro ne móreš... In žát mi je, je še pomíslila, tókrat prívič po mnóghih léti, žát mi je, *da takrát nísəm zakričála za njím: Ne bóm sréčna, brez tébe ne bóm nikóli sréčna! Mordá bi me slíšať.*

4 160 tecken

razstávi < -stávlja *plocka isär, plocka sönder, ställa ut*

dávən *avlägsen i tiden*
pred dávnimi léti *för många, många år sedan*

zbledí -éł < **bledí -éł** *blekna*

Áheron *Acheron* gränsfloden till dödsriket i den grekiska mytologin

33. Dvá vrána (1958)**Två korpar****Márijan Púšavøc (*)**

Alêš Štégør (*1973) är född i staden Ptúj. Han har studerat litteraturvetenskap och tyska vid universitetet i Ljubljana. Hittills har han givit ut tre diktsamlingar: *Klockornas schackbräden* (1995), *Kashmir* (1997) och *Protuberance* (2002). Han har också givit ut ett prosaverk om Peru med titeln *Ibland inträffar januari mitt i sommaren* (1999). Hans dikter har blivit översatta och publicerade i flera länder i Europa. Han bor och är verksam i Ljubljana.

34. Dvá vrána (1958)

Två korpar

Márijan Púšavæc (*)

Suzána Trátnik är född 1963 i Múrska Sóbota. Hon är verksam som sociolog, författare och översättare. Hon har genom sitt författarskap och engagemang spelat en viktig roll för den lesbiska rörelsen i Slovenien. Hon har publicerat en lång rad kortare berättelser och 2001 en roman med titeln *Imé mi je Damján*. 1997 fick hon pris för bästa erotiska litteratur av tidskriften *Primórska sréčanja*.

Životinjsko⁸³ cárstvo

Rokopís, 2004.

Na vrátih je stálo visôko deklê z dòlgim rjávím čôpom. Plášč, ki je bił vídeti še čisto nòv, je na slökem deklétu viséľ, kákor da bi ga dobíla tríkrat prevelíkega od Rdéčega kríža.

»Káj se me ne spômniš vêč?« se je nasméhnila pétlétnemu otrôku, ki ji je odpŕl vráta.

Otrôk je dáljno váško soródnico nazádnje vídeł

cárstvo *rike, tsardöme*
rokopís *manuskript*
čôp *fläta*

slók *slank, smärt, smäcker*
kríž *kors*

dáljøn *avlägsen*
váški *by-, från landet*
soródnica *släkting*
nazádnje *senast*

⁸³ Detta är inte något slovenskt ord, utan kroatiska, och det är samma ord som slovenska živálski. Den korrekta kroatiska betoningen är živótinjski. Živáł djur heter på kroatiska nämligen živótinja.

poléti, káke štíri mésoce nazáj, ko si je zaželéla
preživéti nékaj tédnov v méstu.

»Spômnim se te,« je odlôčno rékəl otrôk. »Le po
káj si prišlá zdáj?«

»Po sòl žé nê.«

Ráhlo je odrínila otrôka, čoś da stojí na prágú kot
leséna Maríja v váški kapélici, in vstopíla v híšo. V
kúhinji je z vzdíhom olájšanja odložila potoválko in se
usédla. Rés je bilá málo túmpasta, kot so visôke ljudí s
kmétov rádi opisáli njéni mestni soródniki, toda
nadvsê ráda je bilá zúnaj, v narávi, in védno je z
veséljem šlá z otrôkom, ki je iméľ že skôraj šest lét, na
zapusčeno pokopalíšče na kôncu úlice in mu pokazála,
kakó se naredí stójo, móst in premêt naprèj. Rávno ko
je bilá na polétnih počítnicah v méstu, je praznovála
pétnajsti rôjstni dán. Tístege dné je od nékih mûlcev
dobíla nékaj cigarét in potém sta šlá z otrôkom na
pokopalíšče, se skríla za vêlik nagróbnik in prižgála

kák *ungefär*
nazáj *för ... sedan*

po káj *varför, i vilket syfte, för att hämta vad*

žé *i alla fall*

odríne < -riva *skjuta undan*
čoś *med kommentaren att*

kapélica dim. *kapell* → kapéla

olájšanje *lättnad*
potoválka *väcka, bag*

túmpast *enfaldig, inskränkt, dum,*
trög
kméti pl.tant. *landet*

nadvsê *synnerligen, mer än något*

déla > naredí stójo *står på händerna*

déla > naredí móst *gå upp/ner i brygga*

déla > naredí premêt -éta *hjula,*
göra en kullerbytta i luften ??

nagróbnik *gravsten*

cigaréto. Poljubíla je otrôka za svój rôjstni dán. Da⁸⁴ se takó spodóbi, mu je povédala. Ko sta bilá že močnó omámljena od vdihávanja módrosívega cigarétnega díma, se je prisesála na otrôkove ústnice, čéš da je lízanie z okúsom tobáka nékaj nájbóljšega na svetu. Biló je rés.

Zdáj pa je bilá že skôraj zíma in Márja ní iméla káj početi tú v méstú; méstni soródniki v mrázu pač nikóli níso iméli obískov, saj bi biló tréba zakúrili še v dodátni sôbi in tó ní imélo nobênegá smísła.

»Prišlá sém, da grémo v Zágreb,« je Márja zarótniško rôkla otrôku.

Otrôk je že nékaj slíšał o témd, naj bi njegòv ôče nekóga pêljal v Zágreb, toda ní verjéł, da bi túdi njéga vzéli na táko dòľgo potovánje.

»Bódo, bôdo, sevéda te bôdo vzéli!« je Márja prepričevála otrôka. »Splôh véš, kám grémo? V živálski vŕt!«

spodóbi se > *passar sig, hör till*

vdihne < **vdiháva** *andas in*
módrosív *blågrå*
cigarétni *cigaret-*
prisesá se < **-sesáva se** *suga sig*
fast
ústnica *läpp*
tobák *tobak*

mráz *frost, stark kyla*

zakúri < *göra upp eld, elda*

dodátn *extra*

zarótniški *konspiratorisk*

⁸⁴ Konjunktionen *att* faller bort i svenska när bisatsen föregår huvudsatsen.

Káj tékega! Živálski vrt v Zágrebu. Žívotinjsko cárstvo s slíčic v čokoládiah v živo. Tó pa je biló že skôraj prevêč.

Še promêt v Zágrebu je bíl rés pretíran, kot se je izráził otrôkov ôče, ko je sicér sprétno vrtéľ volán skôraj nôve stoénke in si prizadévał, da nê bi izgúbił taksísta spred očí.⁸⁵ Ko so prispéli na zágrebško želézniško postájo in ugotovíli, da je to vés Záreb, kar ga poznájo, je otrôkova máti stopíla k nájblížjemu taksístu in ga vprašála za pót. Tá je bíl takó prijázən, da se je ponúdił, da vózi pred njími in jih zastónj odpélje do cílja. Četúdi je biló Márji zarána v ávtu slabó, je biló rés izjémno, da so si na kôncu vsí takó prizadévali, da bi prišlí do živálskega vŕta. Ko so se znášli pred vhódom, sta še ôče in máti pograbíla Márjo in otrôka za rôke in ju v nekákšni náglici odgnála na ogléd živáli v klétkah. Nájveč čása so preživéli pred lêvjo klétko, túdi zató, kér je bilá v

slíčica dim. *bild* → slíka

čokoládica dim. *chokladbit* → č
okoláda

v živo på riktigt, i verkliga livet,
live

pretíra < -tiráva överdriva
pretíran överdriven, alltför stor,

galen
volán ratt

prizadéva si < anstränga sig,
lägga sig vinn om att

taksist taxichaufför, taxiförare

spred + G från en plats framför

prispê -spéł < komma fram

zárebški i, frän Zagreb

ugotoví ↑-gotôvíł < -gotävlja
konstatera, fastställa

cílj (ty. Ziel) mål

četúdi faståän, trots att

zarána tidigt på morgonen

izjémny undantags-, ovanlig,
undantagsmässig, fenomenal

odžene -gnál < -gánja jaga i väg

ogléd -éda beskådande

klétna bur

lêvji lejon-

klóp -í bänk

naveličan som fått nog

⁸⁵ Här har nog författarinnan tappat tråden en aning. Taxichauffören får ju modern kontakt med först lite längre fram i texten...

bližini klóp za utrújene in naveličane stárše, ki so takó nášli mírən trenútək za nadáljnje potápljanje svôjega zakóna. Medtém je Márja dòľgo čása samó nêpremíčno stála pred klétko, toda njéne očí so bégale od lêva od levínje.

»Katéri ti je bólj všeč, ta z grívo ali ta z velíkim trebúhom?« je vprášať otrôk, nê da bi zarés pričakováļ odgôvor, in spét stékəł h klétkam z ópicami.

Márja je potegnila bél róbəc iz rokáva in si obrísala očí. Obrníla se je k otrôkovim stáršem na klópi, ki sta krílila z rokámi, kot da bi o nečém jézno razprávljala, zatô je ráje še málo ostála pred lêvjo klétko. Otrôk se je od ópic v klétki počási sprehôdiļ do stáršev na klópi, še védno navdúšen nad oglédom vséh téh nêverjétnih televizíjskih živáli. Ôče je bił vídeti jézən, máti pa je rávno zakolíčila pogôvor z izjávo, da bosta vzéla kredít za prizídək k híši in kônəc, saj vəndar otrôci hítro rástejo.

nadáljən *vidare, fortsatt*
potáplja > **-topí -tópil** *dra ner*
under vattenytan, dränka, sänka
zákon -óna *äktenskap*
nêpremíčən *orörlig*
béga > *löpa, irra*
lêv lejon
levínja *lejoninna, lejonhona*

gríva man

potégne -íla < **-tegúje** *dra fram*

kríli > *vifta*
razprávlja > *diskutera, resoner*

sprehódi se -hôdił -íla -íti < -
hája se promenera

navdúši < **-dušúje** *hetsa upp,*
väcka ngns intresse
navdúšen *upphetsad, hänförd,*
begeistrad, entusiastisk
nêverjétnən *otrolig*
televizíjski teve-
zakolíči < **-količúje** *sätta en*
gräns, sätta stopp för ngt
izjáva *tillkännagivande*
prizídək *tillbygge*

»Nekatéri nikóli ne dobíjo te prilóžnosti – še dôbro,« je píkro pripómnił ôče in stópił k lêvji klétki. Máti, ki je še védno jézna blískala z očmí v očétov hrbet, je prijéla komôlæc svôjega otrôka in si ga nestŕpno posadila v naróčje. Préko njegôve gláve je poglédala na svôjo pozlačeno rôčno úro, kar je pomenílo, da se obísk živálskega vŕta iz nêznáne núje približuje kôncu.

Ôče je brez beséd in tudi brez težav vôził skozi Zágreb, čepráv jih tókrat ní vêč vôdił taksíst. Žénski sta zdaj sedéli na zádnjih sédežih in nestŕpno pogledovali na svôji žénski úri. Ustávili so se na mánj prométni césti zúnaj méstnega sredíšča. Máti je spravljivo potrepljala očeta po raménu, saj je rávnokar ugotovila, da imájo še dvájset minút časa. Ko so otrôku razložili, da bo z očetom počákał v ávtu, saj v Zágrebu práv zarés ní nobênega drúgega živálskega vŕta vêč, takó da níma vêč kám, je Márja zajokála. Ôče je takój stópił iz ávta in si prižgál cigaréto. Máti

píkør *bitsk, bitter, skarp*
pripómni < *-pomínja* *påpeka, tillägga*

blíska > **za-** *blixtra, gnistra*

pozlatí ↑ *zlatił* < *-zlačuje*
förgylla
rôčni *arm-, hand-*
rôčna úra *armbandsur, armbandsklocka*
nêznán *okänd*
núja *nödläge, nödvändighet*

prométn *trafikerad*

spravljív *försonande*
potrepljá < *trepljá* *klappa*

pobóža < **bóža** *klappa, smeka*

je pobóżala svôjega otrôka in résno rôkla Márji: »Imáš denár? Pokáži! Naj vídim! Ne sméš jim dáti ničesar vnaprèj, razúmeš? Bom jáz počakála na hodníku z denárjem in jim plačala, ko bodo odprávili.«

Medtém ko sta máti in Márja odšlí odprávljat v néko zakótno úlico za velíko továrno z napísom Nivêa kréme, je otrôk poskúšal zaplêsti očéta v pogôvor. Toda ôče je pri odpítih vrátih napòl slonéł na volánu in s steklénimi očmí molčé⁸⁶ bôlščał v retrovízor, kakor da bi bíl tudi sám odšéł z žénskama v neznáno. Potém je otrôka nenádoma zanímalo, ali bo Márja tudi naslédnje polétje prišlá k njím na imenítne mestne počítnice. Ôče je zavzdíhnił in nekáko nesréčno dodáł, da bo tá púnca v bodóče mórala bólj pazíti, s kóm se bo drúžila. Tedáj je otrôk razuméł, da je vés ta izlêt nekáko povézan z múlcí, ki so Márji za rôjstni dán dáli cigaréte, s kajênjem⁸⁷ in z njúnim tobáčnim

odprávi < -právlja *avskaffa, ta bort, undanröja* dvs. utföra
abort

zakótøn *undanskymd, gudsförgäten*
továrna *fabrik*
kréma *kräm, crème*
sloní -éł > *luta sig, stötta sig*
stekläñ *glas-, glasartad*
molčí molčał > *tiga, vara tyst*
molčé *tigande, tyst, utan att säga något*
bôlščí bôlščał > *stirra*
retrovízor -ja *backspegel*
neznáno *det okända*
imenítøn *förnäm, förnämlig, fördelaktig, betydande*

v **bodóče** i *framtiden*

drúži se > *umgås*

povézan *förbunden*
je povézan z + I *hänger samman med ngt*
kajênce *rökning*
tobáčni *tobaks-*

⁸⁶ Dett är ett så kallat gerundium, en adverbform bildad av ett verb. Den bildas endast av vissa verb. Presens på -i ersätts med -é.

⁸⁷ Verbalsubstantivet bildas med ändelsen -enje vid verb med presens på -i, precis som preteritum particip bildas med ändelsen -en. I båda fallen inträffar konsonatväxlingar, bl.a. **d** → **j**, t.ex. **kadí** → **kajênde**.

poljúbom na stárem pokopalíšču. Tudi sám je očeta potrepljál po raménu in zamòčał vsá nadáljnja vprašanja o živálskem vŕtu.

Domòv so se odprávili šele pôzno ponôči. Máti je Márjo iz úlice za továrno Nivêa kréme pripeljala pod rôko in prédən jo je polégla na zádnji sédež, sta ga zočetom za vsák primér pokrila z odêjo. Márja je bilá čisto mírna. Ko ji je otrôkova máti zagotovila, da v njeni vási rés nihčê ne bo mógeł izvédeti, da je šlá odprávit v Zágreb, je utrújeno pokímala z očmí. Otrôk je med vôžnjo trdnó dŕžał Márjino žaréčo dlán. Ko ga je premagováł spánæc, je za svôjimi vékami vídeł, kakó se z váško prijáteljico igráta skriválnice med stárimi nagróbniki. Biló je polétje, kot nalášč za stójo na glávi na měhki trávi. Ko se je otrôk, ki je bíl resníci na ljúbo že skôraj šestlétна déklica, po pravílno izvedeném premétu nazáj oprijéł preperélega kríza, ga je hlád plôščice z iménom takó strésøł, da se je zbúdił. Medtém se je prepír njegôvih stáršev, zaskrbljênih nad

zamołčí -mòłcał < -mołčuje
förtiga, inte uttala

poléže -légžł -léči < -lága lägga

trđno / trdnó hårt
žari / žári > glöder
žaréč glödhet

spánæc sömn
skriválnice pl.tant. kurragömma

**nalášč just, med flit, avsiktligt, på
pin kiv**
**kot nalášč za + A som gjord för
ngt**
**resníci na ljúbo sanningen till
sägandes (eg. till kärt för
sanningen)**
**izvède -vêdał -vësti < -vája
utföra**
**opríme se - oprijéł < -jéma se +
G gripa tag i ngt**
preperéł vittrad, murken
zaskrbljêñ orolig, oroad

Márjino krvjó na odêji, že prevésiļ v poglábljanje njúnega zakónskega razdôra. Otrôk pa je še dôľgo poljúbljał Márjino ledéno dlán, nenádoma prezét s slútňo, da se mu tókrat obéta zeló tího polétje, brez beséd, pogléдов v retrovízorju, premétov in poljúbov za kamnítimi nagróbniki.

krví, krvjó *blod* → krí
prevési se < -věša se *övergå*
pogláblja > -globí -glóbił *göra*
djupare, intensifiera, fullända
zakónski *äktenskaplig*
razdôr *splittring, slitning, osämja*
ledén *iskall*
prežmē -žél < -žéma *tränga in,*
fylla, genomsyra
prežét *gripen, fylla*
slútňa *ating, känsla*
obéta se + D *vänta ngn*
kamnít *sten-*

6 846 tecken

35. Promêt in nasélja v álpskih dolinah

Två korpar

Iz priróčnika *Tú səm domá. Spoznávanje drúžbe za 5. rázred osnovne šole*. Marija Košak, Olga Janša Zorn in Maja Umek. Ljubljana: Modriján, 2001.

Razvój nekatérih nasélij v álpskem svetu je tesnó povézan s prométnimi potmi. Álpe námreč nikoli níso pomeníle pregráde med pokrájinami. Potí so največkrát vodíle po ózkih réčnih dolinah, včasih tudi po gôrskih grebenih in čez gôrske prelaze (prevále, sêdla).

Že Rimljani so čez náše ozémlje speljali dôbre céste. Po njih so póleg vôjske potováli rázni tovórni in osébni vozôvi. To je biló pred priblížno 2000 léti. Po propádu rímskega cesárstva je promêt na dòlge razdálje precèj zastáł, in zeló dòlgo je trájalo, da smo spét dobíli práve céste.

Tovórništvo

Ker je biló cést málo, so tôvor prevážali z mûlami in kônji po ustáljenih trgovskih poteh. Té potí so bilê natánčno dolócene, za tovôrjenje je biló tréba na dolóčenih mestih

pláčati mitníno, brodníno, mostníno in podóbne dajátve.

Tovórili so predvším železárske izdélke, živo srebró, nekatére poljedélske pridélke in sòľ. Kmétom je tovörjenje pomenílo dodátən zaslúžek. Kər so se mnógi tovórniči skúšali izogníti plačevánju mitníne, se je razvílo tudi tihotápstvo.

Vsē glávne trgovske potí so vodíle proti mórju in nazáj v nótranjost. Smér prométa so mnögokrat dolóčale dolíne rék (Dráve, Sáve, Sóre, Sóče).

Rímska césta

Grádnja rímskikh cést je bilá zahtévno délo.

Prevózništvo

Pred približno 300 léti so na nášem ozémlju ponòvno pričeli gradíti práve céste, po katérih so lahkó vozíli tudi vozôvi. Počasi je tovórjenje zaménjalo prevózništvo (fúrmanstvo). Ob céstah so nastále številne véčje gostílne s hlévi, kjer so se furmáni pogósto ustávljali.

Zarádi trgovíne se je povéčala skíb za céste; za pomérbnejše je skrbéla držáva.

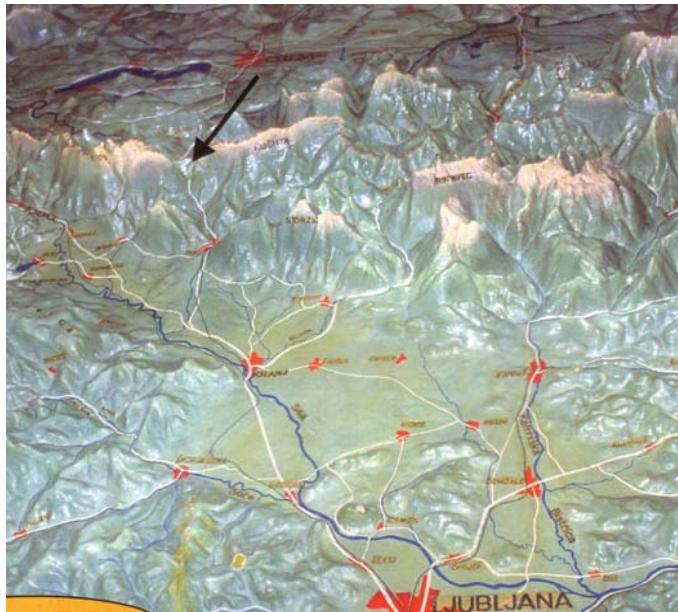
Nasélja

Ni nakljúčje, da so se mésta razvíla ob pomébnih prométnih potéh. Takó je npr. Ljubljána nastála na križíšcu takih potí. Léga Kámnika je povézana s trgòvsko potjó skozi Tuhínsko dolíno. Skozi Radòvljico so vodíle potí v fužínarska nasélja.

Jénkova kasárna na Jézerskem

Popótniki in tovórnički níso zmôgли prehodíti dôlge potí čez jézerski preláz v ênem dnévu. Že kmálu po létu 1500 je bilá na Zgórnej Jézerskem zgrajêna hiša za prenočevánje, ki stojí še dánës. Je mogóčna zídana stávba, le zgórjni dél je lesén. Ljudjé so jo zarádi velikosti imenováli kar Kasárna. Kèr stojí v sklôpu kmetíje pri Jénku, se imenuje Jénkova kasárna.

Potí v álpskem svetu

Skozi álpske dolíne so vodíle pomémbne trgovske potí.

Ob sotóčju rék sta se razvíli dvé pomémbni mésti v álpskem svetu – Kráň in Škofja Lóka. Obé sta ležáli ob trgovski póti, poznêje je zlásti Kráň postáł právo industríjsko sredíšče.

Nekatéra mánjša nasélja níso dobíla mestnih pravíc, ampak le tŕzne. Póleg Tržíča so bili tígi tudi kráji Motnik v Túhinjski dolíni t r Vránsko in Žál c na póti proti C lju. V Posočju so práv zarádi tov  rnih potí po S  ski dolíni nastála

májhna trúzna nasélja Tolmín, Kobarid in Bôvæc.

Vsá oménjena mésta in tfgi so se že zgódaj ukvárjali pretéžno z obrtjo in trgovíno, na kár še sedáj spomínjajo starèjše híše.

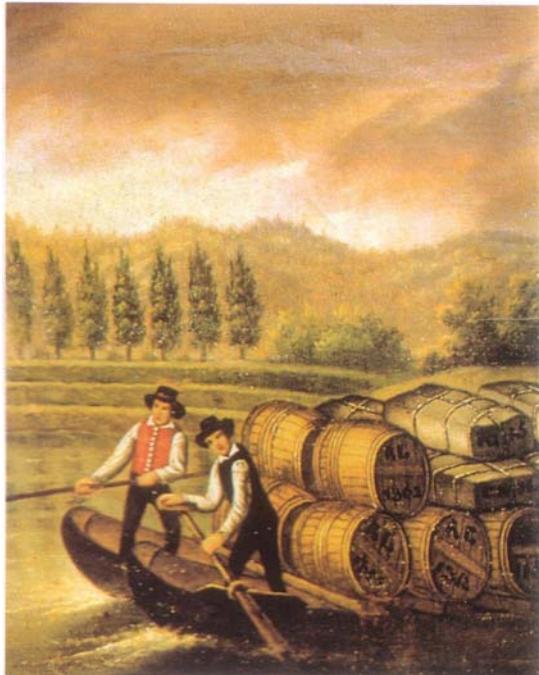
Tržič

Tržič je nastál ob Tržíški Bístrici, mímo je vodila tovórna pót s Kránske čøz ljubeljski preláz na Koróško. V stárih čásih sta bilí v kráju posébej razvíti usnjárska in čevljarska obft, v bližíni pa so bilé tudi fužíne.

Réčni promêt

V pretêklosti je bíl pri nás zeló pomémben réčni promêt. Čołnárjenje po Sávi in Ljubljánici do Vŕhnike je imélo že zeló dòľgo tradícijo, vsáj od rímskih časov, če nê celó od prèj. Po Savinji, Sávi in Drávi pa so vêč stolétij plúli splávi, naložêni z lésom iz náših gozdòv.

Še do dános se je ponekód ohranílo poimenovánje úlic in réčnih bregòv, ki spomínja na nekdánji réčni promêt, npr. Brég in Tŕnovski pristán v Ljubljáni; Ob brégu, Pristán, Lent in Pristániška úlica v Máriboru.

Tŕnovski čołnárji

Tŕnovo je biló nekóč predméstje Ljubljáne. Prebiválcí so bilí ríbiči in čołnárji. Le-tí so na svôjih čołníh prevážali nájrazlícnejše blagó.

Želézniški promêt

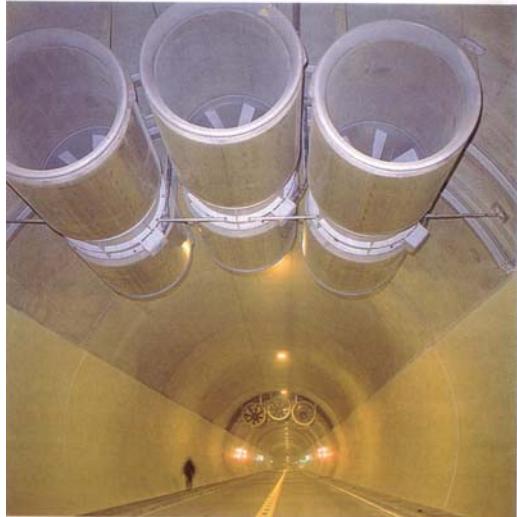
Želézniški promêt je razméroma mlád. Pŕva želézniška povezáva pri nás je bilá próga Dúnaj – Tŕst. Speljána je bilá čøz slovénko ozémlje in dograjêna léta 1857. Kmálu

so jo povezáli z gorénsko želéznico. Poznêje so zgradíli še velíko drúgih próg. K r je želézni ki prom t prevz l mn go doted njega c stnega prométa, je prev zni stvo začelo nazadov ti.

B ohinjska želéznica

B ohinjsko želéznico so dograd li l ta 1906. Pot kala je od J senic skozi b ohinjski pred r v Pos cje in proti T stu.

Karavánski predôr

Z vôzni skozi predôr, ki je bíl odpít léta 1991, se promêt (zlásti v zímskem času) izognê téžje premagljívi póti čez preláz Podkoren, pogósto tudi čez Ljubelj.

Céstni promêt

V novèjšem času so nekatéri kráji zarádi razvôja industríje hítro napredováli. Drúgi, ki níso iméli ugódnih móžnosti za šírjenje, so se razvíjali počasnêje (npr. Górnji Grád). Z razvôjem avtomobilízma se je razmáhnił céstni promêt, ki je hitrèjši in bolj razvején od želézniškega.

Póštni promêt

Z razvôjom prométa je tesnó povézan razvôj pôštne slúžbe. Na rímskikh céstah so bilê na vsákih 15–20 kilométrov pôštne postáje s prenočíšči; tám je biló mogóče zaménjati kônje. Pôsto so nosili hítri slí, poználi so že pôštne kočíje.

Ko so rímske céste propádle, tudi rédne pôste dôľgo časa ní biló vêč. Včásih so po deželi výndarle pesáčili ali jézdili posébni slí z nújnimi sporočíli za kákšno imenítnejšo osébo ali celó za vladárja. Poznèjši hitrejši razvôj pôštne slúžbe je povézan s túrško nevárnostjo. Kadar je grozíla tåka nevárnost, so novíce prenášali slí tekáči ali hítri jézdæci.

Pôštna slúžba se je ponòvno razvíla v Válvasorjevem času (17. stolétje). O njèj precèj poróča Válvasor. Takó od njéga zvemo, da je v Ljubljáno vsák četrtok prihájala pôsta z Dúnaja in odhájala proti Benétkam. V naslédnjem stolétju se je to dogájalo že vsák dán. Ob céstah, npr. v Lukovici, so nastále pôštne postáje.

Kar nékaj gostíln na Slovéniskem je nosílo ozíroma še

nósi imé Stára póstta.

Potém ko so zgradíli želéznice, je póstni promêt stékəł po njih: bìl je mnógo hitrèjši in zanesljívejši. Polágoma so odprávili póstne postáje ob céstah in zgradíli póstne uráde v véčjih krájih.

Póstni muzèj

V starološkem grádu v Škófji Lóki delúje Póstni muzèj Slovénije. Ustanovíli so ga léta 1988.

6 012 tecken

Samfärdsel⁸⁸ och bosättningar i alpdalarna

ur läroboken *Här bor jag. Samhällskunskap för grundskolans årskurs 5.*

Framväxten av vissa bosättningar i alpolrådet [eg. alpvärlden] är nära förbunden med samfärdsvägarna. Alperna har nämligen aldrig inneburit en barriär mellan (olika) områden [eg. landskap]. Vägarna gick oftast i smala floddalar, ibland även längs bergskammar och över bergspass.

Redan romarna drog bra vägar genom vårt land [eg. territorium]. Längs dem färdades förutom armén olika vagnar för varu- och person(transporter). Det var för ungefär 2000 år sedan. Efter romarrikets fall avmattades [eg. stannade upp] den långväga trafiken ganska mycket, och det tog mycket lång tid innan [eg. att] vi åter fick riktiga vägar.

Packdjurstransport

Eftersom det fanns få vägar fraktade man gods med mulor och hästar längs fasta handelsvägar. Dessa vägar var noggrant fastställda, man var tvungen att [eg. det var nödvändigt] att betala tull, färjeavgift, broavgift och liknande avgifter för lasten på bestämda platser. Man transporterade framför allt järnprodukter, kvicksilver, vissa jordbruksprodukter och salt. För bönderna betydde transoprterna en extra inkomst. Eftersom många packdjursförare försökte undvika att betala tull utvecklades även smuggling.

Alla större [eg. huvud-] handelsvägar ledde mot havet och tillbaka till inlandet. Trafikens väg [eg. riktning] bestämdes många gånger av flodernas dalgångar (Drava, Sava, Sora, Soča).

⁸⁸ Trafik låter bara som bullriga bilar för mig. I äldre tider var det ju frågan om en annan typ av kommunikationer.

En romersk väg

Byggandet av romerska vägar var ett krävande arbete.

Fordonstransport

För ungefär 300 år sedan började man i vårt land (territorium) på nytt bygga riktiga vägar, på vilka även vagnar kunde köra. Långsamt ersattes packdjurstransporterna av fordonstransporter (med häst och vagn) Längs vägarna uppstod talrika större gästgiverier med stall där kuskarna ofta stannade.

På grund av handeln ökade omsorgen om vägarna; staten sörjde för de viktigaste.

Bosättningar

Det är ingen slump att städer utvecklades vid de viktiga handelsvägarna. På så sätt uppstod till exempel Ljubljana vid en sådan korsning. Kamniks läge hänger samman [eg. är förbundet] med handelsvägen genom Tuhinjdalen. Genom Radovljica ledde vägarna till järnbruksorter.

Jenkos kasern i Jezersko

Vägfarare och packdjursförare klarade inte av att gå den långa vägen över jezerskopasset på en dag. Redan kort [eg. snart] efter år 1500 byggdes i Övre Jezersko ett hus för övernattning som står kvar än idag. Det är en massiv stenbyggnad, bara övre delen är av trä. På grund av storleken kallade folk det kort och gott för Kasernen. Eftersom den ligger i anslutning till [eg. konstellationen av] Jenkos bondgård kallas det Jenkos kasern.

Vägar i alpområdet

Genom alpdalarna ledde viktiga handelsvägar.

Vid (två) floders sammanflöde uppstod två viktiga städer i alpområdet – Kranj och Škofja Loka. Båda låg vid en handelsväg, senare har särskilt Kranj blivit ett riktigt industricentrum.

Vissa mindre orter har fick inte stadsrättigheter, utan bara handelsrättigheter. Förutom Tržič var även orterna Motnik i Tuhinjdalen samt Vransko och Žalec på vägen mot Celje köpingar. Längs Soča uppstod de små handelsorterna Tolmin, Kobarid och Bovec just på grund av handelsvägarna längs Sočadalen.

Alla nämnda städer och köpingar ägnade sig redan tidigt huvudsakligen åt hantverk och handel, vilket äldre byggnader än idag minner om.

Tržič

Tržič växte fram [eg. uppstod] längs Tržiška Bistrica, förbi ledde handelsvägen från Krain över passet Ljubelj till Kärnten. I gamla tider fanns (det) på platsen särskilt (väl)utvecklat garveri- och skohantverk, i närheten fanns också järn bruk.

Flodtrafik

I det förflutna var samfärdsseln på floderna i vårt land [eg. hos oss] mycket viktig. Båttransport på Sava och Ljubljanica till Vrhnička hade redan en mycket lång tradition, åtminstone sedan romartiden, om inte rent av tidigare. Och på Savinja, Sava och Drava har flossar färdats med trä från våra skogar under flera sekler.

Ända fram till idag har det på vissa ställen bevarats namn på gator och flodstränder som påminner om tidigare flodtrafik, t.ex. Breg (Strand) och Trnovo-hamnen i Ljubljana; Vid stranden, Hamnen, Lent (på tyska Lände, tilläggsplats) och Hamngatan i Maribor.

Båtkarlar från Trnovo

Trnovo var en gång en förort till Ljubljana. Invånarna var fiskare och båtkarlar. Dessa transporterade på sina båtar gods av alla de slag.

Järnvägstrafik

Järnvägstrafiken är förhållandevis ung. Den första järnvägsförbindelsen i vårt land [eg. hos oss] var linjen [eg. spåret] Wien – Trieste. Den drogs över slovenskt territorium och blev färdig år 1857. Snart bands den ihop med järnvägen i Övre Krain. Senare byggde man även många andra linjer. Eftersom järnvägstrafiken tog över mycket av den dittillsvarande vägtrafiken började fordonstransporterna att minska [eg. gå tillbaka].

Bohinj-järnvägen

Bohinj-järnvägen blev klar år 1906. Den gick från Jesenice genom Bohinj-tunneln till Soča-området och mot Trieste.

Karavankentunneln

Genom att köra [eg. färden] genom den tunneln som öppnades år 1991 undviker trafiken (i synnerhet vintertid) den mer svårframkomliga [eg. svårövervunna] vägen över passet Podkoren, ofta även över Ljubelj.

Vägtrafik

Under nyare tid har vissa orter utvecklats [eg. gått framåt] snabbt på grund av industriutvecklingen. Andra, som inte hade fördelaktiga möjligheter att expandera, utvecklades långsammare (t.ex. Gornji Grad). Med utvecklingen av bilismen fick vägtrafiken, som är snabbare och mer förgrenad än järnvägstrafiken, ett uppsving.

Posttransport

Utvecklingen av postbefordringen [eg. posttjänsten] är tätt förknippad med samfärdselns utveckling. På de romerska vägarna fanns poststationer med härbärgen var 15-20 kilometer; där gick det att byta hästar. Posten bars av snabba budbärare (och) man kände redan till postdiligenser.

När de romerska vägarna förföll fanns det (under) lång tid inte heller (någon) regelbunden post(befordring) mera. Ibland gick eller red ändå särskilda sändebud med brådskande meddelanden till någon viktigare person [eller](#) till och med till härskaren. Den senare snabbare utveckling av postbefordringen hänger samman med det turkiska [hotet \[eg. faran\]](#). När sådan fara hotade framfördes nyheter med kurirer [eg. löpare-sändebud] eller snabba ryttare.

Postbefordringen utvecklades på nytt under Valvasors tid (1600-talet). Valvasor berättar [eg. rapporterar] ganska mycket om detta. På så sätt får vi veta av honom att (det) till Ljubljana varje torsdag anlände post från Wien och avgick mot Venedig. Redan under nästa århundrade skedde detta varje dag. Längs vägarna, t.ex. i Lukovica, uppstod poststationer.

En hel del [eg. riktigt några] värdshus i Slovenien bar eller [närmare bestämt] bär fortfarande namnet Gamla posten.

Efter att man byggt järnvägarna kom postbefordringen att löpa längs dessa; den blev [eg. var] mycket snabbare och mer tillförlitlig. Efter hand avskaffade man poststationerna vid vägarna och postkontor byggdes på större orter.

Postmuseet

I slottet Stara Loka i Škofja Loka finns [eg. fungerar] Sloveniens postmuseum. Man inrättade det år 1988.

36. Ravnínski dél álpskega svetá

Obséžnejše ravníne v álpskem svetu se razprostírajo na dnú kotlín in v razšírjenih délih dolín. Števílné kotlíne so iméle in še védno imájo za naselítov tər razvôj krájev pomémbno vlógo.

Nájvéčja kotlína v álpskem svetu je Ljubljánska kotlína. Odlikújeta jo osrédnja léga in raznolíkost njénega obróbja. Dnô kotlíne ni enôtno. Pretéžno je pokrítia s prodom, njén júžni dél pa zavzéma Ljubljánsko bárje.

Njíve v Ljubljánski kotlíni

Rávno dnô Ljubljánske kotlíne in razméroma rodovítna pŕst sta omogóčila, da se je tú razvílo kmetíjstvo. Obséžne njíve, pogósto zasejáne s krmílnimi rastlínami, kážejo, da je vodílna kmetijska páנoga v álpskem svetu živinorêja.

Ljubljánski prométni kríž – shemátski prikáz

Två korpar

Skozi Ljubljánsko kotlino že stoléťja potékajo pomémbne céste, ki so zdaj že precèj posodôbljene. Med njími so tudi ávtocéste, ki omogóčajo hitrèjšo in várnejšo povezávo med pokrájinami.

Tudi želézniške próge so dôbra povezáva med véčjimi industríjskimi kráji v Ljubljánski kotlíni, drúgimi obmôčji Slovénije tèr evrópskimi držávami.

Aerodróm Ljubljána

Brník je najpomémbnejše slovénsko letalíšče. Zgrajeno je biló 1963, nató so ga vêckrat povéčali in posodôbili. Dánës omogóča povezávo z vsémi najpomémbnejšimi letálskimi vozlišči Evrópe.

Z razvôjem prométa in trgovíne so nastále ugódne razmére za razvôj obíti in poznêje industríje. Industríja je omogóčila zaposlítèv števílnim prebiválcem gôrskih predélov, saj jim domáča kmetíja ní dajala dovôlj krúha.

Kránj

Éno od pomémbnih industríjskih sredíšč v Ljubljánski kotlíni je Kránj. Razvíl se je ob sotóčju Sáve in Kokre ob prehódu čez Sávo. Město se je zarádi števílnih móžnosti za zaposlovánje zeló razšírilo.

Domžále

Kráj je pomémbno gospodársko sredíšče na júžnem obróbju Bístriške rávni, obénem pa túdi uprávno in kultúrno sredíšče. Od 19. stolétja je bilá tú môčna obŕt, dánəs pa je razvítia tudi industrija. Zarádi priseljevánja se město hítro povečuje.

(iz priróčnika *Tú səm domá 2*)

1 905 tecken

Tekst 22: Slettedelen av alpeområdene

(Fra håndboken *Her er jeg hjemme 2*)

De mer omfattende slettene i alpeområdene brer seg ut i bunnen av dalgrytene og i de utvidede delene av dalene. De tallrike dalgrytene har hatt og har fortsatt en viktig rolle for beboelsen og utviklingen av stedene.

Den største dalgryta i alpeområdene er Ljubljanadalgryta. Den utmerker seg av den sentrale beliggenheten og av dens varierte ytterkanter. Bunnen av dalgryta er ikke enhetlig. Hovedsaklig er den dekket av grus, men dens sørlige del utgjøres av Ljubljanas sumpmark.

Dyrkede åkre i Ljubljanas dalgryter.

Den slette bunnen i Ljubljanas dalgryte og den relativt fruktbare jorden gjorde det mulig at det oppstod landbruk her. De langstreckte åkrene, ofte besådd av fôrvekster, viser at den ledende grenen innenfor landbruket i alpeområdene er kvegdrift.

Ljubljanas trafikknutepunkt – skjematiske oversikt

Gjennom Ljubljanas dalgryte har det allerede i århundre gått viktige veier som nå er ganske moderniserte. Blant dem finnes også motorveier som muliggjør raskere og tryggere forbindelser mellom landsdelene.

Også jernbanelinjene er gode forbindelser mellom de større industristedene i Ljubljanas dalgryte, andre områder av Slovenia og europeiske land.

Ljubljanas flyplass

Brnik er den viktigste slovenske flyplassen. Den ble bygget ferdig i 1963, senere har blitt den bygget ut og modernisert flere ganger. I dag muliggjør den forbindelse med alle de viktigste flyknutpunktene i Europa.

Med framveksten av trafikk og handel oppstod det gode betingelser for utviklingen av håndverk, og senere industri. Industrien muliggjorde sysselsetting av tallrike innbyggere i fjellregionene, da det egne landbruket ikke ga tillstekkelig høst/avling.

Kranj

Et av de viktige industrisentrene i Ljubljanas dalgryte er Kranj. Den har vokst fram ved sammenløpet av Sava og Kokra ved passasjen over Sava. Byen utvidet seg mye på grunn av de mange mulighetene til sysselsetting.

Domžale

Stedet er et viktig økonomisk senter i den sørlige utkanten av Bistricas sletter, samtidig også et administrativt og kulturelt senter. Fra 1800-tallet stod håndverksyrkene sterkt her, og i dag er også industrien (vel)utviklet. På grunn av tilflytting vokser byen raskt.

37. Ljubljána – glávno mésto Slovénije

Ljubljána se je razvíla na obmóčju, ki je biló od nékdaj privláčno za naselítov. V njéni bližíni, na Bárju, so že pred priblížno 4000 léti živéli mostíščarji. O njihovem bývanju pod Krímom, na Ígu, v Blátni Brézovici in drugód príčajo nájdbe, ki jih hráni Národní muzéj v Ljubljáni.

Rímska Emóna

Rimljáni so na obmóčju danášnje Ljubljáne ustanovili vojáško taboríšče, imenováno Emóna. Ležalo je ob pomérbni rímski césti, ki je vodila proti Célju (Celeia) in Ptúju (Poetovio), in je kmálu postálo cvetóče město.

Imélo je pravokótne oblíko in pravokótne križajóče se úlice; srédi města je bíl tfg (fórum).

Ljubljana – Sloveniens huvudstad

Ljubljana har vuxit fram på ett område som sedan lång tid [eg. en gång (i tiden)] varit attraktivt för bosättning. I dess närhet, i Barjes sankmarker⁸⁹, levde människor i pålade bostäder⁹⁰ redan för ungefär 4000 år sedan. Om deras boplatser vid foten av Krim⁹¹, i Ig, i Blatna Brezovica och på andra platser vitnar fynd som förvaras av Nationalmuseet i Ljubljana.

Romerska Emona

Romarna grundade på området av dagens Ljubljana en militärförläggning, kallad Emona. Den låg vid en viktig romersk väg som ledde mot Celje (Celeia) och Ptuj (Poetovio) och den blev snart en blommande stad.

Den hade en rätvinklig form och gator som korsade varandra rätvinkligt; i mitten av staden fanns ett torg (forum). Den var omgiven av en (stads)mur, upp till sex

⁸⁹ Barje är eg. ett helt vanligt substantiv som blivit ett egennamn. Dess betydelse kan man på det här sättet få fram genom ett tillägg.

⁹⁰ Frågan är om svenska över huvud taget har ett ord som slovenskans **mostiščar**. Det betecknar en människa som lever i/på en **mostišče**, dvs. en boning som vilar på pålar som drivits ner till fast botten.

⁹¹ Ett 1107 m högt berg söder om Ljubljana.

Obdáno je biló z obzídjem, visôkim do 6 mêtrov, in obrámbním járkom. V notránjost je biló mogóče príti skozi vêč méstnih vrát.

Emóna je bilá porúšena v času preseljevánja ljúdstev v 5. in 6. stolétju. Potém so se sém pričeli naseljeváti náši prédniki. Stára poimenovánja nekatérih délov Ljubljáne, kot npr. Mírje (kráj, kjer so ostánki obzídja), Ájdovščina (po ájdih ali pogánih), Gradišče (oznáka za utřjeno nasélbino), so se ohranila do dánæs.

Ljubljána – tlóris Emóne

Srednjevěška Ljubljána

Prvá písna omémba nasélja Ljubljána, ohránjena v stárih lístinah, je iz léta 1144 (némsko Láibach) in 1146 (slovénsko Luwigána).

Ljubljána spáda med náša nájstarèjša mésta, saj je

⁹² **Pogan** är en synonym som lagts till för att förklara ordet **ajd** som slovenska barn inte kan förväntas känna till.

meter hög, och en [försvars]vallgrav. Det var möjligt att komma innanför (murarna) [eg. in i (dess) inre] genom flera stadsporar.

Emona raserades under folkvandrings-tiden på fyra- och femhundratalet. Sedan började våra förfäder slå sig ned här [eg. flytta hit]. De gamla namnen av några av Ljubljanas (stads)delar, som t.ex. Mirje (platsen där det finns rester av stadsmuren), Ajdovščina (av ajd- som betyder hedning⁹²), Gradišče (beteckning för en befäst bosättning) har bevarats ända till idag.

Ljubljana – planritning över Emona.

Det medeltida Ljubljana

Det första skrivna omnämndet av Ljubljana som bevarats i

gamla dokument är från år 1144 (på tyska Laibach) och 1146 (på slovenska Luwigana).

Ljubljana hör till våra äldsta städer, den fick nämligen stadsrättigheter redan) kort

méstne pravíce dobíla kmálu po létu 1220. Vəndar srednjevěška Ljubljána ní nastála na ruševínah Emóne, ampak póleg njé – pod grájskim gríčem in ob Ljubljánici. Nájstarèjši déli mésta so Stári trg, Mestni trg in Nôvi trg. Vsí tríje so bilí obdáni z obzídjem, ki je město bránilo pred sovrážniki. Vsí ti déli stáre Ljubljáne so še védno ohránjeni. Mársikjé še lahkó zasledímo značílnosti srednjevěškega mésta: poimenovánie úlic, ózke úlice, híše, ki so z óžjo stranjó obrnjene na úlico, itd.

V Ljubljáni je biló vêč cerkvá in samostánov, a tudi paláč, v katérih so prebívali plémiči. V městu so živéli večínama obrtníki in trgòvci. Vsí prebiválcí so bilí svobôdni. Volili so městnego sodníka, poznêje župána. Načelováł je městni uprávi, pri vódenju pa mu je pomágał městni svêt.

Ljubljána – tlóris srednjevěškega mésta

SN1240, Text 37

efter år 1220. Men det medeltida Ljubljana uppstod inte i ruinerna av Emona, utan vid sidan av dem – nedanför slottskullen vid Ljubljanica. De äldsta delerna av staden är Stari trg (Gamla torget), Mestni trg (Stadstorget) och Novi trg (Nya torget). Alla tre var omgivna av murar som försvarade staden mot fiender. Alla de delarna av gamla Ljubljana finns fortfarande bevarade. På flera ställen kan man fortfarande se spår av den medeltida stadens karaktär: gatunamn, de trånga gatorna, husen som är vända mot gatan med kortsidan [eg. smala sidan] o.s.v.

I Ljubljana fanns flera kyrkor, kloster och även palats i vilka adeln / aristokratin levde. I staden bodde främst hantverkare och handelsmän. Alla invånare var fria. De valde en stadsdomare, senare borgmästare. Han styrde stadsförvaltningen, och i ledarskapet fick han

hjälp av stadsrådet.

Ljubljana – planritning över den medeltida staden

281

Šírjenje mésta

Šele potém, ko so okróg léta 1800 podfli mestno obzídje, se je Ljubljána lahkó pričela hitréje vécati. Pŕvo véče šírjenje je biló po potrésu 1895, nájvěčje pa po drúgi svetòvni vójni. Že od nékdaj je bilá pomémbno prométno križíšče, zató je rást mésta nájbolj opázna rávno ob céstah vpádnicah. Nastálo je velíko nôvih stanovánjskikh sosésk in trgòvskih sredíšč. V zádnjih 100 létih se je Ljubljána razvíla v pomémbno industríjsko in trgòvsko město, ki zaposlúje velíko ljudí. Med njími níso samó Ljubljánčani. Na délo v Ljubljáno se vózi velíko ljudí tudi iz šírše okólice.

Dános je Ljubljána nájvěčje slovéncko město in náša prestólnica. Kot glávno město držáve je sédež števílnih uprávnih in drúgih ustanòv: vláde, parlamenta, predstávništèv tújih držáv, univérze, Slovenske akademíje znánosti in umétnosti, kultúrnih

Stadens tillväxt [eg. utbredning]⁹³

Inte förrän när de omkring år 1800 rev (stads)murarna kunde Ljubljana börja växa snabbare. Den första större tillväxten var efter jordbävningen 1895, men den största (kom) efter andra världskriget. Redan sedan lång tid var (staden) en viktig trafikkorsning, därför var stadens tillväxt mest märkbar just längs infartsvägarna. Många nya bostadskvarter och handelscenter har uppstått. De senaste hundra åren har Ljubljana utveckrats till en viktig industri- och handelsstad som sysselsätter många människor. Bland dem finns inte bara Ljubljjanabor. Också många människor från en vidare omgivning reser till ett arbete i Ljubljana.

Idag är Ljubljana den största slovenska staden och vår huvudstad. Som sådan [eg. huvudstad] är den säte för talrika administrativa och anda institutioner: regeringen, parlamentet, representationer för främmande länder, universitetet, den Slovenska akademien för vetenskap och konst, kulturinstitutioner (museer, gallerier, bibliotek, teatrar, operan). Staden [eg. den]

⁹³ Ordet **utbredning** används på svenska i en statistisk betydelse, **šírjenje** är ändemot ett verkligt verbalsubstantiv och därmed dynamiskt då det betecknar själva processen.

ustanòv (muzêjev, galerij, knjížnic, gledalíšč, ópere). Imá vêč nájrazlîčnejšíh šól. V městu je túdi sédež državnega rádia in televizíje, izhájajo rázni dnévniki in drúgi časopísi, knjíge.

Ljubljána je pomembna tudi kot turistično město. Znamenítosti stárega mestnega jêdra in nájrazlîčnejše priredítve (razstáve, festiváli) privábijo turíste iz mnógih dežêl. V Ljubljáni je veliko prilóžnosti za rekreácijs in izléte v okólico. Priljúbljene izlétneške tócke v njéni nêposrédn bližíni so Róžnik, Šmárna gôra, Katarína, Rášica idr.

A v  , da...?

V Ljubljáni je 42 osnòvnih in 28 srédnjih šól. Na univ  ro se vsáko léto vpíše 20.000 nôvih študentov.

(iz priróčnika *Tú s  m domá* 2)

Ljubljana är också en viktig turiststad. Den gamla stadskärnans sevärdheter och de mest olika underhållningsevenemang (utställningar, festivaler) attraherar turister från många länder. I Ljubljana finns många

hyser [eg. har] också en mängd mycket [eg. mest] olika skolor. I staden finns också sätet för den statliga radion och televisionen, det kommer ut olika dagstidningar och andra tidningar och böcker.

möjligheter till rekreation och utflykter i omgivningarna. Populära utflyktsmål i dess direkta närhet är bland andra Rožnik, Šmarca gora, Katarina och Rašica.

Visste du att...?

i Ljubljana finns 42 grundskolor och 28 gymnasier. Varje år skriver 20000 nya studenter in sig på universitet.

38. Sledôvi pretêklosti v álpskem svetu

V álpskem svetu se je ohranílo veliko sledòv pretêklih rodòv. Médnje sôdijo takó nájrazlîčnejši drôbni predmèti iz dâvne pretêklosti kot mnógo novèjše híše, gradôvi, cérkve ali spomeníki, ki so jih ljudjé postávljali kot pomníke razlîčnih dogódkov.

Slovánski uháni

V Kránju so okróg žúpne cérkve izkopáli priblížno 500 grobòv. Lúničasti uháni so bilí nájdeni v žénskem grôbu in pripádajo kultúri náših prédnikov (9. do 11. stolétje).

Kípæc vojščáka z Váč pri Lítiji

Mnógi nájdeni izdélki dokazújejo, da je biló obdelovánje kovín že pred 2500 léti dôbro razvíto.

Takó kot drugód po Slovéniji se je tudi v álpskem svetu ohranílo mnógo gradòv. Nekóč so v njih

Spår av det förflutna i alpområdet

prebívali plémiči (graščáki), dánəs pa slúžijo nájrazlícnejšim naménom. Starèjši gradôvi so bilí težkó dostópni in so iméli môčno obrámbno obzídje; nekóliko mlájši so nastáli na dostópnejšem terénu in níso bilí vêč takó močnó utfjeni, saj je nájvēčja túrška nevárnost miníla. Še mlájši gradôvi so iméli lépe, prostráne vrtôve in párke.

Velénjski grád

je primér močnó utřjenega srédnjevěškega gradú. Dodátno obzídje ga je varoválo pred napádi sovrážnikov v osrédnji stávbi pa je bíl stanovánjski dél.

„Krevtberg – Krumperg“

Grád Krúmperk blízu Domžál so zgradíli kránski plémiči iz družine Rávbar. Èedən od njih je bíl znameniti Ádam Rávbar, ki se je odlikoval v bítki s Túrki (pri Sísku 1593).

Táborská cérkëv na Zasávski Svéti gôri

V slovéniskih mestih in na podežélju so ohránjene števílné bólj ali mánj stáre cérkve. Nekatére so bogáto poslikane. Mnóge so bilé v pretéklosti táborsko utrjene. K mársikatéri so se léto za létom zgrínjali števílni rómarji.

V álpskem svetu je ohránjenih mnógo téhničnih spomeníkov, npr. ídrijske klavže. Ponášamo se z vŕsto rôjstnich híš znamenítih móž⁹⁴ in z njihovimi spomeníki. Velíko je tudi spomeníkov pádlim v prív in drúgi svetòvni vójni.

Prešérnov spomeník v Kránu

Véliki slovénски pésnik Francê Prešérən je nazádnje službováv v Kránu in je tám tudi pokopán.

⁹⁴ Ordet **móž** (*äkta*) man har den oregebundna ändelselösa formen **móž** i Gpl/du.

Kozolæc

Skôraj v vsèj osrédnji Slovéniji, zlásti v álpskem svetu, so števílni kozolci razlíčnih oblík. To so posébne leséne stávbe za sušenje žítnih snôpov, dételje, tráve ipd.

(iz priróčnika *Tú səm domá 2*)

I alpområdet har många spår av förflutna generationer bevarats. Dit [eg. Bland dem] hör såväl de mest skilda små föremål från det avlägsna förflutna liksom många nyare hus, slott, kyrkor och monument som folk har rest som minnensmärken över olika händelser.

Slaviska örhängen

I Kranj har de runt sockenkyrkan grävt upp omkring⁹⁵ 500 gravar. Halvmånsformade örhängen har hittats i en kvinnograv och de hör till våra förfädars kultur (800- till 1000-talet).

⁹⁵ Sv. nära 500 innehärstrax under 500. Sl. **približno 500** kan även vara över 500.

Krigarstatyetten från Vače⁹⁶ vid Litija

Många [eg. funna] tillverkade⁹⁷ föremål som hittats [be]visar att bearbetningen av metall redan för 2500 år sedan var välutvecklad.

Liksom på många andra platser runtom i Slovenien har många borgar bevarats även i alpområdet. En gång levde adelsmän (godsherrar) i dem, men idag tjänar de de mest skilda syften. De äldre borgarna var svårtillgängliga och hade kraftiga försvarsmurar; något yngre borgar uppstod i mera (lätt)tillgänglig terräng och var inte längre så starkt befästa, den [eg. största] värsta turkiska faran var ju redan över [eg. hade passerat]. De ännu yngre borgarna hade vackra, vidsträckta trädgårdar och parker.

Borgen i Velenje.

är ett exempel på en starkt befäst medeltida borg. Extra murar skyddade den från fiendernas anfall och i den centrala byggnaden fanns bostadsdelen.

”Krevtberg – Krumpert”

Slottet Krumperk nära Domžale byggdes av adelsmän från Kranj av släkten Ravbar. En av dem var den framstående Adam Ravbar som utmärkt sig i slaget mot turkarna (vid Sisak⁹⁸, 1593).

⁹⁶ Orten är pl.tant.fem. och böjs NA Váče, G Váč, L Váčah, D Váčam, I Váčami.

⁹⁷ Svenskan har inte riktigt något ord som passar för izdelek annat än i den moderna betydelsen - *produkt*.

⁹⁸ Det ligger i Kroatien och kroatiskan har ju flyktigt -a-.

Lägerkyrkan i Zasavska Sveta gora⁹⁹.

I slovenska städer och på landsbygden har åtskilliga mer eller mindre gamla kyrkor bevarats. Några (av dem) har rikliga målningar [eg. är rikt målade med bilder]. Många var i det förflutna befästa som läger. Till flera av dem kom från alla håll år efter år talrika vallfärdare.

⁹⁹ I översättning *Heliga berget bortom Sava.*

I alpområdet har många tekniska monument bevarats, t.ex. masugnarna i Idrija. Vi är stolta över en rad berömda mäns födelsehus och minnesmärken över dem. Det finns också många monument över de stupade i första och andra världskriget.

Prešerens monument i Kranj.

Den stora slovenska poeten France Prešeren tjänstgjorde i slutet av sitt liv [eg. sist] i Kranj och är även begravet där.

Hässjhus

I nästan hela centrala Slovenien, särskilt i alpområdet, finns talrika ”hässjhus” i olika former. Det är speciella träbyggnader för att torka spannmålskärvar, klöver, hö o.dyl.

39. Ob izvírih Ljubljánice

Nedáleč od Močilnika se je razvílo nasélje Vŕhnik, ki je imelo pomembno vlogo v prometu in trgovini.

Arheološke nájdbe kážejo, da je bilá Vŕhnika naseljena že v dávni pretéklosti. Zeló pomemben kráj je postála v času Rimljánov. Tedaj se je imenovala Nauportus. Ob Ljubljánici je biló pristaníšče, na Hríbu pa vojáški tábor.

Tudi pozneje, vsé do 19. stolétja, je bilá Vŕhnika trgòvsko in prometno sredíšče. Tu so bilá velíka skladíšča za različno blagó. Iz Ídrije je prihájalo živo srebró, iz póljedélskih predélov pa žito. Promet je omogóčil razvoj številnih drúgih dejavnosti. Na Vŕhniku je v pretéklosti živélo velíko čołnárjev, vozníkov, gostílničarjev, obrtníkov in trgòvcev.

Ob izvírih Ljubljánice so se razvíjala žagarstvo, mlinarstvo, usnjarstvo in sedlarstvo. Potém ko so srédi 19. stolétja zgradili želézniško prógo, ki ní bilá speljána skózi Vŕhniko, je pomén tega krája pričel

Två korpar

upádati. Ponòvno se je dvignił, ko je bilá zgrajêna želéznica Ljubljána – Vŕhniка (1899), in zlásti v novèjšm času, ko se je na Vŕhniki razvílo nékaj industríje.

Blízu Vŕhnike je mogóčna stávba nekdánjega samostána Bístra, znánega po bogáti knjížnici; stojí ob réčici Bístri in številnih kráških izvírih. Kráj je odmáknjen od glávnih potí in zató primérən za samostánsko tišíno, v katéri so se meníhi posvéčali molítvi, bránju in prepisovánu knjíg. Pomémbno so vplívali na razvój kmetíjstva. Samostán je bił lastník okoliške zêmlje in kméte so bilí dòlgo njegôvi podlóžniki. V 18. stolétju je bíl ukínjen.

Gŕb Vŕhnike

Ládja v vŕhniškem gŕbu spomínja na zgódbo o Argonavtih; tá pripovedúje, da so ljudjé želézne dôbe s svôjo ládjo Argo priplúli od Črnega mórja navzgôr po Dónavi, Sávi in Ljubljánici do Vŕhnike, potém pa

svôjo ládjico prenêсли po súhem v Jadránsko mórje in odplúli proti Gŕciji. Na podlági té legénde lahkó sklépamo, da so tód verjétно trgováli z oddáljenimi dežélami že v nájstarèjsih čásih. Ne gledé na legéndo, je zgodovína Vfhnike nájtesnêje povézana s plòvbo.

„Marckt Oberlaybach – Vŕhnika”

Nasélje Vŕhnika se je razvílo kot prométno križíšče. Tú so pretovárjali blagó, ki je prihájalo s čòlni po Sávi in Ljubljánici. Prelágali so ga na kopenska prevózna srédstva.

Cánkarjeva rôjstna híša

Vŕhnika je dála kar nékaj pomémbnih móž. Nájpomérbnejši med njími je gotôvo pisátelj Ívan Cánkar, ki je bíl rôjen v tej híši.

Êdən od izvírov Ljubljánice pri samostánu Bístra

V 500 létih obstoja je samostán tríkrat pogoréľ in bíl

vêčkrat prezídan, vendar je posámezne samostánske prostóre še védno mogôče vídeti (déļ krížnega hodníka, kapélo, obrámbni stôlp). V stavbi nekdánjega samostána je že od léta 1951 urején Téhniški muzej Slovénije, ki imá velíko bogátih zbírk.

Mlín v muzêju Bistra

Mlinarstvo je stára obýt. V pretêklosti smo iméli kméčke, graščinske in samostánske mlíne. Poklíc mlinarja se je prenášať iz roda v rod. Ob môčnih kráških izvírih so bilí včásih števílni mlíni in žage, vendar jih dánəs v glávnem ní vêč.

(iz priróčnika *Tú səm domá 2*)

2 921 tecken

Oversettelse 25: Ved Ljubljanicas kilder

(Fra håndboka *Her er jeg hjemme 2*)

Ikke langt fra Močilnik vokste det fram en bosetning, Vrhnika, som hadde en viktig rolle i samferdsel og handel.

Arkeologiske funn viser at Vrhnika var bebodd allerede meget tidlig. Den ble et meget viktig sted på romernes tid. Den gang ble den kalt Nauportus. Ved Ljubljanica var det en havn, og på Hrib en militærleir.

Også senere, helt til 1800-tallet, var Vrhnika et handels- og samferdselssentrum. Her var det store lagre for forskjellige varer. Fra Idrija kom det kvikksølv, og fra landbruksregionene kom det korn. Trafikken muliggjorde utvikling av tallrike andre virksomheter. I Vrhnika bodde det i fortiden tallrike pramførere, kjørekarer¹⁰⁰, gjestgivere, håndverkere og handelsmenn.

Ved Ljubljanicas kilder utviklet det seg sagbruk, møllebruk, lær- og salproduksjon¹⁰¹. Senere når de på midten av 1800-tallet bygde jernbanelinjen som ikke ble dratt gjennom Vrhnika, begynte stedets betydning å minske. Den steg igjen når jernbanen Ljubljana – Vrhnika (1899) ble bygd, og spesielt i nyere tid når det utviklet seg en del industri i Vrhnika.

Nær Vrhnika finnes en mektig bygning etter det tidligere klosteret Bistra, kjent for sitt rike bibliotek; det ligger ved Bistraelven og tallrike karstkilder. Stedet ligger adskilt fra hovedveiene og er derfor godt egnet til klosterstillehet, der munkene egnet seg til bønn, lesing og kopiering av bøker. De hadde en viktig innflytelse på utviklingen av landbruket. Klosteret var eier av jordområdene rundt og bøndene var lenge dets livegne. På 1700-tallet ble det nedlagd.

Vrhnikas våpenskjold

Skipet i Vrhnikas våpenskjold minner om historien om argonautene: den forteller at jernalderfolk seilte med skipet sitt, Argo, fra Svartehavet opp langs Donau, Sava og Ljubljanica til Vrhnika, og etterpå bar de båten sin over land til Adriaterhavet og seilte mot Hellas. På grunnlag av denne legenden kan vi konkludere med at de her (langs denne veien) trolig handlet med fjerne land allerede i de eldste tider. Selv uten hensyn til legenden er Vrhnikas historie nærmest knyttet til seiling.

«Marckt Oberlaybach – Verhnika»

¹⁰⁰ **vozník** - både *chaufför* i modern tid och *körkarl*, *åkare* med häst och vagn i äldre tid.

¹⁰¹ ord på **-stvo** syftar på själva aktiviteten, verksamheten.

Vrhnikas bosetning utviklet seg som et samferdselknutepunkt. Her ble det lastet om varer som kom med båter langs Sava og Ljubljanica. De flyttet dem over på landtransportmiddel¹⁰².

Cankars fødehus

Vrhnika har frambragt ikke få¹⁰³ viktige menn. Den viktigste av dem er med sikkerhet forfatteren Ivan Cankar som ble født i dette huset.

En av Ljubljanicas kilder ved klosteret Bistra

Under sin 500-årige eksistens brant klosteret ned tre ganger og ble ombygd flere ganger, men det er fortsatt mulig å se enkelte klosterrom (en del av korsgangen, kapellet, forsvarstårnet). I bygningen til det tidligere klosteret huses fra 1951 Slovenias tekniske museum, som har mange rike samlinger.

¹⁰² **köpno** - fast mark - till skillnad från havet, sjön

¹⁰³ **nekaj** - några; men med tillägg av det förstärkande **kar** får man betydelsen att det är fler än man hade kunnat vänta sig.

Møllen i Bistramuseet

Mølleryrket er et gammelt håndverk. I fortiden hadde vi bonde-, slotts-, og klostermøller. Mølleryrket ble ført videre fra generasjon til generasjon. Ved de mektige karstkildene var det en gang tallrike møller og sagbruk, men de finnes stort sett ikke lenger i dag.

40. Trgovína med mórjem in nótranjostjo

Två korpar

Zemljevid rímskih cést na Slovénskem

Glávna rímska césta je vodila iz Ogléja proti Ptúju.

Od Ájdovščine do Logátca so pozneje naredili pomóžno césto, ki je bilá bolj primérna za zimksi čás.

Speljána je bilá mimo Postójne in Planíne do Logátca.

Drúga pomérbnejša césta se je iz Ljubljáne preusmerila v Trebnje in dálje v Drnovo pri Kŕskem.

Od srédnjega véka dálje so mnóge potí in céste vodíle po trásah stárih rímskih cést, od katérih je ostalo le málo sledòv. Znáno je, da so tovórniki stolétja prenášali sòl in tudi drúgo blagó. Med blágom, ki je potoválo proti mórju, so bilí póleg žívega srebrá in želéznih izdélkov najpomérbnejši žito, plátno, kóže in lés. Iz Hrváške so prek náših dežél k mórju vodíli velíko živíne. Iz obmórskih krájev je v nótranjost póleg solí prihájalo blagó za

potrébe bogatèjših ljudí (svíla, začímbe). Blagó so tovóriili na kônjih. Mnógi tovórnički so iméli lástne kônce (včásih celo 10 ali 20), na Primórskej so kônce nadoméščali z ôsli. V 16. stolétju so za pót od Ljubljáne do Tŕsta in nazáj porabíli 10 dní. S tó dejávnostjo so se ukvárjali tudi podlóžni kmétje. Tovórne potí so bilé natánčno dolóčene. Tovórnički so réke prebrédlí ali pa se prepeljáli z bródom. Na kráje, kjer je biló tó mogóče, še dánəs spomínja krajévno imé Bród. Mostôvi so bilí zeló rédki.

Zemljevid stárih trgovskih potí do začétkov avtomobílskega prométa

Na pôštni postáji ali v káki véčji gostílni so se tovórnički in prevóznički pogósto ustávljali in tudi prenočeváli.

Na trgovskich potéh je biló velíko ovír: róparji, slábo vrême, vŕsta dajátov (mitnína, brodnína,

mostnina). Kógar so zalotili pri tihotápljenju, so mu blagó zaplenili in plácati je mórał tudi kázən. Kméčki tovórni ki so se zarádi várnosti pogósto združeváli v véčje skupíne, ki so tovórile s 60 do 100 kônji. Válvasor oménja pôštno postájo iz 17. stolétja v Hrúšici, ki je bilá srédi gózda. Poróča, da so tám popótnike védno lepó postrégli z jedáčo in pijáčo, vendar obêm pové, da so jih práv róparji vêčkrat napádli. V Válvasorjevem času je térej skozi ta kráj še védno vodila glávna trgòvska pót, čepráv se je pričela uveljávljati tudi pót skozi Postójnska vráta.

Postójnska vráta so nájnížji prehôd (612 m) iz Sredozémlja v nótranjost. Téga níso izrábili samó pri grádnji céste v 18. stolétju, ampak tudi v novějšem času pri grádnji ávtocéste. Srédi 19. stolétja so tód speljali želéznico. V bližíni téga prehóda je nastalo danášnje mesto Postójna, ki se razvíja v prométno in industríjsko sredíšče. Znáno je predvsém zarádi Postójnske jáme.

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

2 513 tecken

Tekst 26: Handel mellom havet og innlandet

(fra håndboka *Her er jeg hjemme* 2)

Kart over de romerske veiene i Slovenia

Den viktigste romerske veien førte fra Oglej mot Ptuj. Fra Ajdovščina til Logatec la de senere en sekundær vei som var bedre egnet på vinterstid. Den ble dratt forbi Postojna og Planina til Logatec. Den nest viktigste veien førte fra Ljubljana til Trebnje og videre til Drnovo ved Krško.

Fra middelalderen og fremover videre førte mange mindre og større veier langs de gamle romerske veienes løp, som det kun var igjen noen få spor av. Det er kjent at frakter gjennom århundrer transporterte salt og også andre varer. Blant varene som ble fraktet mot havet var, foruten kvikksølv og jernprodukter, de viktigste korn, lerret, skinn og tre. Fra Kroatia ble det ført mye kveg over vårt land til havet. Fra steder ved havet kom, foruten salt, varer for rikere folks behov (silke, krydder) til innlandet. Varene ble fraktet på hester. Mange frakter hadde egne hester (noen ganger til og med 10 eller 20), mens i Primorska var hestene erstattet med esler. På 1500-tallet brukte de 10 dager på reisen fra Ljubljana til Trieste og tilbake. Også ufrie bønder drev med denne virksomheten. Transportveiene var presist bestemt. Frakterne vasset over elvene eller tok seg over med ferger. Om steder der dette var mulig minner ennå i dag stedsnavnet Brod (Vadested). Broer fantes svært sjeldent.

Kart over de gamle handelsveiene fram til begynnelsen på biltrafikken

På en poststasjon eller noe større verdshus stoppet og overnattet frakterne og kjørekarene ofte.

På handelsveiene var det mange hindre: banditter, dårlig vær, en rekke skatter (tollavgift, fergeavgift, broavgift). Den som ble avslørt med å smugle fikk sine varer konfiskert og måtte dessuten betale bot. Fraktende bønder samlet seg ofte med tanke på sikkerheten i større grupper som drev frakt med 60 til 100 hester. Valvasor nevner en poststasjon på 1600-tallet i Hrušica som lå midt i en skog. Han forteller at de alltid var gode til å servera de reisende mat og drikke der, men samtidig forteller han at nettopp banditter angrep dem flere ganger. På Valvasors tid førte altså den viktigste handelsveiene fortsatt gjennom dette stedet, selv om en vei gjennom Postojnaporten hadde begynt å få større betydning.

Postojnaporten er den laveste passasjen (612 m) fra middelhavsområdet til innlandet. De utnyttet ikke dette bare ved konstruksjonen av veien på 1700-tallet, men også i nyere tid ved konstruksjonen av motorveien. På midten av 1800-tallet dro man jernbanen den veien. I nærheten av denne passasjen oppstod dagens by Postojna, som utvikler seg til et samferdsels- og industrisentrums. Den er først og fremst kjent på grunn av Postojnagrotten.

41. Dolénska

Dolénska je stáro imé za pokrájino, ki leží med visôkimi kráškimi planôtami na zahódu, posávskim hribòvjem na séveru in Gorjánci na vzhódu. To je razgíbana pokrájina, v katéri se menjávajo zlôžno gričevje in nízje planôte z gósto posejánimi vrtáčami. K njèj sodi tudi Novoméška kotlina, ki jo od nízke, valovíte Béle krájine lóčijo Gorjánci.

V téj pokrájini se predvsém v podnébju in rastlínstvu že čútijo vplívi panónskega svetá. Obmóčje je gostêje naséljeno in dáje drugáčno podóbo, kot je značílna za víšji planôtast svét in kráška pólja. Ob pomébnih prométnicah se vrstíjo števílna nasélja. V téh nekóč májhnih kmetíjskih sredíščih se je razvíla industríja, zató se je vídez pokrájine precèj spremenił.

Čepráv zêmlja števílnim prebiválcem ne zagotávlja zadovôljnih življénjskih razmér in čepráv íšcejo móžnost zaposlítve v industríji ali drúgih

Nedre Krain

dejávnostih, je kmetíjstvo še védno pomémbna pánoga. Kot v vsém dinárskem svetu je tudi tú na prvem méstu živinorêja. Pólja so v nížjem svetu, osójna pobóčja so poraščena z gozdôvi – tí ponekód ségajo vsê do nižín.

Tód têče réka Kŕka, ki imá močán kráški izvír in v njéni strúgi nastájajo apniške síge posébne oblíke – prági. Kráji ob Kŕki so iméli pomémbno vlógo tudi v gospodárstvu; na to nas spomínja Dvór pri Žúžemberku, in tó zarádi železárne. Dvórska železárna je doséglia nájvéčji vzpôn v 19. stolétju, ko je zaposlovála okróg 800 dělavcev. Za otrôke zaposlênh dělavcev so lastníki železárne, grófje Turjáški, celó uredili šolo.

Pragôvi Kŕke

Železárna je izdelovála likálnike, jedílni pribor, litoželézne ográje, mostôve, vodnjáke, nagróbne

spomeníke, pokopalíške kríže, sôbne pečí, rázne okrásne predmety, svéčnike, kípce ipd. Na nekdánje železárstvo na Dvóru spomínajajo plávž in nékaj okoliškých zgrádb. Železárna je námreč ob kôncu 19. stolétja zarádi naraščajóče železárske industríje propádla.

Dvór – ostánok plávža

Nôvo mesto

Dolénjsko sredíšče Nôvo mesto leží v Novoméški kotlíni. Tód okróg je mogóče vídeti zaobljene gríče in po njih raztresene vasíce, na prisójnih pobóčjih pa se razráščajo lépi vinógradi.

Srednjevéško nasélje je nastálo zarádi ugódne prométne lége. Nájprej je biló nasélje obýtnikov in trgovcov. Léta 1365 je biló povzdignjeno v mesto. Stáro mestno jêdro leží na okljúku réke Kŕke. Značílnou podóbo dáje mestu Kapíteljski hríb s

cérkvio. V pretēklosti je v Nôvem městu nastalo nékaj pomémbnih kultúrnih ustanòv. Póleg kapíteljske cérkve so to še rótovž (méstna híša), Jakčev dóm (galeríja) Dolénjski muzèj, Štúdijska knjížnica Mírana Jarca itd.

Novějši městni predéli so se pahljačasto razrásli okròg stárega déla, predvsém ob vpádniciach v město. Tú so zrásli pomémbni industríjski obráti; nájbolj znána med njími sta továrna avtomobílov Revoz in továrna zdravíl Kfka.

Nôvo město

je kultúrno, uprávno in gospodársko središče Dolénjske. Imá bogáto zgodovíno, ki séga dáleč v pretēklost.

Novoméški Glávni trág z městno híšo

Pogléd na Glávni trág z rótovžem. Pred rótovžem sta spomeníka pisátelju Jánezu Trdíni in pésniku

Dragotínu Ketteju. Obá sta nékaj čása živéla v Nôvem
méstu. Tú je bił rôjen slikár Bóžidar Jákac.

A véš, da ...?

Nôvo město se je nekóč imenoválo Rudolswert
(Rúdolfovo) po vójvodi Rúdolfu IV., ki je město
ustanôvił léta 1365.

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

3 212 tecken

(ur läroboken *Härifrån är jag* 2)

Nedre Krain är ett gammalt namn för det landskap som ligger mellan de höga karstplatåerna i väst, bergen längs Sava i norr och Gorjanci i öst. Det är ett varierande landskap, där makliga¹⁰⁴ kullar och lägre platåer med tätt spridda kalkstenskratrar växlar med varandra. Dit hör också Novo mestos dalgång som skiljs¹⁰⁵ från det låga, bölgande Vita gränsområdet av Gorjanci .

¹⁰⁴ zložen, zložena, zloženo - sammansatt // zlóżen, złożna, złożno - maklig, bekväm, gemytlig

¹⁰⁵ jo syftar på **Novomeška kotlina**. Subjekt är **Gorjanci** som står sist. Därför är det bättre med passivum på svenska. Subjektet blir till agent och hamnar sist i den svenska meningens.

I detta landskap känns redan inflytandet av det panonska området i framför allt klimatet och växtligheten. Området är tätare befolkat och ger ett annorlunda utseende än vad som är kännetecknande för ett högre platåområde och karstfält. Vid viktiga trafikleder ligger talrika bosättningar i rad. I dessa en gång små jordbrukscentra utvecklades industrin, därför har landskapets utseende förändrats ganska mycket.

Trots att jorden för åtskilliga invånare inte säkerställer tillfredställande levnadsförhållanden och trots att de letar efter möjlighet till sysselsättning i industrin eller i andra verksamheter, är jordbruket fortfarande en viktig bransch. Liksom i hela dinarområdet är också här boskapsuppfödningen på första plats. Fälten finns i mera låglänta områden, de skuggiga sluttningarna är bevuxna med skog – på vissa ställen sträcker sig denna ända till de låglänta slätterna.

Här flyter floden Krka, som har en kraftig karstkälla och i dess fåra uppstår speciella former av kalkstensavlagringar – trösklar. Orterna vid Krka spelade en viktig roll också i näringslivet; detta påminns vi om av Dvor vid Žužemberk, och detta på grund av järnverket. Järnverket i Dvor nådde största blomstringen på 1800-talet, när det sysselsatte omkring 800 arbetare. För barnen till de anställda arbetarna anordnade ägarna till järnverket, grevorna av Turjak, till och med en skola.

Krkas trösklar

Järnverket tillverkade strykjärn, matbestick, gjutjärnsstaket, broar, brunnar, gravstensmonument, kyrkogårdskors, kaminer, olika prydnadsföremål, ljusstakar, statyer och liknande. Masugnar och några omgivande byggnader påminner om det gamla järnverket i Dvor. Järnverket gick nämligen omkull i slutet av 1800-talet på grund av den växande järnindustrin.

Dvor – rester av masugnarna

Novo mesto

Nedre Krains huvudort Novo mesto ligger i Novo mestos dalgång. Där omkring är det möjligt att se runda kullar och på dem utspridda små byar, och på de soliga sluttningar breder vackra vingårdar ut sig.

Det medeltida samhället uppstod på grund av ett fördelaktigt kommunikationsläge. Först var det handverkarnas och affärsmännens bosättning. År 1365 blev den upphöjd till en stad. Den gamla stadskärnan ligger vid en krök av floden Krka. Kapitelberget med kyrkan ger staden dess karakteristiska utseende. I det förflutna uppstod det i Novo mesto några viktiga kulturinstitutioner. Förutom kapitelkyrkan är det dessutom rådhuset (stadshuset), Jakac hus (galleri), Nedre Krains museum, Miran Jarec studiebibliotek etc.

Nyare stadsdelar har som en solfjäder brett ut sig runt den gamla delen, framför allt vid infartslederna till staden. Här har det vuxit upp viktiga industriföretag; mest kända bland dem är Revoz bilfabrik och Krkas läkemedelsfabrik.

Novo mesto

är Nedre Krains kultur-, förvaltnings- och ekonomiska centrum. Det har en rik historia, som sträcker sig långt bak i det förflutna,

Novo mestos Huvudtorg med stadshuset

Vy över Huvudtorget med rådhuset. Framför rådhuset finns författaren Janez Trdinas och poeten Dragotin Kettes statyer. Båda bodde en tid i Novo mesto. Här föddes konstnären Božidar Jakac.

Vet du att...?

Novo mesto kallades en gång Rudolfswert (Rudolfovo)¹⁰⁶ efter hertig Rudolf IV, som grundade staden år 1365.

¹⁰⁶ Här underförstås på slovenska ordet **mesto**, därfor har man den possessiva formen i neutrum.

42. Koreníne slovénskega knjížnega jezíka

Det slovenska litteraturspråkets rötter

Stíška rokopísna knjíga

V stíškem samostánu je nastalo veliko knjig, ki so jih še pred iznádbo tiska pisali meníhi na rôko.

Dánəs, v času tiskárskih strôjov in računálnikov, si splôh ne móremo predstávljati, kakó so nekóč nastájale knjíge. vêč stolétij so jih pisali na rôko. Pŕve tiskane knjíge so se pojávile šele okróg léta 1500.

V 16. stolétju se je k nám iz némških dežêl razšíriло vérsko gíbanje, imenováno protestantízom ali reformácia. Med privŕženci téga gíbanja je býl tudi náš roják Prímož Trúbar. Protestánti so zahtévali, da naj vsák člôvek bêre svéto písmo v domáčem jezíku. K r so tedáj le rédki znali bráti, je biló t o právzapráv n mog ce. Zat  je Tr bar léta 1550 pripr vi  in izd  l p v i slov nski knj gi, Abec dnik in Katek z m. Pozn je je nap sa  še v c knjíg v slov nskem jezíku.

Písmenost se je takó po zaslúgi Trúbarja in njegôvih sodélavcev v času protestantízma na Slovénškem precēj dvignila. Protestánti so v Ljubljáni ustanovili prvo tiskárno na Slovénškem. Veliko skrb so posvěčali tudi šolstvu; v Ljubljáni je delovala šola, kjer so déloma poučeváli v slovénščini.

Protestante so oblásti pričele kmálu pregánjati, češ da so krivovérci. Trúbar je zbêžał v Némčijo in poznêje там tudi umrť.

Protestánti so iméli vêč svobôde samó v Prekmurju, zato so se там ohraníli do danášnjih dní.

Prímož Trúbar (1508-1586)

Iz vasice Rášice na Dolénjskem je bíl domá písacé píve slovénske knjige Prímož Trúbar.

Temkov mlín

Temkov mlín na Rášici stojí там, kjer je bilá nekôč rôjstna hísa Prímoža Trúbarja. Od léta 1991 je v njêm

spomínski muzèj.

A věš, da...?

Slovénski prevôd Bíblie in še nekatére slovénske protestántske knjíge so bili natísnjene v Némčiji. K nám so jih pretihotápili v sódih.

Trúbarjev Katekízom

Trúbarjev Abecédnik

(iz priróčnika *Tú səm domá 2*)

1 735 tecken

43. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črň [čérən], **črňa** [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar

Béla krájina

(iz priróčnika *Tú səm domá 2*)

Osrédnji dél Béle krájine je rámlo valovít. Na vzhodu se odpíra proti Panónski kotlíni; tá močnó vplíva na njeno podnébje. Značílna so tópla in bólj súha polétja, ki jih pogosto prekíne nevšéčna tóča, tər razméroma mŕzle zíme.

Takó kot za drúge kráske pokrájine je tudi za Bélo krájino značílno pománjkanje vôde. Té je dovolj lē v bližíni rédkih potókov in ob Kólpi. Ta réka mírno têče po širôki strúgi in je poléti izrédro tópla. Kér je tudi čísta, postája vsê bólj turístično zanimíva.

Izvír Krúpe

Krúpa izvíra pod 60 metrov visôko prevísno sténo. Je izrédro zanimív in značilô kráški izvír. Njéna vôda imá vsê léto 11 stopínj Cézija tær žene mlíne in žáge.

Grozí ji onesnaževánje s strupénimi odpádky iz továrne v Semiču. Tudi drûgi potóki na tém obmôčju prihájajo na dán v môčnih kráškikh izvírih.

Krajínski park Lahínja

Obséga povírje rék Lahínje in Verajčice. Obmôčje je zavarováno kot krajínski park od léta 1988. V njém se preplêtata narávna in kultúrna dédiščina. Mokrôtan, pogôsto celo poplávljen svét je znán po močvírnem rastlínstvu.

Osrédnji, nížje ležéci predéli so nájrodovítnejši. Glávna kmetíjska pánoga je tudi tú živinorêja. V prèjšnjih čásih so pridelovali lán in konópljo. Iz lanéne in konopljíne prêje so domá tkáli plátno, iz

njêga pa so izdelovali bêla oblačila za svôjo nôšo.
Dánæs jih vídimo lê na folklórnih priredítvah.
Nekatéri třdijo, da je pokrájina dobíla imé práv po tèj
nôši.

Belokránski pár

*Belokránsko nôšo iz pretéklega stolétja je dánæs
mogóče vídati lê še pri predstávljanju ljúdskih šég.*

Steljnik

*Nenavádno krajínsko podóbo nûdijo steljniki z
brézami in predéli, poraščeni s práprotjo.*

Kmetijstvo, ki je biló dòľgo nájpomembnejša dejávnost, ní môglo preživéti vséga prebiválostva. Zatô so se Bélokránci mnôžično izseljevali. Z bôljšo prométno povezávo in razvôjem industríje so se razmére izbóljšale. Védno opáznejše razlíke pa nastájajo med gostêje naséljenimi obmôčji blízu

industríje in predéli, kjer se ukvárjajo samó s kmetíjstvom.

Vinógradi v okólici Drašičev

Belokránski pokrájini dájejo značilən pečát vinógradi na prisójnih pobόčjih, posejánih z zídanicami. Nekóč so se te stávbe lepó vklápljale v vinoródno pokrájino. Nôve, posébno počítniške hišice, s svôjim vídezom rušijo nekóč ubráno podóbo.

Béla krájina v pretēklosti

Béla krájina je bilá poséljena že v prázgodovíni. Tudi Rimljani so tu pustíli svôje sledôve.

Nájznamenitejši spomeník iz rímskikh čásov je mitrèj v vrtáči nad vasjó Rožánec pri Črnómlju. Mitrêji so bilí svetíšča sónčnemu bógu Mítri, ki so ga častili rímski vojáki.

Mitrèj

*V skálo vklesana podóba bóga Mitra, ki ubíja bíka.
Kópijo mitréja pri Rožáncu si lahkó oglédamo v
Belokránjskem muzéju v Metlíki.*

V pretêklosti življênje v Béli krájini ní biló níč kaj róžnato. Pogósto so jo, zlásti Metlíko, ogróžali Túrki.

Pred túrškimi osvajálcji so v Bélo krájino in tudi dálje v nótranjost slovénских dežêl iz júznejših pokrájin Balkánskega polotóka pribězáli števílni begúnci, imenováni uskóki. Tó so bilí predvsém Hrváti in Síbi. O tém še dánəs príčajo nekatéri priímki in prebiválcji, ki so ohraníli svôje naváde.

Kot obmèjno obmóčje se je Béla krájina gospodársko počási razvíjala. Do kônce drûge svetòvne vójne je ostála pretéžno kmetíjska.

Bélokranjci so med drûgo svetòvno vójno velíko pretrpeli. Nájprej so prišli Italijáni. Tí so števílni prebiválcji izselili v koncentracijsko taboríšče na Rábu, odkódér se mnógi níso vrnili. Vêčrat je bilá

bombardírana. Ko je v létu 1944 postála osvobojêno ozémlje, je biló tu organizírano partizánsko osnòvno šolstvo, v Črnómlju pa celó gimnázija. Tú so delovále rázne kultúrniške skupíne, organizírano je biló zdrávstvo. V kraju Grádac je bíl októbra 1944 ustanovljén Rdéči kríž Slovénije.

3 683 tecken

44. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar

Obrámba pred Túrki

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Slovénsko ozémlje so v pretēklosti ogróžali in napádali razlícni blížnji in dáljni sosédi: na vzhodu Madžári, na zahódu Benečáni in na júgovzhodu Túrki. Nájdli so trájali vpádi Túrkov. Ponávljali so se iz léta v léto skôraj 200 lét. Za slovénsko ljúdstvo so bilí to zeló húdi čási.

Zemljevid túrških vpádov na Slovéncko

Prvič so Túrki prodíli z vzhoda do Ljubljáne léta 1415. Potém so še velíkokrat pustošili. Požigali so

vasí in pobíjali prebiváštvo; mnógo mládih fántov so odpeljáli s sebój in jih vzgojíli v jáničarje.

Naslòvna strán Júrčičeve povésti

Júrij Kozják, slovénski jáničar

Pred Túrki so nájbolj trepetáli ljudjé v Béli krájini, na Kočévskej in Krásu. Túrki so vêčkrat prodíli celo do Tŕsta in na Koróško. Da bi jih vsáj nekôliko zadržáli, je vladár ukázať utrdíti nekatére kráje in jim dál mestne pravíce. Takó so nastála mesta Črnómelj, Kŕško, Víšnja Gôra, Kočévje in Lóž.

Meščáni so se braníli za mestním obzídjem, graščáki na utrjenih gradôvih, kmétje pa so bilí prepuščeni sámim sêbi. V samoobrábni so pričeli okrog cerkvá gradíti obzídja; tåke utfjene cérkve imenujemo tábore.

Spíva so cérkve utrjevali z lesénim, poznêje pa z zídanim obzídjem in stôlpi. Stôlpi níso služili samó za

obrámbo, ampak tudi za shranjevanje pridélkov, zlasti žita. Med türškimi rópanji so imeli kmétje veliko težav z živíno. Velíkokrat so jo preprôsto pripeljáli s sebój za táborsko obzídje ali v njegôvo nêposredno bližíno.

Da bi ljudjé Túrkom otežili róparkse pohóde, so si v obrámbi izmísljali še različne drúge prepréke. Gradili so dolínske pregráde – vŕsto lesénih ali zidaníh utídb. Da se blíža nevárnost, so sporočili z dogovorjêniimi známenji, z dolôčenim števîlom topovskih strélov, zvonjênjem in kûrjenjem kresov (grmád).

In zakáj so gradili tábore práv okróg cerkvá? Cérkve so bilé vérsko in kultúrno sredíšče krája tø zbiralíšče prebiváľstva. Po navádi so premôgle vŕsto dragocénosti, ki jih je biló práv takó tréba obvarováti pred Túrki.

Na ozémlju danášnje Slovénije je biló nekôč vêč kot 200 protitúrskih táborov. Nánje spomínjajo tudi

mnóga krajévna iména.

Boj pri Sísku – izréz s prapora v cérkvi svétega

Ahaca na Gôri pri Turjáku

Po bítki pri Sísku léta 1593, kjer je bilá túrška vojska poražena, se je túrška nevárnost zmánjšala. V spopádu so sodelovali tudi vojáki iz slovénских dežél.

Turják (po Válvasorju)

Grád Turják je bit dòlga stolétja lást plémiške družíne Turjáškikh. Nékaj článov té družíne se je odlikovalo v bôjih s Túrki. Podpírali so túdi protestánte in posébej Trúbarja.

2 490 tecken

45. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črň [čérən], **črňa** [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Značílnosti panónskega svetá

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Panónska kotlina

Séverovzhodni in vzhodni dél Slovénije obséga obróbne predéle velíke Panónske kotlíne. Slovénski dél panónskega svetá je právzapráv prehódno obmóčje. Na njegôvem zahódnem délu se še čútijo vplívi álpskega svetá. Vendar bólj ko grémo proti vzhodu, močnêje se kážejo značílnosti panónskega svetá. Tá prehódnost se ne čúti samó v narávnih značílnostih, témveč túdi v načínu življênja in déla, bívanja in drúgih drúžbenih in kultúrnih posébnostih.

Två korpar

Panónska kotlina

Naravne značílnosti panónskega svetá se kážejo predvsém v oblíkah površja, podnébju, rastlínstva in živálstvu. Prevladújeta ravnínski in gričévnat svét. Gričévnat ponekód preíde v hribovítiga.

Ravnínski svét se razprostíra predvsém ob véčjih rékah: Múri, Ledávi, Drávi, Drávinji, Sávinji, Sotli tər ob njíhovih pritókih. Réke tēčejo po ravnínskem svetu počási, léno, délajo okljúke in v času močnèjšíh padavín pogósto prestópajo bregôve. Ob njih so močvírni trávnički, lógi in ponekód gózd.

Mrtvica Múre (Múrska šúma)

Ko Múra prestópi bregôve, pogósto oblikuje nôva koríta, kámor se stéka védno vêč vôde; tá potém počási izgúblja stík s stáro réčno strúgo. Takó nastánejo mrtvice. V njih je vândarle še tóliko vôde, da se razvíje svojevŕstno rastlínstvo. V téh strúgah

živíjo rědke in zanimíve živáli, ki jih drugjé ne srečújemo pogosto. Zarádi onesnaževánja vodá pa túdi poségov (regulácia, izsuševanie) se rastlinski in živálski svét v mrtvícach spremínjata.

Pokrájinsko pěstrost ustvárjajo gríci, ki jim domačíni rěčejo goríce ali gôrce. Vrstíjo se v nízih od Máribora, Slovénских Konjíc in Célja proti vzhodu.

Mêja, ki se je izoblikovála na séverovzhodu, je dél Slovéncev ločila od mátične držáve. Takó ob Rábi na Madžárskem živíjo porábski Slovénci, v náši držávi pa Madžári. Madžárska národná manjšina užíva pri nás enáke pravíce kot drúgi državljáni Slovénije. V naséljih so dvójezíčni napísi, dvójezíčno šolstvo, ohránjene so šege, ki jih gojí manjšina. Tudi Rómi živíjo tükaj in se vključujejo v vsakdánje življênje z drúgim prebiváľstvom.

Dvójezíčni krajévní napísi na slovénški in

madžárski stráni

A véš, da...?

Nekóč je biló v Panónski kotlíni Panónsko mórje.

Njegôvi posámezni zalívi so ségali dáleč v ozémlje
danášnje Slovénije.

2 209 tecken

46. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar**Kméčko prebiváštvo v pretēklosti**(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

V pretēklosti je biló pri nás najbolj števílno kméčko prebiváštvo. Kméťe so obdelováli posést, katére lastníki so bilí graščáki, samostáni in cérkəv. Póleg téga so mórali délati tláko za svôjega zemljíškega gospóda in mu plačeváti dajátve. Dajátve in drúge obvéznosti so bilê zapísane v urbárjih. Nájpogostejsa je bilá dajátov v žítu, ponekód so dajáli túdi lán, víno, sír, mánjše živáli (òvce, prašíče), perutníno, jájca itd. Ob smíti gospodárja kmetíje je bíl njegòv naslédnik dožán graščáku dáti vola ali krávo.

Za kméta je biló védno hújše brême délo na

graščákovi zêmlji, imenováno tláka. Zemljíški gospódje so jo po svôji vólji povečeváli celo do 200 dní v létu. Kmétje so mórali plačeváti dajátve tudi držávi in cérkvi.

Dòlga stolétja kméčko prebiváštvo ní smélo brez dovoljêna zemljíškega gospóda zapustíti domáče zêmlje. Dogájalo pa se je, da je rédkim posámeznikom uspélo zbežati v město, kjer so si obétali boljše življênje.

Šele pred dôbrimi 200 léti so kmétje dobíli osébno svobôdo in so se lahkó odselíli drugám. Léta 1848 so postáli právi lastníki zêmlje, vendar so zánjo mórali pláčati odškodnino.

Kméčko življênje v pretéklosti ní biló lâhko. Nê samó, da ní biló strôjev za obdelovánje zêmlje, tudi sám položaj podlóžnikov tlačanov je bíl sílno težák. Bolézni in slábe letine so bilê dôkaj pogóste, prav takó razlícne vójne. Dòlga stolétja kmétje zêmlje níso gnojili, zatô je bíl pridélèk pičel. Kmétje so se

ukvárjali s kméčko trgovíno. Tá jim je sicér prinášala dohódke, vendar so jim jo od časa do časa z ráznimi predpísi pre povédali. Kmêt je mórał zarádi túrške nevárnosti plačeváti še posébne dávke.

Takó kot drugód v Evrópi je tudi pri nás prihájalo do kméckih upôrov, to je gíbanj za izboljšanje kméckega položája. Kmétje so se povezováli v kmécke zvéze in pošíljali zahtéve za izbóljšanje svôjega položája graščákom in cesárju na Dúnaj. Kêr jim po mírni pótí ní uspélo, so se upríli.

Upôri so včásih trájali vêč mésœcev. Kmétje so požigali gradôve in se spopádali s plémiško vôjsko. Vendar pa so bilí slabó oboróženi: níso iméli právega oróžja, v bôj so se spustíli kar s kméckim oródjem. Vsí kméčki opôri so se za kméte slabó končáli.

Kméčki upôri

Med kméckimi upôri na Slovéniskem so najbolj znáni vseslovénski kméčki opôr léta 1515, slovéncko-

hrváški kméčki upôr 1573 in tolmínski púnt 1713.

Nájobséžnejši je bíł upôr 1515.

2 349 tecken

47. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, čína dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
čína [čérən], čína [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar

Goríce in vinográdništvo

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Pomémbna gospodárska pánoga v panónskem svetu je vinográdništvo. Razšírilo se je zarádi sónčnih, prisójnih goríc, pešcénih tál tər ugódne nadmórske višíne. Vinográdništvo se je šírilo do sredíne 19. stolétja. Čepráv so njegòv vzpôn zaustávile títne bolézni, so ga z vztrájnim bôjem proti boléznim in z uvájanjem odpórnejšíh sôrt vendarle obnovili.

Víničarstvo

Posébnost v vinoródnih predélih panónskega svetá je biló víničarstvo. Še posébej se je uveljávilo v 19.

stoléťju in v prívih desetlétjih 20. stolétja. Ob kôncu 19. stolétja je vinográdništvo zeló prizadéla týtna úš. Mnógi máli lastníki níso zmôgli stróškov obnôve, zatô so vinógrade prodáli. Vinógrade v Halozah in Slovéniskih gorícach so pričeli kupováti bogáti meščáni, nekdánje lastníke pa so obdržáli kot délovno sílo – víničarje.

Takó je vêč kot polovíca vséh vinogradov prišlá v lást nêkméckih lastníkov, ki so prebívali v Máriboru, Ptúju, Órmožu; déloma pa so bilí to celo tújci iz Ávstrije.

Lastníki so víničarjem prepustíli skrômno stanovánje v vinógradu, délo so jim plačeváli v pridélku in nékaj málega v denárju. Kôr so bilé víničarske družíne pogôsto precèj števílnie so živéle zeló révno. Práv tó je vplívalo na šírjenje bolézni med otróki; húda nadlóga je bilá tuberkulóza, níč mánjša pa ní bił alkoholízem.

Po končaní drúgi svetòvni vôjni je biló

víničarstvo odprávljeno.

Dánəs je veliko vinógradov obnovljênih. Vinográdniki uvájajo nòv načín sajênda, obdeláve in vzgôje títe. V véčjih strmínah so urejêne teráse, na blážjih pa je medvŕstna razdálja prilagojêna trôjni obdelávi.

Klub posodábljanju pa dôbrim vinográdnikom obdelovánje vinógradov vzáme veliko časa in zahtéva še védno tudi rôčno délo.

Vinográdniki, ki pridelújejo velike količíne vína, ga stekleníčijo in prodájo.

Ledéna trgátəv

Vinográdniki nekatérih délov vinógrada ne obtígajo jeséni, témveč šele decêmbra, ko je mráz in celo snég. Víno iz tékega grózdja je zeló sládko.

1 903 tecken

48. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črň [čérən], **črňa** [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar**Vplív prométa in trgovíne na razvôj mest**(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

V pretēklosti je v panónskem svetu nastalo sorazmérno veliko mest in tŕgov. Izjéma je le Prékmurje, kjer je nekóč imela mestne pravice edino Múrska Sóbota, in še tá je bilá bólj podobna váškemu kákor mestnemu nasélju.

Poglêd na Múrsko Sóboto**Léndava**

Pomémbnejšo vlógo med kráji v Prékmurju je imela tudi Léndava, kjer je bilá že rímska vojáška

postojánka. V srédnjem véku je pod grádom nastál trégi.

Prométne povezáve v panónskem svetu so že stáre. V délu panónskega obmôčja so bilá mésta precēj enakomérno razporejêna in okróg štíri úre hodá oddáljena êno od drúgega. Tó veljá predvysém za Célje, Slovénko Bístrico, Máribor, Ptúj, Órmož. Vsá ta mésta so iméla še posébej pomémbno vlógo v trgovíni z vínom. Med stáre trégi v Slovénkih gorícach sódita Lénart in Ljútomer.

Célje

Přvič se oménja v 12. stolétju. Město pa je postálo srédi 15. stolétja, ko so nájvéčji vzpôn doživéli tudi céléjski grôfje.

Tísta stára mésta, ki so ležála na ravníni, so se poznêje lahkó šírla, tísta v ózkih réčnih dolínah (npr. Kŕško) pa té móžnosti níso iméla. Za nastánek

Kŕškega in Bréžic je bíl odločilən promēt po Sávi in obmèjna léga. Sém so nájprej vdírali Madžári, poznēje pa Túrki. Obá krája sta povézana s kméckimi upôri.

Kŕško

Dánəs je Kŕško nájbolj znáno po jêdrski elektrárni. Sicér pa imá péstro zgodovíno. Vêčkrat so ga oplenili Túrki, v ênem od kméckih upôrov (1573) pa so bilí kmétje pri Kŕškem hudó poráženi. V městu je nékaj čása žíveł Válvasor.

Po dolíni Sáve je bilá v 19. stolétju zgrajêna želéznica proti Zágrebu, in tó je prométné povezáve še okrepílo. V novějšem času so se Bréžice razvíle v gospodársko, uprávno in kultúrno sredíšče Bréžiske ravníne.

V Posótelju se je nekóč živáhno trgoválo, vəndar pa se tu ní razvílo nobêno město. Na tém obmóčju je

nastalo vêč trgov na priblîžno enáki razdálji, npr. Podsréda, Podčetrták, Pílštanj, Kózje in Planína. Dôbro so bilê razvíte nekatére obrtí, npr. lónčarstvo in steklárstvo. Cvetéla je trgovína s Hrváško.

Pránger v Podsrédi

Podsréda je bilá trh pod mogočnim grádom. Znána je bilá po sèjmih. Po njih in po dnévih, ko je v trhu deloválo sodíšče, je kráj dobíl imé. Srédi trha je ohránjen sramotílni stébér z létnico 1667.

Pri razvôju prométa in nasélij so velíko vlógo odigráli létni sèjmi. Tí so se pravíloma navezováli na krajívne cerkvéne práznike. Mésta so po navádi iméla dvákrat na léto véčje létne sèjme. Na njih so trgovci od blízu in **od** dáleč, króšnjarji in okoliški kmétje prodájali rázne izdélke in pridélke. Podobne sèjme imájo npr. v Órmožu in na Ptúju še dánəs. Nekatéri so postáli práva turístična zanimívost.

Óžbalov sêjəm na Ptúju

Ptúj imá trí létne sèjme, znáne še iz srédnjega véka: Júrijev (23. apríla), Óžbalov (5. avgústa) in Katarínin (25. novêmbra). Tedáj je nájvéčji vŕvež v stárem délu mésta.

Posébno vlógo so iméli živínski sèjmi; mnógo živíne so pripeljáli iz sosédnje Hrváške. Nekôliko poznêje so se uveljávili tédänski sèjmi. Na njih so svôje blagó prodájali okóliški kmétje in domáči obrtníki. Dánæs pa je na mestnih tržnicah živáhno vsák dán.

V novèjšem času na razvôj mest vplívajo drúgi vzróki, npr. razvôj industríje ali turízma. Takó je Rogáška Slátina, ki je sicér pomémbno zdravilíšče, postála mesto.

A véš, da ...?

Město Ptúj je že léta 1969 praznoválo 1900-létnico
píve omémbe v zapísih. Léta 69 so námreč rímske
čéte v njêm oklícale Vespažijána za nôvega cesárja.

3 338 tecken

49. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar**Bogástvo dáljne pretéklosti**(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

O pretéklem življēnu v panónskem svetu govoríjo
nájdbe iz prázgodovíne.

Posébən pečát je dálo tému prostóru rímsko
obdobje. Tedáj sta nastáli tudi mésti Célje in Ptúj.

Nakít iz brônaste dôbe (Pobréžje pri Máriboru)**Šempétrska nekropóla**

V Célju in okólici naletímo na vsákem koráku na
rímske ostánke, saj je bilá Celeia éno pomérbnejših
mést ob glávni prométni póti. Nájlépše rímske nájdbe

so odkrili v blížnjem Šempétru. Šempétrsko nekropólo sestávljajo znamenite umetniško izklésane gróbne iz pohorskega mármorja.

Na Ptúju in v blížnji okolici je mnogo ostankov iz rímske dôbe. Tú so bili vojáški tábor in civílno nasélje týr eden najstarjših mostov čez Drávo.

V srédnjem véku sta bili Célje in Ptúj zarádi ugódne lége ob pomembni prometni pôti naseljena z obrtníki in trgovci. Obé mestá sta bili obdáni z obzidjem; njuni stôlpi so še dános ohránjeni.

Céljski grb

Mestni grb Célja je nekôliko spremenjen grb céljskih grôfov. Imá tri zlate zvezde na módri podlági, ki so tudi v sedanjem slovenskem grbu.

Orfêjev spomenik na Ptúju

Orfêjev spomenik na Ptúju je pét metrov visok

nagróbnik uglednemu rímskemu meščánu Ptúja Márku Avréliju Véru. Je najvéčji iz ênega kósa mármorja izklésan rímski spomeník, kar jih je znánih v srédnji Evrópi.

Rekonstrúkcija Knéžjega dvórca v Cêlju

Vzpôn mésta Cêlja je povézan s cêlskimi grôfi (knézi), ki so bilí v srédnjem véku êna najpomembnejših plémiških družín pri nás in so združili vêlik dél slovénstva ozémlja. Njihov sédež je bîl najprej Stári grád na Grájskem hríbu – tá je dánës razvalína – poznêje pa Knéžji dvórèc (dánës mu rêčejo tudi Spôdnji grád) v mestu. V poznèjših stolétjih je bilá tá stavba preurejêna v vojášnico.

Mesta Máribor, Cêlje in Ptúj so se v poznèjšem času razvíjala vsáko nekóliko drugáče.

Ptúj je začéľ v razvôju zaostájati, predvsém potém, ko je bilá zgrajêna želéznica Dúnaj–Tŕst, ki ní

peljala tód mimo. Vendar pa je Ptúj ohránił vídez prijétnega stárega mésta z gľadom, v katérem je bogát muzéj. Imá tudi vêč znamenítih stárih híš in cerkvá.

Poglêd na Prešérnovo úlico na Ptúju

Tú so znameníte stáre híše; tísta z balkónom je bilá nekôč mestna híša. Ostánki stávb, ki so jih nášli v tej úlici, dokazújejo, da je Ptúj nájstarèjše nêpretfgano poséljeno mesto v Slovéniji.

Ob júžnom róbu panónskega svetá sta nastála dvá znameníta samostána. To sta pléterski in kostánjeviški samostán.

Kostánjeviški že 200 lét ní vêč samostán; zdáj slúži kultúrnim naménom (v njêm je slikárska galeríja). Okóli njéga je stálna razstáva lesénih kípov na prôstem, ki se imenuje Fórm víva. Kípe so na kostánjeviškých mednárodných sréčanjih izdélali domáci in túji kipárji. Narejêni so iz lesá hrástov, ki rástejo v

Krákovskem gôzdu.

Nekdánji kostánjeviški samostán s cérkvijo in Fórmo vívo (v osprédju)

Samostán Pléterje

V pléterskem samostánu še živíjo meníhi. Imájo bogáto samostánsko knjížnico. V tistem délu samostána, ki je odpýt za obiskoválce, je razstáva o samostánu in življênju v okólici tèr zbírka izdélkov iz jájčnih lupín.

A věš da ...?

Cêlski grôf Hêrman II. je léta 1407 ustanôvił samostán v Pléterjah. Léta 1471 so ga razdejali Tûrki. Meníhi so ga obnovili in mochnó utřdili, da je bił várən pred nadáljnimi napádi. Samostán je obdán s trí métre visôkim in 2800 métrov dòlgim obzídjem.

3 221 tecken

50. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar

Máribor – drúgo nájvěčje město Slovénije

(iz priróčnika *Tú səm domá 2*)

Máribor leží ob réki Drávi na prehódu prêdálskega svetá v panónski svét. O naselíti máriborského obmôčja príčajo nekatére nájdbe iz prázgodovíne in rímske dôbe. Véndar pa arheológi kákšného vécjega nasélja tu níso nášli. V 13. stolétku se je iz májhne naselbíne pod grádom razvílo město in kmálu postálo glávni tékmec tedaj že bólje razvítemu Ptúju.

Méstni prebíválcí so se nájveč ukvárjali z usnjársko in mlínarsko obítjo tēr trgováli z vínom. Na nekdánje usnjárstvo spomínja Usnjárska úlica ob Drávi.

Na Lentu ali Pristánu – svôje imé je dobíl po pristaníšcu ob Drávi – je vsê do dogradítve želéznice vsáko léto pristálo kákih 800 tovórnih ládij, imenovánih šájke, in do 1200 splávov. Na njih so póleg lesá tovórili rázno blagó s Koróške proti júgu celo do Béograda.

Obft, trgovína, sèjmi, móst čøz Drávo in splavárjenje so pripomôgli k uspéšnemu razvôju mésta.

Od nekdánjega obzídja, ki so ga podríli v začetku 19. stolétja, so se ohraníli tríje stôlpi. Šele ko so odstraníli obzídje, se je mesto pričelo šíriti. K hitrèjšemu razvôju je velíko pripomôgla zgradítov želéznice Dúnaj–Tŕst. Razvíjati se je pričela tudi industríja.

„Statt Marchburg“

Stári Máribor iz 17. stolétja, ko ga je še obdajalo obzídje. Lepo je vídæn leséni móst čøz réko Drávo,

zádaj na désni pa grád, ki ga zdáj ní vêč.

Rótovž na Glávnem tŕgu

Máribor imá dôbro ohránjen stári dél mésta.
Njegôvo sredíšče je na Glávnem tŕgu, kjer je vêč
lépih stárih híš, med njími tudi rótovž, in velíko
kúžno známenje. Z Glávnega tŕga se lahkó spustímo
próti Drávi, na Lent, kjer so dánəs lepó obnovljene
híše in znameníta 500 let stára títa. Splavárjenja pa že
dòľgo ní vêč.

Lent

Poglêd na Máribor z ohránjenimi srédnjevěškimi
stôlpi na Lentu. Na slíki sta vídna Vôdni in Žídovski
stôlp.

Danášnji Máribor

Máribor je dánəs tudi industríjsko mésto in se
hítro šíri. Je pomembno prométno križíšče, v bližíni

mesta je tudi letalíšče.

Z vêč fakultétami je postáť univerzitétno mesto.
Imá še števílne šole in pomémbne kultúrne ostanôve,
kot npr. Drámo, Ópero, vêč muzéjev itd.

Máribor premôre velíko rekreacíjskikh površín, v
okólici pa so móžnosti za izléte in športne dejávnosti.
Nájbolj priljúbljeno je v vséh létnih čásih Póhorje.
Velíko pozórnosti vzbúja mednárodnno smúčarsko
tekmovánje Zláta lisíca.

A véš, da...?

Med máriborskimi zanimívostmi je túdi vêlik
akvárij s terárijem (nájvéčji v Slovéniji) v Mestnom
párku. V njém je vêč sto sladkovôdnih in môrskikh ríb,
kuščarjev in káč.

2 426 tecken

Maribor - Sloveniens näst största stad

Maribor ligger vid floden Drava vid övegången från det subalpina området till det panoniska området. Om bosättningen i

Mariborområdet vittnar vissa fynd från förhistorisk och romersk tid. Arkeologerna har dock inte funnit någon större bosättning här. På 1200-talet utvecklades staden ur en liten bosättning nedanför slottet och blev snart den största rivalen till det då redan mer utvecklade Ptuj.

Stadens invånare sysslade mest med läderhantverk och kvarndrift samt affärer med vin. Om dåtidens läderhandel påminner Läderhantverksgatan vid Drava.

I Lent eller Pristan - som fått sitt namn efter hamnen vid Drava - lade det till ungefär 800 lastbåtar, s.k. šajkor, och upp till 1200 flottar varje år ända fram till järnvägens färdigställande. På dessa transporterades förutom trä olika varor från Kärnten söderut ända till Belgrad.

Hantverk, handel, marknader, bron över Drava och flottningen bidrog till en framgångsrik utveckling för staden.

Av den tidigare stadsmur, som revs i början av 1800-talet, har tre torn bevarats. Först när man rivit muren började staden utvidgas. Till en snabbare utveckling bidrog i hög grad byggandet av järnvägen Wien - Trieste. Industrin började också utvecklas.

"Statt Marchbug"

Gamla Maribor från 1600-talet då (staden) fortfarande omgavs av stadsmuren. Träbron över floden Drava syns tydligt och i bakgrunden till höger slottet, som inte längre finns.

Rådhuset på Huvudtorget

Maribor har en väl bevarad gammal stadsdel. Dess mittpunkt är på Huvudtorget, där det finns flera vackra gamla hus, däribland även rådhuset och ett stort pestmonument. Från Huvudtorget kan vi gå ner mot Drava, till Lent, där det idag finns vackert restaurerade hus och en berömd 500 år gammal vinranka. Flottningen finns dock sedan länge inte kvar.

Lent

Vy över Maribor med bevarade medeltida torn i Lent. På bilden syns Vatten- och Judetornet.

Dagens Maribor

Maribor är idag också en industristad och växer fort. Det är en betydande trafikknut, i närheten av staden finns också en flygplats.

Med flera fakulteter har det blivit en universitetsstad. Den har dessutom talrika skolor och viktiga kulturella institutioner som t.ex. Dramateatern, Operan, flera museer osv.

Maribor har många rekreationsområden, och i omgivningarna finns möjligheter till utflykter och sportaktiviteter. Mest omtyckt alla tider på året är Pohorje. Mycket uppmärksamhet väcker den internationella skidtävlingen Guldräven.

Vet du att...?

Bland Maribors sevärdheter finns även ett stort akvarium med terrarium (störst i Slovnen) i Stadsparken. Där finns mer än 100 sötvattens- och havsfiskar, ödlor och ormar.

51. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črň [čérən], **črňa** [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Två korpar

Značilnosti primórskega svetá

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Vpliv sredozémskega podnébja je najbolj izrážen v neposredni bližini Jadránskega mórja. Na njegôvem severnem délu je Tržáški zalív, ki se globoko zajeda v kôpno. Májhən dél obále téga zalíva ob severozahódni Ístri pripáda Slovéniji. Čepráv je májhən, je za Slovénijo nadvsê pomémbən. Obála je dòlga le 47 kilometrov, vendar je lepo razčlenjena in ponúja različne móžnosti za raznovrstne dejavnosti.

Slovénska obála z zalédjem

Mórski vplívi se nájbolj čútijo v podnébju in rastlínstvu. Mórje se počasi segréva in ohlája. Kot nekákšen zbirálnik tóple vôde blagodèjno vplíva na okólico. Tód so vróča polétja in míle zíme. Tudi padavín ne mánjka. Prináša jih vlážen vétər, ki píha iz nótranjosti čəz visôke planôte. Z vsô močjó se zagánja v mórje in odríva površíno vôde, zatô prihája na povŕshe hladnějsa vôda. Ohlajēno mórje povzróča nekôliko níže zímske temperatúre, vendar so té v primerjávi z drúgimi kráji v Slovéniji bólj míle. Blažílni vplív mórja se pozná tudi v zalédju: Posóčju, Vípavski dolíni, na Krásu in v Brkínih.

Vípavska dolína

Tudi Goriška raván, Goriška břda in Vípavska dolína veljájo za tóple slovéniske pokrájine. Břda splôh slovíjo kot sónčna pokrájina.

A věš, da...?

Srédnja jánuarska temperatúra zráka v zádnjem desetlétju je v Ljubljáni znášala éno stopínjo Célzija pod níčlo, v Portoróžu pa pét stopínj Célzija nad níčlo. Srédnja júlijska temperatúra v ístem obdóbju je bilá v Ljubljáni 20, v Portoróžu pa 23 stopinj Célzija.

1 441 tecken

Medelhavsområdets karakteristiska drag

Medelhavsklimatets inflytande är tydligast i Adriatiska havets direkta närhet. I dess norra del ligger Triesteviken som skär djupt in i fastlandet. En liten del av denna viks kust längs nordvästra Istrien tillhör Slovenien. Även om den är kort [eg. liten] är den ytterst viktig för Slovenien. Kusten är bara 47 kilometer lång, men den är vackert varierad [eg. uppdelad] och erbjuder olika möjligheter till olika typer av aktiviteter.

Slovenska kusten och kustlandet

Havets inflytande märks [eg. känns] mest i klimatet och vegetationen. Havet värmes upp och kyrs av långsamt. Som ett slags varmvattenmagasin har det en välgörande effekt på omgivningen. Här omkring är somrarna heta och vintrarna milda. Nederbörd saknas inte heller. Den kommer med den fuktiga vinden som blåser från inlandet över de höglänta slätterna. Med all kraft störtar den i havet och river undan vattenytan så att kallare vatten kommer upp till ytan. Det

nedkylda havet orsakar något lägre vintertemperaturer, men dessa är milder i jämförelse med andra platser i Slovenien. Havets milderande effekt [eg. inflytande] känns även en bit in i landet: längs Soča, i Vipavadalen, i Kras och i Brkini.

Vipavadalen

Även Goricaslätten, Goriška brda [eg. Goricakullarna] och Vipavadalen anses vara [eg. gäller som] varma slovenska landskap. Det kuperade området [eg. de låga bergen] (i närheten av Gorica) är på det hela taget berömt för att vara ett soligt landskap.

Vet du att...?

Air temperature in January has recently increased to minus [e.g. below zero] one degree [Celsius] in Ljubljana, and plus [e.g. above zero] five degrees [Celsius] in Portorož. The average temperature in July was the same period in Ljubljana 20 and in Portorož 23 degrees [Celsius].

52. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Kmetíjstvo v zaledju

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Tudi v drúgih pokrájinah svetá so pomémbna kmetíjska obmóčja. Nájbolj obdélana je Vípavska dolína, saj imá za této zeló ugódne narávne dánosti: rodovítno pŕst, nízko nadmôrsko višíno in vôdo.

Odpŕtost proti zahódu, sóški nižíni, pozími omogóča toplějše sredozémske podnémbe vplíve. Tú je pomlád zgódnja, polétje pa vróče. Težáve povzróča búrja, ki udárja čəz visôke planôte in povzróča kmetoválcem velíko škóde.

Vípavska dolína

Na goríški rávni v okólici Nôve Gorice je svét skrbnó obdélan. Tú so ugódne razmére posébno za vrtnárstvo in gojēnje cvétja. Dóbər zaslúžək núdita tudi sadjárstvo in vinográdništvo.

Prelépo slíko núdijo Břda, čéz in čéz porásla z vinógradi in sadovnjáki. Tú dozoríjo pŕve čéšnje, bréskve in grózdje; od tám dobímo tudi pŕvi gráh, mládi krompírčək in drúgo zelenjávo, ki jo Bríci pošíljajo na tfg.

Vinógradi v Břidih

Apneniška planôta Krás je pòlna kráškikh pojávov, brez površínskikh vodá, vëndar ne káže povsód kráškikh značílnosti. Takó je v trikótniku med Komnom, Tomajem in Štanjelom ôtok vododŕžne rodovítne prsti. Tá je osnôva za vinográdništvo in sadnjárstvo. Tú je domá slovíti terán.

V Břkih in v dolíni réke Réke je vêč gózda. Na prisójnih pobóčjih in zaóbljenih sleménih so sadovnjáki in pólja. Krmílne rastlíne na njívah kážejo, da je tú pomémbna tudi živinorêja. Značílnosti sredozémskikh pokrájin so mánj izrážene.

Svilárstvo

V 18. in 19. stolétju je biló na Goríškem razvito svilárstvo. Na podežêlju so gojili mûrve, kér se z njíhovimi lísti prehranjújejo gosénice sviloprèjke. Té izlóčajo posébno tekočíno, ki se strdí v sviléno vlákno. Gosénice se zabúbijo in nastánejo kokóni. Té so kmétje prodájali mójstrom in trgòvcem iz mést. V posébnih delávnicah so iz kokónov odvíjali sviléno nít in tkáli svílo.

Náše svilárstvo je propádlo zarádi konkurence uvóžene svile iz ázijskih dežêl.

Ledárstvo

Na Krásu, posébej v tržáškem zalédju, je biló razvito ledárstvo. Tó je biló v dôbi, ko še níso poználi hladílnikov, pomémbna dejávnost. Tudi kmétje so bilí zarádi slábih móžnosti za kmetíjstvo prisíljeni iskáti dodátən zaslúžək. Ledárstvo je biló razvito posébno na obmóčju med Diváčo in Brkíni. Tú so ledeníce vkopávali v zêmljo. Bilē so okrógle, le rédko kvadrátne. Znótraj so bilē obdáne s súhim zídom (kámni brez vmésne málte) in pokríte. Léd je nastájal v posébnih umétno narejênih kotanjah pôleg ledeníce. Dnô téh kotanj so napołníli z glíno in jo steptáli. Takó so dobíli nêpropústno plást. Kotanje so v začétku zíme napołníli z vôdo. Ko je zmrznila, so léd sekali in nalágali v ledeníce. Med plasti ledú so polágali do métər in pòl debéle plasti búkovega lístja. Lístje je námreč dóbər izolátor. Spomládi je biló tréba léd spét sekati, kər se je sprijéť. Potém so ga z vozmi vozíli v Trst. Če so hotéli bítí zjútraj ob pêtih na cílju, so mórali od domá ob ênih ponôči. Tó délo je biló

težávno in z njím so se ukvárjali le môški.

Ledeníca (preréz)

2 874 tecken

53. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Gospodárjenje z mórom

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Solínarstvo

Mórje v Tržáškem zalívu je plítvo in poléti se močnó segrēje – do 25 stopínj Célzija in vêč – zatô vôda v súšnih mésäcih hítro izhlapéva. Ob nízki obáli so nastala pólja, v katéra so napeljáli mórsko vôdo. Kər so to plítve kotanje, vôda zarádi toplôte izhlapéva, na dnú pa ostája gróba mórska sòł. Z lesénimi grebljicami jo zgrabijo na kúpe, naložíjo na vagóncke in odpéljejo na číščenje. Sòł čísti in priprávi za prodájo Dróga iz Portoróža.

Solínarstvo je biló nékdaj družínska obrt, saj je na

Två korpar

solínah délala vsá družína. Iz róda v ród so hodíli solínarji na délo v solíne. Pokrájina ob mórju je zaživéla v polétnih mésœcih.

Pridobívanje solí je ljudém nudílo dodátən zaslúžək. Če je biló vrême ugódno, so pridélali (požéli) velíko solí.

Običaj je bíl, da so se na dán svétega Júrija, ki veljá za zaščítnika mésta Pirána, družíne s posébnimi ládjicami, naložēnimi s hráno in vsém potrébnim, odpeljále na solíne, kjer so ostále od apríla do októbra.

Délo na solínah je trájalo od ránega jútra do večéra. Solínarske híše so bilê zídane, vəndar zeló preprôste. Spôdaj je biló skladíšče solí, zgôraj biválni prostóri.

Solínarji pri délu

Solínarka

Za solínarje je bilá značilna posébna nóša; zeló priljubljen pri môškikh in žénskah je bít širôk slámnik.

Nájpomémbnejše so bilê piránske solíne, h katérim so spádale solíne v Sečòvljah, Strunjánu in Lucíji (zádnjih ní vêč, déľ sečôvéljskikh pa je preurején v muzèj). S solínarstvom je zeló povézan razvôj mésta Pirán.

Sečôvéljske solíne iz zráka

A véš, da...?

Sečôvéljske solíne so zavarováne kot krajínski park in vpísane v Unescov sôznám mednárodno pomémbnih močvírij.

Ribolòv

Na Slovénskom je ribolòv razméroma skrômna pánoga, saj imámo málo mórja in še v tém ní velíko

ríb. Pomémbnejši je ulòv samó takrát, ko se v véčjih količinah pojávijo ríbe selívke. Ríbiči nékaj ríb prodájo ribárnicam v Slovéniji, nékaj podjétju Delamáris iz Ízole za predelávo, nékaj pa jih izvózijo na túje.

1 925 tecken

54. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Primórski svét v pretéklosti

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Tá dél slovénškega ozémlja imá precèj bùrno zgodovíno. Dél Ístre z mésti Kópøer, Ízola in Pirán je dòlgih 500 lét spádał pod oblást Benečánov, predél séverno od tód s Tŕstom in Goríco pa je pripádał Habsburžánom in bíl zató velíko tesnêje povézan s preostálim slovénškim ozémljem.

Dédiščina nekdánje benéške oblásti se še dánəs nájbolje vídi v stavbarstu obmórskih mést.

Ob kôncu 18. stolétja je benéška repùblika propádla in vsá náša ístrska mésta so pripádla hábsburški Ávstriji.

Två korpar

Beněški lēv

Bíl je simból oblásti benéške repúlike. Še dánəs ga lahkó vídimo na nekatérih starèjših zgrádbah ob mórju.

Paláča Benečánka v Piránu

Vótle mére

V občínski stávbi v Piránu so ohránjene vótle mére iz léta 1477.

Fóntico v Kópru

Stávbo so zgradíli v 14. stolétju, da so v njèj hraníli žito.

A véš, da ...?

Kópər je pod benéško oblástjo sčásoma postáť uprávno sredíšče za vós benéški děl Ístre. V méstu sta

bilá sodíšče in dávčna upráva za benéško Ístro. Póleg téga je postálo sredíšče za zbíranje galjotov za benéške galêje.

Primórski svét je zeló prizadéla príva svetòvna vôlejna. V Posóčju je divjála sóška fróntha, ki jo je napovedoval že pésnik Gregórčič v svôjji pésmi Sóči.

Števílnie slovénске družíne iz Posóčja in s Krása so mórale bežáti v nótranjost držáve, njihovi domôvi so bilí porušeni, dežêla opustošena.

Po kôncu príve svetòvne vôlejne je nôvo nastála mēja med Itálijom in Jugoslávijom hudó prizadéla primórski Slovénce, saj jih je kar okróg 300.000 ostalo zúnaj náših mejá. V Itálijom je bił vkljúčen vés primórski svét, izgubili smo célo Ídrijsko, Postójnsko, Tolmínsko in Goríško.

Mêja med Itálijom in Slovénijom med svetòvnima vôlejnami

Pod italijánskim fašízmom v létih 1920-1943 so Slovénci velíko pretrpeli. Ukínjene so bilê slovénske šole, drúštva in organizácie, zatô so mnógi Slovénci ponòvno bežali s svôjih domòv.

Tudi drúga svetòvna vôlejna Primórcem ní prizanêsla. Velíko jih je pádlo domá in na tújem. Kmálu po končani drúgi svetòvni vôlejni se je túdi mèja spremenila, dèl primórskego ozémlja je ponòvno pripádæl Slovéniji. Še védno pa je precèj Slovéncev ostalo pod Itálijo na Tržáškem, Goríškem in v Benéški Slovéniji. Slovenska manjšina na Tržáškem in Goríškem imá svôje slovénske šole in kultúrne tè polítične organizácie. V Benéški Slovéniji je v kráju Špétar Slovénov zasébna dvójezíčna osnòvna šola.

Takó kot je dèl slovénske manjšine ostál pod Itálijo, je túdi dèl italijánske manjšine ostál v náših obmèjnih krájih. Položaj italijánske manjšine pri nás je dôkaj dóbær. Tó dokazujejo med drúgim dvójezíčni

napísi in manjšinsko šólstvo. Imámo nékaj italijánskih osnòvnih šól, italijánski gimnáziji v Kópru in Piránu tèr vêč kultúrnih ustanòv.

Dvójezíčni napís v Portoróžu

Slovénski dóm v Goríci

Slovénska manjšina v zamèjstvu je v létih 1980–1982 dobila Slovénski kultúrni dóm v Goríci.

2 777 tecken

55. Dvá vrána (1958)

Dáne Zájc (1929-2005)

Čəz poljá, čəz poljá
vrána dvá, črňa dvá
sta letéla.

vrán kråka, korp
čəz över
črňa [čérən], črňa [čérna] svart
letéla flugit, flög

Över fälten, över fälten
flög
kopar två, svarta två.

Slovénci skozi čás

(iz priróčnika *Tú səm domá* 2)

Na ozémlju, kjer živímo Slovénci dánəs, so nekóč živéla drúga ljúdstva. O tém príčajo števílné arheolóške nájdbe. Velíko materiálnih ostánkov so zapustili Rimljáni. Iz čásov, ko je biló náše ozémlje dél velíke rímske držáve, so se ohraníli ostánki utfdb, mést, cést, pokopalíšč ipd.

Brižínski spomeníki

Tisočlétje stár slovénski zapís. V knjígi, ki jo hránijo v Némčiji, so tríje táki zapísi.

Två korpar

Karantánijska

Obdobje po propádu rímske držáve, zlásti 6. stolétje, imenujemo čas vélíkých preseljevánj ljúdstov. Takrát so se na ozémlje danášnje Slovénije naselili náši prédniki. Prišli so v vêč naselítvenih valôvih s sévera in vzhóda.

Nájstarèjsa znána slovénska držáva je bilá kneževína Karantánijska. Vírijo oménjajo že okrót léta 630. Njeno središče je bìl Kŕnski grád na Gospovétskem pólju. Karantánske knéze je volilo ljúdstvo. Posébən obréd ustoličevánja je potékał v slovénskom jezíku in se je ohránił še dòľgo potém, ko Karantánijska ní bilá vêč samostójna.

Ko je Karantánijska izgubila samostójnost, so náši prédniki prišli pod oblásť sosédnijih držáv. Od takrát naprèj Slovenci vsê do léta 1991 nísmo iméli svôje držáve.

Razdelítov na dežèle

Slovénci so si zlásti v 19. stolétju prizadévali za Zedínjeno Slovénijo, to je za združitev vsega slovénskega ozemlja v eno enoto in za pravice slovénskega jezíka v šolah in urádih.

Ávstro-Ógrska je bilá velíka držáva, v njej so živéli razlíčni národi, tudi Slovénci.

Slovénci v Kraljevini Jugosláviji

Po končáni prívi svetòvni vójni, v katéri so mnógo pretrpeli posébno Slovenci v Posóčju (sóška frónta) in na Krásu, je Ávstro-Ógrska léta 1918 razpádla. Nastalo je vêč nôvih držáv. Slovenci smo bilí vkljúčeni v nôvo ustanovljeno držávo Kraljevino Jugoslávijo. Žál pa je mnógo Slovencev (primórski, koróški, porábski) ostalo zúnaj njé.

Okupácia

Slovence je ponòvno zeló prizadela drúga svetòvna vójna. Náše ozémlje je biló léta 1941 razkósano med trí okupátorje: Némce, Italijáne in Madžáre. Štíri léta okupácie so bilá êna nájtéžjih v náši zgodovíni. Okupátor je števílnie Slovence preselił z domáče zêmlje ali jih poslál v taboríšča, od kódər se mnógi níso vrníli. Êni so trpeli v zapôrih, drúge so ustrelíli kot talce. Ljudjé so se tém grozôtam upírali in kmálu organizírali oboróžen odpôr.

Razdelítov Slovénije med trí okupátorje léta 1941

Repúblika Jugoslávia

Po končáni vójni je léta 1945 nastála nôva držávna oblíka repúblika. Poznêje se je imenovála Socialistična federatívna repúblika Jugoslávia (SFRJ). Takó v prívi kot drúgi Jugosláviji smo živéli v skupni držávi z razlíciami národi: Hrváti, Sŕbi, Makedónci, Črnogôrci, Muslimáni.

V nôvo Jugoslávijo smo Slovenci prišli z velíkimi pričakovánji, vendar se náš doľgolétni program Zedínjene Slovénije ní uresníčił. Čepráv smo pridobili vêlik déł Primôrske, je velíko primôrskih Slovencev še védno ostalo ónstran mēje; prav takó so zúnaj mejá náše držáve ostáli koróški in porábski Slovenci.

Jugoslávija po létu 1945

Slovenci smo od léta 1918 do 1991, rázən v času drúge svetòvne vójne (1941–1945), živéli v

Jugosláviji.

Samostójna Slovénija

Ker se Slovenci v jugoslovánski državi zarádi različnih vzrakov nismo dôbro počutíli, je želja po samostójni državi postájala védno močnejša. Takó smo se najprej decembra 1990 na plebiscitu (dán samostójnosti) izrekli za samostójno in nêodvísno Slovénijo in jo 25. júnija 1991 (dán državnosti) tudi razglasili. Takój nató je Slovénijo napádla jugoslovánska vojska in skúšala preprečiti nášo odločítov. Vendar so se slovénska teritoriálna obrámba in policija ter vsé prebiváštvo enôtno postávili v brán samostójne slovénske držáve in jo tudi obranili.

4 057 tecken